МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
ДНІПРОВСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ
БАЛТІЙСЬКА МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ (М. РИГА, ЛАТВІЯ)
ПОМОРСЬКА АКАДЕМІЯ (М. СЛУПЦЬК, ПОЛЬЩА)
УНІВЕРСИТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА
СУСПІЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ (М. ХЕЛМ, ПОЛЬЩА)
ГДАНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (М. ГДАНСЬК, Р. ПОЛЬЩА)
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИКОЛО РОМЕРІО (М. ВІЛЬНЮС, ЛИТВА)
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВЕТЕРИНАРНОЇ
МЕДИЦИНИ ТА БІОТЕХНОЛОГІЙ ІМЕНІ С. З. ҐЖИЦЬКОГО
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «ЦЕНТР РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ УПРАВЛІННЯ»
ЧЕРКАСЬКА РАЙОННА РАДА

Міжнародна науково-практична інтернет-конференція

«ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ: ОСВІТА, НАУКА, ПРАКТИКА»

ХАРКІВ

29 березня 2024 рік

Редакційна колегія

Домбровська С.М. – начальник навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, доктор наук державного управління, професор, заслужений працівник освіти України;

Майстро С.В. – завідувач кафедри публічного адміністрування у сфері цивільного захисту навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, доктор наук державного управління, професор;

Палюх В.В. – провідний науковий співробітник наукового відділу з проблем управління державної безпеки навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, доктор філософії у галузі знань публічне управління та адміністрування;

Порока С.Г. – старший науковий співробітник наукового відділу проблем управління у сфері цивільного захисту навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, доктор філософії у галузі знань публічне управління та адміністрування.

Сємілєтов О.С. - старший науковий співробітник наукового відділу проблем управління у сфері цивільного захисту навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, доктор філософії у галузі знань публічне управління та адміністрування.

Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика

збірник матеріалів міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Харків, 29 березня 2024 р. / за заг. ред. С. М. Домбровської. – Харків : НУЦЗУ, 2024. 270 с.

У матеріалах конференції висвітлені результати наукових досліджень з проблем розвитку сфери публічного управління, регулювання економічних і соціальних процесів та обґрунтовано перспективні напрями інноваційного розвитку сфери цивільного захисту в Україні.

Матеріали представлено відповідно до тематичних напрямів: державна політика і управління в галузі освіти: зміст та сучасні виклики; державна політика і управління в галузі національної безпеки: зміст та механізми реалізації; державна політика і управління в галузі попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій; державна політика і управління окремих галузей економіки та соціально-трудових відносин; інформаційна безпека держави: ризики та загрози.

Для наукових, науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, державних службовців, посадових осіб органів місцевого самоврядування, а також усіх, хто цікавиться сучасними проблемами публічного управління.

Матеріали конференції друкуються в авторській редакції. За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідають автори. Позиція редакції не завжди може збігатися з точкою зору автора.

© Національний університет цивільного захисту України, 2024

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА І УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ: ЗМІСТ ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Moroz O. Moroz O. MEDICAL EDUCATION IN UKRAINE AFTER 2 YEARS OF WAR: REALITIES AND POSSIBLE IMPROVEMENTS…….. 11
Буша А. В., Чосенко А.В., Чубань В.С. ЗМІНИ В КОДЕКСІ УКРАЇНИ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ СТОСОВНО ЗАСТОСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ…… 14
Вавренюк С.А. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ВИЩОЮ ОСВІТОЮ…… 16
Вітовецький В.О., Палюх В.В. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПІД ЧАС РЕФОРМУВАННЯ ЗВО СИСТЕМИ ДСНС…….. 19
Дацій Н.В. МОДЕРНІЗАЦІЯ ЯК УМОВА МЕХАНІЗМУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОСВІТИ……... 21
Замошнікова Ю.Р. РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ…… 23
Кузнецова Г.І. МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНОЮ КОМУНІКАЦІЄЮ У ЗАКЛАДІ ОСВІТИ…….. 24
Лозова О.Ю. СУТНІСТЬ І СПЕЦИФІКА СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ…… 26
Мороз В.М. ІНДЕКС ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ, ЯК ХАРАКТЕРИСТИКА РІВНЯ РОЗВИТКУ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЕРЖАВИ…… 29
Мороз С.А. ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ, ЯК СКЛАДОВОЇ КОМПОНЕНТИ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗВО…….. 31
Поліщук О.В. РОЗВИТОК МЕХАНІЗМІВ ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ У ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ…… 33
Поступна О.В. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО ТА ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННІ ОСВІТОЮ НА РІВНІ РЕГІОНУ…… 36
Рибкіна С.О. МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНИМ СЕРЕДОВИЩЕМ: ФАКТОР ОСВІТИ…….. 39
Тищук О.М. ВІДПОВІДНІСТЬ ПРОБЛЕМАТИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗМІСТУ ПРОЄКТУ СТАНДАРТУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДЛЯ ТРЕТЬОГО РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ»…….. 41
Ярмистий М.М. МОТИВАЦІЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ…….. 44

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА І УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ЗМІСТ ТА МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Rozhko V.M. MECHANISMS OF MAKING OF PUBLIC ADMINISTRATION DECISIONS IN THE MILITARY SPHERE OF UKRAINE USING THE EUROPEAN EXPERIENCE…….. 47

Ажажа М.А. ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЕКОЛОГІЧНОГО АСПЕКТУ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…… 49

Бойко Є.О. СУЧАСНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОБОРОННОМУ КОМПЛЕКСІ…… 52

Буртовий Р.В. ФАКТОРИ ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ…… 54

Домбровська С.М. ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ…… 56

Дричик В. М. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ В США…… 58

Загола Т.М. НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ГЕОПОЛІТИЧНИХ СТРАТЕГІЙ ЯК ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ…….. 61

Здоровко С.С. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ…….. 64

Іващук В.В. СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ: ДОСВІД США……. 65

Карамишев Д.В., Суворов В.П. МЕХАНІЗМИ БАГАТОРІВНЕВОГО УПРАВЛІННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ…… 67

Коломієць Л.С., Чубань В.С. ПОКАРАННЯ ЗА ПРОДАЖ ЧИ ВИКОРИСТАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ…….. 70

Леоненко Н.А., Порока С.Г. ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ В КРАЇНІ……..……..... 72

Масик Р. І. ПРО ДЕЯКІ АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ……. 74

Орган С.І. СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ…… 76

Охонько С. М. ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ……... 78

Пархоменко-Куцевіл О.І. СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПРОБЛЕМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО КОНТРОЛЮ НАД СЕКТОРОМ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ…… 80

Поступна О.В., Степанко О.В. ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЦІННОСТЕЙ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ ЯК ОДНОГО З ЧИННИКІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ…….. 83

Примак О.С. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У ВІЙСЬКОВО-ПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ……. 86
Сидоренко С.В. СТРАТЕГІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ…… 88
Столяр Ю.А. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДЕРЖАВНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ……. 90
Сухачов М.Р. ОСНОВНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОГО МІЖНАРОДНОГО БЕЗПЕКОВОГО СЕРЕДОВИЩА В КОНТЕКСТІ НОВІТНІХ ВИКЛИКІВ І ЗАГРОЗ……. 92
Тарадуда Д.В. ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МЕХАНІЗМУ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЄС В УКРАЇНІ: ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ…… 93
Тресков А.В. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ ЯДЕРНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ УКРАЇНИ У СЕРЕДНЬО- ТА ДОВГОСТРОКОВІЙ ПЕРСПЕКТИВІ…….. 95
Хмара Е.П. ДЕЯКІ АСПЕКТИ СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ…… 98
Шведун В.О., Рубан А.В. ГЕНЕЗА ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ…… 100
Шпирко І.Б. СИСТЕМАТИЗАЦІЯ НАУКОВИХ ПІДХОДІВ ДО ПОНЯТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ В НАТО…… 101

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА І УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ЛІКВІДАЦІЇ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Батир Ю.Г. Дорошенко А.В. Артеменко А.О. ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ РЕАГУВАННЯМ НА КРИЗОВІ СИТУАЦІЇ……. 104
Біндас Д.Д. ИНСТРУМЕНТИ РОЗВИТКУ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ…… 106
Бондарь Д.В. ДЕРЖАВНІ ПРОГРАМИ ФОРМУВАННЯ ДОБРОВІЛЬНОЇ ПОЖЕЖНОЇ ОХОРОНИ…….. 107
Васюк А. Г. РЕАЛІЗАЦІЯ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ… 109
Галенда Р. В. РІВЕНЬ ГОТОВНОСТІ ЄДИНОЇ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДО ВИКОНАННЯ ФУНКЦІЙ ПІД ЧАС ВІЙНИ……. 111
Дмитрюк О.О. ПРОЦЕСИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ……. 113
Касьян О.О. СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЛІКВІДАЦІЇ НС…… 115
Коломий В.І. ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У ГАЛУЗІ ПРАЦІ ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ…… 118
Котенко І.О. РИЗИКИ ТЕХНОГЕННОГО ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ…… 121
Шведун В.О., Ігнатьєв О.М. МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ МОНІТОРИНГОМ СТАНУ ПОТЕНЦІЙНО НЕБЕЗПЕЧНОГО ОБ'ЄКТУ: ЗМІСТОВНА ХАРАКТЕРИСТИКА…… 123
Шевчук С.М. ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ…… 124

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА І УПРАВЛІННЯ ОКРЕМИХ ГАЛУЗЕЙ ЕКОНОМІКИ ТА СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН

Seidova-Bohoslovska E., Shvedun V., Kovalchuk V. BUSINESS PROCESS DIGITALIZATION IN LOCAL GOVERNMENTS…….. 126
Smyrna K. REFORMING THE BUREAU OF ECONOMIC SECURITY AS AN IMPORTANT PREREQUISITE FOR ENSURING SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE ECONOMY IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION OF UKRAINE…… 127
Акула К.Ю. ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ…….. 128
Андріянов І.О. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАДАННЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ У РАМКАХ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕДУР…… 130
Батир Ю.Г., Лагутіна А.С. УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ ТА ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОЮ СФЕРАМИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ…… 133
Березинський Л.В. ВЗАЄМОЗВ’ЯЗОК ТА СПІВВІДНОШЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА ПОЛІТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ…… 135
Березка Н.О. ЛОБІЮВАННЯ ІНТЕРЕСІВ ГРОМАДЯН У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ…….. 137
Бобак А.І. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СИСТЕМІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ’Я В ПЕРІОД РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ……. 139
Будзин В.Р. РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ’Я НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ…… 142
Васильєв О.Б. СВІТОВИЙ ДОСВІД БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА…….. 144
Гафінова Г.В., Чубань В.С. ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ЧЕРКАСЬКОГО РЕГІОНУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ. 146
Гололобов С.М. УРБАНІСТИЧНА КУЛЬТУРНА ПОЛІТИКА: СВІТОВИЙ ТРЕНД ЧИ ВИКЛИК ДЛЯ УКРАЇНИ? …… 147
Головко В.В., Богурський Ю. В. ОСОБЛИВОСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ КРАЇНИ……..... 151
Грей В.Ю. ФУНКЦІЇ ТА ПРИНЦИПИ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВОЮ АГРАРНОГО СЕКТОРУ…… 153
Гринь Д.В. МЕХАНІЗМИ ПІДВИЩЕННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ…….. 155
Гусєв В.О. РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ЯК ПРІОРИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ…….. 157
Жебєлев І. І. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ

ТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ: ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ…….. 160
Жила К.В., Чубань В.С. ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ……. 163
Карпеко Н.М. СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЧИННИКІВ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ КУЛЬТУРОЮ ПІДПРИЄМСТВА….. 164
Карпеко О.В. АНАЛІЗ СУЧАСНИХ КОНЦЕПЦІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ……. 167
Кисельов Є.В. МОДЕЛЬ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОЦІНКОЮ МОЖЛИВОЇ ШКОДИ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ВІД ДЕФІЦИТУ ПОСТАЧАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ…… 170
Кіракосян С.С. СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ В СФЕРІ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД…….. 172
Копанчук О.Є. ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ІНТЕГРАЦІЯ ДЕРЖАВИ ДО СВІТОВОГО ІННОВАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ……... 174
Куртєв А.В. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ……. 176
Литвин М.С. АНАЛІЗ МЕХАНІЗМІВ ТА ІНСТРУМЕНТАРІЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНІВ НА ОСНОВІ РИЗИК-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ……. 177
Манеляк О.І. ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ РОЗСЛІДУВАНЬ ЕКОНОМІЧНИХ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ДЕРЖАВИ…….. 180
Негрич М.М. ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА…… 182
Олійник Н.О. СУЧАСНА СИСТЕМНА ІННОВАЦІЙНА ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ РЕГІОНУ……. 14
Парубчак П.І. СУЧАСНА ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ…… 187
Помаза-Пономаренко А.Л., Діщук М.В. БЕЗРОБІТТЯ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ…….. 190
Поступна О.В., Степанко О.В., Торпан М.Ю. ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА ПРОБЛЕМУ СОЦІАЛЬНОЇ НЕРІВНОСТІ…… 194
Райцев А.Ю. ДЕФІНІЦІЯ ТА ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ПОНЯТТЯ КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ…… 197
Сабій Ю.С. СУТНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ…….. 199
Сємілєтов О. С. ВПЛИВ БЕЗРОБІТТЯ НА ЕМОЦІЙНИЙ СТАН НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ……. 200
Сиченко М. В. МЕХАНІЗМИ ЕФЕКТИВНОГО ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКУ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ…… 203

Тришновський Є.М. МЕРЕЖЕВІ КОМПОНЕНТИ ТА РЕСУРСИ РОЗВИТКУ ТРАНСФОРМАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ…….. 205
Тигов О.О. ІНТЕГРАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД…… 208
Тюріна Д.М. ГЕНДЕРНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ДОСЯГНЕННЯ РІВНОСТІ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ…… 211
Харечко Д.О. УПРАВЛІНСЬКИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ У ДЕРЖАВНІЙ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІЙ ПОЛІТИЦІ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ……. 213
Охонько С.М. ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ……. 216
Kashtan O. V. GENDER-SENSITIVE PEDAGOGY AND MANAGEMENT IN EDUCATION…… 218
Шульга Є. В. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ВЗАЄМОДІЇ СИЛ ОХОРОНИ ПРАВОПОРЯДКУ З ДОБРОВОЛЬЧИМИ ФОРМУВАННЯМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…… 220
Чечотка В.Д. СУЧАСНІ КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ…… 222
Жаров Д. О. МІСЬКА АГЛОМЕРАЦІЇ ЯК ОБ'ЄКТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ…….. 224
Гончаренко М. Д. ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ЛІКВІДАЦІЇ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ……... 227

Рожко В.М. ЦИФРОВІЗАЦІЯ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ: ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ…….. 230
Василенко О.І. МЕХАНІЗМИ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ…… 231
Галушко С.П. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ Й ІНФОРМАТИЗАЦІЇ НА СИСТЕМУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ……. 233
Грінько А.П. Даудова Г. В. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ…… 237
Круглов В.В., Мороз В.М., Терещенко Д.А. ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЯК НАПРЯМ У ДЕРЖАВНІЙ ПОЛІТИЦІ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ……. 239
Крюков О.І. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ……. 242
Курило А.Г. ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ…….. 243
Кутовий О.В. НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ У ЦИФРОВУ ЕКОНОМІКУ…. 245
Лопушинський І.П., Сапіжак І.Б. ДЕЗІНФОРМАЦІЯ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ……. 247
Луняк В.Е. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ Й ЕКОНОМІКИ…… 251
Мась Д.А. СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ЗАХОДИ ЗАХИСТУ ВІД ФЕЙКІВ І ДЕЗІНФОРМАЦІЇ В ЕПОХУ ЦИФРОВИХ МЕДІА…….. 253
Пизюк Д.Л. СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В ЕПОХУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ…….. 255
Помаза-Пономаренко А.Л. ІНФОРМАЦІЙНО-ГІБРИДНА ВІЙНА: ЗАГРОЗИ ДЛЯ УКРАЇНИ……... 258
Савченко О.С. СУЧАСНІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ……. 260
Споришев К.О. ЕКОНОМІЧНА СКЛАДОВА МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ……. 262
Тарабан Є.І. ЦИФРОВІЗАЦІЯ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ…… 265
Банчук С. Я. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТРАНСПОРТНОЮ СИСТЕМОЮ АГЛОМЕРАЦІЇ……. 267
Ласуков О. Є. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ РИЗИК-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ ДО УПРАВЛІННЯ КІБЕРБЕЗПЕКОЮ У СЕКТОРІ ОБОРОНИ..... 269

Moroz O.

MEDICAL EDUCATION IN UKRAINE AFTER 2 YEARS OF WAR: REALITIES AND POSSIBLE IMPROVEMENTS

Problem setting. In the face of adversity, nations often find their resolve tested, their systems scrutinized, and their policies challenged. The "Strategy for the Development of the Healthcare System until 2030" [1] developed by The Ministry of Health of Ukraine exemplifies a commitment to ensuring effective and affordable medical services for its population. This strategy underscores the constitutional responsibility of the state to safeguard the health and well-being of its citizens, positioning it as a paramount task and priority.

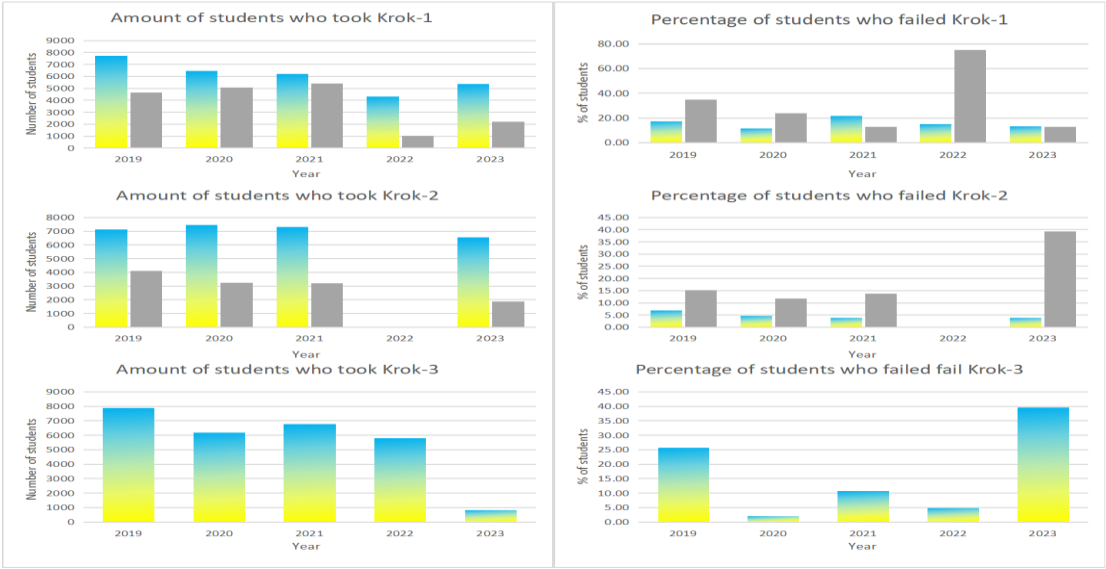
However, the ongoing conflict in Ukraine presents unprecedented challenges, notably to medical students whose education and future prospects are significantly disrupted [2]. The war has not only posed physical dangers but also erected barriers to academic progression and practical training, essential components of medical education.

While digital and remote learning infrastructure provided continuity in education despite physical disruptions, letting University students keep studying in a previous pace, issues connected with lack of opportunities to have physical practice are still being unsolved.

Paper main body. The challenges faced by medical students in Ukraine during the war have been extensively documented, with disruptions to teaching, study, increased workload and mental stress [3]. Schools have implemented remote teaching formats to mitigate some of these challenges, but frequent power blackouts, dangers of shelling and absence of efficient practice have significantly impacted both students and faculties. A noticeable fluctuation in the number of students taking the Krok examinations on "Medicine" and "General Medical Training" between 2019 and 2023 (picture 1), coupled with varying fail rates, provide a quantitative lens through which to view the impact of these challenges.

According to the data provided by the The State Non-Profit Enterprise Testing Board, amount of domestic students participating exams Krok-1 and Krok-2, which are taken by medical students by the end of their 3rd and 5th years of education, as well as the pass rates in didn't significantly change in 2-year perspective after the russian invasion in 2022 (there was a 30% decrease in amount of participants in 2022, but in 2023 their number started to return to the previous range). Unfortunately there was a dramatic decrease in foreign students taking the Krok-1 exam in 2022, followed by a partial recovery in 2023, showing that a lot of international students chose to suspend or stop their studying in Ukraine.

In 2022, the Krok-2 examination, being a graduation exam for medicine students, also faced unprecedented challenges due to the absence of safe and prepared methods for conducting the exam, leading to no students being able to take it. Recognizing the critical need for adaptability for problems caused by war the Cabinet of Ministers of Ukraine of March 28th, 2023 made a Resolution [4] making it possible to take Krok-2 in 322 certification testing centers across 66 countries. This significant effort enabled students, even those abroad, to undertake the exam, highlighting the Ministry's commitment to overcoming war-induced educational barriers.

Picture 1. Number and fail rates of students taking the Krok examinations on "Medicine" and "General Medical Training" from 2019 to 2023

While issues with administration of Krok-1 and Krok-2 exams were solved, the situation is fully different with the Krok-3, as exam is taken at the end of internship. Lack of ability to practice as well as physical danger prevented medical graduates from internship and taking exam, and those who were brave do to so, didn't manage to get good scores. Addressing the challenges posed by the Krok-3 examination requires innovative solutions to facilitate practical and clinical training under current conditions. Possibility of creating a less-dangerous internship environment, such as community centers, was discussed by the author of the thesis in his previous works [5,6]. Collaborative efforts between government bodies, educational institutions, and international partners could also establish alternative practice environments, such as virtual simulations and international internships. Leveraging technology to create simulated clinical experiences and fostering agreements for overseas clinical rotations can also ensure that students acquire necessary practical skills.

*Conclusion.*The healthcare system and medical education in Ukraine have shown remarkable resilience and adaptability in the face of the ongoing war. The proactive measures taken to address the Krok-1 and Krok-2 examinations underscore a commitment to maintaining educational standards and ensuring that students, can continue their medical education. However, the unique challenges posed by the Krok-3 examination highlight the necessity for further innovations. In order to ensure quality of knowledge and skills of medical professionals, following changes should be done:

1) creating opportunities for alternative internship: establishment of community centers and other non-traditional settings to provide practical training and internships;

2) enhancing digital and virtual training: development and integration of virtual simulations for clinical training can replicate real-world medical scenarios, allowing students to gain essential clinical skills in a controlled, safe environment;

3) creating of International academic partnerships: establishing collaborations with medical schools and healthcare institutions worldwide could offer opportunities for students to participate in international internships, ensuring they receive comprehensive, global-standard medical education and exposure.

By embracing digital solutions, fostering international collaborations, and re-imagining clinical training, Ukraine can ensure that its future physicians are well-prepared, despite current challenges. These efforts not only safeguard the quality of medical education but also contribute to the overall well-being and health security of the nation and its citizens.

References

1. Cabinet of Ministers of Ukraine. (n.d.). Draft Order on the Approval of the Healthcare System Development Strategy until 2030 and Approval of the Operational Plan for its Implementation in 2023 [Проєкт Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2023 році»]. Retrieved from https://moz.gov.ua/strategija

2. Kurapov, A., Pavlenko, V., Drozdov, A., Bezliudna, V., Reznik, A., & Isralowitz, R. (2022). Toward an Understanding of the Russian-Ukrainian War Impact on University Students and Personnel. Journal of Loss and Trauma, 28, 167 - 174. https://doi.org/10.1080/15325024.2022.2084838.

3. Mayer, A., Yaremko, O., Shchudrova, T., Korotun, O., Dospil, K., & Hege, I. (2023). Medical education in times of war: a mixed-methods needs analysis at Ukrainian medical schools. BMC medical education, 23(1), 804. https://doi.org/10.1186/s12909-023-04768-2

4. Cabinet of Ministers of Ukraine. (n.d.). Resolution dated March 28, 2023 No. 269 "On making changes to the Procedure for conducting a single state qualification exam for higher education degree holders of a master's degree in the field of knowledge "22 Health Care" [Постанова Про внесення змін до Порядку здійснення єдиного державного кваліфікаційного іспиту для здобувачів ступеня вищої освіти магістр за спеціальностями галузі знань "22 Охорона здоров'я"] Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/269-2023-%D0%BF?lang=en#Text

5. Moroz, O. (2023). Reforming Public Administration In Ukraine's Healthcare System In Times Of War: Creating Accessible Medical Care Through Community Medical Centres. МОЛОДІЖНИЙ СОЦІОЛОГІЧНИЙ ФОРУМ НТУ «ХПІ, 81-84.

6. Moroz , O., Moroz , V., & Moroz, S. . (2024). RETHINKING UKRAINIAN MEDICAL TRAINING: STRATEGIES FOR MEDICAL

EDUCATION AND SYSTEM IMPROVEMENT. Grail of Science, (35), 497–503. https://doi.org/10.36074/grail-of-science.19.01.2024.091

Буша А. В.
Чосенко А.В.
Чубань В.С.

ЗМІНИ В КОДЕКСІ УКРАЇНИ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ СТОСОВНО ЗАСТОСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ

Постановка проблеми. У зв'язку з нагальною потребою вдосконалення антикорупційного законодавства України підіймається питання внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо, запровадження адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією. Ці зміни стають важливим кроком на шляху до створення більш ефективних механізмів боротьби з корупцією та підвищення довіри суспільства до судової системи [2].

Виклад основного матеріалу. 4 липня 2023 року був зареєстрований законопроект «Проект Закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо удосконалення положень та процедур стосовно застосування адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією» [1]. Його основна мета є запобігання корупційним ризикам, пов'язаним з можливістю суддів загальних районних судів розглядати протоколи про адміністративні правопорушення щодо самих себе.

Законопроектом запропоновано внести зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення стосовно переліку осіб, на яких не поширюється обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, передбачене Законом України «Про запобігання корупції», за порушення яких передбачається адміністративна відповідальність, зокрема виключення з переліку таких суб’єктів присяжних, помічників-консультантів народних депутатів України, а також віднесення працівників патронатних служб у державних органах, членів правління Фонду соціального страхування України, Фонду загальнообов’язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, Пенсійного фонду України, Наглядової ради Пенсійного фонду України до переліку суб’єктів, до яких застосовуються винятки стосовно обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, передбачених Законом України «Про запобігання корупції».

Також з метою уникнення виникнення конфлікту інтересів у суддів під час розгляду протоколу про адміністративне правопорушення, пов’язане з корупцією, стосовно суддів проектом Закону пропонується встановити правила щодо надсилання такого протоколу до суду вищої інстанції для визначення підсудності.

Таким чином, запропонований законопроект має на меті вдосконалити законодавство та забезпечити ефективну боротьбу з корупцією в судовій системі.

Зміни в законі спрямовані на впровадження превентивних заходів та антикорупційних механізмів, спрямованих на зменшення корупційних ризиків та покращення ефективності боротьби з корупцією в усіх сферах суспільства.

Законопроект був прийнятий, та має три висновки «Висновок Головного комітету (Для включення до порядку денного)». «Висновок (бюджетна експертиза)», «Науково-експертний висновок (Перше читання)». Отже, з даний законопроект визначає його актуальність для подальшого покращення антикорупційного законодавства, створення ефективних механізмів уникнення конфлікту інтересів у роботі суддів та сприяння створенню прозорого та справедливого судового процесу. Міністерство фінансів України в експертному висновку підтвердило, що реалізація положень законопроекту не впливатиме на показники державного бюджету та не потребуватиме додаткових витрат з державного бюджету.

За підсумками розгляду, Комітет ухвалив рішення: законопроект в разі прийняття відповідного закону він може набрати чинності у термін, визначений автором законопроекту.

Висновки. Отже, зміни в Кодексі України про адміністративні правопорушення щодо корупції є важливим кроком на шляху до створення більш ефективних та прозорих механізмів боротьби з корупцією в Україні. Ці зміни до Кодексу мають на меті розширити сферу застосування, вдосконалити визначення корупційних дій, посилити відповідальність, встановити чіткі процедури для суддів та зосередити увагу на превентивних заходах. Ці зміни створюють умови для більш ефективного виявлення та припинення корупційних правопорушень, а також посилюють відповідальність порушників у сфері корупції.

Все це свідчить про те, що Україна активно працює над удосконаленням антикорупційного законодавства та механізмів правозастосування для забезпечення ефективної боротьби з корупцією та сприяння побудові справедливого і прозорого суспільства.

Література

1. Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України. Законопроекти. Проект Закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо удосконалення положень та процедур стосовно застосування адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією №9459. 2023р. URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42240

2. Chuban’ V. S., Krichker O.Yu., Pasynchuk K. M. Problems and further development of functioning of specialized anti-corruption agencies. Economics. Finances. Law. 2020. № 9, - 2020 p. – 40 c. - C. 37-40.

Вавренюк С.А.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ВИЩОЮ ОСВІТОЮ

Постановка проблеми. Теперішній стан системи вищої освіти й режим її функціонування визначається суспільством завдяки цілям та завданням, які воно ставить перед даною системою стосовно очікуваної якості навчання й виховання молодого покоління, а також рівня їхнього індивідуального розвитку та соціалізації, рівня підготовленості до життя та у виробничій діяльності[1].

Одним із важливих завдань в управлінні освітою та утримання її на досить високому рівні є визначення цілей освіти, а також принципів управління, розробка й реалізація розумної структури в системі управління, котра спроможна поєднувати широку університетську демократію та їх автономію для забезпечення цілісної політики держави в галузі освіти, підвищення якості освіти згідно стандартів. Дана вимога виникає у зв'язку з появою й розвитком системи закладів вищої освіти недержавної форми власності. Саме тому мета управління освітою являє собою процес успішної реалізації усіх завдань, котрі суспільство й держава пред'являє системі освіти[2]. Для цього важливим є поєднання усіх зусиль зі сторони держави, суспільства, співробітників системи освіти й педагогічної науки, які будуть сприяти ефективному вирішенню проблем в цій системі, а саме: організаційних, змістовних, науково-методичних, фінансових, матеріальних та інших. В результаті вирішення таких проблем є змога для забезпечення високоякісної підготовки майбутніх фахівців до реального життя й діяльності в суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Якщо розглядати сутність управління освітою, слід зазначити, що розвиток системи освіти направлений на чітке визначення цілей й завдань, відповідність організації управління освітою. В протилежному випадку можлива духовна та інтелектуальна деградація суспільства й відставання держави в культурному технічному й технологічному відношеннях від економічно розвинених країн, що зробить Україну ринком збуту їхньої неякісної продукції й сировинним придатком. Така ситуація вже відбувалася в перше десятиліття незалежності нашої держави.

З одного боку управління освітою є самостійною одиницею в загальній структурі педагогічної діяльності, котра відіграє важливу функцію в розвитку суспільства. З іншого боку управління освітою являє собою складну ієрархічну систему. В якій верхній рівень займає публічне управління освітою, на інших рівнях знаходяться органи регіонального та галузевого управління, далі - органи управління закладами вищої освіти. Ще нижче знаходиться рівень, для якого характерним є управління навчальною й пізнавальною діяльністю здобувачів, котрі є складовою частиною науково-педагогічної діяльності науково-викладацького складу ЗВО[3].

Якщо більш ретельно конкретизувати мету публічного управління вищою освітою в нашій державі, необхідно зазначити, що її реалізація є достатньо складною ієрархічною системою. На верхньому рівні розміщені положення, які

визначені Конституцією України й законами нашої держави, котрі регламентують діяльність галузі освіти взагалі, також накази й розпорядження Міністерства освіти і науки України. Середній рівень представлений документами й вказівками Головних управлінь освіти і науки обласних державних адміністрацій. До нижнього рівня відноситься діяльність ректорів закладів вищої освіти, деканів факультетів й керівництва кафедрами щодо організації навчального й виховного процесу та управління цим процесом, котрі якраз забезпечують виконання соціальних вимог до професійної компетентності й особистих якостей майбутніх фахівців.

Управління освітою відноситься до виду соціальної діяльності, при якій формуються принципи, вироблені педагогічною теорією й практикою. Зміст таких принципів формується на основі стратегічних цілей суспільства й держави, загальноекономічною політикою й політикою в сфері культури та освіти особливо. Також дані принципи формуються завдяки врахуванню передових світових тенденцій розвитку освітньої системи. В Конституції України законодавчо закріплені такі принципи, а також в законах та інших нормативно-правових актах й конкретно визначені цілі, способи та засоби управління й практична їх реалізація під час процесу організації управління напрямами й окремими галузями системи освіти, закладами вищої освіти й їхніми підрозділами, а також компонентами навчально-виховного процесу[4].

Важливим моментом в управлінні освітою в нашій державі є державна політика в цій сфері. Мета такої політики полягає в формуванні умов для успішного розвитку кожної особистості й творчої самореалізації усіх громадян України. Виховання нового покоління людей, котрі здатні якісно працювати й навчатися протягом усього періоду життя, вміти берегти та примножувати національні цінності вітчизняної культури й суспільства, сприяти розвитку й зміцненню суверенної, незалежної, демократичної, соціальної й правової держави, котра є складовою світової та європейської спільноти.

Теперішня національна система освіти нашої держави функціонує й розвивається в суспільно-політичних й соціально-економічних досить складних умовах. Такі перетворення стали можливими з набуттям Україною незалежності, формуванням й становленням державності. Вони пов’язані з відходом від тоталітарної системи й комуністичної ідеології й переходом до демократичного устрою. В результаті чого Україна розпочала формування ринкової економіки, що призвело до перетворень в духовно-ціннісному просторі українського суспільства, а також переосмислення взагалі світоглядних поглядів, моральних принципів та переконань.

Дані зрушення призвели до того, що почали відбуватися зміни у сфері освіти, відповідно до нових цілей й завдань, котрі ставить суспільство. А інтегрування українського суспільства у світову спільноту призвело до формування в майбутніх спеціалістів новітніх знань й навичок в галузі зовнішньоекономічної діяльності й міжнародного права, досконале вивчення іноземних мов. Одночасно з цим, освітньо-педагогічні новації проходять в контексті загально цивілізаційних трансформацій, котрі формуються за рахунок розвитку нових педагогічних технологій, комп’ютерної техніки й усвідомлення

важливості індивідуального особистісного розвитку кожного громадянина нашої держави.

В останні п’ять років досить багато зроблено в плані демократизації системи вищої освіти й управління цією системою. Зокрема відбувається розробка й друк вітчизняних підручників, друкування педагогічної преси, висвітлення змісту освіти, зокрема, в соціально-гуманітарній сфері. Вдосконалюється практика щодо варіативності мережі закладів вищої освіти й освітньо-професійних програм. Проходить подальший розвиток й практичне впровадження гуманістичних цінностей освіти, її спрямування на розвиток особистості здобувачів. Відбувається процес розширення масштабів україномовного навчання, більша увага приділяється вивченню української мови в ЗВО. На ряду з цим, необхідно розуміти, що освіта являє собою консервативну систему, в якій нововведення втілюються й приживаються значно повільніше. Саме тому, світові й європейські інновації перевіряються часом й вітчизняним досвідом і впроваджуються послідовно через різні часові проміжки.

Висновки. Наша держава орієнтується на світові тенденції в сфері освіти, проводить оновлення стосовно термінів навчання, методик оцінювання знань, введення в навчальний процес нових навчальних дисциплін й нових спеціальностей. Однак такі нововведення в галузі освітнього процесу необхідно фундаментально обґрунтовувати, проводити практичну апробацію й всебічно експериментувати.

Саме тому, вітчизняна система освіти намагається зберігати кращі традиції, накопичені роками й досвідом та одночасно з цим продовжує розвиватися, оновлюватися з метою досягнення відповідності вимогам часу. Однак такий розвиток не позбавлений труднощів й протиріч, проте його основні тенденції визначаються завдяки процесам динамізму й модернізації освітнього простору.

Література

1. Вавренюк С.А. Державне управління реформуванням вищої освіти в Україні : монографія / С.А. Вавренюк. – Харків : НУЦЗУ, 2020. – 284 с.

2. Вавренюк С.А. Проблеми та напрямки досягнення якості освіти на етапі реформування вищої освіти України / С.А. Вавренюк// Інвестиції : практика та досвід: науково-практичний журнал, серія Державне управління. – К. : ТОВ «ДКС Центр», 2018. – Вип. 14. – С. 79-83.

3. Вавренюк С.А. Розвиток освіти в Україні в контексті ризиків та викликів / С.А. Вавренюк// Публічне урядування: зб. наук. праць. К. : Вид-во ДП «Виробничий дім «Персонал», 2018. – Вип. 3 (13). – 225 с.

4. Вавренюк С.А. Базові моделі державного управління системою вищої освіти України / С.А. Вавренюк// Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування : електронне фахове видання. – №1, 2019. – http://el-zbirn-du.at.ua/index/zmist_2019_1/0-39.

Вітовецький В.О.,
Палюх В.В.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПІД ЧАС РЕФОРМУВАННЯ ЗВО СИСТЕМИ ДСНС

Постановка проблеми. Вочевидь, що вдосконалення освіти в Україні необхідно, передусім, оскільки кардинальна реорганізація національних систем освіти відбувається нині у світі. Зміни спричинені такими основними причинами, як глобалізація, інформатизація, політична трансформація соціуму, та вплив збройної агресії в бік України.

Виклад основного матеріалу. Глобалізація призвела до того, що держави, відповідаючи на виклики часу, змушені шукати загальнопланетарні критерії та параметри сумісності освіти, незалежно від географії та політичного устрою держав. Україна, маючи свої відмінні від інших держав характеристики, тут також не може залишатися осторонь.

Друга причина свідчить про глибину та незворотність процесів трансформації сучасного суспільства, яка характеризує переорієнтацію людської свідомості на якісно нові методи отримання, переробки та засвоєння найрізноманітнішої інформації. У зв'язку з цим змінюються технологічний, структурний та психологічний рівні організації освіти, а в системі ДСНС невідворотній процес реформ вимагає своєчасних та виважених рішень.[3]

Перед українською освітою постає серйозна національна проблема — визначення стратегії і тактики освітньої політики в умовах соціуму, що трансформується. На початку 1990-х років в Україні відбулися кардинальні зміни, що призвели до розвитку ринкових відносин, лібералізації господарської системи та ліберальної демократизації життя. Почалась трансформація освітньої системи ДСНС, та реорганізації закладів професійної освіти, у заклади вищої освіти для підготовки кваліфікованих фахівців, відповідаючи на сучасні виклики та підготовку висококваліфікованих фахівців системи ДСНС.

У зазначеному концептуальному підході філософія освіти виявляється безпосередньо пов'язана із всебічним осмисленням такої атрибутивної складової соціокультурного життя, як передача життєвого досвіду та знань у спільнотах людей. [2] Це в першу чергу досягається дефернційним підбором кадрів для підготовки фахівців системи ДСНС, розбавляючи практичний досвід залученими практиками та теоретичними знаннями, які надаватимуться педагогічними працівниками без практичного досвіду але матимуть своєрідні знання для розширення світогляду майбутнього працівника системи ДСНС.

Головною метою та результатом освіти-виховання XXI століття у концепції ноосферної цивілізації виявляється освічена, вихована, практико-орієнтована людина. Слід особливо наголосити, що це не означає цілісного розвитку людини лише, наприклад, до закінчення вузу. Навпаки, всебічність особистості є неодмінним проявом інтегральної якості людини на будь-якому віковому етапі, починаючи з дитячого. В результаті досягається гармонія життя дитини, підлітка, юнака, дорослої або літньої людини з навколишнім світом.

Всебічний підхід освіти і вихованні формує у результаті гармонійну особистість цілісної людини, та сформовану особистість, яка відповідає вимогам сучасного суспільства.

Навпаки, односторонній підхід до людини у вихованні та освіті формує в результаті деформовану особистість, яка лише частково здатна вбудовуватися в навколишній соціоприродний світ, а в багатьох відносинах не в змозі увійти в гармонію духу й тіла, в баланс відносин з людьми, суспільством. [1] В результаті формуються й дедалі більше наростають внутрішні та зовнішні конфлікти. Це неминуче деформує психіку, душу та тіло людини, травмує оточуючих, викликає дискомфорт у соціальній та природній обстановці. Тому будь-які односторонні підходи та форми в освіті та вихованні людини неминуче призводять до появи різноманітних деформованих особистостей, саме на це повинна бути направлена реформа системи ДСНС, бо сьогоднішній випускник, це майбутній керівник, якому далі приймати участь у розвитку служби ДСНС, її становлення та укріплення.

Висновки. Незважаючи на активізацію діяльності вузів щодо забезпечення максимального зближення підготовки фахівців та реальних запитів ДСНС, держава, на наш погляд, не має права самоусунутись від цих процесів чи давати такі формальні вказівки до реформування, які лише дестабілізують ситуацію. Адже саме науково обґрунтованою, прогностично вивіреною державною політикою визначаються пріоритети розвитку освіти та науки. Саме на цій основі розробляються плани та перспективи формування різних сфер зайнятості, вирішуються головні соціальні проблеми життя населення та функціонування державних інституцій.

Література

1. Аналіз структури системи підготовки кадрів у сфері цивільного захисту / О. Ю. Малеван, Ю. П. Теревeрзін . Державне управління: удосконалення та розвиток [Електронний ресурс]. 2013. № 2. Режим доступу : http://www.dy.nayka.com.ua

2. Барило О. Г., Потеряйко С. П., Терентьєва А. В. Застосування ефективних методів навчання фахівців сфери цивільного захисту / О. Г. Барило // Бюлетень Науково-методичного центру навчальних закладів МНС України № 20- К. : 2012. С. 6–9.

3. Бесчастний В. М. Механізми державного управління розвитком вищих навчальних закладів МВС України : автореф. дис. на здобуття д-ра наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 : Рада по вивченню продуктивних сил України Національної академії наук України. 2010, 38 с.

Дацій Н.В.

МОДЕРНІЗАЦІЯ ЯК УМОВА МЕХАНІЗМУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Модернізація освіти виступає складовою процесу соціально-економічної модернізації України та з урахуванням галузевої специфіки відтворює її основні цілі та актуальні пріоритети. Не торкаючись політичних аспектів модернізації, можна стверджувати, що саме перехід до ринкової економіки багато в чому визначив вектор галузевих модернізацій, у тому числі у сфері освіти. Розв'язання цього завдання здійснювалося, насамперед, з допомогою зміни системи управління галуззю, її децентралізації.

Виклад основного матеріалу. Проголошений принцип децентралізації освіти призвів до того, що насамперед зникла галузева управлінська вертикаль у системі освіти в колишньому адміністративному варіанті. Були законодавчо виділені та закріплені рівні управління освітою – державний, місцевий та рівень освітніх установ [3]. Саме на місцевий рівень перейшли повноваження з управління. Перетворившись із державних на муніципальні, ці освітні установи потрапили у залежність від економічних і політичних умов місцевого рівня та зазнали всіх наслідків соціально-економічних та політичних трансформацій.

Діючі моделі міцевого управління освітою в умовах, що склалися не адекватні цілям і завданням його розвитку, багато в чому гальмують досягнення загальних цілей модернізації в єдиному освітньому просторі держави, в тому числі, оскільки істотно різняться змістом і формами організації управління.

До проведення реформ ситуація у сфері освіти була така, що галузь не могла повноцінно функціонувати, здійснювати в повному обсязі освітній процес через різке зниження керованості та ресурсної незабезпеченості. З огляду на це модернізація об'єктивно мала певну подвійність цілей – налагодити стабільне функціонування освітніх установ, просте відтворення освітнього процесу, й водночас, зробити це в новому технічному і технологічному рівні, тобто, модернізувати освітній процес і систему галузевого управління. Важливо, що наприкінці 90-х і першому етапі модернізації справді ставилися, насамперед, організаційно-педагогічні цілі й завдання, Увага акцентувалося на педагогічних новаціях, вкладених у підвищення якості освіти. Як важливу умову, поряд із просуванням інституційних реформ та іншими напрямками діяльності, було вкотре названо значне підвищення якості людського капіталу. Саме в цьому напрямку були сформульовані і потім конкретизовані всі основні цільові орієнтири модернізації освіти на наступний період.

Модернізація освіти була націлена на зняття соціальної напруженості. Не випадково, підкреслювалося, що оновлення освіти не може здійснюватися як відомчий проект, що це політичне та загальнонаціональне завдання, для вирішення якої «активними суб'єктами освітньої політики повинні стати всі громадяни держави, сім'я та батьки, громадськість, державні та регіональні інститути державної влади, органи місцевого самоврядування, професійно-

педагогічне співтовариство, наукові, культурні, комерційні та громадські інститути» [1, с.32].

Модернізація не стала загальнонаціональною справою, а залишилася, згідно Концєпції [2] переважно, відомчим проектом, який практично повністю визначається галузевим керівництвом. Реалізовані нововведення супроводжуються негативною громадською та експертною думкою, характеризуються відсутністю широкої соціальної бази модернізації.

Проекти модернізації освіти супроводжуються закриттям шкіл під час «оптимізації» мережі освітніх установ, серйозним скороченням педагогічних кадрів, що посилює соціальну напруженість у суспільстві та невдоволення політикою модернізації. Одночасно суттєво підвищуються вимоги до педагогічних кадрів, зростає навантаження та інтенсивність їх діяльності, за відсутності адекватної системи підвищення кваліфікації посилюється система атестації, за якої неминуче відбудеться масова структурна зміна кадрового потенціалу у бік зниження категорій і, відповідно, заробітної плати. Все це не сприяє росту професійної мотивації вчителів, необхідної в умовах модернізації. Відсутність широкої соціальної підтримки ставить під сумнів успішність проведених нововведень, вимагає коригування курсу, зняття негативних наслідків.

Висновки. Отже, поки не досягнуто мети модернізації, як створення механізму сталого розвитку системи освіти. Для цього передбачалося вирішення цілого комплексу пріоритетних взаємопов'язаних завдань, куди були віднесені: забезпечення державних гарантій доступності та рівних можливостей здобуття, повноцінної освіти; досягнення нової сучасної якості дошкільної, загальної та професійної освіти; формування в системі освіти нормативно-правових та організаційно- економічних механізмів залучення та використання позабюджетних ресурсів; підвищення соціального статусу та професіоналізму працівників освіти, посилення їх державної та суспільної підтримки; розвиток освіти як відкритої державно-суспільної системи.

Безумовно, за роки модернізації вдалося досягти певних результатів, які можна розцінювати як розвиток порівняно з попередніми роками. Насамперед, вдалося досягти зростання фінансових вкладень у розвиток освіти.

За останні роки змінюється загальний потенціал управління процесами розвитку освіти. Зокрема, вдалося сформувати досвід проектної діяльності в освітніх установах як базу для вдосконалення управління розвитком, стимулювати інноваційну активність освітніх установ, забезпечити просування у питаннях інформатизації освіти, модернізації її матеріальної бази, підвищення професійної компетентності педагогів відповідно до нових вимоги до освіти.

Література

1. Наливайко Л. П. Трансформація державної освітньої політики в Україні в умовах євроінтеграції. *Право і суспільство*. 2021. № 3. Ч. 3. С. 31-36.

2. Про схвалення Концепції розвитку громадянської освіти в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2018 р. № 710-р. URL :

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80 (дата звернення: 17.01.2024).

3. Національна рада з відновлення України від наслідків війни: Проект Плану відновлення України – Матеріали робочої групи «Освіта і наука». URL : https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/education-and-science.pdf (дата звернення: 19.01.2024).

Замошнікова Ю.Р.

РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Масштабні реформи кінця XX століття започаткували вектори, спрямовані на формування загальноєвропейського простору вищої освіти (ЗПВО) в найближчі десятиліття. Широта процесу торкається як масштабу самих реформ на європейському, національному і інституціональному рівні, так і зростаючого числа країн, включених в його формування. Формування ЗПВО виражається, передусім, в гармонізації освітніх стандартів, підходів, навчальних планів, спеціальностей в різних країнах світу. Відкритий освітній простір припускає зростання мобільності студентів і співпраці викладачів університетів різних країн, що, як очікується, сприятиме досягненню громадянами успіхів у вибраній професії, поліпшенню системи працевлаштування випускників університетів, підвищенню статусу цих країн у сфері освіти. Мобільність студентів, викладачів, наукових співробітників і адміністративного персоналу в усіх країнах - учасницях є однією з головних цілей фомирования наукового європейського простору. Потрібне вжиття заходів і дій для реалізації академічної мобільності на Європейському освітньому просторі. Для подолання перешкод мобільності необхідно забезпечити надання грантів і стипендій, спрощення процедури видачі віз і дозволів на роботу, заохочення участі в програмах мобільності, повне визнання періодів навчання за кордоном у рамках програм. Академічна мобільність є невід'ємною формою існування інтелектуального потенціалу, що відбиває реалізацію внутрішньої потреби цього потенціалу у русі соціальних, економічних, культурних, політичних взаємовідносин і взаємозв'язків.

Академічна мобільність - це також можливість самим формувати свою освітню траєкторію. Іншими словами, у рамках освітніх програм вибирати предмети, курси, навчальні заклади відповідно до своїх схильностей і спрямувань. Академічна мобільність - одна з найважливіших сторін процесу інтеграції закладів вищої освіти і науки в міжнародний освітній простір.

Академічну мобільність в області міжнародної співпраці вищої школи не можна звести до конкретних дій, технологій і механізмів, пов'язаних тільки з системою обміну студентами навчальних закладів різних країн. Експерти відмічають, що в реальності має місце складний і багатоплановий процес інтелектуального просування, обміну науковим і культурним потенціалом, ресурсами, технологіями навчання [1].

Тут потрібний розумний баланс потоків мобільності, інакше у разі одностороннього потоку з'являється ризик «витоку мізків». Цього можна досягти шляхом підвищення інтересу до системи освіти в кожній державі. Одним із способів є підтримка розвитку міжнародної співпраці у сфері освіти і науки. Виїзд студентів в інші країни з метою здобуття освіти - не новий феномен, який в деяких країнах має свої історичні корені. При цьому на особливу увагу заслуговують геополітичні чинники, які накладають певний відбиток на розвиток академічної мобільності в тій або іншій країні. Необхідно підкреслити, що посилення соціальної сторони і збільшення мобільності неможливе, розглядаючи окремо тільки системи вищої освіти. Досягнення поставлених завдань залежить від збільшення числа дітей, що прагнуть до здобуття освіти за допомогою сім'ї і освітніх програм. Необхідно визначити перешкоди на шляху до освіти і здолати їх на усіх рівнях освітньої системи. Дуже важливо, щоб молоді люди мали можливість отримувати усі види підтримки при вступі до вишів. Усі проблеми не можуть бути вирішені силами тільки Міністерств освіти і науки, оскільки при цьому виникає низка запитань, пов'язаних з прямою і непрямою фінансовою підтримкою, системою соціального забезпечення, імміграційною політикою, процедурою видачі віз і дозволу на роботу і так далі [2].

Країни-учасники стикаються з багатьма проблемами мобільності, однієї з яких являється збір надійних кількісних даних в цій області. Серед перешкод на шляху мобільності зустрічаються питання, пов'язані з імміграцією, визнанням досягнутих заслуг, а також недоліком фінансової підтримки. Даних дуже мало, а наявні дані показують дуже мізерну картину по мобільності. Збільшення мобільності студентів і викладачів - процес еволюційний, що вимагає постійної уваги і зусиль з боку учасників цього процесу.

Література

1. Вавренюк С.А. Механізм мобільності студентів як засіб підвищення якості освіти в Україні . Публічне управління та адміністрування в Україні: науковий журнал, ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій», 2018.– Вип. 8, С. 23-27.

2. Вітовецький В.О. Вища освіта в Україні: статусно-рольова диференціація та критерії престижності Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. 2022. Вип. 2 (17) С. 3-9

Кузнецова Г.І.

МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНОЮ КОМУНІКАЦІЄЮ У ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

Постановка проблеми. В сучасних умовах діагностика процесів публічного управління комунікаціями в освітньому процесі є необхідною

враховуючи те, що на даному етапі вони стають гальмом у професійній досконалості суб'єктів освітнього процесу та подальшому розвитку системи освіти в цілому [1; 2].

Виклад основного матеріалу. В ході подібних досліджень було виявлено низку негативних моментів, властивих усім ланкам публічно-управлінської структури:

- неузгодженість у формах взаємодії викладачів спеціальних дисциплін із викладачами загальноосвітніх дисциплін;
- неузгодженість у цілях, мотивах педагогів та студентів;
- неузгодженість у формах позитивного впливу керівництва, методичних служб на самовдосконалення педагогів;
- відсутність критеріїв оцінки якості праці викладача та ін.

У подібній дослідно-експериментальній роботі на всіх рівнях доцільно використовувати процедура цілепокладання:

- з'ясування педагогічних проблем, які мають бути вирішені;
- уточнення конкретних завдань управління комунікацією в освітньому процесі та вибір оптимальних шляхів та засобів їх вирішення;
- встановлення критеріїв оцінки досягнутих результатів.

У результаті обробки отриманих матеріалів проводиться кореляція відповіді з'ясування ступеня активності ланок, що сприяють створенню умов ефективного управління комунікаціями у процесі.

Подібне дослідження також дозволяє виявити рівень самооцінки різних аспектів педагогічного управління (методистів, керівників) та можливостей творчого професійного спілкування. Крім того, дослідження дозволяє виявити роль основних методів засвоєння матеріалу здобувачами освіти в загальному розвитку освітної системи.

Зокрема, є сенс розглядати проблему управління комунікацією між суб'єктами освітнього процесу щодо відносини їх професійних спрямованостей. З одного боку, це професійна спрямованість викладача-професіонала, з іншого, здобувача освіти −професіонала.

Необхідно відзначити, що в освітньому закладі, де навчання пов'язане з здобуттям спеціальності, викладач інтегрує власне два вектори −педагогічний і спеціальний (тобто представляє ту конкретну професію, якій він навчає здобувачів освіти). Зокрема, одні дослідники пов’язують професійну спрямованість з інтересом, інші − з мотивацією, треті − і з тим, і з іншим [1; 2].

Пропонується пов'язувати професійну спрямованість з інтересом здобувача освіти, який треба зберегти та примножувати через інтерес викладача щодо передачі необхідних знань здобувачу освіти.

Зокрема, якісний рівень цієї спрямованості слід визначити через наступну шкалу:

- дуже зацікавлений;
- зацікавлений;
- скоріше зацікавлений;
- байдужий;
- негативне ставлення.

З іншого боку, слід пов'язувати поняття професійної спрямованості та мотивації.

Висновки. Таким чином, за рівних умов професійні та особисті якості здобувачів освіти, рівень мотивації та спрямованості відіграють помітну роль у їх успіхах у період навчання. У цьому мотивація грає роль рушійної сили процесів адаптації та розвитку, своєрідного локомотива розвитку освітнього закладу та системи освіти в цілому [1; 2].

Література

1. Крисюк С. В. Державне управління освітою: навч. посіб. для слухачів, асп., докторантів спец. «Державне управління освітою». Київ: НАДУ, 2009. 220 с.

2. Прищак М. Д. Трансформація освіти України: пошук парадигми. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. 2011. Вип. 35. С. 30–33.

Лозова О.Ю.

СУТНІСТЬ І СПЕЦИФІКА СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ

Постановка проблеми. Досвід Європейських держав переконливо засвідчує, що ті держави, які в свій час в кризових умовах свого розвитку проводили послідовну, зважену політику у галузі культури, з найменшими витратами, в короткі терміни досягали успіхів у проведенні політичних,економічних, соціальних реформ і досягали рівня високорозвинених країн. І навпаки, байдужим ставленням до національних традицій, нехтуванням надбаннями цілих поколінь у художньому, історичному, культурному просторі, наражає наше суспільство на відставання у розвитку від цивілізованого світу.

Виклад основного матеріалу. Культурна політика в найбільш загальному вигляді є свідомою діяльністю відповідних суб'єктів, спрямованою на підтримку, збереження і розвиток культурного надбання, і формування особи на основі властивої суспільству системи цінностей.

Визначення поняття «Культурна політика» було введене в обіг в 1967 р. на «круглому столі» ЮНЕСКО. У доповіді «Політика у сфері культури - попередні міркування» під політикою у сфері культури розумівся «комплекс принципів, адміністративних і фінансових видів діяльності і процедур, які забезпечують основу дій держави в області культури».

У цьому контексті реалізація політики у сфері культури є «усією сумою свідомих і обдуманих дій (чи відсутність дій) в суспільстві, спрямованої на досягнення певної культурної мети, за допомогою оптимального використання усіх фізичних і духовних ресурсів, які має в розпорядженні суспільство зараз».

Вона охоплює культурно-гуманітарну сферу і орієнтована на інтеграцію країни у світовий культурний простір [2].

Слід зазначити, що культурна політика будь-якої держави може бути розділена з позиції її спрямованості на внутрішню і зовнішню. У рамках цього дослідження найбільший інтерес представляє саме зовнішня культурна політика.

Зовнішня культурна політика є комплексом заходів, що робляться різними інститутами і спрямованих на організацію процесів відбору і трансляції культурних цінностей і їх освоєння іншими народами, у тому числі здійснення процесів міжнародних культурних обмінів. Зовнішня культурна політика, таким чином, може бути реалізована тими ж інститутами, що і внутрішня, але з орієнтацією на зарубіжних громадян.

Основні цілі зовнішньої культурної політики держави полягають у формуванні позитивного вигляду країни за кордоном за допомогою ознайомлення інших народів з його культурними цінностями, а також в сприянні здійсненню процесу кросс-культурного взаємодії і взаєморозуміння між народами [1, с.112].

Рівень стану і розвитку зовнішньої культурної політики в різних країнах різний. Він залежить від розвитку держави, національних культурного потенціалу країни, але передусім - від фінансових можливостей держави і її завдань в цій сфері.

Система координації, стимулювання і організації зовнішньої культурної політики, що склалася в різних країнах, дозволяє виділити наступні завдання, що вирішуються в цій сфері. У їх числі:

– ознайомлення зарубіжної громадськості з культурою власної країни;

– використання культурних обмінів і інших культурних проектів для підвищення престижу і вигляду країни і створення сприятливих умов для вдосконалення співпраці в суміжних сферах, наприклад, в економіці і політиці;

– ознайомлення власної громадськості з культурним надбанням інших країн;

– сприяння науковим обмінам і співпраці у сфері науки, підтримці високого науково-технологічного рівня, що відповідає світовим стандартам;

– співпраця у сфері спорту, туризму;

– зміцнення позицій мови своєї країни за кордоном;

– культурне обслуговування співвітчизників за кордоном.

Особлива роль в реалізації культурної політики належить саме державним структурам, що виступають її ключовими акторами.

Говорячи про відмінності в культурних стратегіях, нерідко виділяють три типи участі держави в культурній політиці, які були використані європейськими державами за останні п'ятдесят років. До них відносять наступні.

1. Харизматичну політику, сенс якої полягає в підтримці з боку держави, передусім, організацій і окремих персоналій, що мають загальнонаціональне значення і відомих за межами цієї держави.

2. Політику доступності, основні зусилля якої концентруються на забезпеченні рівного доступу різних категорій населення до зразків і артефактів,

визнаних (через низку обставин) класичними вершинами культурної і художньої діяльності.

3. Політику культурного самовираження, у рамках якої цінної признається будь-яка спроба культурної самоідентифікації (місцевого або ж професійного співтовариства, діаспори, соціальної групи або будь-якої іншої «меншості»). В цьому випадку класична культурна ієрархія зникає, а головне місце естетичних категорій виявляється зайнятим цінностями культурної комунікації і самовираження [3].

Слід диференціювати власне культурну політику і оперативне управління поточними культуротворчими процесами як два різні рівні стратегії і тактики управлінської діяльності, розмежувати ці цілі, завдання, методи і інструментарій. Перший рівень представлений сукупністю проголошуваних цілей, пріоритетів, функцій, принципів, орієнтирів, ідеалів і ідей. Другий — сукупністю практичних заходів. Обидва рівні культурної політики представлені у будь-якому суспільстві, яке займається регулюванням культурного життя в країні. У загальному вигляді мети культурної політики зазвичай декларуються як збереження, створення, поширення, освоєння культурних цінностей соціальної спільності, нації, народу, держави — залежно від суб'єкта культурної діяльності. Діяльність людей в області культури організовують і координують соціальні інститути, без чого вона набула б розрізненого, непослідовного і нестійкого характеру. Об'єм впливу держави на реалізацію культурної політики залежить від міри її розвитку.

Висновки. Першочерговим завданням державної культурної політики виступає створення умов для утворення єдності культурного простору, рівних можливостей для жителів різних територій країни і представників різних соціальних груп для діставання доступу до культурних цінностей, для діалогу культур у державі, а також формування орієнтації особи і соціальних груп на цінності, що забезпечують модернізацію українського суспільства. Реформування у сфері культури є прямим наслідком економічних і політичних перетворень, що відбуваються. Потрібний пошук таких рішень, які дозволили б, з одного боку, забезпечити збереження культурних цінностей, а з іншої — створити економічні механізми, що дозволяють культурі ефективно розвиватися в нових ринкових умовах.

Мету культурної політики держави на сучасному етапі розвитку можна розділити на три основні блоки: збереження культурної спадщини, національного багатства (класичний підхід до культурної політики); забезпечення рівного доступу до культурних цінностей і інтеграція у світовий культурний процес; функціонування культури в умовах ринку, економічна рентабельність сфери культури

Література

1. Авер’янов В. Б. Удосконалення організації та діяльності системи органів виконавчої влади з урахуванням європейських принципів і стандартів / В. Б. Авер’янов, А. А. Пухтецька // Часоп. Київ. ун-ту права. – 2010. – № 4. – С. 110–117.

2. Борисенко Д. В.Державна політика у сфері культури: її сутність та особливості реалізації / Д. В. Борисенко // Теорія та практика державного управління. - 2017. - Вип. 4. - С. 123-131. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2017_4_19

3. Ігнатченко І. Г. Особливості реалізації державної політики України у сфері культури: сучасний стан та світові стандарти [Електронний ресурс] / І. Г. Ігнатченко // Теорія і практика правознавства : електрон. наук. фах. вид. Нац. ун-ту "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". – Х., 2013. – Вип. 1. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2013_1_16

Мороз В.М.

ІНДЕКС ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ, ЯК ХАРАКТЕРИСТИКА РІВНЯ РОЗВИТКУ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЕРЖАВИ

Постановка проблеми. Потужний розвиток соціально-економічних відносин в Україні обумовив радикальні перетворення всієї інституціональної системи країни, у тому числі і тієї її частини, яка безпосередньо пов'язана з управлінням розвитком кадрового потенціалу. Сучасна практика розбудови інституціональної архітектоніки України та загальносвітові інтеграційні процеси, вимагають від суб'єктів державно-управлінських відносин принципово нового підходу до формування напрямів національної політики щодо процесу формування, використання та розвитку трудових можливостей населення країни. В цьому контексті, проблематика, зміст якої пов'язано з обґрунтуванням теоретико-методологічних засад і концептуальних підходів до управління розвитком кадрового потенціалу набуває як теоретичної так і практичної значущості.

Виклад основного матеріалу. Питання оцінювання стану об'єкта та перспектив його розвитку є одним з обов'язкових етапів управлінської діяльності щодо формування і використання якісних та кількісними характеристик кадрового потенціалу соціального об'єкту. Складність в оцінюванні рівня розвитку кадрового потенціалу на рівні держави полягає у відсутності науково-обґрунтованих та загальноприйнятих методик щодо визначення критеріїв відповідного аналізу. Разом з тим, слід прийняти до уваги, що на рівні підприємства або галузі проблема методичного забезпечення процесу оцінювання кадрового потенціалу об'єкту не має такої актуальності, хоча і не втратила свою значущості, адже у науковій літератури, особливо економічного спрямування, приділено достатньо уваги саме обґрунтуванню системи показників оцінки потенціалу людських ресурсів.

Оцінювання рівня розвитку кадрового потенціалу суспільства є надзвичайно складним та відповідальним завданням, що обумовлено відсутністю однозначного розуміння науковцями категоріального змісту відповідної дефініції, а також практичною значущістю оцінювання як основи для формування та реалізації державно-управлінських рішень. Розвиток кадрового

потенціалу держави складається з багатьох компонентів, головними з яких є сталий розвиток, тобто «розвиток, який задовольняє потреби нинішнього покоління без шкоди для можливості майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби» [1].

Здоров'я, освіта, професіоналізм, моральність, вмотивованість, активність, організованість - ці компоненти також можуть бути використані у межах практичного вимірювання рівня розвитку кадрового потенціалу. Але не зовсім зрозуміло, яким чином можна виміряти організованість суспільства, моральність суспільства, тобто ставленням до інвалідів, дітей, престарілих, показниками соціальної напруги, злочинності. Адже запропонований підхід щодо оцінювання не є бездоганним. Разом з тим, кадровий потенціал держави може бути оцінено відповідно до цільових критеріїв які визначають стан його розвитку, до яких можна віднести гарантії зайнятості, покращення стану здоров'я населення та підвищення його освітнього, професійного і соціально-культурного рівня; висока мотивація до праці та висока культура праці; гідний рівень оплати праці та її справедлива оцінка; трудова, підприємницька та інноваційна активність; збереження кадрового потенціалу в межах країни (зниження міграційного відпливу кваліфікованих кадрів); відповідність потребам економіки та цілям соціально-економічного розвитку держави [2]. Нажаль ці критерії не оформлені у методику оцінювання кадрового потенціалу, а отже мають виключно теоретичний зміст. Опрацювання такої методики потребує на окремий напрям наукового дослідження. Разом з тим, на час опрацювання методики оцінювання рівня розвитку кадрового потенціалу держави та її практичної апробації, урядові організації та суспільство можуть використовувати методику оцінювання індексу людського розвитку яка використовується фахівцями Програми розвитку ООН. Ми розуміємо, що використання цієї методики для виміру кадрового потенціалу не є цілком виправданим, адже людський розвиток є значно ширшим, на що ми звернули особливу увагу під час опрацювання рейтингу науково-педагогічних працівників [3]. Разом з тим, більшість з критеріїв які використовуються для розрахунку індексу людського розвитку (Human Development Index – HDI) можуть бути, майже без обмежень, використані для характеристики кадрового потенціалу країни. Наприклад, методологія розрахунку HDI передбачає кількісне відображення таких основних напрямів людського розвитку: можливість людей прожити тривале й здорове життя; можливості людей набувати знання і здібності для повноправної та багатогранної участі в житті сучасного суспільства та значимого особистого внеску в це життя; можливості доступу людей до матеріальних ресурсів, необхідних для гідного існування, включаючи ведення здорового способу життя, забезпечення територіальної та соціальної мобільності, обмін інформацією й участь у житті суспільства [4].

Висновки. Кожен з наведених напрямів, у тому чи іншому обсязі може бути використаний для характеристики кадрового потенціалу держави. Крім того, складові компоненти HDI за своїм змістом досить точно корелюються з відповідними критеріям оцінювання кадрового потенціалу які були нами розглянуті вище. Таким чином, на час опрацювання методики оцінювання

кадрового потенціалу держави і суспільства в цілому, HDI може бути використаний як показник рівня розвитку якісних та кількісних характеристик кадрового потенціалу.

Література

1. Butlin J. Our common future. By World commission on environment and development. Journal of International Development. T. 1, № 2. doi:10.1002/jid.3380010208.

2. Мороз В.М. Конкурентна політика держави та механізми її впровадження у трансформаційну економіку : дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр., 2007. 21 с.

3. Мороз С.А., Домбровська С.М., Мороз В.М. Рейтинг науково-педагогічних працівників, як складова системи державного управління якістю вищої освіти. Вісник НУЦЗУ (Серія «Державне управління»). 2017. Вип. 2 (7). С. 294–309.

4. Мороз В.М. Мотиваційний механізм стимулювання трудової активності: державно-управлінський аспект: монографія / Володимир Мороз – Х.: С.А.М., 2012. – 408 с.

Мороз С.А.

ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ, ЯК СКЛАДОВОЇ КОМПОНЕНТИ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗВО

Постановка проблеми. Проблематика підвищення якості підготовки науково-педагогічних працівників все далі частіше розглядається на рівні одного з актуальних та значущих напрямів діяльності як безпосередньо самих вищих навчальних закладів, як суб'єктів які забезпечують виконання державного замовлення на підготовку конкурентоспроможних фахівців, науково-педагогічних та робітничих кадрів, так і органів державної влади. Вивчення мов Європейського простору є важливою частиною процесу європейської інтеграції України, зокрема адаптації українського законодавства до норм міжнародних стандартів якості, створення нових можливостей для міжнародної комунікації та використання ресурсів з усього світу, що дозволяє поглиблювати знання та поліпшувати свою освіту [1].

Виклад основного матеріалу. Держава, через реалізацію владних повноважень у межах функціонування певних інститутів, забезпечує програмування відповідних процесів, а також встановлює межі компетенції кожного з учасників навчального процесу. Наприклад, наказ МОН «Про затвердження Порядку присвоєння вчених звань науковим і науково-педагогічним працівникам» передбачає норму, відповідно до якої особа, яка претендує на отримання вченого звання присвоєння вчених звань професора, доцента та старшого дослідника повинна мати сертифікат відповідно до

Загальноєвропейської рекомендації з мовної освіти (на рівні не нижче В2) з мов країн ЄС [2]. Залишаючи поза увагою дискусію навколо змісту вище наведеної норми та доречності її імплементації, спробуємо визначити її сутність в контексті питань формування мовної комунікативної компетенції науково-педагогічних працівників, як складової компоненти кадрового потенціалу ЗВО.

Знання іноземної мови науково-педагогічними працівниками не лише сприяє розвитку їх кадрового потенціалу, а й підвищує конкурентоспроможність ЗВО, в тому числі за рахунок підвищення якості окремих складових відповідної системи та в контексті дії так званого синергетичного ефекту. Ми не можемо розглядати конкурентоспроможність ЗВО виключно через призму сукупності кадрового потенціалу науково-педагогічних працівників, адже такий підхід не враховує інституціональний та організаційний аспекти потенціалу ЗВО так саме як і його можливості у межах непрофільної діяльності (участь у виробничій діяльності). Разом з тим, слід розуміти, що підвищення рівня володіння іноземною мовою науково-педагогічними працівниками може привести у тому числі, і до втрати ЗВО частини свого кадрового потенціалу, адже високопрофесійний фахівець який володіє іноземною мовою, стає об'єктом уваги з боку міжнародних кадрових агентств, які за наявності попиту на відповідну якість потенціалу можуть запропонувати значно привабливіші умови праці та більш високий рівень заробітної плати.

Також знання іноземної мови науково-педагогічними працівниками стає запорукою підвищення рівня конкурентоспроможності ЗВО, адже використання у межах навчального процесу нових знань та технологій неминуче пов'язано з можливістю ознайомленням суб'єкта освітньої діяльності з найбільш актуальними напрямами розвитку наукової думки та практиками її використання. Цілком очевидно, що ЗВО, який використовує трудові можливості викладачів зі знанням іноземної мови, має суттєві переваги як на національному так і на міжнародному ринку освітніх послуг. Такий ЗВО стає об'єктом уваги для іноземних абітурієнтів, які зорієнтовані на отримання фахової спеціальності у межах звичного для них комунікативного середовища. Разом з тим, слід визнати, що практика функціонування англомовних програм у ЗВО, саме на цьому етапі розвитку їх інституціонального середовища, не доводить про ефективність функціонування відповідної системи. Тут слід розуміти, швидка рефлексія на ринку освітніх послуг, на факт запровадження англомовних навчальних або будь-яких інших унікальних за своїм змістом програм навчання, не уявляється можливою, адже ринок повинен не лише отримати фахівця, навчання якого відбувалось у межах відповідної програми, а і оцінити рівень конкурентоспроможності його трудових можливостей у порівнянні з кадровим потенціалом тих осіб, підготовка яких здійснювалась у межах традиційних за змістом та формою навчальних програм.

На нашу думку держава, як один з основних суб'єктів управління процесом формування та розвитку кадрового потенціалу ЗВО, повинна не лише створювати інституціональне середовище, функціонування якого забезпечує підвищення рівня володіння іноземними мовами науково-педагогічними

працівниками, а і вживати заходи щодо заохочення участі вітчизняних вчених у міжнародних освітніх та дослідницьких проектах.

Висновки. Вище наведені узагальнення, з огляду на складність та багатогранність прояву обраного для дослідження предмету наукового пошуку, не вичерпують змісту проблематики розвитку кадрового потенціалу ЗВО, а отже є відкритими для подальших наукових досліджень. В контексті необхідності розвитку змісту та удосконалення практики використання механізмів державного управління процесами формування мовної комунікативної компетенції науково-педагогічних працівників, вважаємо за необхідне звернути увагу на з'ясування діалектики єдності та протиріч прояву автономії ЗВО та держаного регулювання їх розвитку, в контексті визначення межі та обсягів компетенції суб'єктів держаного управління у регулюванні розвитку кадрового потенціалу ЗВО.

Література

1. Мороз С.А. Державне управління якістю вищої освіти в контексті норм міжнародних стандартів якості: принцип процесного підходу. Реформування публічного управління та адміністрування: теорія, практика, міжнародний досвід : Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. Участю, 27 жовтня 2017 р. Одеса, 2017. С. 365–366.

2. Про затвердження Порядку присвоєння вчених звань науковим і науково-педагогічним працівникам. Міністерство освіти і науки України. Наказ 14.01.2016 № 13. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0183-16#Text

Поліщук О.В.

РОЗВИТОК МЕХАНІЗМІВ ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ У ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ

Постановка проблеми. Забезпечення прав та захисту дітей є одним із пріоритетних напрямів діяльності будь-якої демократичної держави. Важливу роль у цьому процесі відіграє активна участь громадськості у формуванні та реалізації державної політики у сфері захисту дітей.

Виклад основного матеріалу. Актуальність дослідження розвитку механізмів громадської участі у формуванні та реалізації державної політики у сфері захисту дітей зумовлена низкою чинників: І. Зростання розуміння важливості громадської участі (зростає розуміння того, що громадськість може відігравати значну роль у покращенні якості державної політики та її ефективності); ІІ. Зростання запитів громадян (громадяни все більше очікують від влади прозорості, підзвітності та можливості брати участь у прийнятті рішень, що стосуються їх життя); ІІІ. Необхідність врахування потреб та інтересів дітей (діти є однією з найбільш вразливих груп населення, тому їхні потреби та інтереси повинні бути ретельно враховані при формуванні та реалізації державної політики).

Теоретичні засади дослідження. Громадська участь у контексті формування та реалізації державної політики у сфері захисту дітей може бути визначена як сукупність форм та методів, які дають можливість громадянам, громадським організаціям та інститутам громадянського суспільства брати участь у процесі прийняття рішень, що стосуються життя та благополуччя дітей.

Існує низка *форм та методів* залучення громадськості до процесу формування та реалізації державної політики у сфері захисту дітей. До основних з них можна віднести: І. Інформування громадськості (надання громадянам інформації про державну політику у сфері захисту дітей, її цілі, завдання та механізми реалізації); ІІ. Консультування з громадськістю (проведення консультацій з громадянами та громадськими організаціями з питань формування та реалізації державної політики у сфері захисту дітей); ІІІ. Залучення громадськості до процесу прийняття рішень (створення механізмів, які дають можливість громадянам та громадським організаціям брати участь у процесі прийняття рішень, що стосуються життя та благополуччя дітей); IV. Моніторинг та оцінка державної політики (залучення громадськості до моніторингу та оцінки ефективності реалізації державної політики у сфері захисту дітей) [1].

Зарубіжний досвід. У країнах ЄС існують різні *моделі та механізми* залучення громадськості до формування та реалізації державної політики у сфері захисту дітей. До ключових з них відносимо такі як: І. Модель консультацій (ця модель передбачає проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики у сфері захисту дітей); ІІ. Модель партнерства (ця модель передбачає співпрацю органів влади з громадськими організаціями та інститутами громадянського суспільства у сфері захисту дітей); ІІІ. Модель делегування повноважень (ця модель передбачає делегування громадським організаціям та інститутам громадянського суспільства певних повноважень у сфері захисту дітей) [2].

У деяких країнах ЄС існують унікальні *практики* залучення громадськості до формування та реалізації державної політики у сфері захисту дітей. До основних з них можна віднести: І. Створення дитячих рад (у деяких країнах ЄС створені дитячі ради, які дають можливість дітям брати участь у процесі прийняття рішень, що стосуються їх життя та благополуччя); ІІ. Проведення дитячих парламентських слухань (у деяких країнах ЄС проводяться дитячі парламентські слухання, які дають можливість дітям висловити свою думку з питань, що стосуються їх життєдіяльності); ІІІ. Використання онлайн-інструментів (у деяких країнах ЄС використовуються онлайн-інструменти для залучення громадськості до процесу формування та реалізації державної політики у сфері захисту дітей) [3].

Розвиток механізмів громадської участі. В Україні існують певні *практики* залучення громадськості до процесу формування та реалізації державної політики у сфері захисту дітей. До них можна віднести такі як: І. Проведення громадських обговорень проєктів законів та інших нормативно-правових актів, що стосуються захисту дітей; ІІ. Залучення громадських організацій та інститутів громадянського суспільства до роботи експертних рад

та комісій з питань захисту дітей; III. Проведення інформаційних кампаній з питань захисту дітей.

Однак, існують і певні *проблеми*, які ускладнюють залучення громадськості до процесу формування та реалізації державної політики у сфері захисту дітей: I. Недостатня обізнаність громадян про свої права та можливості брати участь у процесі прийняття рішень; II. Недостатня прозорість та підзвітність органів влади у сфері захисту дітей; III. Недостатнє фінансування та ресурсне забезпечення громадських організацій, які працюють у сфері захисту дітей.

Напрями вдосконалення механізмів громадської участі. З урахуванням зарубіжного досвіду [3] можна виділити такі основні напрями вдосконалення механізмів громадської участі у формуванні та реалізації державної політики у сфері захисту дітей: I. Підвищення обізнаності громадян про свої права та можливості брати участь у процесі прийняття рішень; II. Підвищення прозорості та підзвітності органів влади у сфері захисту дітей; III. Збільшення фінансування та ресурсного забезпечення громадських організацій, які працюють у сфері захисту дітей; IV. Створення та впровадження нових механізмів залучення громадськості до процесу формування та реалізації державної політики у сфері захисту дітей, таких як дитячі ради, дитячі парламентські слухання, онлайн-інструменти тощо.

Висновки. Розвиток механізмів громадської участі у формуванні та реалізації державної політики у сфері захисту дітей є важливою умовою забезпечення прав та благополуччя дітей. Залучення громадськості до цього процесу може допомогти зробити державну політику більш ефективною, дієвою та відповідальною.

Вважаємо, що перспективи подальших досліджень у цьому напрямі пов'язані з вивченням та впровадженням нових форм та методів залучення громадськості до процесу формування та реалізації державної політики у сфері захисту дітей, а також з оцінкою ефективності цих методів.

Література

1. Дакал, А. (2016). Державна політика у сфері захисту прав дітей: принципи, завдання та засоби реалізації. Державне управління та місцеве самоврядування, 3 (30), 59-65.

2. Кривачук, Л. (2015). Принципи державної політики у сфері охорони дитинства в Україні. Ефективність державного управління, (43), 44-51.

3. Mason, J., & Fattore, T. (2020). Child protection and child participation. In Child protection and the care continuum (pp. 271-288). Routledge.

Поступна О.В.

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО ТА ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННІ ОСВІТОЮ НА РІВНІ РЕГІОНУ

Постановка проблеми. Одним із видів державного управління є регіональне управління, яке здійснюється як державними органами виконавчої влади у межах їх компетенції, так і органами місцевого самоврядування. Головна мета регіонального управління полягає у забезпеченні комплексного розвитку регіонів, задоволення соціальних і економічних потреб населення. Публічне управління освітою на рівні регіону використовує всі можливі ресурси, та за допомогою конкретних механізмів управління, які у сукупності можуть складати комплексний механізм здійснює регіональну освітню політику. Однак, існуючі механізми – правовий, організаційний, економічний, соціальний, інформаційний – як складові комплексного механізму публічного управління регіональної освітньої системи сьогодні, на жаль, не достатньо сприяють розвитку цієї системи, тож потребують вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Визначимо деякі аспекти у правовому та організаційному механізмах публічного управління освітою, що потребують вдосконалення з метою підвищення їх ефективності на рівні регіону. Спочатку зауважимо, що на сучасному етапі розвитку суспільства перспективними кроками, спрямованими на продовження реформування сфери освіти, виявляється розроблення низки законів, які б регулювали суспільні відносини в сфері освіти дорослих, у тому числі післядипломної освіти (системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників, які задіяні на всіх рівнях освіти (особливої підтримки потребують вихователі закладів дошкільної освіти та працівники закладів позашкільної освіти). Необхідним виявляється й розробка нормативно-правової бази з метою забезпечення функціонування неформальної та інформальної освіти в Україні та її регіонах як такої, що дає змогу сформувати якісне освітньо-виховне середовище на певній території. Також потребує розроблення нормативно-правової бази для забезпечення ефективного функціонування центрів раннього розвитку дітей у системі дошкільної освіти; розробки конкретних механізмів з метою підвищення соціального статусу педагогічного персоналу; розроблення моделей фінансування закладів освіти тощо.

На рівні регіону потрібно сприяти соціальному партнерству, спрямованому на підтримку та розвиток освіти регіону. Для цього доцільним виявляється налагодження співпраці профільних закладів вищої освіти, які здійснюють підготовку спеціалістів, і роботодавців – замовників робочої сили, а також здобувачів вищої освіти – випускників. Необхідно розробити відповідну нормативно-правову базу, в якій запропонувати такі механізми, як:

– залучення роботодавців до формування змістовної частини освітнього процесу (формування компетенцій галузевих фахівців; розробка робочих навчальних планів освітньої програми (враховувати у тому числі організацію

навчальної практики здобувачів вищої освіти на підприємстві роботодавця, проведення ознайомчих екскурсій до підприємств під час проведення практичних занять));

— обмін інформацією між закладами вищої освіти, роботодавцем і регіональним органом управління в сфері освіти (аналіз регіонального ринку праці та ринку освітніх послуг; визначення потреб та очікуваних результатів; налагодження співпраці учасників соціального партнерства; створення спільних об'єднань, проведення комунікативних заходів з метою розв'язання актуальних проблем тощо);

— організація навчально-виробничої практики здобувачів вищої освіти, стажування викладачів на підприємствах та підвищення кваліфікації працівників підприємств у закладах вищої освіти (налагодження зворотного зв'язку);

— проведення спільних наукових досліджень із залученням викладачів, здобувачів вищої освіти і роботодавців;

— проведення випускних екзаменів із запрошенням представників роботодавців (пропозиції щодо працевлаштування; проводити ярмарки вакансій та ін.) [1].

Також доцільним вважаємо організовувати тимчасове працевлаштування здобувачів вищої освіти у вільний від навчання час (наприклад, у позааудиторний час або в канікулярний період) та надавати/призначати стипендії кращим здобувачів вищої освіти як мотиваційний стимул до подальшого здобуття нових знань і орієнтиру на подальше працевлаштування.

Щодо організаційного механізму, то слід зазначити, що однією з проблем на регіональному рівні є створення дієвої системи управління освітою, до якої мають бути залучені фахівці, здатні сформувати сучасне бачення розвитку системи освіти в територіальній громаді, впроваджувати освітні реформи, вчасно приймати ефективні управлінські рішення тощо. В умовах децентралізації роль органів управління освітою суттєво змінюється. Вони мають надавати всебічну підтримку закладам освіти, бути їх партнерами.

Нині можливі дві організаційно-правові форми функціонування органів управління освітою, створених в об'єднаних територіальних громадах: 1) органи управління освітою, які входять до структури виконавчих органів ради територіальної громади; 2) органи управління освітою, утворені як окремі виконавчі органи з питань управління освітою. Утворення однієї з форм можливе у разі достатньої фінансової можливості територіальної громади або залежить від її фактичної ситуації і потреб. Причому на рівні громад немає сенсу в утворенні великої структури, яка до того ж дублює структури управління освітою на рівні районних або обласних державних адміністрацій (наприклад, управління, департаменти, відділи). Для більшої ефективності достатньо в об'єднаній територіальній громаді створити сектор або відділ освіти. Крім того, потрібно орієнтуватися на мережу закладів освіти, яку вони мають утримувати, контролювати, створювати умови для забезпечення її функціонування й розвитку, а також на кількість учасників освітнього процесу (керівників і працівників закладів освіти, здобувачів освіти). Потребує також оформлення їхнього правового статусу. Так, у разі, якщо орган управління освітою в громаді

отримує статус юридичної особи, яка має право підпису документів, у тому числі й фінансових, то навантаження на голову територіальної громади суттєво зменшується. Але, якщо орган управління освітою територіальної громади не отримує статус юридичної особи, то, як наслідок, не може розпоряджатися коштами освітньої субвенції та всі питання буде вирішувати безпосередньо голова громади, який має право підпису документів [2].

Вважаємо, що потребою часу, є створення регіональних координаційних центрів розвитку освіти регіону під патронатом регіональних органів управління освітою, основним завданням яких має бути здійснення координації діяльності закладів освіти всіх рівнів, типів і форм власності як цілісної системи, що забезпечує соціально-економічний розвиток регіону. До діяльності цих рад доцільним є запрошення представників громадських організацій регіону, які займаються освітньої діяльністю. Також у самій структурі регіональних органів управління освітою необхідно створити аналітично-прогнозований відділ, який би збирав необхідну інформацію щодо розвитку освіти в регіоні, готував аналітичний звіт, у якому має бути визначено актуальні проблеми, які потребують негайного розв'язання, виклики та загрози для розвитку регіональної освітньої системи у майбутньому.

На часі є розроблення нормативної бази (статути, положення, навчальні програми) для закладів неформальної освіти, зокрема роботи з місцевими громадами, з питань перепідготовки спеціалістів різних економічних галузей, у тому числі педагогічних працівників, які внаслідок оптимізації мережі закладів освіти залишилися без роботи, для забезпечення трудовими ресурсами регіональний ринок праці.

Висновки. Отже, нами запропоновано пропозиції щодо вдосконалення правового і організаційного механізмів публічного управління освітою на рівні регіону, які мають посприяти підвищенню ефективності розвитку регіональної системи освіти. Однак, в умовах оголошеного в Україні воєнного стану першочерговими завданнями для органів публічної влади є забезпечення безпеки всіх учасників освітнього процесу і насамперед на тих територіях, які або межують з країною-агресором, або знаходяться у незначній близькості до ведення активних бойових дій.

Література

1. Поступна О.В. Механізми публічного управління регіональними освітніми системами в Україні : дис. ... док. наук з держ. упр. : 25.00.02 ; Нац. ун-т цивільного захисту України. Харків, 2021. С. 370-371.

2. Поступна О.В. Публічне управління регіональними освітніми системами в Україні : монографія. Харків : ТОВ «Оберіг», 2021. С. 291-293.

Рибкіна С.О.

МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНИМ СЕРЕДОВИЩЕМ: ФАКТОР ОСВІТИ

Соціокультурне середовище і особистість постійно знаходяться у безперервній взаємодії, адже середовище впливає на становлення і розвиток особистості, а безпосередньо особистість, перманентно діє в соціальному середовищі, беручи участь у діяльності різноманітних спільнот. Прояви соціалізації залежать від зовнішніх умов, а саме геокультурних чинників, етнографічних, ментальних, духовних, освітніх, тощо. В умовах розвитку підходів соціологічної науки, слід зазначити загальноприйняте визначення, яке найчастіше використовуються у цій лакуні, а саме: сукупність норм, законів та правил зовнішнього соціального світу, які впливають як на окрему особистість так і суспільство в цілому. У загальнонауковій методології системного підходу розвиток соціокультурного середовища відбувається в умовах синергетичного підходу, ґрунтуючись на засадах саморегуляції, самоорганізації, саморозвитку, застосовуючи недетерміновану ієрархію, гнучкість, активізацію зовнішнього впливу. Соціокультурне середовище, за тлумаченням А. Растригіної визначається як складна, відкрита та саморозвинена система, в якій відбувається функціонування та розвиток особистості, через прямий та опосередкований вплив різних форм суспільного, державного, інституційного устроїв [1, с. 87]. С. Кондратюк та О. Чиханцова здійснюють огляд сутності та структури соціокультурного середовища через поняття життєстійкості суспільства, готовності вирішувати глобальні і локальні завдання, поєднувати особисті інтереси з інтересами суспільства, адаптуватися до змін [2, с. 19]. Гостра потреба у докорінних змінах, що наразі відчутна в територіальних громадах, зумовила пошук нових векторів та методів для подолання комплексу соціальних і культурних проблем. Актуальним наразі стає інноваційний перегляд концепцій соціокультурного розвитку громади та механізмів його управлінням, у зв'язку із зростаючим запитом суспільства на якісні соціальні послуги. Важливість даної проблеми підкреслюється також гострим протиріччям між зростаючою роллю процесів децентралізації та подекуди його недостатньою адаптованістю до сучасних соціально-економічних, культурних, ідеологічних умов, а також проблем конкретної територіальної громади. Глибокі зміни, що зачепили систему політичного устрою, економічні та правові аспекти життя суспільства за останні роки, підкреслили значущість соціальної стабільності. Ця стабільність залежить від складної структури та організації суспільства, де будь-які трансформації у взаємодії різних верств та груп, у рівнях та формах нерівності, у виборі прагнень, цілей та пріоритетів одразу ж позначаються на його загальному стані [3, с. 84]. Подолання цих протиріч потребує консолідації зусиль усіх верств суспільства. Необхідна тісна економічна, соціально-політична, духовно-інформаційна взаємодія всіх складових соціокультурного середовища. Адже саме в цьому просторі формується, розвивається та вдосконалюється

особистість, розкривається її активна сутність, відбувається взаємодія з навколишнім світом.

Концепції соціокультурного середовища може стати теоретичним підґрунтям і одночасно практичним орієнтиром у розвитку держави в цілому. До механізмів управління соціокультурним розвитком середовища слід віднести: державне регулювання (в частині ініціювання, розробки, імплементації законів та нормативно-правових актів), фінансово-економічні механізми (підтримка та розвиток освітніх та культурних процесів та інституцій), активізація громадських активностей шляхом підсилення роботи некомерційних організацій, волонтерських рухів, здійснення освітніх та культурних проєктів щодо формування громадської думки). Низка актуальних проблем супроводжують процеси реалізації вищезазначених механізмів, зокрема процеси глобалізації та освітньо-культурної уніфікації, зростання соціальної нерівності, формування культурних розривів, поширення дезінформації, фейків [4, с. 15]. Управління соціокультурним середовищем – це складний та багатогранний процес, який потребує постійного вдосконалення. Важливо знаходити баланс між державним регулюванням, громадською діяльністю та індивідуальною активністю. Перспективним у цьому напрямі є підвищення ролі громадянського суспільства, всебічне залучення громадян до прийняття соціально важливих рішень, розвиток підтримка самоорганізації та місцевого самоврядування, застосування цифрових технологій у розвитку громади, створення нових форм соціальної комунікації, розвиток міжкультурного діалогу.

Освіта – це потужний інструмент, який може змінити світ на краще. Інвестуючи в освіту, ми інвестуємо в майбутнє нашого суспільства. Тому логічним є вивчення питання управління соціокультурним розвитком через систему освіти, адже вона є рушієм змін, транслятором знань та цінностей, а також платформою для розвитку особистості. Управління системою освіти дає змогу транслювати культурні цінності, які є пріоритетними для українського суспільства, дають можливість молодому поколінню ознайомитися з багатовіковою історією та культурою свого народу. Освітній процес спрямований на розвиток інтелектуальних, творчих та практичних здібностей особистості створюють передумови для подальшої успішної самореалізації, формуванню критичного мислення, відповідальності, толерантності та інших важливих особистих якостей. Таким чином, слід зазначити, що розвиток освіти є ключовим фактором розвитку соціокультурного середовища, економічного зростання та упровадження інновацій [5, с. 45]. Освіта – це один із найважливіших механізмів управління соціокультурним середовищем. Вона відіграє ключову роль у трансляції культурних цінностей, формуванні особистості, соціальній мобільності та розвитку суспільства. У сучасному світі роль освіти у формуванні соціокультурного середовища зростає. Це пов'язано з низкою факторів, які були розглянуті вище, а саме забезпечення конкурентоспроможності держави в глобалізованому світі, адаптація до нових інформаційних технологій, технологічного прогресу. Для того, щоб освіта могла ефективно виконувати свою роль у формуванні соціокультурного середовища, необхідно постійно оновлювати зміст та методи освіти: враховуючи нагальні

суспільні потреби, забезпечити доступність якісної освіти для всіх людей, усунути бар'єри, які заважають людям отримати якісну освіту, незалежно від їхнього соціального походження, економічного стану та місця проживання, продовжити дослідження та впровадження нових методів навчання та виховання. Інвестуючи та розвиваючи освіту, ми інвестуємо в майбутнє нашого суспільства.

Література

1. Растригіна А. М. Соціокультурне середовище як фактор актуалізації ідей педагогіки свободи. *Наукові записки: серія «Педагогічні науки».* № 102. С. 86–90.
2. Камінська В. В. Соціокультурне середовище регіону як фактор розвитку загальнокультурної компетентності педагогів. *Педагогічний пошук.* 2017. № 4. С. 17–20.
3. Кондратюк С. Життєстійкість як ресурс подолання життєвих труднощів в умовах війни. *Дніпровський науковий часопис публічного управління психології права.* 2022. №1. С. 78-83.
4. Мареничeнко В.В., Рибкіна С.О. Механізми розвитку науково-технічного потенціалу України в умовах європейськоінтеграційних та міграційних процесів. *Вісник Дніпровської академії неперервної освіти. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2023. №1 (1). С. 15–19. https://doi.org/10.54891/2786-698X-2023-1-3
5. Сиченко В.В., Рибкіна С.О., Соколова Е.Т. Управління інноваційною діяльністю в системі вищої освіти. *Вісник Дніпровської академії неперервної освіти. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2021 № 1 (1). С. 45–49.

Тищук О.М.

ВІДПОВІДНІСТЬ ПРОБЛЕМАТИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗМІСТУ ПРОЄКТУ СТАНДАРТУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДЛЯ ТРЕТЬОГО РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ»

Постановка проблеми. Обрана для дослідження молодим вченим проблематика, особливо у межах організації роботи над формулюванням теми та визначенням фокусів уваги наукового дослідження, повинна не лише бути актуальною за предметом наукового пошуку, а й відповідати визначеним (формалізованим, інституалізованим) для конкретної спеціальності або галузі знань напрямам досліджень. Достатньо розповсюдженою практикою серед молодих вчених є розбудова ними їх наукового пошуку навколо актуальних проблем сьогодення без звернення уваги на необхідність забезпечення відповідності конкретизованих у межах відповідної спеціальності / галузі знань напрямам досліджень. З одного боку, такий крок є цілком виправданим, адже забезпечення актуальності майбутнього наукового пошуку є однією з основних

вимог які висуваються до відповідного різновиду професійної діяльності. На важливість обґрунтування актуальності, так само як й на концепти (моделі) її розбудови, ми звернули увагу під час попередньо проведених нами наукових пошуків [4]. З іншого боку, зосередження вченого суто на питанні актуальності обраної ним проблематики, без забезпечення її кореляції з визначеними для конкретної спеціальності / галузі знань напрямами є хибним кроком. Тут слід згадати про існуючу станом на цей час для дисертаційних робіт які виконуються у межах галузі науки вимоги щодо «відповідності паспорту спеціальності». Будь-які методичні (рекомендаційні) матеріали щодо підготовки та захисту дисертацій кандидатського та докторського рівнів містять норми щодо необхідності забезпечення відповідності проведеного дисертантом дослідження «формулі спеціальності» та «напрямам досліджень». Акцент на забезпечення такої відповідності обов'язково включається до тексту відгуків офіційних опонентів та рішення спеціалізованої вченої ради щодо присудження наукового ступеня кандидата / доктора наук. Питання забезпечення відповідності обраної вченим проблематики дослідження визначеним для галузі знань напрямам, наприклад, у межах організації роботи над текстом дисертації на здобуття наукового ступеню доктора філософії, залишається не достатньо дослідженим та юридично не врегульованим (тут ми маємо на увазі той факт, що за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування» на третьому рівні вищої освіти досі відсутній відповідний стандарт вищої освіти).

У межах цієї публікації ми маємо намір розглянути обраний нами предмет наукової уваги через призму сформульованих (визначених) для спеціальності «Публічне управління та адміністрування» на третьому рівні вищої освіти напрямів досліджень. Отже, фокус нашої уваги, принаймні у межах цієї публікації, буде зосереджено навколо питання відповідності проблематики публічної політики у сфері забезпечення якості вищої освіти в Україні тим напрямам наукових досліджень, які визначені у Проєкті Стандарту вищої освіти для третого (освітньо-наукового) рівня для спеціальності «Публічне управління та адміністрування».

Виклад основного матеріалу. Проєкт Стандарту вищої освіти для третого (освітньо-наукового) рівня для спеціальності «Публічне управління та адміністрування» складається з традиційних для будь якого з стандартів вищої освіти структурних частин (преамбула; загальна характеристика; обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття ступеня доктора філософії; перелік компетентностей доктора філософії; нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання; форми атестації здобувачів вищої освіти; вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти; вимоги професійних стандартів; перелік нормативних документів, на яких базується стандарт вищої освіти) та додатку [3]. Саме у межах додатку автори Проєкту Стандарту формулюють «Основні напрями наукових досліджень за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування». За результатами аналізу змісту цього додатку можемо визначити ті з його пунктів, які тим чи іншим чином апелюють до проблематики публічної політики у сфері забезпечення якості вищої освіти в Україні, а саме:

1) напрями які мають пряме відношення до обраної проблематики: публічне управління та адміністрування у соціальній сфері (теорії, концепції, моделі, історичний розвиток публічного управління та адміністрування соціальним розвитком; види, типи, класифікації; світовий досвід; норми, традиції публічного управління та адміністрування соціальним розвитком; соціальна держава; соціальні послуги та соціальні замовлення, їх якість; відповідальність за соціальні послуги; управління соціальними, культурними, соціокультурними проектами та програмами тощо. Ідентифікація нами проблематики «публічного управління та адміністрування у соціальній сфері» на рівні напряму з «прямим відношенням» до проблематики забезпечення якості вищої освіти стає можливим через розкриття змісту соціальної сфери. Традиційно вважається, що соціальна сфера складається з сукупності галузей, підприємств та організацій, які безпосередньо пов'язані і визначають спосіб і рівень життя людей, їх добробут, споживання (освіта, культура, охорона здоров'я тощо)» [1]. Наведене визначення надає можливість сприймати освіту на рівні одного з різновидів соціальної сфери. На такий можливості наголошують у тому числі й Г.В. Назарова та С.Ю. Гончарова. На переконання вчених освіта, поряд з охороною здоров'я, житлово-комунальним господарством; торгівлею та громадським харчуванням, екологічною системою, культурою та мистецтвом входе до галузі соціальної інфраструктури [2]. Цікаво, що згадані вище вчені відподять освіти найбільш важливу роль у забезпеченні функціонування та розвитку соціальної сфери.

2) напрями які мають опосередковане відношення до обраної проблематики: державна політика та управління (сутність, зміст, категорії, поняття та методологія формування державної політики; дослідження змісту державної політики та її аналіз; особливості, тенденції та інститути вироблення державної політики; доктрини, концепції, теорії, моделі державної політики; особливості та процес вироблення державної політики; моделювання державної політики тощо); публічна політика та управління (категорії, закономірності, принципи, концепції, цінності, цілі, пріоритети, напрями публічної політики; вітчизняний і зарубіжний досвід; напрями публічної політики; механізми вироблення та впровадження публічної політики; вироблення та аналіз публічної політики тощо); 3) методи, механізми, інструменти і технології публічного управління та адміністрування (цілі, завдання, функції, методи, методики, ресурсне та інформаційно-аналітичне забезпечення, практичні рекомендації; механізми, алгоритми, інструменти і технології публічного управління та адміністрування, їх складові, підходи і принципи щодо формування, застосування і вдосконалення; контролінг, моніторинг, контроль, аудит та оцінювання; стратегії, програми і проекти; розроблення та організація впровадження рішень; впливи і взаємовпливи суб'єктів і об'єктів публічного управління та адміністрування; історичні передумови, концепції, моделі, джерела виникнення та регулювання тощо).

Висновки. Проблематики забезпечення якості вищої освіти має пряму кореляцію з конкретизованими у Проєкті Стандарту вищої освіти для освітньо-наукового рівня за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування»

напрямами. Зв’язок між відповідними феноменами може бути розкритий, з одного боку, через призму входження освіти до структури соціальної сфери, яка у свою чергу ідентифікована нормами Проєкту на рівні одного з напрямів досліджень (пряма кореляція), а з іншого – через призму публічної політики, яка може бути ідентифікована на рівні будь з якого своїх різновидів, у тому числі й державної політики у сфері вищої освіти (опосередкована кореляція).

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мов / уклад. ред. В. Бусел. Київ : Перун, 2009. 1736 с.

2. Назарова Г.В., Гончарова С.Ю. Розвиток соціальної сфери в сучасній економіці: теоретико-практичні аспекти. *Соціально-трудові відносини: проблеми науки та практики* : монографія / С.І. Бандур, Т.А. Костишина, О.О. Нестуля [та ін.]; Полтава, 2020. С. 143-160.

3. Проєкт Стандарту вищої освіти освітньо-наукового рівня за спеціальністю «281 Публічне управління та адміністрування». Науково-методична рада міністерства освіти і науки України. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/naukovo-metodychna_rada/proekty_standartiv_VO/281-publichne-upravlinnya-ta-administruvannya-17-11-17-doktor-filosofiyi.doc (дата звернення: 23.02.2024).

4. Тищук О.М., Мороз О.В. Обґрунтування актуальності дослідження у межах проблематики публічного управління: теоретико-методологічний аспект. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. №3. С. 202-208.

Ярмистий М.М.

МОТИВАЦІЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Зростання соціальних протиріч, ускладнення економічної і політичної ситуації держави вимагає підвищення ефективності управління державного апарату і державного управління в цілому. Досягнення цих цілей є неможливим без підвищення ефективності роботи державних службовців, що, у свою чергу, так само є неможливим без формування ефективної системи мотивації державних службовців. Зміни, які сталися в Україні за останні роки, обумовлюють необхідність підвищення результативності і ефективності державної служби. Бюрократія усередині державних органів стала невід'ємній частині державної служби, що у свою чергу істотно впливає на ефективність роботи і мотивацію співробітників. Якщо державні службовці некомпетентні у виконанні поставлених завдань і погано мотивовані у своїй діяльності, то подібні проблеми неминуче приведуть до масштабних провалів в системі державної служби.

У зв'язку з цим на сьогоднішній час встає питання про необхідність, з одного боку, систематизації вітчизняного і зарубіжного досвіду мотивації і

стимулювання праці державних службовців до роботи, а з іншої - глибшого вивчення мотиваційної підструктури особи державних службовців в цілях розвитку напрямів їх роботи [2]. Для ефективного функціонування державних органів необхідно використати наявні ресурси в максимально можливому ступені. Люди є одним з основних ресурсів державних органів. В той же час співробітники по-різному виконують свої професійні обов'язки і можуть працювати з максимальною ефективністю тільки за певних умов.

Готовність державних службовців внести свій вклад в роботу визначається їх психологічною зрілістю і бажанням працювати в повну силу. Керівництво може розробляти відмінні цілі, плани, стратегії, організовувати інформаційні потоки, встановлювати кращі технології, використати новітні сучасні технології, інновації і т. д. Проте усе це не дасть очікуваних результатів, якщо працівники, з одного боку, мотивовані, а з . іншої сторони, в організаційному просторі є щось, що демотивує їх і знижує інтерес до роботи. Низька мотивація державних службовців проявляється по-різному: державні службовці роблять додаткові перерви, проводять більше часу, обговорюючи особисті теми по телефонах, створюють видимість робочого процесу і т. д. Через нестачу мотивації якість і об'єм робіт погіршується. В результаті ефективність усього органу державного управління знижується

Можна виділити деякі особливості трудової діяльності державних службовців :

- уся робота спрямована на реалізацію державних і національних інтересів;
- чіткі правила управління;
- строгі норми трудової дисципліни;
- висока відповідальність чиновників за наслідки прийнятих і реалізованих рішень [1].

Теоретики і практичні керівники повинні враховувати той факт, що процес і результати роботи в організації завжди залежать від співвідношення сили одночасної дії на персонал чинників мотивації і чинників зниження мотивації. Більше того, чинники зниження мотивації багато в чому визначають внутрішню мотивацію державних службовців. Серед найбільш значимих чинників зниження мотивації державних службовців відмічені наступні:

- відсутність залежності заробітної плати від досягнутих результатів;
- низький рівень технічної оснащеності робочих місць;
- відсутність механізму росту робочих місць і алгоритму кар'єрного росту;
- покладання додаткових об'ємів робіт.

Очевидно, що знання етапів зниження мотивації державних службовців і способів підвищення інтересу до продуктивної роботи допоможе керівникам швидко і професійно вирішувати складні ситуації, пов'язані з управлінням мотивацією державних службовців.

Література

1. Василевська Т.Е. Етика в публічній службі: підручник. Київ: НАДУ, 2018. 256 с.

2. Гончарук Н. Т. Мотивація й оцінка керівного персоналу у сфері державної служби . Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. / редкол.: С. М. Серьогін (голов. ред.) та ін. Д. : ДРІДУ НАДУ, 2007. Вип. 1 (27). С. 250-256.

Rozhko V.M., *PhD student, National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv*

MECHANISMS OF MAKING OF PUBLIC ADMINISTRATION DECISIONS IN THE MILITARY SPHERE OF UKRAINE USING THE EUROPEAN EXPERIENCE

Recently, the focus of attention of the intellectual and political elite of different countries of the world has been the phenomenon of technologization of public administration processes and the active introduction of modern information technologies into the military sphere. Therefore, it is no coincidence that scientists are also busy understanding all the consequences that flow from the modern process of technologization [1; 3].

However, neither in scientific nor in popular literature has so far been made an attempt to build a long-term forecast for the technologization of military sphere in Ukraine using the European experience. One of the objects of global public administration forecasting is the formation of a single interconnected world. Of fundamental importance is the fact that different peoples and states approached the new system of an open, globalized world unequally prepared, differing significantly in their economic, military-strategic and information potential [1; 2].

Today, this asymmetry of relations between different countries in a single space of the global world concerns not only the information relations themselves, which affect the fate of national cultures and traditions. In the modern global world, new financial, economic, political and military information technologies have emerged that can undermine national sovereignty in matters affecting the fundamentals of human existence. There has been a kind of dematerialization of many conditions of human existence, subject to the influence of various transfers – the ability to control at a distance, not to take into account the existence of state borders [1-3].

Less studied are transfers used in the sphere of military influence on the behavior of power and intellectual elites, leaders and decision makers. In the sphere of relations of information socio-cultural exchange, experts have long been dividing the world into donor cultures and recipient cultures, the relationships of which are built according to the model of subjective-objective communication [2; 3].

Of major methodological importance in research is the distinction between short-term and long-term global forecasting in the military sphere. In the first case, extrapolation procedures and analysis of the existing balance of forces and starting conditions are more applicable. In short-term public administration forecasting, already existing circumstances and existing political subjects in the military sphere are taken as determinants. Therefore, the state of prognostic theory is influenced not only by the development of information technology, but also by the level of moral and holistic mobilization of society.

Prescriptive information in forecasting prevails in the subject's activities; in the activity of a passive object it is a descriptive information. It should be noted that in the modern global world, being in the state of an object is extremely dangerous. In past history, when peoples were in relative isolation, this difference between the state of subject and object did not appear in such a dramatic way, but in a global world, every nation faces a dilemma: either it will be able to build its own strategy for the future, or this strategy will be developed for it by others in in accordance with one's own interests. That's why using the European experience is so necessary for Ukraine [1-3].

Therefore, one of the dominant features of modern political history, characterizing its direction, is the desire of peoples to emerge from the state of passive objects of world politics and turn into full-fledged participants in the process of making global decisions especially in the military sphere [2; 3].

The task of forecasting in the military sphere is to form a picture of not a closed, but an open future, in which the former objects of some policy will have a chance to become independent subjects. The greater the number of such subjects is, the wider the creative possibilities of humanity are and the higher is its ability to effectively solve the most pressing global problems of our time [1; 3].

One of the political processes that generally characterizes the entire system of power is the development and adoption of public administration decisions in the military sphere of Ukraine using the European experience. At the same time, within this broadest public administration process there are certain functional zones that also predetermine the presence of information technologies. In particular, among them there are two most common information and communication subsystems in decision making. One of them characterizes internal communications and public administration mechanisms in the military sphere with the help of which the state solves information and communication problems associated with the preparation and adoption of decisions. The second subsystem helps to reveal the area of public administration relations in which information in the form of decisions enters the external information market, trying to exert one or another influence on public opinion [1-3].

The distinction between "internal" and "external" shows the specificity of information and communication connections that arise in order for the state to solve two different types of problems - the development and implementation of public administration decisions in the military sphere. At the same time, it demonstrates those specific techniques and methods of information and communication that are inherent in individual subjects, phases and stages of the unfolding of this process [1; 3].

References.

1. Dandeker C. (1994). "New times for the military: Some sociological remarks on the changing role and structure of the armed forces of the advanced societies", The British Journal of Sociology, 45:4, pp. 637–54.

2. Martin A. (2008). "Digital literacy and the "digital society", Digital Literacies Concepts Policies Practices, 30, pp. 151–176.

3. Martsenyuk T. (2014). "Gender and Revolution in Ukraine: Women's Participation in Euromaidan Protests of 2013–2014", Perspectives on Europe, 44(2), pp. 15–22.

Ажажа М.А.

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЕКОЛОГІЧНОГО АСПЕКТУ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність дослідження екологічної безпеки як однієї з основних складових національної безпеки України в умовах воєнного стану набуває особливого значення, оскільки воєнні дії можу викликати серйозні негативні наслідки, а саме: забруднення навколишнього середовища викидами токсичних речовин продуктів горіння внаслідок вибухів боєприпасів; знищення інфраструктури промислових об'єктів, що містять небезпечні речовини та мають негативний вплив на якість атмосферного повітря, підземних вод, ґрунтів, аграрної землі та продовольчих ресурсів; пошкодження територій природно-заповідного фонду; знищення ландшафту та рослинності у зв'язку із застосуванням військової техніки та будівництвом фортифікаційних споруд; забруднення та знищення джерел питної води, що створює загрозу для здоров'я населення та призводить до гуманітарних катастроф; знищення значних масивів лісів та неконтрольовані вирубки внаслідок військових дій; припинення роботи очисних споруд та пошкодження сховищ токсичних та радіоактивних відходів; погіршення радіаційного фону тощо [2-3]. На законодавчому рівні екологічні аспекти національної безпеки України в умовах воєнного стану закріплено в ряді нормативно-правових актів, які регулюють діяльність у сфері оборони, екології та забезпечення безпеки національного рівня; визначають норми та принципи охорони навколишнього середовища, регулюють взаємодію органів влади, громадськості та підприємств у сфері екології та безпеки [1]

Конституція України статтею 16 визначає, що «обов'язком держави є забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду українського народу; стаття 50 визначає право кожного на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди; право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення» [4].

Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» визначає правові, економічні та соціальні основи організації охорони навколишнього природного середовища в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь». Розділ XI Закону передбачає заходи щодо забезпечення екологічної безпеки, зокрема, в статті 50 закріплено поняття «екологічної безпеки як такий стан навколишнього природного середовища, за якого забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей. Стаття 58 розкриває вимоги екологічної безпеки щодо військових, оборонних об'єктів та військової діяльності» [5].

Закон України «Про національну безпеку України» визначає «основи та принципи національної безпеки і оборони, цілі та основні засади державної політики, що гарантуватимуть суспільству і кожному громадянину захист від

загроз. Стаття 3, п.4 Закону розкриває принцип державної політики у сферах національної безпеки і оборони, який спрямовується на забезпечення воєнної, зовнішньополітичної, державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, безпеки критичної інфраструктури, кібербезпеки України та на інші її напрями» [6]. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» регулює введення воєнного стану в Україні, встановлює порядок функціонування в умовах війни, включаючи заходи з охорони довкілля та ресурсів [7].

Закон України «Про охорону атмосферного повітря» спрямований на «збереження та відновлення природного стану атмосферного повітря, створення сприятливих умов для життєдіяльності, забезпечення екологічної безпеки та запобігання шкідливому впливу атмосферного повітря на здоров'я людей та навколишнє природне середовище. Закон визначає правові і організаційні основи та екологічні вимоги в галузі охорони атмосферного повітря» [8]. Закон України «Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року» визначає існуючі проблеми та сучасний стан довкілля в Україні; мету, засади, принципи та інструменти державної екологічної політики; стратегічні цілі та завдання державної екологічної політики; етапи реалізації державної екологічної політики; моніторинг та систему показників оцінки реалізації державної екологічної політики, орієнтованих на індикатори сталого розвитку та завдання збалансованої екологічної політики [9].

Кодекс цивільного захисту України визначає основні принципи та завдання цивільного захисту, включаючи заходи щодо захисту населення та довкілля від можливих небезпек; «регулює відносини, пов'язані із захистом населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, реагуванням на них, функціонуванням єдиної державної системи цивільного захисту» [10]. Водний кодекс України регулює використання та охорону водних ресурсів, включаючи заходи для забезпечення безпеки водних об'єктів. «Водний кодекс, в комплексі з заходами організаційного, правового, економічного і виховного впливу, сприятиме формуванню водно-екологічного правопорядку і забезпеченню екологічної безпеки населення України, а також більш ефективному, науково обґрунтованому використанню вод та їх охороні від забруднення, засмічення та вичерпання» [11]. Закон України «Про управління відходами» в умовах воєнного є надзвичайно цінним не лише в контексті адаптації екологічного законодавства України до європейських стандартів охорони навколишнього середовища та поводження з відходами, а й є важливою гарантією захисту екологічних прав, прав громадян, зокрема права на свободу доступу до екологічної інформації. «Закон визначає правові, організаційні, економічні засади діяльності щодо запобігання утворенню, зменшення обсягів утворення відходів, зниження негативних наслідків від діяльності з управління відходами, сприяння підготовці відходів до повторного використання, рециклінгу і відновленню з метою запобігання їх негативному впливу на здоров'я людей та навколишнє природне середовище» [12]. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної системи моніторингу довкілля, інформації про стан довкілля (екологічної інформації) та інформаційного забезпечення управління у сфері довкілля» містить положення,

які стосуються встановлення процедур та вимог щодо збору, обробки та надання екологічної інформації; регламентації функцій та повноважень органів, що здійснюють моніторинг довкілля та забезпечують інформаційне забезпечення управління в цій сфері; визначення вимог до системи моніторингу та методології оцінки стану довкілля; встановлення прав та обов'язків суб'єктів, що здійснюють моніторинг та надання екологічної інформації.

Таким чином, розглянуті нормативно-правові акти визначають правила та стандарти для формування нової екологічної політики та забезпечення екологічної безпеки в контексті національної безпеки в Україні в умовах воєнного стану; визначають права та обов'язки учасників екологічних відносин та відповідальність за порушення відповідних нормативів у контексті воєнних дій; захищають, попереджають та мінімізують наслідки військових дій на навколишнє середовище.

Література

1. Антонюк У.В. Правові аспекти доступу до екологічної інформації в Україні в умовах воєнного стану. *Київський часопис права*, 2023. (1). С. 136-141. URL: https://doi.org/10.32782/klj/2023.1.20

2. Добробог Людмила. Екологічна безпека України в умовах воєнного стану. Секція: міжнародна та національна безпека: теоретичні та прикладні аспекти. Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (ДДУВС, 17.03.2023). URL: https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/11387/1/87.pdf

3. Семерня О.М. Екологічна безпека в умовах воєнного стану / Любинський О.І., Федорчук І.В., Рудницька Ж.О., Семерня А.О. *Науково-практичний журнал «Екологічні науки».* 2022. № 2(41). URL: http://ecoj.dea.kiev.ua/archives/2022/2/11.pdf

4. Конституція України. URL: http://surl.li/gdyl

5. Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text

6. Закон України «Про національну безпеку України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text

7. Закон України «Про правовий режим воєнного стану». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text

8. Закон України «Про охорону атмосферного повітря». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12#Text

9. Закон України «Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text

10. Кодекс цивільного захисту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17

11. Водний кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text

12. Закон України «Про управління відходами». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text

Бойко Є.О.

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОБОРОННОМУ КОМПЛЕКСІ

Постановка проблеми. Протидія корупції на сьогодні є одним з актуальних питань для більшість країн світу. Корупція була і залишається злом, що гальмує розвиток громадянського суспільства, демократичних, соціальних та економічних інститутів. Протягом всієї історії людства по мірою еволюції держави та державного управління відбувалася еволюція корупції. Якщо у давні часи жерцю, вождю чи воєначальнику була універсальною нормою, то згодом корупція перейшла на тіньовий бік взаємовідносин суб'єктів.

Виклад матеріалу. Зазначимо, що слово «добропорядність» складається з двох частин:

- добро (від лат. bonum, фр. bien, нім. Gut, англ. good) - поняття, здавна займає філософів-мислителів,
- порядність (від латів. – probitas, honestas) – чесність, нездатність до низьких, аморальних, антигромадських вчинків, що здавна розглядаються у літературі як синонім слова чесність, неупередженість, непідкупність [1].

В Законі України «Про запобігання корупції термін «доброчесність» використовується з точки зору визначення моральних якостей службовця, водночас у згаданому законів відсутні поняття «доброчесність».

З точки зору етики доброчесність - це сильне і дієве бажання поступати відповідно до принципів правильності, людяності. Люди, які мають таку якість, обирають або радять іншим лише вірний вихід із ситуації, ознайомившись і обдумавши при цьому всі пріоритети відповідного питання. В основі такої філософії лежить здатність до самопожертви, тобто людина може як пожертвувати своїми інтересами перед іншою особою, такі порекомендувати поступити так, як би поступила вона. В цьому ланцюжку не прослідкується корисливий мотив, зрада чи будь-яке інше негативне явище [2].

Доброчесність – це образ поведінки людини, що характеризується дотриманням тих правил, норм, умов життя, принципів, які вважаються позитивними. Доброчесність слід розуміти, як чесне, з усієї ретельністю та акуратністю виконання обов'язків, старанність, законність, неупередженість [3].

Доброчесність – це, скоріш, один із проявів сумлінної поведінки сторони, тобто це образ поведінки, а стосовно сфери системи безпеки та оборони, доброчесність можна сформулювати як певну ідеальну модель (образ, навіть стереотип) ділової поведінки фахівців в сфері безпеки та оборони, що характеризується дотриманням норм та правил, прийнятих суспільством як позитивні.

Таким чином доброчесність в оборонному комплексі – це система моральних якостей працівника в системі оборонного комплексу, завдяки яким працівник виконує свої посадові обов’язки відповідно до закону, чесно, неупереджено, виважено та непідкупно з урахуванням інтересів держави та суспільства на користь кожному мешканцю країни.

Водночас поведінку суб'єкта конкретних відносин неможлива розглядати поза зв'язками з іншими суб'єктами, на яких він впливає, оскільки відносини, що виникають у секторі безпеки та оборони специфічні тим, що вони передбачають такі поведінкові акти одних суб'єктів по відношенню до інших, спрямованих на співпрацю, комунікативні зв’язки та ефективне й раціональне використання бюджетних коштів з метою функціонування сектору безпеки та оборони України. Тому доброчесність можна визнати морально-етичною основою таких відносин, в першу чергу, що передбачає дотримання сформованих в суспільстві стандартів позитивної поведінки – правил етики публічного службовця.

Звертаючись до міжнародного досвіду, ми можемо подивитися на визначення Женевського центру демократичного контролю над збройними силами (DCAF) під егідою Північно-Атлантичного альянсу (NATO), який протидію з корупцією розділив на 3 основні виміри:

1. Доброчесність;
2. Прозорість;
3. Підзвітність [1].

Боротьба з корупцією та формування доброчесності – це дві сторони однієї медалі. У той час як у понятті «боротьба з корупцією» бачиться негативний відтінок, «формування доброчесності» говорить про більш позитивний вимір фактично того самого процесу. Доброчесність означає стійкість, непохитність, функціональність, відповідність узгодженим принципам та стандартам.

Таким чином, заходи щодо формування доброчесності повинні розвинути ці якості. Заходи протидії корупції включають позитивні та негативні процеси примусу, іншими словами, профілактичні та корекційні заходи. Вони входять і в програми з формування доброчесності.

Таким чином, розділивши протидію з корупцією на 3 складові, а також вказавши, що доброчесність є одним із складових елементів, DCAF підтверджує, що під доброчесністю міжнародна організація розуміє, зокрема й формування антикорупційної культури в учасників відносин [1].

Висновки. Проведений аналіз дає підстави зазначити, що в об'єктивному сенсі принцип доброчесності означає формування та діяльність органів державної влади всіх рівнях з урахуванням принципів прозорості, чесності, відкритості, законності, неупередженості, непідкупності. У суб'єктивному сенсі доброчесність виражається через розуміння вчинків суб'єкта собою. Доброчесність означає суб'єктивне ставлення особи до свого діяння, його незнання про неправомірність свого діяння, та усвідомлення того, що при поінформованості про дану неправомірність чесна в юридичному сенсі людина відмовилася б від його вчинення.

Література

1. Виховання доброчесності та боротьба з корупцією в оборонному секторі. Збірник прикладів (компендіум) позитивного досвіду. Женева Київ, 2010. 380 с. URL: http://defenceintegrity.eu/ru/system/ files/birc_chl4_wegener_pyman_ukr.pdf.
2. Кладченко А. Правові засади впровадження інституту доброчесності

в Україні. URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2016/6/part_2/2.pdf
3. Томкіна О. Принцип доброчесності державної влади: постановка проблеми. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 1.С. 65-74.

Буртовий Р.В.

ФАКТОРИ ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Не всі фактори-загрози мають суб'єкт чи суб'єктивну сторону, зокрема такі загрози, пов'язані з природними катаклізмами, або об'єктивні тенденції суспільного розвитку, наприклад, науково-технічний прогрес, інформатизація. У ряді випадків у тих чи інших суб'єктів можуть бути наміри завдати шкоди, але мати можливість, або навпаки. Залежно від елементів, що становлять конкретну загрозу, вибираються специфічні засоби протидії. Так, загрози, в яких є суб'єктивна сторона, пов'язані з соціальним світом, можуть бути усунені шляхом впливу на суб'єкт або суб'єктивну сторону. Багато в чому на цій основі працюють механізми кримінально-правової превенції, міжнародної дипломатії стримування та міжнародних санкцій. Нарешті, суб'єкт може бути обмежений у правах (наприклад, заборона діяльності екстремістської організації) або організаційно чи фізично знищено.[1]

Можливий непрямий та прямий вплив на суб'єктивну сторону загрози. Так, політика ядерного стримування пов'язана з припущенням про те, що стовідсоткова ймовірність отримання ядерного удару у відповідь знижує до мінімуму мотивацію до ядерної агресії, проте передбачити дії іншої сторони неможливо. Нарешті, може бути здійснено знищення суб'єкта можливості завдати шкоди. Прикладом може бути ліквідація наступальної інфраструктури ймовірного супротивника, як це було у різних операціях під час конфліктів між арабськими державами та Ізраїлем. У тих загрозах, де об'єктивна сторона та можливі суб'єкти загрози відрізняються множинністю чи невизначеністю, при закріпленні фактора-загрози у законодавстві домінує об'єкт, а інші елементи структури загроз відображені у праві не так рельєфно.

Відповідно, вибираються кошти, які забезпечують підвищену охорону обраного об'єкта від будь-яких можливих негативних впливів. Так, ґрунтуючись на обґрунтованому припущенні про важливість об'єктів, на яких розробляються нові види озброєнь, встановлюються особливі режими державної таємниці, пропускні режими, які мають гарантувати захист таких об'єктів від загроз з боку будь-яких суб'єктів-джерел загрози, які можуть керуватися будь-якими намірами. Ґрунтуючись на міркуваннях про важливість перших осіб держави, щодо них засновується особливий підвищений ступінь охорони. Щодо тих загроз, у яких відомі об'єктивна сторона та форми прояву, встановлюються такі форми запобігання та припинення, які дозволяють припинити їх розгортання у часі до настання несприятливих наслідків.

Загроза національній безпеці долає кілька етапів у своєму розвитку до того моменту, коли зможе завдати шкоди. На відміну від відомих сучасному правознавству юридичних фактів, фактори-загрози національної безпеки мають спочатку імовірнісний характер, який з часом може трансформуватися у реальний. Імовірнісна стадія розвитку фактора-загрози національної безпеки є підставою для виникнення відносин, що підтримують стан захищеності від загрози, на цій стадії існує лише абстрактний ризик. [3] Наявність самої можливості реалізації загрози є підставою для виникнення профілактичних та контрольно-наглядових правовідносин.

Реалізація загрози (тобто та ситуація, коли шкоди об'єкту вже завдано) тягне за собою виникнення відносин, спрямованих на ліквідацію наслідків (компенсаторні, компенсаційні відносини) та відносин із притягнення до відповідальності винних осіб та відновлення стану захищеності. Відразу обмовимося, що згідно з запропонованою моделлю, загрози національній безпеці не входять до класифікації юридичних фактів, що склалися, як однопорядковий компонент, наприклад, дій або подій. Різні загрози національній безпеці можуть відображатися, як різні види юридичних фактів, пов'язаних з конкретними правовідносинами. У цьому сенсі загрози національній безпеці можна розглянути як особливий, специфічний юридичний факт. [2] Їх своєрідність проявляється у ролі, яку дані юридичні факти грають механізмі правового регулювання. По-перше, загрози національній безпеці є цілою групою об'єднаних фактів, що викликають подібні наслідки через використання їх у юридичній конструкції (подібно, наприклад, корупції, що включає в себе цілу групу правопорушень). Функціональне призначення таких «укрупнених» юридичних фактів проявляється подвійно. Насамперед, вони є імпліцитною основою для загальнорегулятивних правовідносин, моделюючи їх структуру. Якщо припустити, що гіпотеза правових норм, що опосередковують правові відносини, спрямовані на профілактику, припинення та компенсацію наслідків вияву загроз національній безпеці, не включає саму загрозу, то ці відносини виявляться нелегітимними з погляду прав і свобод людини та громадянина. Зокрема, їх можна трактувати як неефективне витрачання бюджетних коштів (наприклад, на закупівлю зайвих апаратів штучного дихання, безглузду в умовах відсутності епідемії COVID-19), необґрунтовані обмеження прав людини (наприклад, під час огляду в аеропорту).

Поведінка учасників правовідносин втратить якість правомірності. Крім того, наявність обставин, що підходять під абстрактну категорію «загрози», дозволяє на підставі цього конкретизувати абстрактну загрозу в конкретній сукупності юридичних фактів (показники статистики, наявність аналітичних документів, рапортів, що фіксують ті чи інші життєві обставини, певні ознаки наявності складу злочину, на підставі яких здійснюється перевірка). По-друге, юридично значущим є наявність життєвих обставин насправді, але важлива можливість і той чи інший ступінь ймовірності наявності тієї чи іншої обставини насправді, і навіть ступінь інтенсивності його прояву.

Через війну, у діяльності органів структурі державної влади виникає своєрідна презумпція підозри існування небезпеки, яка підтверджується чи

спростовується практикою. Ці юридичні факти мають негативний характер у тому сенсі, що правовий режим зосереджений на їх запобіганні або зниженні інтенсивності їх прояву. Якоюсь мірою як юридичний факт загроза національній безпеці є складним юридичним станом, яке зумовлює необхідність реагування на нього як на ціле і на приватні його прояви шляхом встановлення загальнорегулятивних правовідносин та конкретизації у процесі правотворчості системи юридичних фактів, що дозволяють запускати конкретні правовідносини, спрямовані на запобігання, припинення та компенсацію наслідків прояву загрози.

Література

1. Державна політика забезпечення національної безпеки України: актуальні проблеми та шляхи їх розв'язання: матеріали круглого столу (Київ, 19 лютого 2013 р.) / за заг. ред. Г.П. Ситника, Л.М. Шипілової. – К.: НАДУ, 2013. – 216 с.

2. Шляхи удосконалення системи державного управління забезпеченням національної безпеки України [текст] : [монографія] / Г.П. Ситник, В.І. Абрамов, О.Г. Бортнікова та ін.; за ред. Г.П. Ситника, В.І. Абрамова. – К.: МАЙСТЕР КНИГ, 2012. – 536 с.

3. Шевченко М.М. Парадигми міжнародних відносин / М.М. Шевченко // Енциклопедія державного управління: у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; наук.-ред. колегія: Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін. – К.: НАДУ, 2011. Т.1: Теорія державного управління / наук.-ред. колегія: В.М. Князєв (співголова), І.В. Розпутенко (співголова) та ін. – 2011. – С. 430-431.

Домбровська С.М.

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Проблема безпечного існування людської цивілізації виникла з появою людини й завжди посідала одне з головних місць в її діяльності. Стикаючись із різними фактами, які завдавали шкоди здоров'ю, життю, певним потребам та інтересам, люди для протидії таким явищам уживали відповідних заходів, які виражалися в попередженні та припиненні загроз і небезпек, що походять від когось або чогось. Саме потреба в забезпеченні безпеки стала однією з головних причин об'єднання людей, масштаби якої зростали з подальшим розвитком суспільства, що передбачає збільшення можливостей і ресурсів людини, суспільства та держави в різних сферах буття.

Важливою особливістю безпеки є те, що вона не існує сама по собі, ізольовано від загальної людської життєдіяльності. Вона є тісно пов'язаною з усіма сторонами життя суспільства, що надає можливість через оцінювання забезпечення безпеки соціального об'єкта ухвалювати рішення про доцільність конкретних дій. Не випадково нині особлива увага приділяється вивченню

внутрішніх механізмів розвитку і функціонування соціальних об’єктів, якими є людина, соціальні групи, суспільство та держава.

Проблема забезпечення безпеки особи, суспільства та держави виникла практично одночасно з появою суспільства та держави.

Потреба в безпеці є, таким чином, однією з базових для людини. Її значимість у міру суспільного розвитку постійно зростала. Безпека із самого зародження цивілізації виступала найголовнішою метою діяльності спочатку окремих людей, а потім суспільства та держави. Аналіз історичного досвіду дає основу для вироблення шляхів і способів забезпечення безпеки, розширення погляду на безпеку як на соціальне явище, що охоплює всі сфери людського життя, а також щоб бачити головний об’єкт безпеки – людину [1].

Наразі зміст поняття «безпека» дедалі більше уніфікується. Так, зокрема, у багатьох джерелах це поняття визначається вже не як антиномія небезпеки, а як стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави від внутрішніх і зовнішніх загроз політичного, економічного, соціального, військового, техногенного, екологічного, інформаційного та іншого характеру, що передбачає встановлення політичної, економічної та соціальної стабільності в державі, безумовне виконання законів і підтримання правопорядку, розвиток міжнародного співробітництва на основі партнерства.

У державно-управлінському розумінні безпека виступає як життєздатність соціальних і державно-управлінських об’єктів. Будучи складним соціальним явищем, вона має конкретно-історичний характер, до того ж характер не абсолютний, а відносний, набуваючи смислового значення в зв’язку з розглядом конкретного соціального об’єкта або сфери людської діяльності.

Із цього випливає, що безпеки можна досягти в умовах захищеності людського суспільства й навколишнього матеріального світу від негативних впливів різного характеру. Практично об’єктами безпеки життєдіяльності є природа, суспільство і система управління.

Громадська безпека є органічно пов’язаною з особистою безпекою громадян та охороною громадського порядку. При цьому поряд із державою у вирішенні цієї проблеми повинні брати участь громадські організації та рухи. Наочним прикладом можуть служити різні волонтерські організації, які активно захищають інтереси громадян (в Україні це і допомога військовослужбовцям у зоні бойових дій, і допомога літнім людям і низка інших напрямів). На наш погляд, з розвитком інститутів громадянського суспільства в подальшому громадська безпека набуватиме більшого значення.

Найважливіше значення в забезпеченні національної безпеки має державна безпека, під якою, в свою чергу, розуміється ефективний захист територіальної цілісності й суверенітету в усіх сферах життєдіяльності держави і її конституційного ладу. Водночас державна безпека не може бути забезпечена без надійної та безперебійної діяльності апарату державного управління, що містить у собі законодавчий, виконавчий і судовий компоненти [2].

Комплексний підхід, системний, діалектичний, історичний та інші методи пізнання надають можливість виявляти ключові механізми зі всебічного вивчення різноманітних процесів, що відбуваються в суспільстві й відбиваються

на рівні національної безпеки, з метою планування і вжиття заходів щодо нормалізації суспільних відносин, попередження негативних наслідків і досягнення поставленої мети. Разом із тим обов'язковою умовою ефективного захисту національних інтересів є цілеспрямована спільна діяльність державних і громадських інститутів, а також громадян, що беруть участь у виявленні й попередженні різних загроз безпеці особи, суспільства та держави. У цьому полягає основа управлінської діяльності із забезпечення національної безпеки, яка виходить не з аналізу нормативних принципів або психічних властивостей індивідів, а з процесів соціальної взаємодії, що володіють низкою характеристик, завдяки яким поведінка набуває відносно стійких і регулярних форм.

Література

1. Копанчук В.О. Проблеми забезпечення національної та військової безпеки в державній політиці України. *Вісник Національного університету цивільного захисту України (Серія: Державне управління)*. 2018. Вип. 2 (9). С. 117-122.

2. Пономаренко Г. О. Управління у сфері забезпечення внутрішньої безпеки держави: адміністративно-правові засади : монографія. Харків : Вид. СПД ФО Вапнярчук Н.М., 2007. 448 с.

Дричик В. М.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ В США

Постановка проблеми. Кожна країна має свої механізми, методи та засоби формування та забезпечення воєнної безпеки. І часто воєнна безпека аналізується з точки зору розвитку збройних сил, оборонно-промислового комплексу, купівлі та розробці інноваційної зброї та засобів захисту військовослужбовців.

Разом з тим, країни формують власну воєнну безпеку з урахуванням формування міжнародної безпеки, сучасних глобальних та міжнародних викликів та небезпек, а також враховуючи геополітичної ситуації та воєнні конфлікти в інших країнах.

Виклад матеріалу. Воєнна безпека США складається з таких елементів: формування професійних збройних сил, розвиток інноваційної зброї та інших інструментів воєнного захисту, розвиток ядерної зброї, формування міжнародних відносин з іншими країнами.

Військова доктрина США як система офіційних поглядів (установок), що визначають основи забезпечення воєнної безпеки держави та використання збройних сил для досягнення національних цілей та просування національних інтересів, що розкривається в документах, які видаються президентом, міністром оборони та головою комітету начальників штабів, а також у заявах та практичних діях американського військово-політичного керівництва, що відображають його

військово-політичний курс, військову стратегію та стратегію розвитку збройних сил. Сутність і змістом військової стратегії США розкривається загалом комплексі офіційних документів. Головними з них є «Стратегія національної безпеки США», «Стратегія національної оборони США» та «Національна військова стратегія США». При цьому геополітичні та геоекономічні аспекти американської військової стратегії висвітлюються у «Стратегії національної безпеки», військово-політичні – у «Стратегії національної оборони», а військово-стратегічні – у «Національній військовій стратегії» [1].

Ключові напрями військової політики США традиційно визначають, виходячи з характеру та ступеня загроз національній та воєнній безпеці. Основні з їх це: міжнародний тероризм; поширення зброї масового ураження та засобів його доставки; збереження конфліктного потенціалу в різних районах світу, створюваного ними у своїх інтересах; становлення окремих держав - центрів глобального та регіонального впливу; наростання боротьби за доступ до світових ресурсів; залежність США від імпорту вуглеводневої сировини; кіберзлочинність; транснаціональна незаконна торгівля зброєю та наркотиками; морське піратство; неконтрольовані міграційні процеси; погіршення стану навколишнього середовища [1].

Виходячи з цього, головна мета військової політики США полягає у формуванні умов для реалізації всього спектру американських національних інтересів у сфері оборони та безпеки. Досягається вона нарощуванням військово-економічного потенціалу країни, збільшенням бойової могутності національних збройних сил, реалізацією та вдосконаленням концепції їх передової присутності, проведенням політики стримування щодо країн, які становлять загрозу міжнародній воєнній безпеці. При цьому ключова установка американського військово-політичного курсу – націленість на перехід від практики реагування на кризи до дій щодо їх завчасного попередження або забезпечення керованого розвитку за прийнятним для США та міжнародній безпеці сценарієм.

У будівництві та застосуванні збройних сил пріоритетними напрямами діяльності США є адаптація збройних сил до умов та вимог сучасної обстановки; підтримка їх у готовності до ведення операцій на віддалених театрах воєнних дій; вдосконалення оперативної та бойової підготовки; підвищення ефективності повсякденної діяльності військового відомства. Згідно з доктринальними документами, збройні сили США повинні перебувати у готовності до ведення воєнних дій одночасно проти двох держав, які володіють боєздатними збройними силами.

На найближчі десятиліття основні зусилля у військовому будівництві США будуть зосереджені на вдосконаленні оснащення збройних сил та їх підготовку до бойового застосування без повномасштабного мобілізаційного посилення.

Створення необхідних заходів для реформування збройних сил технологічного потенціалу планується здійснювати шляхом розвитку та впровадження нових технологій, що сприяють досягненню цілей національної

військової стратегії США та реалізації перспективних концепцій застосування збройних сил.

У умовах глобальних небезпек та постійних військових викликів ключовими довгостроковими інтересами США у глобальному масштабі щодо воєнної безпеки декларовано:

• зміцнення оборони країни, захист її громадян (де б вони не знаходилися) та союзників;

• підвищення добробуту громадян США; консолідація американської нації;

• підтримання глобальної стабільності та миру, у тому числі через силу;

• відновлення та посилення впливу США на міжнародні інституції;

• просування американських (демократичних) цінностей та образу життя по всьому світу [2].

Виходячи із заявлених глобальних інтересів як головних пріоритетів у сфері забезпечення воєнної безпеки визначено:

• захист та підтримка основних складових американської могутності (високоосвіченого патріотичного населення, сучасної динамічної економіки, міцної національної оборони та сталої "внутрішньої" демократії);

• безперервне здійснення ефективного стратегічного стримування потенційних противників та запобігання прямим загрозам Сполученим Штатам та їх союзникам;

• перешкоджання доступу конкурентів США до глобальних ресурсів чи домінування у ключових регіонах;

• лідерство та підтримка стабільності та відкритості міжнародної системи, що спирається на сильні демократичні спілки, партнерства, багатосторонні інститути та встановлені правила [2].

Для успішної реалізації зазначених пріоритетів передбачається здійснення комплексних заходів військово-стратегічного характеру, які передбачають, зокрема, подальше вдосконалення глобальної протиракетної системи оборони США; виявлення та стримування радіологічних, хімічних, біологічних та терористичних загроз на ранній стадії; підвищення рівня поінформованості про всі види обстановки шляхом розширення контролю територій, акваторій, повітряно-космічного та кіберпростору; вдосконалення системи управління ризиками та оцінки загроз з одночасним підвищенням ефективності структур та заходів екстреного реагування на надзвичайні ситуації.

В умовах нестабільності та невизначеності розвитку військово-політичної обстановки у довгостроковій перспективі ядерна зброя залишиться для всіх її власників основним засобом забезпечення воєнної безпеки та стримування ймовірного супротивника (коаліції ймовірних супротивників) від широкомасштабної агресії.

З урахуванням «різноманіття та непередбачуваного характеру загроз майбутнього», на ядерні сили США покладено такі найважливіші функції:

• запобігання нападу на США як із застосуванням, так і без застосування ядерної зброї;

• гарантування безпеки союзників та партнерів;

• досягнення цілей державної політики США у разі безуспішності стримування іншими способами;

• реагування на загрози «невизначеного майбутнього» [3].

Ці функції взаємопов'язані та доповнюють одна одну. Запобігання поширення ядерної зброї, а також матеріалів та технологій, необхідних для її створення, виключення можливості доступу до них терористів та лідерів "країн-ізгоїв" також є ключовими моментами, якими керуються Сполучені Штати у рамках проведення політики воєнної безпеки.

Таким чином, реалізовані США на практиці принципи вибудовування політики воєнної безпеки формується системно з урахуванням міжнародної ситуації та разом з союзниками.

Література

1. The Military Balance 2021 / Th e International Institute for Strategic Studies. London, February 2021.

2. Interim National Security Strategic Guidance / The White House. Washington, march 2021.

3. Nuclear Posture Review. Offi ce of the Secretary of Defense, February 2018, p. 36.

Загола Т.М.

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ГЕОПОЛІТИЧНИХ СТРАТЕГІЙ ЯК ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Постановка проблеми. Що являє собою глобальна безпека у XXI столітті. Загроза та підрив безпеки всього світу має на увазі не тільки війни та міжнародні конфлікти, але й особлива увага зараз приділяється таким поняттям як геополітичні стратегії держав. Геополітичні стратегії країн відіграють ключову роль у формуванні глобальної безпеки, адже в основі таких стратегій лежить комплекс міждержавних відмінностей у рівнях розвитку геополітичного потенціалу, ступеня освоєності місцевості, розвитку воєнно-оборонного комплексу тощо.

Виклад матеріалу. Сучасні міждержавні взаємини можна охарактеризувати як такі, що формуються в жорстких умовах конкуренції До цих умов додаються все частіше надзвичайні ситуації природного і техногенного характеру; постійні економічні, політичні, соціокультурні зміни, що залучають багато країн у глобальну трансформацію світопорядку.

Необхідно враховувати і той факт, що під впливом змін світової та регіональної ситуації геополітичні стратегії будь-якої держави будуть піддані коригуванню. Відповідно, сьогодні ми спостерігаємо таку тенденцію у зв'язку з пандемією коронавірусу, а також військовими діями на території України та Ізраїлі. Не залишилося жодної країни, яка б не переформатувала основні напрями

як внутрішньої, а й зовнішньої політики. Майже всі країни змушені були переглянути свої пріоритети на міжнародному рівні.

Безумовно, кожній державі важливо розуміти та об'єктивно оцінювати свої місце та роль у трансформується світопорядку. У складній ситуації актуальним стає питання пошуку геополітичних союзників та економічних партнерів. Залишається пріоритетним і завдання щодо реалізації стратегії національної безпеки, що впливає на формування та забезпечення глобальної безпеки. Поряд з тими загрозами безпеці особистості, суспільства та держави, які були до локдаунів, з'явилися нові загрози біологічного, технолог енного, кліматичного характеру. Звісно, людство не вперше стикається з подібними проблемами. На жаль, в історії ми знаходимо чимало сумних фактів, які говорять про загибелі цілих держав через неможливість зупинити війни або хворобу, що поширюється. Тому сьогодні при розробленні або доповнення стратегії національної безпеки держави на першому місці стоять пункти про захист населення від зараження новими небезпечними вірусними захворюваннями, про розробку необхідних вакцин, лікарських засобів та іншого характеру заходи, що зміцнюють здоров'я громадян держави.

Нинішній геополітичний ландшафт очікує на радикальне переформатування через зміщення геоекономічного та геополітичного меридіанів.

Представники наднаціональних структур та об'єднань закликають до того, щоб зробити все можливе для запобігання пандемії або нових епідемій, для виявлення загроз та ризиків їх виникнення, формування воєнної безпеки у світі, запобігання атомній війні та застосуванню атомної зброї. Успішне рішення це непросте завдання залежатиме від консолідованої позиції держав світу, від правильно розроблених та ефективно реалізованих геополітичних стратегій.

Геополітична стратегія є способом реалізації геополітичних інтересів держави або великого політичного актора, що виконує важливу інструментальну функцію і залежить від геополітичного вектору, що представляє систему політичних відносин держави із зовнішнім світом. Це свого роду історично сформована матриця, яка включає в себе минулі та справжні зміни та впливає на інтереси тієї чи іншої держави. Геополітична стратегія є однією з складових елементів геополітичного статусу країни [1].

Геостратегії держав пов'язані з вибором напряму зовнішньополітичної діяльності, як у найближчій перспективі, так у віддаленому майбутньому. Багато в чому це залежить від рівня розуміння керівним апаратом пріоритетних національних інтересів, від географічного розташування держави та від можливих інших зовнішніх об'єктивних обставин.

За умови можливого прогнозування подальшого розвитку геополітичних подій та системи розвитку глобальної безпеки завжди необхідно враховувати кілька домінантних чинників світового політичного процесу. Однією з найактуальніших завдань у світовій політиці є аналіз причин різкого підвищення напруженості у світі. Політичний процес складний та цікавий своєю динамічністю. При, здавалося б, фактах і подіях, що повторюються, при спіралеподібній лінійці історії, ми завжди стикаємося з чимось незвіданим або

виявляємося неготовими до того, що відбувається. Напруженість у світі то зростає, то згасає. Традиційно причиною напруженості виступає боротьба за обмежені ресурси та за сфери впливу. Сучасний світ на шляху еволюції опинився у точці збіги кількох взаємопов'язаних, переплітаються вузлових проблем - інформатизація, що набрала темпи, віртуальна (онлайн) реальність, виснаження ресурсів, екологічна обстановка, неузгодженість політичних акторів та багато іншого.

Таким чином, враховуючи глобалізаційні трансформації, що відбуваються, прискорюється розвиток інформаційного суспільства, можна спрогнозувати, що цифровізація набере небувалі обороти. Крім того, що в постіндустріальну епоху змінюються актори та технології боротьби за ресурси геополітичних просторів, зараз основна увага концентрується на викликаних інформаційно-телекомунікаційною революцією змінах, що створили умови для появи нового світопорядку поліцентричного типу. Саме сьогодні нагальною необхідністю є формування консолідованої позиції представників наукової спільноти, органів влади, наддержавних структур для того, щоб своєчасно запобігати новим викликам і загроз глобальній безпеці.

Крім того, дослідники зазначають, що незважаючи на неготовність світової спільноти до глибокої корекції існуючого світопорядку, існує принципова можливість позитивного сценарію розвитку глобалізаційних процесів. Ці процеси будуть спрямовані на скоординовані дії національних та глобальних еліт пошуку рішень найбільш важливих проблем світової спільноти – це захист навколишнього середовища, захист прав людини, боротьба з тероризмом, та безперешкодний розвиток світової торгівлі, запобігання розгортанню воєнних конфліктів та війн, зменшення бідності та голоду. Відповідно, при формування нових або перегляд колишніх геостратегій держави враховуватимуться зовсім інші фактори, спрямовані на інтеграцію та взаємодопомогу.

Вивчення основних трактування сутності поняття геополітичної стратегії дозволило визначити перелік сутнісних ознак, що характеризують природу досліджуваного феномену, серед яких виокремлено:

- ознаку реалізації геополітичних інтересів суб’єктів міжнародного простору;
- ознаку забезпечення просторових переваг на міжнародній арені;
- ознаку здатності країни реалізувати власні геополітичні інтереси на міжнародній арені;
- ознаку використання військової сили країни у зовнішньому просторовому вимірі країни як орієнтиру розвитку геостратегії;
- ознаку використання невійськових засобів у зовнішньому просторовому вимірі країни як орієнтиру розвитку геостратегії;
- ознаку розвитку феномену геостратегії як напряму геополітики держави;
- ознаку змінюваності характеру, залежно від владних управлінських рішень [2, с. 194].

Висновки. Таким чином, геополітична стратегія – це формування цілеспрямованих міжнародних впливів держави, спрямованих на процеси, що характеризуються розгортанням у часі та у просторі цілеспрямованих,

взаємопов'язаних дій за збереження своєї присутності та впливу на певних територіальних просторах (процеси функціонування) або за зміну співвідношення сил у світовому чи регіональному просторі, перерозподіл сфер впливу (процеси розвитку). Геополітична стратегія є однією з головних засад формування та забезпечення глобальної безпеки.

Література

1. Вєтринський І. Особливості формування стратегії національного розвитку для транзитивних країн: геополітичний контекст. *Гілея: науковий вісник*. 2016. Вип. 113. С. 317-321. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2016_113_82.

2. Глебена В. Сутість та основні ознаки геополітичних стратегій. *Міжнародний науковий вісник : зб. наук. пр.* 2019. Вип. 1-2 (19-20). С. 187-197.

Здоровко С.С.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ

Масштабні терористичні дії, що мали місце у кінці XX - початку XXI віків в різних регіонах світу, обумовлюють необхідність усебічного аналізу феномену тероризму, що перетворився на серйозну загрозу безпеки людства. В умовах наростаючої глобалізації, що стирає межі між фінансовими, інформаційними, міграційними потоками, діяльність терористів набуває транснаціонального характеру. З початку 90-х років XX століття діяльність терористичних організацій, погрожуючи територіальній цілісності, громадським і державним інститутам, безпеці особи і суспільства, дестабілізувала суспільно-політичну ситуацію в країні, пригнічувала позитивну активність особи, знецінювала людське життя, сприяла обмеженню прав і свобод, оскільки вона викликала з боку відповідних органів контрзаходи, які не завжди адекватні нормам правової держави.

В сучасних умовах трансформувалися доктринальні установки терористів, модернізувалися організаційні структури терористичних організацій, розширилися можливості використання ними високотехнологічної зброї, передових технологій, що викликають масову поразку населення, завдають значного економічного, екологічного, психологічного, морального збитку державі. Сьогодні тероризм нерідко є лише прикриттям для работоргівлі, захоплення заручників, торгівлі наркотиками але і відмиванню кримінального капіталу [1].

Форми прояву, методи, тактичні прийоми здійснення терористичних акцій об'єктивно обумовлені різними умовами і причинами, існуючими в тій або іншій державі чи регіоні світу.

У сучасних умовах все більше дослідників приходять до висновку про те, що, разом з іншими причинами, невирішеність соціально-політичних проблем є

найважливішим деструктивним, дестабілізуючим чинником, що посилює терористичну загрозу, ініціює терористичну діяльність.

Незважаючи на міри з протидії тероризму, що робляться органами державної влади України, іншими країнами, громадськими організаціями, терористична загроза як і раніше залишається одним з істотних чинників, що негативно впливають на соціально-політичну стабільність. Діяльність терористичних організацій сприяє ескалації етнічних, конфесійних, політичних конфліктів, релігійної, національної нетерпимості. В зв'язку з цим розробка ефективної політики протидії тероризму на державному і світовому рівнях, пошук превентивних, профілактичних антитерористичних заходів, створення міжнародної системи заходів блокуюче виникнення і поширення нових різновидів, форм тероризму неможливі без усебічного осмислення суті цього явища, є насущним завданням політичної теорії і практики суб'єктів антитерористичної діяльності.

Ми солідаризуватимемося з позицією тих дослідників, політичних і громадських діячів які вважають, що ефективна протидія будь-яким проявам тероризму на основі об'єднання зусиль представників громадських і державних інститутів, правоохоронних органів, повинно стати одним з пріоритетних напрямів політики загальнонаціонального і глобального масштабів, здатною згуртувати конструктивні сили різних політичних напрямів [2].

Тому актуальність даної теми обумовлена необхідністю осмислення суті і змісту соціально-політичного аспекту цього багатогранного феномену, що активізується в державах, які зазнають трансформацію. Недостатня розробленість у світовій і національній практиці дієвих соціально-політичних і правових механізмів вирішення конфліктів, детонатором яких є тероризм, обумовлюють необхідність концептуального осмислення цього феномену.

Література

1. Адамчук О. Загальний аналіз різних аспектів національної безпеки України як поняття в сучасних наукових дослідженнях. *Зовнішня політика та національна безпека*. 2018. № 4 (63). С. 1–7.

2. Дмитрук П. М. Особливості зарубіжної практики забезпечення безпеки в соціально-економічній сфері. URL : http://www.academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10dpmses.pdf

Іващук В.В.

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ: ДОСВІД США

Постановка проблеми. На сучасному етапі світового розвитку, в умовах існуючих глобальних, національних, локальних викликів та загроз, професійні військовослужбовці є домінантною компонентою забезпечення військової безпеки будь-якої країни. Оскільки цей сектор є невід’ємною частиною

державної політики у сфері національної безпеки, військова праця набуває особливого соціально-економічного сенсу, а питання соціально-правового захисту інтересів військовослужбовців – особливої актуальності.

Виклад основного матеріалу. Всебічна теоретична розробка проблеми соціального захисту військовослужбовців дозволяє, по-перше, розкрити механізм правового регулювання соціального захисту населення у дії з погляду його ефективності у конкретних соціально-економічних умовах. По-друге, вона дає можливість визначити реальний рівень соціального захисту тієї групи населення, самопочуття якої безпосередньо впливає на рівень забезпечення безпеки держави, її обороноздатність. По-третє, вона сприяє наданню цілеспрямованості та стратегічної вивіреності правотворчої діяльності органів державної влади, до сфери компетенції яких належать питання забезпечення соціального захисту населення.

Відповідно до законодавства США (окрім Конституції США, як основного закону) загальні положення про соціально-правовий статус військовослужбовців ЗС США викладені у частині 2 “Особовий склад” (Personnel) підзаголовку А “Загальне військове право” (General Military Law) заголовку 10 “Збройні сили” (Armed Forces) Кодексу законів США. Законодавство США закріплює роль і місце збройних сил у суспільстві та соціально-правове становище окремих категорій військовослужбовців, включаючи право на медичне забезпечення та охорону здоров’я (медичне забезпечення для військовослужбовців та членів їх сімей (частково) безкоштовне), право на відшкодування шкоди, заподіяної військовослужбовцю або його власності при виконанні ним службових обов’язків, право на пенсійне забезпечення (після проходження 20 років служби в регулярних збройних силах, або у разі звільнення по інвалідності) [2].

Відповідно до законодавства США американські громадяни, які прослужили на дійсній військовій службі не менше терміну, встановленого для курсу підготовки новобранця (180 і більше днів) і звільнені не з причини негідної поведінки, підпадають під категорію “ветеран” і отримують право на користування певними пільгами. Для звільнених по інвалідності мінімальні терміни служби не встановлюються.

Ветеранам військової служби надаються наступні пільги: виплата допомоги за інвалідністю; реалізація програми професійної реабілітації; надання допомоги в одержанні освіти; психотерапевтична допомога ветеранам війни у В’єтнамі; надання допомоги при працевлаштуванні; виплата допомоги з безробіття; здійснення на пільгових умовах медичного обслуговування; страхування життя; надання позичок на будівництво житла; організація поховань; інші послуги.

Соціальний захист громадян, звільнених у запас, та членів їхніх сімей – багаторівнева та багатоаспектна система фінансових та соціальних механізмів, що забезпечує реалізацію щодо цієї категорії населення всієї повноти прав громадян країни та компенсацію обмежень через надання їм системи соціально-економічних пільг, прийняття та ефективну реалізацію правових актів, які визначають правове становище цієї соціальної групи, підтримання їх високого соціального статусу.

Потрібно відзначити, що в силу великої кількості правових норм, які регламентують соціально-правовий захист ветеранів ЗС США, на Міністерство зі справ ветеранів США покладено завдання щодо інформування ветеранів ЗС США (проведення роз'яснювальної роботи) про їх права та привілеї. З цією метою Міністерством зі справ ветеранів було розроблено веб-сайт (http://www.militarybenefits.com/), через який здійснюється інформування ветеранів ЗС США про їх права та привілеї, а також державні програми, які пропонуються для військовослужбовців з метою їх соціально-психологічної професійної адаптації у цивільному житті. Також на цьому сайті викладена найбільша безкоштовна дошка вакансій, яка пропонує працевлаштування для ветеранів та дає змогу опублікувати своє цивільне резюме, що дозволяє максимально використати отримані військові навички та досвід у цивільному житті [3].

Висновки. Таким чином,соціально-правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей в США – це один з головних пріоритетів держави, який має свої особливості та носить комплексний характер. Система соціально-правового захисту військовослужбовців та членів їх сімей забезпечує реалізацію прав та державних гарантій, тим самим підтримуючи високий престиж військової служби в збройних силах США.

Література

1. Мазовецький Р.І. Основні напрями вдосконалення системи соціального захисту військовослужбовців. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. 2019. Вип. 1 (10). С.435-443.
2. Щодо функціонування у різних державах Міністерств у справах ветеранів, до відання яких належать питання статусу, пенсійного та соціального забезпечення ветеранів, ветеранів-інвалідів та членів їх сімей. URL: https://komvti.rada.gov.ua/uploads/documents/33160.pdf
3. URL: https://www.military.com/

Карамишев Д.В.,
Суворов В.П.

МЕХАНІЗМИ БАГАТОРІВНЕВОГО УПРАВЛІННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ

Постановка проблеми. Різні аспекти формування національної стійкості України привертають увагу фахівців і наукового співтовариства, проте на нашу думку на сьогодні поки бракує комплексних досліджень щодо трансформації багаторівневого управління з урахуванням нового стратегічного бачення щодо формування національної системи стійкості України та протидії зовнішнім впливам. Це свідчить про необхідність наукового пошуку та обґрунтування

дієвих механізмів багаторівневого управління у забезпеченні національної стійкості України в умовах гібридних загроз.

Виклад основного матеріалу. У Стратегії національної безпеки України зазначається, що Україна запроваджує національну систему стійкості для забезпечення високого рівня готовності суспільства і держави до реагування на широкий спектр загроз, що передбачатиме, зокрема: оцінку ризиків, своєчасну ідентифікацію загроз та визначення вразливостей; упровадження сучасних способів і засобів реагування на різні кризові ситуації; дієву координацію та чітку взаємодію органів сектору безпеки і оборони, інших державних органів, територіальних громад, бізнесу, громадянського суспільства і населення у запобіганні й реагуванні на загрози та подоланні наслідків надзвичайних ситуацій тощо [4].

Національна система стійкості забезпечує здатність суспільства і держави, як вищої форми його інституціалізації, здійснювати ідентифікацію зовнішніх і внутрішніх загроз, спрямовувати свою діяльність у сфері національної безпеки на своєчасне виявлення інших вразливостей, проводити оцінювання реальних і потенціних ризиків національній безпеці, вживати дії щодо запобігання негативним впливам, а також забезпечувати ефективне реагування і швидке відновлення за наслідками виникнення надзвичайних ситуацій та кризових подій, враховуючи у т.ч. й загрози гібридного характеру [3].

Важлива роль застосування механізмів багаторівневого управління та його основних принципів у забезпеченні національної стійкості у ході всеохоплюючої оборони України обумовлена тим, що сучасні геополітичні процеси значно змінюють сутність і характер воєнних конфліктів, які мають переважно гібридний характер і в разі недостатнього врахування відповідних загроз можуть призвести до втягування як України, так і інших, зокрема європейських країн у процеси, що можуть поставити під загрозу безпеку цих країн, зважаючи на різні обставини, що пов’язані з їх географічним становищем і наближенням до поясу небезпеки, що несе за собою у т.ч. ядерне забарвлення.

З урахуванням зазначеного, на особливу увагу заслуговує такий аспект багаторівневого управління у контексті воєнної безпеки, як оцінка безпекового середовища у глобальному, регіональному (маючи на увагу макрорегіональний рівень) і національному вимірі, враховуючи трансформацію системи міжнародної безпеки, підвищення рівня невизначеності і непередбачуваність безпекового середовища на глобальному рівні [5].

Зважаючи на важливість проведення відповідного аналізу безпекового середовища, зокрема на глобальному, макрорегіональному та національному рівні, багаторівневе управління в контексті комплексної безпеки держави має бути зосереджено насамперед на використанні дієвих механізмів впливу, шляхом застосування міжнародно-правових, політико-дипломатичних, організаційно-економічних, соціо-гуманітарних та інших, у т.ч. безпекових засобів, а також здійснення відповідних заходів.

У Проєкті Стратегії громадської безпеки та цивільного захисту України була чітко окреслена п’ята стратегічна ціль під назвою «Підвищення

спроможностей у протидії гібридним загрозам у сферах громадської безпеки та цивільного захисту» [1].

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 листопада 2023 р. № 1025-р затверджено План заходів з реалізації Концепції забезпечення національної системи стійкості до 2025 року [2]. У відповідному Плані заходів зокрема передбачено виконання комплексу завдань та відповідних заходів.

Усе зазначене цілком відображає необхідність запровадження інтегрованого підходу у забезпечення національної стійкості в Україні на основі концепту багаторівневого управління в умовах зовнішніх впливів та гібридних загроз.

Висновки. Український контекст формування національної системи стійкості на нашу думку має виходити з чіткого розуміння загроз національній безпеці України, якими згідно Закону України «Про Національну безпеку» слід вважати: явища, тенденції і чинники, що унеможливлюють чи ускладнюють або можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України, а під стійкістю - здатність суспільства та держави швидко адаптуватися до змін безпекового середовища й підтримувати стале функціонування, зокрема шляхом мінімізації зовнішніх і внутрішніх уразливостей.

Національна система стійкості повинна забезпечувати здатність суспільства і держави, як вищої форми його інституціалізації: здійснювати ідентифікацію зовнішніх і внутрішніх загроз, спрямовувати діяльність у сфері національної безпеки на своєчасне виявлення інших вразливостей, проводити оцінювання реальних і потенційних загроз національній безпеці, вживати дії щодо запобігання негативним впливам, а також забезпечувати ефективне реагування і швидке відновлення за наслідками виникнення надзвичайних ситуацій та кризових подій, враховуючи у т.ч. й загрози гібридного характеру.

Література

1. Проєкт Стратегії громадської безпеки та цивільного захисту України від 29.06.2021. https://mvs.gov.ua/uk/ministry/normativna-baza-mvs/proekti-normativnix-aktiv/strategiya-gromadskoyi-bezpeki-ta-civilnogo-zaxistu-ukrayini-zatverdzeno-vid-29062021

2. «Про план заходів з реалізації Концепції забезпечення національної системи стійкості до 2025 року»: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 листопада 2023 р. № 1025-р https://zakon.rada.gov.ua/go/1025-2023-%D1%80

3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про запровадження національної системи стійкості» Указ Президента України від 27 вересня 2021 року № 479/2021.

4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020

5. «Стратегія воєнної безпеки України»: Указ Президента України від 25 березня 2021 року https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text

Коломієць Л.С.,
Чубань В.С.

ПОКАРАННЯ ЗА ПРОДАЖ ЧИ ВИКОРИСТАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ

Постановка проблеми. Метою даного дослідження є розкриття такої важливої теми на сьогодні як, забезпечення дії принципу невідворотності покарання за продаж чи використання гуманітарної допомоги іншим чином з метою отримання прибутку [2].

Виклад основного матеріалу. У законопроекті 7321 від 27.04.2022 пропонується внести зміни до Кримінального кодексу України [1] (далі – КК) та Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), якими: 1) п. 2 примітки до ст. 201-2 КК «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги» викласти в такій редакції: «Дії, передбачені цією статтею, вважаються вчиненими у значному розмірі, якщо загальна вартість такої гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги у вісімдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян; у великому розмірі - якщо загальна вартість товарів, безоплатної допомоги або грошової допомоги у триста п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян; у особливо великому розмірі - якщо загальна вартість товарів, безоплатної допомоги або грошової допомоги у тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян»; 2) доповнити КУпАП новою ст.166-28 «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги», надавши право складати протоколи про такі порушення уповноваженим особам органів Національної поліції (зміни до ст.255 КУпАП), а обов’язок розгляду справ про адміністративні правопорушення покладено на районні, районні, міські чи районні суди (суддів) (внесення змін до статті 221 КУпАП про адміністративне правопорушення).

Крім того, необхідно звернути увагу на наступні моменти. 1. Адміністративна відповідальність за реалізацію товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертвувань, безоплатної допомоги чи вчинення інших правочинів щодо розпорядження таким майном з метою одержання прибутку, зазначеного у ст. 166-28 КУпАП, на відміну від аналогічних норм статті 166-28 КУпАП. Стаття 201-2 КУпАП не встановлює нижньої межі кваліфікації поведінки особи як адміністративне правопорушення. Тобто тих, хто продає партії мила загальною вартістю 500 гривень, і тих, хто використовує благодійні пожертви на суму понад 90 тисяч гривень. (але менше суми, необхідної для кримінальної відповідальності), буде притягнуто до адміністративної відповідальності. Зазначимо, що згідно з частиною 2 ст. Статтею 61 Конституції України визначено, що юридична відповідальність особи є індивідуальною. Необхідність індивідуалізації адміністративної відповідальності передбачена також ч. 2 ст. 33 Кримінально-процесуального

кодексу, яка передбачає, що при призначенні покарання враховуються характер вчиненого злочину, особа винного, ступінь його вини, матеріальний стан, обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність. Також ефективність юридичної відповідальності залежить не тільки від виду та (або) розміру обвинувачення (покарання), а й від дотримання принципу невідворотності такого обвинувачення (покарання).

Саме по собі встановлення значних фінансових санкцій за незаконну діяльність навряд чи призведе до швидкого зменшення правопорушень. Також наведено статистичні дані про співвідношення кількості правопорушень (особливо кримінального характеру), зареєстрованих за останній час за частиною 2 статті 201 Кримінального кодексу, та кількості осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності за цією статтею. Юридична відповідальність за використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги в комерційних цілях. На цьому фоні більш логічним і справедливим видається збільшення різниці між мінімальними та максимальними розмірами штрафів за правопорушення, передбачені частинами 1 і 2.

Аналіз останніх змін, внесених до КУпАП, показує, що склад адміністративних правопорушень має тенденцію до розширення, що безпосередньо пов'язано з окремими діяннями в порядку статей особливої частини КУпАП, яка передбачає відповідальність. на повторне виконання процедура. Але в будь-якому випадку обережність необхідна, якщо той самий злочин було вчинено повторно протягом одного року і порушник уже отримав адміністративне покарання, або якщо злочин вчинено особою, яка вчиняла злочин у минулому. Відповідно до ч. 2 ст. Стаття 34 КЗпП України. Але стаття 166-28 Кримінального процесуального кодексу є дуже складною, оскільки відповідна статистика звернень передбачена статтею 2, але проблема накладення штрафів на тих, хто неодноразово притягувався до кримінальної відповідальності за протиправні дії в рамках гуманітарної допомоги рішення можна краще реалізувати, зменшивши різницю між мінімальною та максимальною сумою. Стягнення за вчинення посилює відповідні адміністративні правопорушення.

Висновки. Реалізація проекту Закону по-перше, сприятиме тому, що гуманітарна та благодійна допомога буде безкоштовно надходити безпосередньо до осіб, які її потребують, а по-друге, дозволить притягувати до адміністративної чи кримінальної відповідальності осіб, які вирішать отримати прибуток від реалізації товарів гуманітарної допомоги.

Література

1. Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення (щодо вдосконалення окремих питань, пов'язаних із незаконним продажем гуманітарної допомоги) URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39508 (дата звернення: 27.01.2024)

2. Кузнецова Л.В., Маринич Д.В. Міжнародна допомога Україні під час воєнного конфлікту. У 42 Українське військо: сучасність та історична

ретроспектива: Збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції 30 листопада 2023 р. К.: НУОУ, 2024. С.172-173.

Леоненко Н.А.,
Порока С.Г.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Забезпечення воєнної безпеки України є найпріоритетнішим напрямом діяльності держави на сучасному етапі. Окупація рф невід'ємної частини української території, збройна агресія, воєнні злочини, недотримання принципів міжнародного права, руйнування архітектури світової і регіональної безпеки актуалізують розгляд питань, присвячених окресленій проблематиці.

Виклад основного матеріалу. Воєнна безпека – це складова частина, основний компонент національної безпеки, що визначає стан обороноздатності країни та її можливості щодо забезпечення захисту національних інтересів збройними засобами. Воєнна безпека характеризує здатність держави протидіяти виникненню війни, залученню до війни, а у разі її виникнення — зведення до мінімуму збитків та руйнівних наслідків для національної безпеки країни. Необхідний рівень військової безпеки досягається цілеспрямованими і скоординованими зусиллями державних інститутів за наявності повного комплексу структурних компонентів, а саме: військових, політико-дипломатичних, економічних, ідеологічних та ін.

Призначення воєнної політики полягає у визначенні можливості, необхідності та меж застосування військової сили для забезпечення воєнної безпеки; оцінці якісних та кількісних характеристик необхідної та достатньої військової сили; визначенні шляхів та способів використання військової сили для забезпечення воєнної безпеки, а також військово-силовому впливі на існуючого супротивника. Важливе місце займає створення мобілізаційної бази та забезпечення готовності державної влади, економіки, транспорту, комунікацій до вирішення завдань забезпечення воєнної безпеки, визначення завдань та пріоритетних напрямів військово-економічного забезпечення воєнної безпеки.

Внутрішньополітичні та соціально-економічні умови значно ускладнюють можливості України щодо реагування на виклики та загрози воєнній безпеці.

Воєнно-економічне та військово-технічне забезпечення воєнної безпеки держави безпосередньо залежить від оборонного сектору економіки країни, основними проблемами функціонування якого є:

- відсутність чітко визначених стратегічних цілей, пріоритетних напрямів і завдань науково-технічного, воєнно-промислового, воєнно-економічного та соціально-економічного розвитку оборонно-промислового комплексу, ефективних механізмів концентрації ресурсів і зусиль органів державної влади на їх досягнення;
- незавершеність законодавчих, інституційних, організаційних, економічних, науково-технічних, виробничо-технологічних, кооперацій них,

кадрових та інших перетворень, низька ефективність реалізації військово-технічної і воєнно-промислової політики, політики військово-технічного співробітництва, офсетної політики;

- неврегульованість питань визначення державних замовників щодо розроблення та реалізації державних цільових програм реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу;
- відсутність державного регулювання, державного протекціонізму та підтримки стратегічно важливих для оборони, безпеки і економіки країни наукових установ і промислових підприємств оборонно-промислового комплексу, який є базою для переходу від сировинної моделі побудови економіки країни до її інноваційного розвитку, задоволення потреб Збройних Сил та інших військових формувань в озброєнні, військовій і спеціальній техніці;
- організаційна та функціональна незбалансованість структури оборонного сектору економіки, відсутність технологічно замкнутих циклів виробництва більшості видів озброєння та військової техніки, нераціональне проведення конверсії та диверсифікації оборонного сектору економіки, руйнування традиційної науково-технічної і виробничої кооперації, критична залежність від імпорту з РФ та експорту до неї продукції військового і подвійного використання;
- критичне фізичне і моральне зношення основних виробничих фондів, низька ефективність використання науково-виробничої бази, значна енергоємність виробництв, технологічне відставання від провідних країн світу, скрутний фінансово-економічний стан більшості підприємств, низька рентабельність виробництва, відсутність обігових коштів і брак інвестиційних ресурсів, недостатня ємність внутрішнього ринку оборонної продукції, що значно ускладняє її реалізацію на зовнішніх ринках;
- критичний стан забезпечення підприємств висококваліфікованими робітничими, технічними та інженерними кадрами, відсутність дієвих механізмів правового та соціального захисту працівників [1].

Висновки. Отже, для забезпечення воєнної безпеки України необхідно створення та функціонування цілісної системи забезпечення воєнної безпеки, яка повинна включати управлінську, силову та постачаючу складову. Важливою вимогою до системи забезпечення воєнної безпеки є поєднання централізованого та децентралізованого управління силами та засобами забезпечення воєнної безпеки відповідно до територіального устрою України та розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування. Особливе місце у забезпеченні воєнної безпеки має займати процес підготовки та прийняття запобіжних рішень щодо захисту національних інтересів.

Література

1. Офіційний веб-сайт Міністерства оборони України. Воєнна доктрина України (Стратегія воєнної безпеки України): проєкт. URL: https://www.mil.gov.ua/content/public_discussion/proj_vdu.pdf

Масик Р. І.

ПРО ДЕЯКІ АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Цивільний захист є однією із базових складових управлінської політики будь-якої країни. Актуальні концепції організації та функціонування системи цивільної безпеки по-різному трактують зміст управлінських механізмів галузі та принципів провадження, зважаючи на регіональні особливості, національне законодавство, безпекову ситуацію та низку інших факторів. Українська модель ЦЗ перебуває на етапі формування, виклики спричинені збройною агресією російської федерації призвели до перегляду базових підходів і механізмів функціонування державних інституцій.

Трансформація сфери ЦЗ України передбачає врахування трьох основних аспектів: 1) зміна стратегічного бачення змісту, функцій, ролі цивільного захисту у державній політиці; 2) адаптація нормативно-правової бази до особливостей функціонування під час особливого періоду; 3) розвиток системи у контексті євроінтеграції. З погляду державно-управлінських підходів цивільна оборона є складною категорією, у якій поєднано комплекс заходів із захисту населення від можливих загроз екологічного, техногенного та військового характеру, забезпечення громадської безпеки, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Практична реалізація цілей політики вимагає конкретизації, на думку О. І. Крюкова [4], необхідно розглядати систему ЦЗ, як сукупність визначених законодавством дій із захисту населення, економіки, системи державного управління, території, матеріальних і культурних цінностей, забезпечення громадського порядку в умовах надзвичайних ситуацій. Після здобуття Україною незалежності радянська, мілітарна модель функціонування системи безпеки втратила актуальність, натомість нове бачення полягало у забезпеченні захисту населення лише від загроз природного та техногенного характеру [2]. Агресивна політика російської федерації, руйнування інфраструктури, постійні обстріли з різних видів озброєння, небезпека виникнення надзвичайних ситуацій різного ступеня небезпеки розширили коло завдань органів ЦЗ. Концепція цивільного захисту України потребує комплексного перегляду з урахуванням вже набутого досвіду.

В умовах воєнного стану важливим складником державної політики із забезпечення громадської безпеки є належне правове регулювання механізмів функціонування системи цивільного захисту. Від початку російського вторгнення відбулись значні зміни у законодавчій сфері: переведення екстрених служб у найвищий рівень готовності; затвердження оперативного плану заходів із протимінної діяльності; розмежування повноважень Міністерства внутрішніх справ України та Державної служби України з надзвичайних ситуацій; формування переліку додаткових завдань єдиної державної системи цивільного захисту; зміна вимог до планування міської забудови; дозвіл місцевим територіальним громадам здійснювати управління окремими елементами пожежної інфраструктури; створення єдиної екстреної службу за номером 112.

Основне завдання цього періоду полягало у забезпеченні стійкості інституцій та функціонування системи цивільного захисту. Зважаючи на тривалий стан війни, важливо своєчасно оновлювати нормативно-правову базу вітчизняного законодавства у сфері цивільного захисту, зокрема потребує перегляду питання вдосконалення управлінських процесів у структурі ЦЗ, формування національної політики і проекту Стратегії громадської безпеки та цивільного захисту [1]. Після припинення бойових дій на території України та початку реалізації плану відновлення, пріоритетним напрямком законодавчої діяльності повинно бути правове врегулювання заходів із розмінування територій, відбудови об'єктів інфраструктури, створення безпечного і комфортного середовища, залучення громадян до програм із розвитку ЦЗ та забезпечення сталої безпеки.

Існують тісні взаємозв'язки між розвитком системи цивільної безпеки і процесами інтеграції України до ЄС. Відповідність національного законодавства критеріям спільноти впливає на динаміку та зміст взаємовідносин. Імплементація європейської практики із розбудови систем цивільної оборони на рівні регіону та окремої країни, домінування принципу визначальної ролі попередження та профілактики виникнення надзвичайних ситуацій, децентралізована структура управління, існування спеціального інструменту надання допомоги (Механізм цивільного захисту ЄС) – це складові нової доктрини розвитку національної системи ЦЗ [3].

Таким чином, подальший розвиток сфери цивільної оборони України як складової державної політики відбуватиметься з урахуванням вищезазначених аспектів, а вироблені механізми реагування на загрози воєнного часу стануть вагомим внеском у формування європейської системи колективної безпеки.

Література

1. Бойко О. Державне управління у сфері цивільного захисту: подальше вдосконалення законодавства в умовах дії воєнного стану. *Науковий вісник: державне управління*. 2022. № 2 (12). С. 195–217. URL: https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-2(12)-195-217 (дата звернення: 24.03.2024).

2. Галенда Р. Особливості публічного управління системою цивільного захисту населення і територій в україні. *Наукові перспективи (Naukovì perspektivi)*. 2024. № 2(44). URL: https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-2(44)-205-215 (дата звернення: 24.03.2024).

3. Демчук В. Реформування сфери цивільного захисту як складової безпекового простору в контексті європейської інтеграції україни. *Науковий вісник: державне управління*. 2023. № 1 (13). С. 102–122. URL: https://doi.org/10.33269/2618-0065-2023-1(13)-102-122 (дата звернення: 24.03.2024).

4. Цивільний захист як наукова категорія в системі національної безпеки / О. І. Крюков та ін. *Bulletin of the national university of civil protection of ukraine. series: public administration*. 2023. № 2(19)2023. URL: https://doi.org/10.52363/2414-5866-2023-2-48 (дата звернення: 24.03.2024).

Орган С.І.

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Постановка проблеми. На системі охорони здоров'я - найважливішої галузі соціальної сфери - лежить висока відповідальність за збереження життя та здоров'я, профілактики та зниження захворюваності населення.

На даний час від закладів охорони здоров'я потрібна ефективна управлінська та фінансово-економічна діяльність, спрямована на забезпечення довгострокового сталого розвитку. Це пов'язано зі скороченням постійних витрат, раціональним розподілом ресурсів, залученням позабюджетних джерел фінансування, підвищення конкурентоспроможності на ринку надання медичних послуг, використанням передових маркетингових та інформаційних технологій. Для виконання цих завдань потрібно розробити методики адаптації накопиченого досвіду стратегічного управління стосовно медичних організацій. Необхідність використання загальних принципів та підходів стратегічного управління також обумовлена пошуком найбільш ефективних механізмів досягнення цільових показників забезпечення національного здоров'я.

Виклад матеріалу. Стратегічне управління – це процес прийняття та здійснення стратегічних рішень, центральною ланкою якого є стратегічний вибір, заснований на зіставленні власного ресурсного потенціалу з можливостями та загрозами зовнішнього оточення.

Стратегічне управління системою охорони здоров'я – це сукупність цілеспрямованого впливу суб'єкта управління на відкриту систему для досягнення стратегічних цілей, поставлених та здійснюваних на державному та регіональному рівнях для підвищення ефективності її функціонування та розвитку шляхом раціонального використання наявних ресурсів цієї системи.

Найбільш ефективно та раціонально застосування стратегічного управління в умовах коли:

– органи управління системою охорони здоров'я мають чітко визначені цілі та завдання, які мають бути досягнуті за допомогою здійснення стратегічного управління;

– система управління охороною здоров'я має відповідний управлінський апарат, який має необхідні знання та вміння для здійснення процесу управління в рамках розробленої стратегії;

– основні джерела зміни цілей та завдань організації виходять із зовнішнього середовища, яке представлене мікро- та макросередовищем;

– розроблена модель стратегічного управління має потенціал для своєчасного внесення коректив та врахування у нових факторів.

Отже, стратегічне управління є сучасним і перспективним способом управління, ефективно здійснювати яке здатний лише спеціально підготовлений апарат управління системою охорони здоров'я.

Принципами стратегії раціонального управління системою охорони здоров'я є:

– рівноправність громадян в отриманні необхідного обсягу та якості медичної допомоги;

– раціональний розподіл органами управління охорони здоров'я фінансових ресурсів серед медичних установ;

– рівноцінна участь організацій та громадян у витратах на охорону здоров'я залежно від рівня отримуваних доходів;

– жорсткий контроль з боку відповідних органів за витрачанням коштів установами охорони здоров'я;

– послідовне виконання поставлених стратегічних завдань для досягнення цілей стратегічного управління системою охорони здоров'я [1];

– запровадження інновацій у систему управління сферою охорони здоров’я;

– застосування коефіцієнтів якості та ефективності надання медичної допомоги та медичних послуг.

Стратегічне управління – це управлінський процес, який здійснюється за ініціативою вищого керівництва організації. Можна розглянути процес стратегічного управління у чотири етапи: створення бачення та візії, стратегічний аналіз, стратегічне формулювання та реалізація стратегічного управління. У цьому процесі лідер організації спочатку демонструє, що стратегічне управління є необхідністю, і створюється управлінська команда. Ця команда проводить мозковий штурм та створює бачення та візію стратегічного управління системи та переходить до етапу стратегічного аналізу. На етапі стратегічного аналізу фінансові, ринкові операції та операції системи аналізуються з погляду SWOT-аналізу, конкуренції, аналізу сектора та навколишнього середовища. З отриманими результатами проходить третій етап та створюється стратегія дій. На четвертому етапі стратегія дій ставиться на сцену командою стратегічного управління за допомогою різних інструментів [2].

Стратегічне управління пов'язане зі стратегічним вибором та стратегічною реалізацією; воно забезпечує засоби, за допомогою яких організації виконують свої завдання. У випадку лікарень це допомагає керівникам та всім співробітникам зрозуміти реальну мету та довгострокові цілі лікарні. Крім того, це допомагає лікарні знайти своє місце в ланцюжку надання медичних послуг та дозволяє лікарні координувати свою діяльність із іншими організаціями системи охорони здоров'я. Стратегічне управління - це інструмент, а не рішення, яке допомагає керівникам виявляти корінні причини серйозних проблем в системі охорони здоров'я.

Сьогодні медичні організації стикаються з низкою проблем, які обумовлені двома основними факторами: зростаючою складністю в задоволенні все більш «обізнаного» та вимогливого клієнта та необхідністю змінити свою внутрішню організацію, щоб йти в ногу з дуже швидкими змінами, які відбуваються в технологіях та підходах.

Висновки. Отже, настав час для революційної стратегії, спрямованої на максимізацію цінності для пацієнтів шляхом отримання найкращих результатів за найменших витрат, та налагодження співпраці з бізнесом для покращення

систе-ми надання медичних послуг та медичного обслуговування та впровадження інновацій.

Однак складні системи зазвичай консервативні та досить стійкі до змін, і система охорони здоров'я не є винятком із цього правила. Проблема полягає в тому, що лікарі повинні бути центральними гравцями в революції в галузі охорони здоров'я, і будь-яка стратегія, яку вони не приймають, зазнає невдачі. Звісно, частковий підхід не працюватиме. Для залучення лікарів до перетворення системи необхідно зосередитися на загальних цілях, використовуючи мотиваційні інструменти, такі як загальна мета, вимірювання продуктивності та вдосконалення підходу, орієнтованого на пацієнта. Це вимагає, у свою чергу, удосконалення системи підготовки компетенцій спеціаліста, який здійснюється за певною методологією та вимагає проведення відповідних досліджень.

Література

1. Hewko S. J., Cummings G. G. Performance management in healthcare: a critical analysis. Leadersh. Heal. Serv. 2016.

2. Varkey, P & Bennet, K. E. Practical Techniques for Strategic Planning in Health Care Organizations. *Journal of Physical Education*. 2010. March-April. p. 46-49.

Охонько С. М.

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Система цивільного захисту є надзвичайно важливою для кожної країни.

Цивільний захист забезпечує захист населення від різних небезпек, таких як природні катастрофи (повені, землетруси, пожежі), техногенні аварії (вибухи, аварії на промислових об'єктах) або терористичні загрози. Система цивільного захисту координує дії та надає допомогу у вирішенні цих ситуацій, зменшуючи ризики для життя і здоров’я громадян [1, с. 48].

Функціонуюча система цивільного захисту сприяє збереженню стабільності та безпеки в суспільстві. Вона допомагає у запобіганні паніки та хаосу в надзвичайних ситуаціях та сприяє відновленню нормального функціонування після кризових подій.

Постійний розвиток системи цивільного захисту дозволяє країнам ефективно реагувати на нові виклики та загрози, включаючи екологічні, технологічні та терористичні загрози.

Ефективна система цивільного захисту сприяє зміцненню довіри громадськості до влади та інституцій держави, оскільки вона демонструє готовність та здатність влади до захисту інтересів своїх громадян у кризових ситуаціях.

Співробітництво в галузі цивільного захисту також є важливим на міжнародному рівні. Країни можуть обмінюватися досвідом, ресурсами та

технологіями для покращення своїх систем цивільного захисту та спільного реагування на транскордонні загрози [2, с. 107].

Система цивільного захисту є ключовим елементом національної безпеки та забезпечення стійкості суспільства у надзвичайних ситуаціях.

Негативний вплив корупції на національну безпеку може бути значним і має широкий спектр наслідків.

Корупція породжує відчуття безправ'я серед громадян, оскільки вона свідчить про відсутність справедливості та рівності перед законом. Це може призвести до загального недовіри до уряду та інших державних структур.

Корупція може призводити до несправедливого розподілу ресурсів, що збільшує ризик соціальних конфліктів і насильства у суспільстві.

Корупція призводить до порушення прав людини, особливо у випадках, коли вона стає чинником знущання, погрози або обмеження доступу до основних послуг та можливостей.

Корупція може призводити до зниження доступності основних послуг, таких як охорона здоров'я, освіта та інфраструктура, що загрожує якості життя та соціальній стабільності нації [3, с. 11].

Усі ці фактори підсилюються, коли корупція впливає на сфери, важливі для національної безпеки, такі як військові закупівлі, правоохоронна діяльність, цивільний захист, міжнародні відносини тощо.

Запобігання корупції у сфері цивільного захисту є важливим завданням для забезпечення ефективності цієї сфери діяльності, яка безпосередньо відповідає за безпеку і захист громадян у надзвичайних ситуаціях [4, с. 50].

Можна виділити декілька можливих заходів для запобігання корупції у цивільному захисті:

Прозорість та доступ до інформації. Забезпечення публічного доступу до інформації про діяльність органів цивільного захисту, їх бюджети, закупівлі та інші фінансові операції. Це може включати публікацію звітів, прозорість публічних закупівель, відкриті дані.

Механізми контролю та нагляду. Створення незалежних механізмів контролю за діяльністю цивільних служб, включаючи аудиторські органи, громадські ради.

Професійна етика та навчання. Впровадження етичних стандартів для працівників цивільного захисту, які визначають правила поведінки та обмеження конфлікту інтересів. Також важливо забезпечити регулярну підготовку працівників у сфері етики та запобігання корупції.

Законодавчі заходи. Удосконалення законодавства, що стосується протидії корупції в цивільному захисті, зокрема, зміцнення відповідальності за корупційні дії та впровадження суворих покарань.

Залучення громадськості. Активна участь громадськості у спостереженні за діяльністю цивільного захисту через громадські обговорення, моніторинг та звітність.

Технологічні інновації. Використання технологій, таких як електронне управління даними, блокчейн, інструменти автоматизації процесів з метою зменшення можливостей для корупції.

Зміцнення внутрішнього контролю. Запровадження внутрішніх механізмів контролю та відповідальності в межах самої системи цивільного захисту, таких як механізми звітності, подвійний контроль тощо.

Ці заходи можуть спільно допомогти зменшити ризик корупції у сфері цивільного захисту та забезпечити більш ефективну та довірчу систему захисту громадян.

Література

1. Перкун І. В., Погребняк В. Г. Цивільний захист. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2023. 93 с.
2. Губачов О. І. Безпека життєдіяльності та цивільний захист. Кременчук : НОВАБУК, 2022. 269 с.
3. Ковальчук М. О. Публічне адміністрування запобігання корупції в Україні. Київ, 2021. 18 с.
4. Іванюк О. В., Литвинчук І. Л. Інструменти моніторингу корупційних ризиків та запобігання корупції. Житомир : ЖНАЕУ, 2019. 74 с.

Пархоменко-Куцевіл О.І.

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПРОБЛЕМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО КОНТРОЛЮ НАД СЕКТОРОМ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. На сьогодні спостерігаються проблеми щодо ефективного використання як коштів державного бюджету України, так і коштів міжнародних донорів, коштів, які надходять від волонтерських та інших організацій, благодійних внесків тощо. Тому, виникла потреба у розробці концепції забезпечення цивільного контролю у секторі безпеки та оборони України. Адже нераціональне та неефективне використання коштів у секторі безпеки та оборони, розкрадання цих коштів, корупція можуть призвести не лише до зневіри наших міжнародних партнерів та донорів, а негативно вплинути на результати воєнних операцій Збройних Сил України, та негативно впливати на заходи національної безпеки та оборони загалом.

Виклад основного матеріалу дослідження. Організація та здійснення цивільного контролю у сфері безпеки та оборони пов'язані з численними проблемами, серед яких можна виділити наступні.

По-перше, істотною проблемою, що перешкоджає процесам організації та здійснення цивільного контролю є відсутність формалізації даного інституту громадянського суспільства в Конституції України. Таким чином, необхідно закріпити інститут цивільного контролю у Конституції України, деталізувавши його поняття, список суб'єктів цивільного контролю. При цьому слід формалізувати механізм взаємодії суб'єктів цивільного контролю з усіма конституційно поіменованими органами публічної влади, вказавши на можливість та необхідність організації та здійснення заходів цивільного

контролю, у тому числі, за діяльністю, актами та рішеннями у сфері безпеки та оборони України.

По-друге, досить серйозною проблемою, що ускладнює можливість організації та здійснення цивільного контролю є та обставина, що діяльність у сфері безпеки та оборони держави пов’язана з забезпеченням національної безпеки і часто до такої діяльності застосується гриф секретно. При цьому, на сьогоднішній день у законодавстві країни відсутній закон, який би закріплював правові основи організації та здійснення цивільного контролю щодо діяльності, пов'язаної із забезпечення безпеки та оборони держави. При цьому аналіз законів, присвячених національній безпеці, обороноздатності країни, а також діяльності Збройних Сил України, демонструє, що в них відсутні окремі розділи, статті, присвячені правовому регулюванню цивільного контролю. У зв'язку з цим, необхідно розробити і прийняти Закон України «Про цивільний контроль у сфері безпеки та оборони держави України». У цьому законі слід визначити порядок, перелік, види, форми, методи, заходи, етапи та результати цивільного контролю.

По-третє, суттєвою проблемою, що перешкоджає процесам організації та здійснення цивільного контролю, виступає специфіка діяльності цієї сфери, що пов’язана з державною (військовою) таємницею. Виникає своєрідна правова проблема. З одного боку, в умовах війни неприпустимо створювати ризики витоку інформації, що становить військову таємницю, оскільки це призведе до підриву оборони та безпеки держави. Однак, з іншого боку, діяльність у сфері безпеки та оборони не повинні порушувати конституційних прав, свобод та законних інтересів громадян країни, прав та законних інтересів громадських об'єднань та інших недержавних некомерційних організацій (оскільки можливість організації та здійснення заходів цивільного контролю щодо даного об'єкта не заборонені законодавством). Крім того, Конституція України не містить умов для обмеження конституційних принципів народовладдя та участі суспільства в управлінні справами держави, юридичною гарантією яких і виступає цивільний контроль. Вирішення зазначеної проблеми, на нашу думку, вимагає внесення змін до Закону України "Про державну таємницю", нинішня редакція якого не містить абсолютно ніякої згадки про інститут цивільного контролю. Дані зміни мають визначити механізм організації допуску (його оформлення) представників суб'єктів цивільного контролю до державної таємниці (зокрема військової таємниці). Крім того, у цьому законі слід визначити ті види інформації, які будуть отримані суб'єктами цивільного контролю у ході проведення його заходів, доступ до яких може бути обмежений для широкого загалу осіб [1].

По-четверте, досить серйозною проблемою, що ускладнює можливість організації та здійснення цивільного контролю, є відсутність розробки як у законодавстві України, так і у вітчизняній науковій та навчальній літературі системи спеціальних принципів, методів, форм, видів заходів цивільного контролю як загалом, так і щодо діяльності у сфері безпеки та оборони зокрема.

По-п'яте, істотною проблемою, що перешкоджає процесам організації та здійснення цивільного контролю, виступає те, що в нашій країні досить слабо

використовуються в організації та діяльності суб'єктів цивільного контролю сучасні цифрові технології. Однак, у ситуації з організацією та проведенням цивільного контролю у сфері безпеки та оборони виникає побоювання іншого роду – наскільки допустиме застосування зазначених цифрових технологій, щоб цей процес не створив загрози у забезпеченні оборони та безпеки держави. Наприклад, наскільки допустимо представникам суб'єктів цивільного контролю використовувати відео- та звукозаписну апаратуру, яким чином здійснювати зберігання, передачу інформації, записаної вищеназваними пристроями, хто має доступ до зазначеної інформації, а також де оформлювати даний доступ. Звісно ж, що вирішення цих питань має здійснюватися шляхом прийняття відповідних нормативно-правових актів.

По-шосте, певною проблемою в організації та здійсненні цивільного контролю виступає слабке використання позитивного зарубіжного досвіду функціонування цивільного контролю щодо армії, структур військового управління тощо. Зокрема, можна відзначити величезний позитивний досвід цивільного контролю над фінансовою діяльністю Збройних Сил, напрацьований у країнах ЄС, США, Азії. Низка авторів відзначають позитивний досвід взаємодії громадянського суспільства та армії в країнах Латинської Америки, де армія має значний авторитет і є значним суб'єктом політичних відносин Зокрема, громадянське суспільство здійснює контроль за діяльністю армії в частині попередження та припинення корупції та нестатутних відносин в лавах Збройних сил [2; 3].

По-сьоме, істотною проблемою є відсутність закріплення в Кримінальному кодексі України та Кодексі України про адміністративні правопорушення юридичного складу правопорушення, що передбачає можливість притягнення до правової відповідальності посадових осіб у сфері безпеки та оборони за дії, що перешкоджають законній діяльності представників суб'єктів цивільного контролю. У зв'язку з цим слід розробити та закріпити систему відповідного юридичного складу правопорушення (з можливістю притягнення зазначених посадових осіб до кримінальної та адміністративно-правової відповідальності).

Висновки. Сьогодні цивільний контроль у сфері безпеки та оборони є складним та багатогранним елементом політико-правової реальності, що характеризується різноманітністю видів та форм, тісним переплетенням практики організації та теоретичних досліджень у цій сфері, неоднозначністю критеріїв ефективності. Водночас цивільний контроль над сектором безпеки є важливою сполучною ланкою в системі «держава-силові структури-суспільство», багато в чому визначають можливості реалізації політичної ресурсності та ступінь політичної суб'єктності системи безпеки та оборони у конкретно-історичному контексті, фактором та ознакою розвитку в Україні правової держави та громадянського суспільства.

Література

1. Дегтярьов Д.О. Форми Демократичного цивільного контролю над силами оборони України. *Науковий вісник Ужгородського Національного*

Університету. Серія ПРАВО. 2021. Випуск 64. URL: http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/238496/237112.

2. Вичалківська Ю.С. Організаційно-правове регулювання демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони України. *Інвестиції: практика та досвід. Рубрика: Державне управління*. 2018. № 1. С. 116–121.

3. Пошедін О. І. Демократичний цивільний контроль над сектором безпеки і оборони України і перспективи його вдосконалення. *Bulletin of the NAPA. Series "Public Administration"*. 2019. № 1. С. 31–38.

Поступна О.В.
Степанко О.В.

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЦІННОСТЕЙ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ ЯК ОДНОГО З ЧИННИКІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Постановка проблеми. Відповідно до результатів соціологічного обстеження, кожна третя молода людина в Україні є незадоволеною своїм соціальним статусом, не має можливості гідно влаштувати своє сімейне життя, не має вільного доступу до отримання якісних послуг гуманітарної сфери, що негативно позначається на формуванні в молоді ціннісної системи, наслідки чого ми сьогодні відчуваємо в суспільстві. Саме формування цих цінностей є одним із чинників забезпечення національної безпеки Української держави.

Виклад основного матеріалу. Протягом усієї незалежності в Україні на правовому рівні затверджувались документи (концепції, програми), головна мета яких полягає в збереженні традиційних сімейних цінностей та свідоме народження й виховання дітей. Однією з ключових проблем української сім'ї є розлучення (за статистикою кожна друга сім'я в Україні розлучається). Причини такого явища здебільшого полягають у напружені морально-психологічних й емоційних стосунків подружжя, а також непідготовленості молодих осіб до спільного життя. Саме сім'я є базовим інститутом соціалізації та носієм певної системи цінностей. У своєму майбутньому житті молода людина, яка отримала певний багаж сімейних цінностей, прагне отримати власну благонадійну сім'ю [2]. Однак, в умовах глобалізації посилюється тиск ЗМІ, що віддзеркалюють домінування прозахідної культури, і це, безумовно, відбивається на ціннісному ставленні молоді до життя, зокрема й щодо сімейних цінностей. Зниження престижу сім'ї, нівелювання сімейних цінностей у суспільстві, знецінення низки моральних принципів, низький рівень культури населення в питаннях планування сім'ї та внутрішньо сімейних стосунків, недостатній рівень педагогічної культури батьків та їх відповідальності за виховання дітей є тими негативними чинниками, що заважають здоровому функціонуванню сім'ї, а отже, загрожують національній безпеці країни. Відтак, на державному рівні потрібно запровадити продуману стратегію узгоджених дій органів публічної влади,

приватних структур та ЗМІ з метою здійснення пропаганди сімейних, родинних і виховних цінностей.

Звичайно, переважна більшість проблем молоді є складовими загальних потреб усього українського суспільства і вирішити їх можна лише шляхом здійснення якісних змін у соціогуманітарній сфері життєдіяльності суспільства. У такому разі, провідним на поточному етапі розвитку українського суспільства є формування системи цінностей або ціннісних орієнтацій у суспільстві, тобто відносно стійкої системи спрямованості інтересів і потреб особистості на певну ієрархію життєвих цінностей. Основними детермінантами ціннісних орієнтацій людини в духовному житті мають виступати рівень загальної культури, переконання, нахили, здатності, здібності, особистісні смисли, моральні принципи, а також система цінностей особистості [3].

В умовах розбудови демократичного суспільства основною його цінністю є духовність особистості, атрибутом якої вважається свобода, що виявляється у творенні себе й культури. Генезису духовності притаманні хаотично поєднані злети і падіння. Так, у ХХ ст. разом зі злетом у науці відбувся спад духовності й моралі в суспільстві, що в політичній сфері призвело до двох світових війн, революцій, низки громадянських війн, політичних репресій, геноциду народів та ін. Теж саме відбулось у 2014 р., коли російські війська окупували частину територій України. Спад духовності і моральності серед громадян російської держави призвів до загарбницької війни проти України та її народу. Сьогодні ця війна вже практично поділила світові країни на два табори – на тих, хто підтримує українців у їх боротьбі за свою незалежність (таких країн переважна більшість) і тих, хто підтримує країну-агресора (невелика кількість країн). На порядку денному світових політичних лідерів сучасності стоїть питання створення умов для всебічного розвитку духовного потенціалу особистості й суспільства, розроблення і закріплення в суспільстві нової системи духовних орієнтацій, гарантії свободи творчості тощо.

Слід зазначити, що Україна пережила кризові явища в політичній сфері, що відбувалися протягом ХХ ст., крім того, разом зі становленням державності наприкінці століття в країні відбувався процес поборення системи цінностей, що склалася за тоталітарних радянських часів. Водночас через деформацію світогляду українське суспільство було не в змозі засвоїти і пристосуватися до нових умов творення суверенної держави. У духовному житті громадян відбувся процес поступового витіснення вищих цінностей та ідеалів утилітарними, прагматичними, технократичними орієнтаціями. Громадянам нав’язувалися нові цінності – примітивні утилітарні смисли споживання і репродуктивного існування, що впливають на зміни гендерних стереотипів та руйнування інституту сім’ї. До того ж національні цінності, що мали б слугувати для громадян країни об ’єднальним чинником, навпаки у свідомості жителів України дістали негативних властивостей. Відмова від поваги до національних і духовних цінностей лише поглиблює протистояння всередині суспільства, яке асимілюються в культурному просторі інших країн. Отже, сьогодні в контексті інтеграційних процесів, у яких Україна бере активну участь, особливого значення набуває увага держави до питань культури. Вирішення проблеми духовності в

суспільстві великою мірою залежить від сучасної української еліти та її лідерів, адже реалізація демократичних реформ неможлива без таких базових основ демократії, як гуманізм, толерантність, довіра, відповідальність, культура. Відтак, на державному рівні необхідно сформувати суспільні цінності та запропонувати сучасні ефективні заходи для просвітницької роботи в суспільстві, які сприятимуть утвердженню духовності в Українській державі. У цьому випадку одним із ефективних механізмів є пізнання власної культури, історії, цінностей і традицій.

Зауважимо, що вивченню цінностей в українському суспільстві присвячено деякі аналітичні доповіді експертів, які зроблені на підставі вивчення думки громадян. Головні висновки полягають у такому: спільна загальнонаціональна ідентичність жителів країни перебуває у процесі становлення, залишається значним ступінь взаємодії відчуженості регіонів; існують ті виміри ідентичності, позиції, думки і погляди громадян, які можна розглядати як підґрунтя формування спільної громадянської ідентичності українців (такими вимірами можуть бути сприйняття України як Батьківщини та патріотизм) [4]; попри регіональні, вікові розбіжності стосовно мови, культурних традицій, зовнішньополітичних орієнтирів українському суспільству притаманні певні спільні цінності, які визначають цивілізаційний вибір розвитку країни [1]. Отже, громадяни країни першочерговими вважають загальнолюдські та соціальні (суспільні) цінності, вони повертаються до традиційно пошанованих українським народом людських цінностей, що формувалися протягом усього історичного розвитку державності, ментальності й народності.

Висновки. Зазначене вище дозволяє стверджувати, що Україна з часів проголошення її незалежності перебуває в стані невизначеності щодо формування загальнодержавної системи цінностей, у суспільстві відбувається нерегульований процес їх трансформації, який штовхає країну від однієї кризи до іншої. Наслідками такої кризи для суспільства є втрата традицій, девальвація ідеалів і смислів, заміна досягнень культури стандартами цивілізації: цінності сім'ї – ідеями сексуальної революції; дружба і довіра – розрахунком і користолюбством, вірність й гідність – толерантністю й прагматизмом та ін. Виходом з кризи для українського суспільства є звернення до духовності, віднайдення людської моральності, а для країни першочерговим завданням є формування загальнодержавної системи цінностей як одного з чинників забезпечення національної безпеки держави, її концептуальне вирішення на державному рівні та розроблення відповідних заходів щодо пропагування цих цінностей і забезпечення їх утвердження в суспільстві.

Література

3. Національна безпека України крізь призму співробітництва з міжнародними організаціями (позиційні матеріали). *Національна безпека і оборона.* 2013. № 6 (143). С. 6.

4. Поступна О.В., Полякова О.С., Степанко О.В. Формування національної системи цінностей як фундаменту розвитку гуманітарної сфери. *Публічне управління у забезпеченні сталого розвитку країни* : зб. тез наук.-практ.

конф. за міжнар. участю (в межах Третьої щорічної науково-освітньої виставки «Публічне управління XXI», приуроченої до Всесвітнього дня науки), 24 листопада 2016 р. Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2016. URL : http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/conf/2016-5/doc/1/13.pdf.

5. Степанко О. В. Механізми державного управління гуманітарною сферою в Україні : дис. ... канд. держ. упр. : 25.00.02 ; Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. Харків, 2014. С. 133.

6. Формування спільної ідентичності громадян України: перспективи і виклики (Аналітична доповідь Центру Разумкова). *Національна безпека і оборона.* 2007. № 9 (93). С. 3-31.

Примак О.С.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У ВІЙСЬКОВО-ПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ

Постановка проблеми. За останні кілька років у світі відбуваються суттєві інституційні зміни в галузях, які раніше відносилися до державної власності та державного управління: електроенергетика, автодорожнє, залізничне, комунальне господарства, магістральний трубопровідний транспорт, аеропорти, воєнно-промисловий комплекс тощо. Уряди передають у тимчасове довго- та середньострокове користування бізнесу об'єкти цих галузей, при цьому залишаючи за собою право регулювання та контролю за їх діяльністю.

З одного боку підприємства інфраструктурних галузей, їх ключові, монопольні сегменти не можуть бути приватизовані через стратегічну, економічну та соціально-політичну важливість цих об'єктів інфраструктури. З іншого боку, державі цікаво залучати максимально можливий обсяг інвестицій із приватного сектору, який дозволив би забезпечувати в цих галузях просте та розширене відтворення. Щоб розв'язати цю суперечність, у системі публічного управління за кордоном, а з деякого часу і в нашій країні застосовується концепція державно-приватного партнерства, яка є альтернативою приватизації життєво важливих, стратегічних об'єктів державної власності.

Виклад матеріалу. У сучасному розумінні державно-приватне партнерство – це інституційний та організаційний альянс між державою та бізнесом з метою реалізації національних та міжнародних, масштабних та локальних, але завжди суспільно значущих проектів у широкому спектрі сфер діяльності: від розвитку стратегічно важливих галузей промисловості та науково-дослідних конструкторських робіт до забезпечення публічних послуг.

У світі є значний позитивний досвід у реалізації державно-приватного партнерства у військово-оборонній сфері. Приватні компанії беруть участь у створенні військової інфраструктури в США, Німеччині, Великій Британії, Франції, у низці інших країн. Наприклад, у Великій Британії за останні 10 років реалізовано близько 66 різних проектів на 16 млрд. євро – від інфраструктури до

виробництва продукції військово-промислового комплексу. Відомі проекти, коли ряд провідних структур укладали довгострокові угоди на 15-20 років з Міністерством оборони Великобританії, зокрема, на постачання вантажних літаків з подальшою експлуатацією. Є інформація про ще один дуже важливий проект у Німеччині. За умовами цього контракту державно-приватного партнерства були залучені дві недержавні компанії, які створили разом із Урядом, Міністерством оборони Німеччини компанію для реалізації проекту з оснащення комп'ютерами та технологіями, програмним забезпеченням бундесвер [1; 2].

У США, Німеччині, Великій Британії реалізується значна кількість проектів державно-приватного партнерства в галузі інфраструктури, у тому числі в галузі освіти, підготовки кадрів. У Німеччині існує проект постачання та подальшого обслуговування бізнесом спеціальних вантажівок, що перевозять танки [3].

Можна виділити такі основні ознаки державно-приватного партнерства, які властиві взаємодії державних структур та приватних партнерів в оборонній промисловості:

- взаємодія партнерів має довгостроковий характер;
- співінвестування проекту як приватного, так і публічного партнера;
- державний та приватний партнери несуть певні ризики, які розділені між ними;
- майнові об'єкти є предметом угоди державного та приватного партнерів;
- бізнес бере участь не лише у виробництві чи технічному обслуговуванні об'єкта угоди, а й у процесах утилізації.

Перспективи розвитку державно-приватного партнерства нерозривно пов'язані з формуванням певних умов (правового, економічного, інституційного характеру), які забезпечують прояв активності приватного капіталу для тіснішої взаємодії бізнесу та держави.

Серед основних завдань, які слід вирішити щодо врегулювання та активного розвитку державно-приватного партнерства у сфері оборонно-промислового комплексу є: по-перше, вдосконалення нормативно-правової бази; по-друге, розвиток кооперації та залучення приватних підприємств другого рівня кооперації – лише на рівні субпідрядів. Це може стати серйозним інструментом зниження собівартості; по-третє, максимальна підтримка пілотних проектів щодо створення та виробництва нових зразків, які виробляються за участю приватного капіталу.

Крім того, важливе завдання – використання механізмів державно-приватного партнерства при освоєнні міжнародних інвестицій у переоснащення основних фондів військово-промислового комплексу. Виникає запитання: як зробити так, щоб інвестиції були доступними та зрозумілими для участі у реалізації приватних компаній? Маючи на увазі будівництво, покупку нових технологій вітчизняного та міжнародного виробництва. Тому на сьогодні важливим питанням є формування дієвих механізмів державно-приватного партнерства у військово-промисловому комплексі та залучення міжнародних

інвестицій до реформування та оновлення оборонно-промислового комплексу України.

Висновки. Враховуючи вищевикладене, слід зазначити, що взаємодія держави та приватного сектору в оборонно-промисловому комплексі дозволяє, з одного боку, підвищити ефективність фінансування з бюджету організації оборонно-промислового комплексу, а з іншого — активізувати приватне підприємництво, створити преференційні умови для його діяльності. По суті держава та бізнес мають стати зацікавленими партнерами у створенні та розвитку інноваційних технологій, здатних забезпечити конкурентоспроможність оборонно-промислового комплексу і всієї економіки та її входження до клубу високорозвинених у технологічному та економічному відношенні країн. На цій основі можуть вирішуватися завдання як технологічної модернізації, так і національної безпеки України.

Література

1. Кравченко М. О., Прудкий В. В. Модель державно-приватного партнерства як інструмент забезпечення інноваційної стійкості підприємств оборонно-промислового комплексу. *Економічний вісник НТУУ "Київський політехнічний інститут"*. 2023. № 26. С. 73-78. URL: https://ev.fmm.kpi.ua/article/view/286987/280933.

2. Шимов Ю. Ю. Державно-приватне партнерство в оборонно-промисловій сфері України. *Стратегічні пріоритети*. 2015. № 2 (35). URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/spa_2015_2_5.pdf.

3. Гаврилова Н. В., Петренко Л. М., Пітел Н. С. Міжнародне партнерство підприємств оборонно-промислового комплексу України: фінансово-економічні аспекти розвитку. *Центрально-український науковий вісник. Економічні науки*. 2021. Вип. 6(39). С. 297-303. URL: https://economics.kntu.kr.ua/pdf/6(39)/31.pdf.

Сидоренко С.В.

СТРАТЕГІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Глобалізація, як один з провідних процесів сучасної епохи, має значний вплив на соціально-економічний розвиток регіонів та держав. В умовах всесвітньої інтеграції та посилення конкуренції на глобальних ринках, регіональний розвиток набуває особливого значення для досягнення стійкого економічного зростання та підвищення якості життя населення.

Для України, як країни з перехідною економікою та значними регіональними диспропорціями, виклики та перспективи регіонального розвитку в умовах глобалізації є особливо актуальними. З одного боку, глобалізація відкриває нові можливості для регіонального розвитку, зокрема через посилення

економічних зв'язків, зростання інвестицій та передачу прогресивних технологій. З іншого боку, вона створює нові виклики, пов'язані з підвищенням конкуренції, змінами в структурі зайнятості та зростанням соціальної нерівності.

Теоретичні аспекти регіонального розвитку в умовах глобалізації досліджують різні підходи до визначення концепції регіонального розвитку та вивчення його особливостей. Одним з основних підходів є неокласична теорія, згідно з якою регіональні диспропорції є тимчасовим явищем, пов'язаним з нерівномірністю розподілу ресурсів та неефективністю ринкових механізмів. Згідно з цією теорією, посилення економічної інтеграції та лібералізація торгівлі сприятимуть згладжуванню регіональних диспропорцій та досягненню економічної конвергенції.

Іншим підходом до вивчення регіонального розвитку є теорія економічної географії, яка наголошує на ролі географічного чинника та просторової близькості в розвитку регіонів. Згідно з цією теорією, регіональні диспропорції є наслідком нерівномірного розподілу природних ресурсів, неефективності транспортних комунікацій та відсутності економічних зв'язків між регіонами [1].

Глобалізація та її вплив на регіональні стратегії розвитку розглядаються в контексті взаємодії глобалізаційних процесів з регіональною ідентичністю та стратегіями розвитку. Глобалізація може як сприяти, так і перешкоджати регіональному розвитку, в залежності від рівня економічної відкритості, інституціональної спроможності та соціальної згуртованості регіонів.

Аналіз глобальних викликів для регіонального розвитку України виявляє, що країна стикається з низкою проблем, пов'язаних з перехідною економікою, недостатнім рівнем інвестицій, низькою конкурентоспроможністю та високим рівнем соціальної нерівності. Економічні виклики включають необхідність структурних перетворень, диверсифікації економіки та підвищення конкурентоспроможності регіонів. Соціально-культурні виклики пов'язані з демографічними змінами, міграційними процесами, змінами в ціннісних орієнтирах та соціальній структурі населення. Політичні та інституційні виклики включають необхідність подолання корупції, посилення демократії та побудови ефективної системи державного управління [2].

Стратегії регіонального розвитку в контексті глобалізації передбачають комплексний підхід, який включає як економічні, так і соціальні, політичні та інституційні заходи. Інноваційні стратегії регіонального розвитку передбачають впровадження новітніх технологій, розвиток інфраструктури, підвищення кваліфікації робітників та створення сприятливого інвестиційного клімату. Взаємодія з глобальними трендами передбачає адаптацію регіональних стратегій розвитку до вимог глобального ринку, зміцнення економічної відкритості та посилення міжнародної конкурентоспроможності регіонів [3].

Перспективи регіонального розвитку України в умовах глобалізації пов'язані з необхідністю реалізації комплексних стратегій розвитку, які враховують особливості регіонів та виклики глобалізації. Сценарії розвитку можуть включати як посилення економічної відкритості та інтеграції в глобальну економіку, так і зміцнення внутрішніх ринків та самостійного розвитку регіонів. Роль держави у формуванні стратегій регіонального розвитку полягає в

створенні сприятливих умов для розвитку регіонів, забезпеченні ефективного функціонування ринкових механізмів та наданні цільової підтримки соціально-економічному розвитку регіонів.

Таким чином, регіональний розвиток в умовах глобалізації є складним і багатовимірним процесом, який вимагає комплексного підходу та врахування особливостей регіонів, викликів глобалізації та перспектив розвитку. Для України, як країни з значними регіональними диспропорціями та перехідною економікою, реалізація ефективних стратегій регіонального розвитку є ключовим чинником досягнення стійкого економічного зростання та підвищення якості життя населення.

Література

1. Андрієнко М., Гаман П. Проблеми та перспективи державного управління України в умовах глобалізації економіки. Науковий вісник: Державне управління. 2021. № (1 (7). С. 6-25. https://doi.org/10.32689/2618-0065-2021-1(7)-6-25

2. Чугунов І., Пасічний М. Фінансова політика України в умовах глобалізації економіки. Scientia·Fructuosa (Вісник Київського національного торговельно-економічного університету). 2016. Том 109. № 5. С. 5-18. URL: https://journals.knute.edu.ua/scientia-fructuosa/article/view/820

3. World Bank. (2020). Globalization and Regional Development. Retrieved from https://www.worldbank.org/en/topic/regional-development

Столяр Ю.А.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДЕРЖАВНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Проблема міграції в цілому та нелегальної міграції зокрема є вкрай важливою складовою державного управління та державної політики. Це пов’язано із тим, що причинами міграції є сукупність соціально-економічних, політико-правових, військо-безпекових детермінантів. Крім того, міграція проявляється в різних сферах суспільного життя а також впливає на результативність, як власне державного управління, так може бути негативним чи позитивним наслідком для суспільного розвитку.

Міграція є явищем широко аналізованим і детермінованим та найчастіше представлене як стала зміна місця проживання у відповідних географічних межах, хоча такі зміни невід’ємно пов’язані із зміною ої групи, народу, що в широкому сенсі пов’язане із зміною звичних соціальних стосунків.

Аналіз наукових досліджень щодо розвитку закономірностей міграційних рухів населення у різні епохи розвитку суспільства, дозволили сформулювати п'ять етапів у соціальному та економічному розвитку в міграції.

Від початку XXI століття кожного року 2 млн. осіб залишали своє місце проживання та мігрували. Масові міграції населення спричинені багатьма факторами: війнами та їх наслідками, політичними та релігійними

переслідуваннями, політичною та економічною неспроможністю системи забезпечувати інтереси та права людини, екологічними кризами та техногенними чинниками. Це супроводжується посиленням трудової міграції, розростанням міст і туризму, а завдяки розвитку транспортної галузі, доступністю перельотів пришвидшилося пересування людей у світовому масштабі [1].

Особливу увагу науковці приділяють міжнародній міграції, яка за останніх два десятиліття набула неконтрольованих форм, посиливши взаємозалежність між окремими державами, наддержавними утвореннями, транснаціональними корпораціями, міжнародним організаціями, що вплинуло на докорінні зміни на геополітичному рівні та послабило вплив дієвих до того часу безпекових механізмів. А це є результатом зростання та інтенсифікації економічної, політичної та та соціально-культурної взаємозалежності між окремими державами.

Міжнародні процеси пов'язані із набуттям різних статусів особами: біженці, переселенці, економічні мігранти, а також особи, котрі переміщаються із різних причин, в тому числі, для об'єднання родин. Тому «міжнародні міграції» позначають рух населення, котрий заснований на тому, що полишають рідну державу чи місце сталого проживання, з метою переселення на постійне місце проживання в іншій державі, що безумовно пов'язано із перетином міжнародних кордонів. Як підреслюється на рівні МОМ, на міжнародному рівні досі немає єдиного трактування поняття «мігранта», адже зазвичай цей термін трактується, як добровільне рішення особи, яка має власну вигоду, без врахування зовнішніх примусових чинників [2]. Таким чином, характеризується статус осіб і членів родин, які переселяються до іншої держави чи регіону, маючи на меті змінити і покращити матеріальні чи соціальні умови життя, а також отримати кращі перспективи на майбутнє. Разом з тим, МОМ визнає дефініцію запропоновану ООН, відповідно до якої «мігрант» позначає особу, котра проживала в іншій державі більше, ніж один рік, незалежно від причин, добровільності та легальності проживання.

Література

1. Синишин М.М. Механізм функціонування державного кордону. «Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління». Х. №1(18). 2023. С. 242-247.Режим доступу: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/17824/1/Synyshyn.pdf

2. Копанчук В.О.Концептуальні засади національної безпеки України в умовах глобалізації з акцентом світового досвіду [Електронне видання] «Державне управління: удосконалення та розвиток» № 11, 2018. Науково-практичний журнал м. Київ. Режим доступу http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1614

Сухачов М.Р.

ОСНОВНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОГО МІЖНАРОДНОГО БЕЗПЕКОВОГО СЕРЕДОВИЩА В КОНТЕКСТІ НОВІТНІХ ВИКЛИКІВ І ЗАГРОЗ

Постановка проблеми. Головні тенденції, що відбуваються в міжнародному безпековому середовищі, суттєво змінюють геополітичну карту світу та зумовлюють необхідність беззаперечних перетворень у сприйнятті конструкції безпеки, відповідних змін механізмів її забезпечення, а також реагування на кризи різного походження та їх врегулювання. Нагальною потребою стає створення більш гнучких систем міжнародної безпекової взаємодії, здатних швидко й ефективно реагувати на нові виклики та загрози.

Виклад основного матеріалу. Загрози для миру та безпеки у XXI столітті полягають не лише у міжнародних війнах та конфліктах, але й у насильстві проти цивільного населення, організованій злочинності, тероризмі та зброї масового знищення. До них також відносять злидні, смертоносні інфекційні захворювання та деградацію навколишнього середовища, оскільки ці явища можуть мати не менш катастрофічні наслідки. Усі ці загрози можуть призвести до загибелі людей або зменшення їх шансів на виживання на значних територіях. Усі вони можуть підірвати державу як основну одиницю міжнародної системи.

За визначенням ООН поняття «міжнародна безпека» має на увазі «трансформацію міжнародних відносин, за якої кожна держава мала б гарантію непорушності миру або як мінімум того, що будь-яке його порушення буде обмеженим за своїми наслідками [1]. Міжнародна безпека передбачає право кожної держави вдатися до будь-якої відповідної системи безпеки, а також юридичне зобов'язання кожної держави підтримувати такі системи.

Загалом, концепція міжнародної безпеки традиційно розглядалася передусім як одна із проблем національної безпеки. Проте останніми роками сформувалася додаткова концепція, а саме концепція безпеки особистості, яка переносить орієнтацію безпекових питань з безпеки держави на людину. Зусилля щодо сприяння та забезпечення міжнародної безпеки можуть приймати форму різних політичних кроків та заходів, маються на увазі заходи колективної безпеки, а також залагодження чи вирішення міжнародних суперечок.

Новітні реалії національної безпеки України здійснюють вагомий вплив на стан безпеки інших країн та міжнародної спільноти загалом. Війна в Україні сколихнула глобальні процеси, зумовила зростання невизначеності, непередбачуваності. Значно ускладнилися прогнозування майбутнього, визначення стратегічних і тактичних пріоритетів, координація поточної взаємодії країн у рамках спільних дій з подолання кризових явищ. Війна висвітлила проблемні питання стосовно ефективності наявних економічних і безпекових союзів. Головними з проблем тут можна зазначити помилки в оцінці ризиків, неспроможність запобігти кризовим явищам, запізнення в реагуванні на них, безвідповідальне ставлення до потреб у ресурсах. Наразі спостерігається поступальний процес посилення і консолідації багатьох країн світу. Ознаками

цього стали приєднання до НАТО Фінляндії і Швеції, зміна в підходах європейських держав до колективної і національної безпеки. Найбільш наочно це можна помітити на прикладах Німеччини, Великої Британії, Польщі, інших європейських країн в їх намірах суттєво посилити власні збройні сили і свою воєнно-політичну роль у Європі [2].

Висновки. Національна безпека зараз не може бути гарантована без тісної співпраці із впливовими міжнародними структурами безпеки субрегіонального, регіонального, трансрегіонального та глобального рівнів. Дбаючи про свою безпеку, кожна держава або група держав має більш інтенсивно включатися у процеси підтримання міжнародного порядку та стабільності, розцінюючи це як важливий складник власної національної безпеки [3, с.50]. За сучасних умов національна та міжнародна безпека стають все більш взаємопов'язаними, що, у свою чергу, визначає необхідність того, щоб держави застосовували всебічний, заснований на співпраці, підхід до проблеми формування та підтримки міжнародного безпекового середовища.

Література

1. Bertrand Ramcharan. A New International Law of Security and Protection. URL: https://www.un.org/en/chronicle/article/new-international-law-security-and-protection

2. Міжнародне безпекове середовище під час війни в Україні. URL: https://razumkov.org.ua/statti/mizhnarodne-bezpekove-seredovyshche-pid-chas-viiny-v-ukraini-

3. Міжнародне безпекове середовище: виклики і загрози націо нальній безпеці України / Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська, О. О. Резнікова ; за ред. К. А. Кононенка. – К. : НІСД, 2013. – 56 с.

Тарадуда Д.В.

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МЕХАНІЗМУ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЄС В УКРАЇНІ: ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ

Постановка проблеми. У 2023 р. Україна ратифікувала Угоду, що передбачає її участь у Механізмі цивільного захисту ЄС. Його імплементація на вітчизняних теренах має відбуватися в межах визначеної дорожньої карти, що наразі напрацьовується. Реалізація цього завдання вимагає від нашої країни приведення вітчизняного законодавства у відповідність до міжнародного [1]. Проте не менш важливим завданням для України є забезпечення відповідності фінансовому критерію, що визначений цією Угодою й європейськими правовими документами в цій сфері (зокрема, у Рішенні № 1313/2013/EU про Механізм цивільного захисту Союзу) [1; 3]. З огляду на це можемо стверджувати про важливість розгляду сутності зазначеного критерію як вимоги, що висувається до держав-членів Механізму цивільного захисту ЄС, і наслідків не виконання такої вимоги.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, Механізм цивільного захисту ЄС є найбільшим наданням європейської спільноти в цій сфері. Він був створений у 2001 році [2]. Інституційно цей Механізм складається з: 1) Координаційного центру з реагування на надзвичайні ситуації; 2) Європейського потенціалу реагування на надзвичайні ситуації (це добровільне об'єднання попередньо визначених спроможностей держав-членів); 3) підготовлених експертів; 4) Загальної системи зв'язку та інформації в надзвичайних ситуаціях; 5) контактних пунктів в державах-членах [2; 3].

Держави-члени Механізму цивільного захисту ЄС повинні сплачувати фінансові внески. Україна, ставши однією з таких держав, також має робити фінансовий внесок у Механізм цивільного захисту. Це передбачено відповідною Угодою між Україною та ЄС [1].

Так, у ст. 3 Угоди зазначено, що участь України в Механізмі залежить від фінансового внеску до нього, а також здійснення відповідних витрат на управління, виконання та функціонування згідно з загальним бюджетом ЄС. Фінансовий внесок складається з: 1) операційного внеску; 2) плати за участь [1].

В Угоді визначено, що фінансовий внесок є щорічним платежем, що здійснюється одноразово. Відповідно до запиту на отримання коштів фінансовий внесок має бути сплачений не пізніше ніж через 90 днів після дати запиту [1].

Операційний внесок має покривати операційні та допоміжні витрати Механізму, що покликано доповнити зобов'язання й асигнування на платежі до сум, внесених в бюджет ЄС. Операційний внесок здійснюється на основі ключа внеску, який визначається як співвідношення ВВП України за ринковими цінами до ВВП ЄС.

Відповідно до Додатку I плата за участь у Механізмі поступово встановлюється таким чином: 1) у 2023 році 1,5%; 2) у 2024 році 2%; 3) у 2025 році 2,5%; 4) у 2026 році 3%; 5) після 2027 року 4% [1].

Плата за участь у Механізмі не підлягає ретроспективним коригуванням або виправленням. Усі внески України або платежі від ЄС, а також розрахунок сум, що підлягають сплаті або мають бути отримані, здійснюються в євро [1]. Правила щодо належного фінансового управління, включаючи фінансовий контроль, відшкодування та інші заходи протидії шахрайству стосовно фінансування ЄС згідно з аналізованою Угодою, викладені в Додатку II до цієї Угоди.

Застосування ратифікованої Угоди може бути зупинено ЄС у разі часткової або повної несплати фінансового внеску, який повинна внести Україна згідно з цією Угодою [1]. У разі несплати, що може суттєво загрожувати впровадженню й управлінню Механізму цивільного захисту ЄС, Комісія надсилає офіційний лист-нагадування. Якщо платіж не буде здійснено протягом 20 робочих днів після офіційного листа-нагадування, повідомлення про зупинення застосування цієї Угоди Комісія надсилає Україні офіційним листом, яке набирає чинності через 15 днів після отримання такого повідомлення Україною [1].

Висновок. Отже, сучасний етап розвитку організаційного та правового забезпечення у сфері цивільного захисту України відзначається закладенням основ щодо імплементації Механізму цивільного захисту ЄС на вітчизняних

теренах. Власне, Верховна Рада України ратифікувала відповідну Угоду. Розгляд її положень дав змогу встановити, що участь у цьому Механізмі передбачає внесення членського внеску, що обчислюється із урахуванням річних показників ЄС. З огляду на це визначено, що для України фінансове забезпечення як критерій участі в такому Механізмі може стати надзвичайно складним питанням під час реалізації, адже через війну в державному бюджеті значна кількість видатків спрямовується на фінансову підтримку найважливіших сфер суспільної життєдіяльності. Таким чином, постає питання щодо фінансової спроможності України у виконанні вимоги Механізму цивільного захисту ЄС. На наш погляд, подальші наукові напрацювання дослідників як теоретиків, так і практиків повинні спрямовуватися на визначення шляхів та засобів імплементації Механізму цивільного захисту ЄС в Україні з позиції її фінансового й організаційно-економічного забезпечення.

Література

1. Закон України «Про ратифікацію Угоди між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, з іншої сторони, щодо участі України в Механізмі цивільного захисту Союзу» від 08.11.2023 р. № 3434-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3434-20#Text.

2. Клименко Н.Г. Сутність механізму цивільного захисту ЄС та перспективи набуття Україною повноправного членства в ньому. Публічне урядування. 2022. С. 23–33.

3. Decision № 1313/2013/EU of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 on a Union Civil Protection Mechanism. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2013.347.01.0924.01.ENG.

Тресков А.В.,

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ ЯДЕРНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ УКРАЇНИ У СЕРЕДНЬО- ТА ДОВГОСТРОКОВІЙ ПЕРСПЕКТИВІ

Постановка проблеми. Ядерна енергетика робить вагомий внесок в енергетичну та економічну безпеку України, а також її екологічну стійкість та соціальну стабільність. Завдяки сталому функціонуванню ядерної енергетики було вирішено чимало енергетичних проблем, пов’язаних із російською військовою агресією проти України.

Так, наприклад, три атомні електростанції на підконтрольній Україні території в сучасних умовах виробляють понад 55% потреб країни в електроенергії [1].

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на те, що Міжнародне енергетичне агентство (IEA) в опублікованому звіті «Перспективи енергетичних технологій на 2023 рік» інформує про швидке зародження нової глобальної енергетичної економіки, яка передбачає активний розвиток відновлюваної

енергетики шляхом використання вітряних турбін, сонячних панелей, виробництва відновлюваного водню тощо [2], атомна енергетика також ще не втратила можливостей для подальшого свого розвитку, як в світі, так і в Україні.

Адже в сучасних умовах глобальних трансформацій та існуючої політико-дипломатичної та соціально-економічної нестабільності у світі, все більше країн прагнуть зменшити власну залежність від імпорту енергоресурсів та збільшити власне виробництво енергії, в тому числі шляхом відтермінування відмови від ядерної енергетики з подальшим нарощуванням її обсягів.

Так, наприклад, Уряд Великобританії на початку 2024 р. оголосив про плани найбільшого за останні 70 років розширення ядерної енергетики в країні з метою зміцнення енергетичної незалежності та досягнення цілей щодо скорочення викидів вуглекислого газу. Дорожня карта розвитку цивільної ядерної енергетики включає вивчення можливості будівництва нової великої електростанції, збільшення виробництва енергії у 4 рази до 24 ГВт до 2050 року з метою забезпечення 25% потреб Великобританії в електроенергії. Уряд також інвестує до 300 мільйонів фунтів стерлінгів (382 мільйони доларів) у виробництво у Великобританії палива, необхідного для живлення нових високотехнологічних ядерних реакторів, відомих як HALEU [5].

Це стало наслідком того, що Велика Британія стикнулася з кризою вартості життя, частково спричиненою стрибком цін на нафту і газ після повномасштабного російського вторгнення в Україну. Тому не випадково, що Міністр енергетики К. Кутіньо заявив, що «урядові плани розвитку ядерної енергетики означають, що Британія ніколи більше не буде змушена платити викуп за російські енергоносії, а внутрішнє виробництво сучасного ядерного палива забезпечить постачання ним атомних станцій в країні та за кордоном, що ще більше послабить вплив кремля на світові енергетичні ринки» [5].

Саме тому, на наш погляд, державна енергетична політика України має максимально враховувати не тільки вищезазначені глобальні тенденції розвитку відновлюваної енергетики, а й реалії сьогодення, які пов’язані з подальшим розвитком ядерної енергетики у світі.

Тому не випадково, що в 2024 р. в Україні почнуть будувати чотири нові атомні реактори на Хмельницькій АЕС, що дозволить компенсувати втрачені внаслідок тимчасової окупації енергетичні потужності Запорізької АЕС. Наразі українська сторона веде тісну співпрацю з американською Westinghouse за двома проєктами, а саме: будівництво 3-го та 4-го блоків за технологією ВВЕР-1000, а також побудова ще 2-х реакторів типу АР1000 [6].

Слід зазначити, що реактор, який будуватиметься за технологією АР1000 – це перший реактор не радянського зразка, який буде зведено в Україні. Отримання цього обладнання має важливе значення для української енергосистеми, оскільки фактична потужність блоків АР1000 становить 1100 МВт, тоді як наразі найпотужніші в Україні атомні блоки – 1000 МВт. Це – одна з найпрогресивніших технологій в ядерній енергетиці, яка дає можливість підтримувати системи безпеки атомних станцій навіть у разі блекаутів і відсутності дизель-генераторів або інших систем живлення. Загалом, в Україні планується збудувати 9 енергоблоків за технологією АР1000 (перші два з них

побудують на Хмельницької АЕС), щойно ВР України ухвалить закон про будівництво енергоблоків за цією технологією [3].

За прогнозами, 3-й енергоблок ХАЕС може бути введено в експлуатацію приблизно за 2,5 роки. Після завершення будівництва і за тією потужністю, яку зможуть видавати шість реакторів на Хмельницькій АЕС, вона стане найпотужнішою атомною електростанцією в Європі [6].

Окрім того, до 2026 р. Україна планує на 50% забезпечити себе ядерним паливом завдяки власному його виробництву, а другу половину отримувати від американських партнерів з Westinghouse, зруйнувавши таким чином російську монополію в цій галузі. Тобто подальший розвиток власного виробництва (створення власної лінії збірки ядерного палива – хвостовиків і головок) дозволить остаточно відмовитися від російських технологій. Зокрема, Україна продовжує ліцензування, яке має завершитися вже за підсумками 2023 р., аби збільшити промислове виробництва хвостовиків тепловидільних збірок ядерних реакторів атомних електростанцій, які підприємство Енергоатома реалізує за технологією компанії Westinghouse. А у 2024 р. аналогічний процес ліцензування передбачений і для головок для паливних касет [4].

Тобто власне українське виробництво у галузі ядерної енергетики – це безпекові, економічні та стратегічні зиски та гарантії, адже Україна буде менш енергозалежною, в держбюджет надійдуть додаткові податки, а наша країна реалізує стратегію переходу на використання «чистої» енергії.

Висновки. Отже, ядерна енергетика є результативним інструментом для вирішення енергетичних проблем з якими стикається Україна в сучасних умовах, а атомна енергія, яка є екологічною та дешевою забезпечить енергетичну безпеку держави в довгостроковій перспективі. Окрім того, подальший розвиток ядерної енергетики сприятиме реалізації стратегії досягнення нульового рівня викидів у довгостроковій перспективі у виважений і сталий спосіб. Тому одним із пріоритетів державної енергетичної політики України в сучасних умовах є подальший розвиток ядерної енергетики, що сприятиме підвищенню рівня енергетичної безпеки держави у середньо- та довгостроковій перспективі.

Література

1. В Україні збудують чотири нових атомних реактори. URL: https://gazeta.ua/articles/economics/_v-ukrayini-zbuduyut-chotiri-novih-atomnih-reaktori/1169717

2. Міжнародне енергетичне агентство спрогнозувало початок нової індустріальної епохи. URL: https://biz.liga.net/ua/all/tek/novosti/mejdunarodnoe-energeticheskoe-agentstvo-sprognozirovalo-nachalo-novoy-industrialnoy-epohi.

3. Україна та американська Westinghouse підписали угоду про закупівлю обладнання для енергоблока №5 Хмельницької АЕС. URL: https://www.mev.gov.ua/novyna/ukrayina-ta-amerykanska-westinghouse-pidpysaly-uhodu-pro-zakupivlyu-obladnannya-dlya.

4. Україна хоче до 2026 року наполовину забезпечити себе ядерним паливом – Енергоатом. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3791638-ukraina-hoce-do-2026-roku-napolovinu-zabezpeciti-sebe-adernim-palivom-

energoatom.html.

5. Уряд Британії оголосив про плани «найбільшого за останні 70 років розширення ядерної енергетики». URL: https://www.radiosvoboda.org/a/news-brytaniya-enerhetyka-yaderna/32769862.html.

6. Хмельницьку АЕС планують перетворити на найбільшу в Європі – Галущенко. URL: https://mind.ua/news/20268828-hmelnicku-aes-planuyut-peretvoriti-na-najbilshu-v-evropi-galushchenko.

Хмара Е.П.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Постановка проблеми. Найважливішими факторами, що визначають ефективність політики будь-якої держави, є здатність приймати грамотні рішення та забезпечувати їх реалізацію. Сучасний інститут державної влади є складний механізм, у якому щодня розробляються та приймаються численні рішення, і від того, наскільки скоординований цей процес і з якою ймовірністю він гарантує неухильне слідування сформованим рішенням, залежить досягнення намічених цілей у потрібні терміни та з необхідним балансом задіяних ресурсів.

Щоденна критика влади викликана низьким ступенем успіху у прийнятих управлінських рішень та їх результативності. Часто така результативність пояснюється відсутністю достатньої підтримки на місцях із боку центральних органів державної влади, але є й інша причина, яка полягає у відсутності дієвої системи всеосяжного стратегічного управління державою.

Виклад матеріалу. Однією з найважливіших функцій стратегічного управління – це стратегічне планування. План закладається у стратегію з її формування: стратегія відповідає схемі чи плану, який об'єднує основні цілі, політику та послідовність дій у єдине ціле [1].

Стратегічне планування визначається як процес, за допомогою якого організації (органи державної влади) визначають та встановлюють довгострокові напрямки, а також можуть сформулювати та реалізувати стратегії для досягнення довгострокових цілей, враховуючи відповідні внутрішні та зовнішні змінні середовища. Процес включає серію організаційних заходів, що починаються з визначення організаційної місії, розробки стратегічних цілей, розробки стратегій та завершуються розробкою докладних планів дій для забезпечення того, щоб стратегії реалізувалися для досягнення цілей організації. Включено у цій процес - визначення майбутніх можливостей, які необхідно використати, загрози, яких необхідно уникати або нейтралізувати, оцінка організаційних сильних і слабких сторін, а також створення систем контролю для забезпечення того, щоб організація залишалася на шляху до досягнення поставленої мети.

Відсутність стратегічного планування загрожує роздробленістю сил, інтересів та ресурсів, хаотичність розвитку суб'єкта. Без стратегічного

планування надто складно виробити певний набір завдань та сформулювати компетенцію для забезпечення довгострокового зростання. Основою розвитку суб'єкта стає спонтанність, хаотичність, певна вибірковість у прийнятті рішень, що неминуче супроводжується конфліктом існуючих варіантів розвитку та, як наслідок, розпорошенням зусиль, засобів, часу [2].

Не можна сказати, що рішення, які приймаються на найвищому рівні не підкоряються принципам стратегічного планування. Ряд нормативно-правових документів, прийнятих керівництвом країни в галузі стратегічного планування, свідчать про увагу держави до даного управлінського аспекту.

У широкому розумінні системи стратегічного планування та управління схожі в кінцевих цілях, але відрізняються «шляхами та засобами» взаємодії з навколишнім середовищем. Так, система стратегічного планування використовує підхід «зовні – всередину», щоб на основі аналізу загроз та можливостей приймати найбільш дієві рішення. У свою чергу, система стратегічного управління підпорядковується підходу «зсередини – назовні», особливістю якого є орієнтація на аналіз середовища з перспективи власного потенціалу («шляхів та засобів») [3].

Відмінною особливістю стратегічного планування від управління є те, що планування має справу із закономірними змінами, а управління – зі спонтанними. Тому обов'язковим атрибутом стратегічного управління є безперервний моніторинг внутрішніх «вузьких» місць та системна діагностика середовища.

При реалізації стратегії результатом стратегічного планування є системна поведінка у комплексі з підвищеною увагою до захисних заходів, що спрямовуються на протидію небажаним та несподіваним подіям. У свою чергу, стратегічне управління – це, передусім, превентивний захист. Це означає, що поєднання стратегічного планування з управлінням дозволить домогтися економії коштів на заходи, які доцільно було б попередити, а сукупність захисних та превентивних заходів разом із орієнтацією на постійне позиціонування системи стратегічного планування можуть забезпечити глибший, комплексний підхід до стратегічного управління державою.

Висновки. Таким чином, стратегічне управління мобілізує різні засоби та способи забезпечення стратегічного вибору у турбулентному середовищі. Оскільки стратегічне управління має на меті ефективне та швидке реагування на негативний вплив середовища, ключовим аспектом стає розробка нормативно-правового документу, зокрема Закону України «Про стратегічне управління та стратегічне планування». Основними аспектами даного законопроекту має стати питання про безперервний системний моніторинг середовища, здійснення аналізу та прогнозування розвитку бажаного майбутнього, визначення пріоритетів попередження небажаних наслідків.

Література

1. Васільєва Л. М. Теоретичні аспекти стратегічного планування в органах державної влади. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2022. № 3 (34). URL: http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2022/3/4.pdf.

2. Бережний Я. Роль і значення стратегічного планування в системі децентралізованого державного управління. *Суспільна політика та стратегічний менеджмент*. 2008. №1. С. 59–67.
3. Брайсон Дж. Стратегічне планування для державних та неприбуткових організацій: Пер. з англ. А.Кам'янець. Л.: Літопис, 2004. 352 с.

Шведун В.О.
Рубан А.В.

ГЕНЕЗА ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Постановка проблеми. Держава є політичною формою організації суспільства на певній території та політико-територіальною суверенною організацією публічної влади, у розпорядженні якої знаходиться управлінсько-примусовий апарат, якому підпорядковується все населення країни, та головною функцією якої є захист від загроз зовнішнього та внутрішнього походження [1; 2].

Виклад основного матеріалу. Види забезпечення національної безпеки передбачають вирішення проблем національної безпеки в різнохарактерних сферах суспільного життя і людської діяльності: політичній, соціальній, економічній, військовій, інформаційній, екологічній тощо. Всі види забезпечення національної безпеки тісно взаємопов'язані і взаємодоповнюють один одного. Кожен з видів забезпечення національної безпеки в залежності від характеру джерел загроз має зовнішній і внутрішній аспекти. Залежно від об'єкта, життєво важливі інтереси якого захищаються від загроз внутрішнього та зовнішнього походження, виділяються такі види забезпечення національної безпеки, як особистісна, суспільна і державна безпека, а також безпека інших об'єктів.

Забезпечення особистісної безпеки, гарантування прав і свобод − це прямий обов'язок держави по відношенню до особистості. Особистісно-державні й особистісно-суспільні взаємовідносини формуються на основі єдності їх прав і обов'язків стосовно один до одного. Тільки за такої умови забезпечується баланс особистісних, суспільних і державних інтересів, за допомогою якого, в свою чергу, досягається стабільність мирного вирішення проблем і конфліктів. Відповідно, суб'єктом забезпечення національної безпеки є той, хто може забезпечити захист національних інтересів.

До переліку суб'єктів забезпечення національної безпеки слід відносити не тільки державні органи, а й окремі соціальні групи і особистість. Різні громадські об'єднання виявляють небезпеки і загрози, мобілізуючи громадську думку. Однак держава є ключовим суб'єктом забезпечення національної безпеки в силу того, що вона має низку необхідних прав і повноважень, а також спеціалізовані органи, служби й інститути, які забезпечують реалізацію функцій з підтримки належного рівня національної безпеки.

Висновки. Таким чином, фактично держава здійснює функції по забезпеченню національної безпеки через функціонування органів законодавчої, виконавчої та судової влади. Суспільство в цілому теж є суб'єктом забезпечення національної безпеки. Однак держава виступає як основний суб'єкт, оскільки вона наділена спеціальними правами і повноваженнями та має відповідні органи та інститути, які дозволяють здійснювати діяльність щодо забезпечення національної безпеки [1; 2].

Література

1. Рубан А. В. Розвиток державної політики щодо забезпечення національної безпеки. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія «Державне управління»*. 2019. Вип. 1 (10). С. 60–64.

2. Ситник Г. П. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади). Київ : НАДУ, 2011. 730 с.

Шпирко І.Б.

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ НАУКОВИХ ПІДХОДІВ ДО ПОНЯТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ В НАТО

Постановка проблеми. Слід зазначити, що на сьогодні існує безліч наукових підходів до визначення поняття «національна безпека», водночас відсутнє усталене визначення, тому проаналізуємо основні з них з метою виокремлення поняття «національна безпека в умовах інтеграції НАТО».

Так, багато науковців зазначають, що національна безпека країни – це такий її стан, який забезпечує сприятливі умови для розвитку особистості, суспільства і держави і не допускає виникнення загроз національним інтересам України.

Виклад матеріалу. Національну безпеку загалом і її складники можна розглядати як стан, коли відсутня небезпека, а бажаний рівень національної безпеки – як мету, спосіб або необхідну умову життєдіяльності людини, соціальної групи, суспільства й держави [1, с. 106].

Можна узагальнити наукові підходи до поняття «національна безпека» [1; 2; 3; 4; 5] та зазначити, що «національна безпека» - це:

- такий якісний та кількісний стан суспільства, держави, його громадян, яке характеризується закріпленою на законодавчому рівні узгодженістю їх інтересів, їх захищеністю від існуючих чи очікуваних зовнішніх та внутрішніх загроз, можливістю їхнього спільного прогресивного та сталого розвитку, дотриманням конституційного ладу, конституційних прав і свободи громадян;

- стан країни, за якого відсутні або нейтралізовані реальні зовнішні та внутрішні загрози її єдності, відтворення та стабільного розвитку, тобто

забезпечується захист життєво важливих інтересів суспільства та державної влади;

- стан захищеності життєво важливих цінностей особистості, суспільства та держави від внутрішніх та зовнішніх загроз. Звідси, об'єктами безпеки виступають особистість, суспільство та держава, що передбачає виявлення та усунення загроз їх існуванню та розвитку, протидія джерелам таких загроз;

- національна безпека має на увазі триєдину складову, кожен компонент якої однаково значущий - безпеку особистості, безпеку суспільства та безпеку держави та передбачає захищеність життєво важливих інтересів особистості, суспільства та держави у різних сферах життєдіяльності від внутрішніх та зовнішніх загроз, що забезпечує сталий поступальний розвиток країни;

- захищеність національних інтересів, пріоритетність яких становлять інтереси особистості, що виражаються у користуванні соціальними благами, з метою задоволення своїх потреб, а також у можливості їхнього захисту;

- один з основних факторів стабільного розвитку держави;

- стан держави, при якому зберігається її цілісність і можливість бути самостійним суб'єктом системи міжнародних відносин;

- стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства та держави, що досягається спільними діями державних та громадських інститутів шляхом гнучкого використання політичних, економічних та інших засобів, як у внутрішній діяльності держави, так і на міжнародному рівні;

- певний рівень та стан захищеності життєво важливих інтересів країни від негативного впливу складного комплексу політичних, військових, економічних, гуманітарних, екологічних та інших факторів, що забезпечує територіальну цілісність та стабільність держави та суспільства, благополуччя та подальший розвиток нації; стійкість до несприятливих впливів; такі зовнішні та внутрішні умови існування та розвитку України, які гарантують можливість стабільного всебічного прогресу суспільства та держави;

- сукупність внутрішніх та зовнішніх умов існування особистості, суспільства, держави, які забезпечують гідне життя громадянам, захист інтересів суспільства, суверенітет народу та виключають можливість насильницької зміни конституційного ладу;

- система, що складається з різних елементів – цінностей, інтересів, загроз та інших факторів, які самі представляють систему (елементи системи) та їх правильна диференціація сприяє виробленню стратегії забезпечення національної безпеки;

- єдність станів захищеності інтересів особистості, суспільства та держави, соціально та національно значимих цінностей, внутрішніх та міжнародних перспектив, реалізація яких забезпечується системою правових та політичних засобів у її концептуальній, інституційно-правовій та організаційно-юридичній формах;

- політично вмотивована, юридично оформлена ідея, яка виражає національно-державні інтереси. Крім того, оскільки суб'єктно її зміст задано державою, то це завжди – національна ідея, яка розкриває та узагальнює сенс буття народу та становить державу в її історії, ідентичність її культури,

самобутність державності та своєрідність соціальності, одночасно, і як спосіб цього буття, і як його мета.

Таким чином, національна безпека – це державно-правовий інститут, що включає комплекс механізмів та структур щодо забезпечення стану захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства та держави від загроз у різних сферах (військової, державної, суспільної, у тому числі міграційної, прикордонної, продовольчої, економічної, екологічної, інформаційної, а також науки, технологій, освіти, культури та підвищення якості життя громадян).

Висновки. На нашу думку, національна безпека в умовах інтеграції НАТО - система реальних факторів, що формує позитивні умови для розвитку держави з урахуванням основних стандартів та принципів НАТО; боєздатність держави, ефективний розвиток та збереження її основних цінностей та традицій, нормальні відносини людини та держави, можливість ефективно вирішувати будь-які зовнішні проблеми та усувати загрози, керуватися лише національними потребами, здійснювати досягнення суспільних цілей.

Національна безпека в умовах інтеграції НАТО - стан, за якого забезпечено захист життєво необхідність інтересів держави та світового суспільства в економічній, політичній, військовій, екологічній, соціальній, продовольчій, гуманітарній та інших сферах.

Надалі під національною безпекою ми будемо мати на увазі такий стан, при якому гарантовано вільний і ефективний розвиток усіх соціальних інститутів та суспільних систем, створюються якісні умови для існування та розвитку індивіда, соціуму та держави відповідно до міжнародних та національних норм права.

Література

1. Павленко Д.Г., Семенюк Ю.В., Лисецький Ю.М. Національна безпека: поняття, складники, чинники впливу. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління.* Том 32 (71) № 3 2021. С. 102-107.

2. Казакова Л.О. Національна безпека держави: понятійно-категорійний апарат. *Регіональні студії*. 2021. № 24. С. 128-132.

3. Клочко, А.М. Неклонський І. М., Коханенко В. Б. Національна безпека, система національної безпеки, система забезпечення національної безпеки, виклики, загрози, небезпеки. Державне управління. 2020. № 2(13). URL: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/11580/1/VDU13_Kohanenko.pdf

4. Мельниченко Б., Фігель Н. Основні підходи до розуміння поняття “національна безпека”. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Серія: “Юридичні науки”*. 2021. № 2 (30). С. 68-72.

5. Подковенко Т. Національна безпека України: аксіологічний та правовий аспекти. *Актуальні проблеми правознавства*. 2021. № 1 (25). С. 11-18.

Батир Ю.Г.
Дорошенко А.В.
Артеменко А.О.

ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ РЕАГУВАННЯМ НА КРИЗОВІ СИТУАЦІЇ

Проблеми ефективного та адекватного захисту населення, яке постраждало внаслідок надзвичайних ситуацій (НС) є одним з актуальних завдань цивільного захисту, що зумовлено двома причинними факторами: по-перше, зростанням частоти та важкості НС, по-друге, виникненням нових типів НС, зокрема соціально-політичного характеру, що потребує особливого характеру організації процесу ліквідації наслідків НС.

Державні службовці та особи, які приймають політичні рішення, змушені визнати той факт, що конфлікти та кризи потенційно можуть мати місце в будь-якій сфері їх відповідальності. Пошук і порятунок людей при катастрофах і НС з великою кількістю постраждалих (витоки нафти й особливо небезпечних хімічних речовин, непоодинокі випадки терористичних актів) складають 80% від всієї кількості випадків, тому ліквідація їх наслідків відбувається згідно заздалегідь розроблених принципів й алгоритмів. Кризові ситуації вимагають з їх боку послідовних дій, спрямованих на відновлення суспільної довіри та цілісності управлінських механізмів, в той час як надзвичайні ситуації (НС) можуть також потребувати зусиль, що мають обмежити масштаби збитків для людей, їх власності та навколишнього середовища. Історичний досвід показує, що НС легко перетворюються у політичні кризи та, в свою чергу, в політичні конфлікти там, де влада втрачає контроль на розвитком подій [1].

Управління в надзвичайній ситуації полягає у постійному керівництві з боку органу управління та уповноваженого керівника з ліквідації надзвичайної ліквідації залученими службами і силами та в організації виконання завдань із ліквідації НС або її наслідків.

Основними завданнями управління є: підтримання високого рівня морально-психологічного стану особового складу та постійної готовності до дій; завчасне планування дій сил; безперервний збір та вивчення даних про обстановку в районі НС; своєчасне прийняття рішень та доведення їх до підлеглих; організація та забезпечення безперервної взаємодії; організований збір та евакуація населення із зони НС; підготовка сил і засобів до проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, пов’язаних із ліквідацією НС; організація всебічного забезпечення сил і засобів; контроль за своєчасним виконанням заходів і завдань підлеглими та надання їм необхідної допомоги.

Гнучкість управління забезпечується оперативним реагуванням на зміну обстановки, своєчасним уточненням прийнятих рішень, поставлених завдань

підлеглим та порядку взаємодії. Стійкість управління досягається розгортанням у районі НС основного і пересувного пунктів управління та дублюючих засобів зв'язку. НС та кризові ситуації мають деякі спільні характеристики в управлінському сенсі, включаючи необхідність упереджувальних дій і в координації комплексу оперативних заходів і комунікацій [2].

Кризовий менеджмент та управління НС часто передбачають взаємодію між органами державного управління та іншими організаціями. У цьому відношенні ключову роль відіграє здатність скоординувати зусилля в проведенні спільних оперативних дій та у забезпеченні зв'язків. Досвід свідчить про те, що налагоджування зв'язків за умов НС і кризових ситуацій може бути виключно складною справою, яка може потягнути за собою серйозні наслідки для державних установ і службовців. Переривання в комунікаційних каналах зв'язку як у самій системі (між державними структурами) так й ззовні (з недержавними суб'єктами) здатні викликати сум'яття та безлад, що зменшують здатність керувати ситуацією. За цих обставин основною задачею надзвичайного зв'язку (комунікації) є забезпечення безперервних потоків інформації на адресу груп та установ, залучених до роботи в умовах цієї ситуації з метою зниження ризиків і мінімізації страхів або небажаних емоційних реакцій [2].

Кризи можуть бути спровоковані явними прорахунками в політиці держави, неефективністю регуляторних норм і програм. З точки зору державного управління слід чітко розуміти, що кризові ситуації багато в чому базуються на сприйнятті проблеми, дуже часто поза залежністю від реалій або бачення даної проблеми. Ситуація здатна сходити до кризи поступово, після того як ЗМІ надають їй певні ознаки, керовані або виконавчою владою або впливовими групами. Таким чином, ситуація може стати кризою коли:

Реакція держави сприймається як занадто жорстка, егоїстична, дискримінаційна або безпорадна; − дії держави є недостатніми. Очевидно, що органи законодавчої влади можуть за певних обставин бути не тільки «ліквідатором» наслідків подібних криз, але також можуть бути в ролі ініціатора та генератора. Слід визнати, що будь-яка діяльність держави може бути кризовою. Відповідно, метою кризової комунікації повинна бути координація потоків інформації та оцінок на адресу цільових аудиторій заради підтримки і відновлення довіри й поваги до держави [3].

Література

1. Трентьєва А.В. Управління надзвичайними ситуаціями з елементами кризового менеджменту. Публічне управління: теорія та практика. 2014. Вип. 4. С. 172-178.

2. Реагування на надзвичайні ситуації: Навч. посібник. К. Вид-во «Бланк-Прес». 2014. 206 с.

3. Кризовий менеджмент та принципи управління ризиками в процесі ліквідації надзвичайних ситуацій: монографія: С.О. Гур'єв, А.В. Терент'єва, П.Б. Волянський. К. [б. в.]. 2008. 148 с.

Біндас Д.Д.

ИНСТРУМЕНТИ РОЗВИТКУ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Діяльність у сфері цивільного захисту має специфічні особливості правового, організаційно-управлінського, методологічного та іншого характеру в силу того, що система ведення цивільного захисту, як і будь-яка управлінська система, вимагає здійснення кореляції з мінливими зовнішньополітичними та внутрішньодержавними умовами, що породжують різні види загроз безпеці країни.

Слід зазначити, що цивільний захист (оборона) з позиції системології може бути представлений, як одна із функцій суспільно-державної системи публічного управління, що реалізується за допомогою формування механізмів самозахисту системи в цілому та її підсистем.

Цей механізм в організаційно-структурному плані представляє собою специфічну соціотехнічну підсистему, що адаптується. Функціонують, як правило, дві моделі організації цивільного захисту (оборони): по-перше, єдина система цивільного захисту населення, що функціонує в мирний час; по-друге – цивільний захист (оборона), призначена для умов воєнного часу [1].

Ці дві моделі являють собою два стани однієї й тієї ж суспільно-державної системи публічного управління, в якій наразі відсутній механізм переведення цієї системи з одного стану в інший без значних якісних і кількісних, структурних і функціональних змін у всій системі.

Практично вже сьогодні можна говорити, що система цивільного захисту (оборони) de fakto існує, однак її функціонування, на нашу думку, є недостатньо ефективним з урахуванням нових викликів, що стоять перед нашою державою (російська військова агресія проти України, світова пандемія Covid-19, терористичні загрози тощо) [2].

Тому, основними завданнями системи публічного управління та адміністрування у сфері цивільного захисту є попередження, прогнозування, планування, оповіщення населення щодо надзвичайних ситуацій, а функціонування сфери цивільного захисту спрямовано на захист населення, територій, економіки від наслідків стихійних лих, аварій, катастроф, військових конфліктів тощо.

В умовах необхідності забезпечення відповідного рівня захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та переходу країни до сталого розвитку методологічною основою є системний підхід, який дозволяє ралізувати всі функції публічного управління та адміністрування у сфері цивільного захисту, забезпечити узгодження діяльності всіх інституцій, діяльність яких спрямована на формування і розвиток сфери цивільного захисту, як необхідної передумови запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, реагування на надзвичайні ситуації та ліквідації їх наслідків у мирний час та в особливий період.

Література

1. Донських М. П. Деякі аспекти організації цивільного захисту на суб’єктах господарювання // Державне управління: теорія та практика. 2015. № 2. С. 23–28.

2. Кропивницький В.С. Сучасний стан та ефективність системи публічного управління та адміністрування у сфері цивільного захисту на регіональному рівні. Вісник Національного університету цивільного захисту України : зб. наук. пр. Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2021. Вип. 1 (14). С. 320–328. (Серія «Державне управління»).

Бондарь Д.В.

ДЕРЖАВНІ ПРОГРАМИ ФОРМУВАННЯ ДОБРОВІЛЬНОЇ ПОЖЕЖНОЇ ОХОРОНИ

Як показали дослідження, передумови до організації і розвитку добровільної пожежної охорони зародилися в древні часи, коли люди були вимушені захищати своє житло, життя, здоров'я і майно від вогняної стихії. Як правило, це були окремі, нескоординовані дії окремих груп сміливців, які намагалися гасити виникаючі пожежі. З виникненням великих поселень і міст правителі зобов'язали їх жителів являтися на гасіння пожеж з деякими пожежними інструментами, допоміжним інвентарем, який пропонувалося мати в кожному будинку [1].

Необхідно відмітити, що з розвитком цивілізації в різних країнах стали з'являтися добровільні об'єднання людей, чиїм завданням було гасіння пожеж в конкретних населенних пунктах.

До основних достоїнств формування ДПД на підприємствах різних організаційно-правових форм власності доцільно віднести:

- по-перше, добровільна пожежна дружина займається профілактикою пожеж, тобто періодичний огляд: вогнегасників, евакуаційні виходів, внутрішнього протипожежного водопроводу і іншого;

- по-друге, профілактика пожеж полягає не лише в тому, щоб стежити за протипожежними засобами. Добровольці мають право вимагати від інших працівників виконання протипожежних вимог. У їх обов'язки входить усунення (якщо це можливо своїми силами) виявлених порушень;

- по-третє, якщо виникне пожежа, добровільні пожежники зможу швидко її ліквідовувати і допоможуть організувати грамотну евакуацію працівників, що є важливим чинником при порятунку на пожежі.

Нині практично в усіх країнах світу, разом з професійною пожежною охороною, існує добровільна пожежна охорона. Її організаційна структура, система управління, форми мотивації працівників визначаються регіональними і національними чинниками і традиціями. Особливістю добровільної пожежної охорони європейських країн є те, що вона входить в громадські об'єднання (союзи, асоціації і інші) разом з професійними пожежниками і науково-

технічними організаціями, що займаються питаннями розробки і виробництва пожежної техніки і пожежно-технічного озброєння.

Як показали дослідження, в європейських країнах чисельність пожежних добровольців у багато разів перевищує чисельність професійних пожежників (Німеччина, Франція). У ряді країн пожежна охорона майже повністю складається з добровольців (наприклад, Данія, Ірландія, Люксембург, Фінляндія). При такій організації особлива увага приділяється професійній підготовці пожежників. Основний метод навчання - практичні заняття з відробітку гасіння різних пожеж, а потім ретельний аналіз проведѐнных навчань. Отже, як показує вітчизняний і зарубіжний досвід, добровільна пожежна охорона дозволяє значно підвищити рівень протипожежного захисту міст, сільських населених пунктів, об'єктів економіки і інфраструктури [2].

Передбачена законом організаційно правова форма добровільної пожежної охорони у вигляді соціально орієнтованих громадських об'єднань пожежної охорони дозволяє органам державної влади і органам місцевого самоврядування регулювати їхню діяльність. Зарубіжний досвід свідчить, що продумана, добре організована підготовка в першу чергу базова, є необхідною умовою успішного реагування і мінімалізації вторинного збитку.

Громадські організації пожежної охорони, разом з іншими статутними цілями і завданнями, представляють і захищають законні права і інтереси добровільних пожежників, створених ними підрозділів добровільної пожежної охорони і інших членів цих громадських організацій пожежної охорони в стосунках з органами державної влади, органами місцевого самоврядування і організаціями.

У формі громадських установ пожежної охорони створюються добровільні пожежні команди і добровільні пожежні дружини, що ставлять своєю метою участь в профілактиці і (чи) гасінні пожеж і проведенні аварійно-рятувальних робіт відповідно на територіях міських і сільських поселень, межселенных територіях (територіальні добровільні пожежні команди або територіальні добровільні пожежні дружини) або в організаціях (об'єктові добровільні пожежні команди або об'єктові добровільні пожежні дружини).

Ось чому до загальних умов утворення та існування систем додається наявність усвідомлених спільних цілей або співпадаючих інтересів, що має вирішальне значення для спільної діяльності людей.

Література

1. Волянський П.Б., Талан І.С. Організаційно-правове забезпечення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях . Інвестиції: практика та досвід № 5: Вид-во ТОВ «ДКС-центр», 2015. С. 86 – 91. URL : http://www.investplan.com.ua/?n=5&y=2015.

2. Євсюков О.П. Модель забезпечення соціально-економічної безпеки держави в умовах сучасних викликів як феномен формування відносин у ній. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2018. № 4, 113-117.

Васюк А. Г.

РЕАЛІЗАЦІЯ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Постановка проблеми. Гуманітарна політика держави має бути орієнтованою як на внутрішній простір, так і на зовнішнє сприйняття. Проте розвиток культурної індустрії не повинен означати заміну естетичних цінностей на комерційні, а національної культури — на масову культуру.

Виклад основного матеріалу. Гуманітарна державна політика має бути орієнтована на збереження соціальної, політичної стабільності в довгостроковому періоді в умовах стійкого економічного зростання.

Серед великого арсеналу форм і засобів гуманітарної політики провідне місце належить освіті, історико-культурній спадщині. Потужне джерело конструювання масових історичних представлень — історичні документи, витвори мистецтва, Література Механізми передачі — система освіти, засобу масової інформації, культурно-масові заходи. Для підвищення ефективності гуманітарної політики потрібно вдосконалення нормативно-правової і інституціональної бази цього сегменту державного управління.

Одним з напрямів реалізації державної політики в контексті забезпечення гуманітарної безпеки держави є дослідження стану збереження і популяризації історико-культурної спадщини. Цей потужний культурний потенціал не використовується повною мірою. Слід зазначити досить низький рівень державного менеджменту в області охорони культурних об'єктів, в просуванні культурного, історичного, туристичного бренду національної спадщини. Причиною тому являється інерція адміністративного управління, невикористання актуальних і інтелектуальних інформаційних технологій і недостатність відповідного фінансування галузі. Виникає насущна проблема пошуку недержавних джерел фінансування, спрямованих на збереження об'єктів культурної спадщини, у тому числі через використання механізмів оренди, концесії або приватизації. При суворому державному контролі за подальшим використанням, збереженням профілю об'єктів культурно-історичної спадщини [1, с.143].

Конституція держави, закони, ратифіковані міжнародні декларації дають можливість рівних громадянських і політичних прав і можливостей, захисту прав і основних свобод людини. Для забезпечення розвитку і популяризації вітчизняної культури необхідно розробити ряд заходів по захисту інформаційного простору країни, зокрема, положення про цензуру на інформаційний продукт, що популяризував насильство і розпусту, що несе значну загрозу психічному і моральному здоров'ю суспільства.

Для вирішення цієї проблеми необхідно розробити систему заходів по формуванню інформаційного простору. Однією з неодмінних умів формування інформаційного простору є комплексна і ефективна протекціоністська політика держави, головним завданням якої є стимулювання створення відповідних галузей і забезпечення умів для їх розвитку. Передусім, це розвинена і впливова в суспільстві система загальнонаціонального громадського мовлення з такими

виробничо-технологічними складовими, як загальнонаціональне і супутникове телерадіомовлення, онлайнове мовлення, випуск фільмів, телесеріалів, програм; конкурентоздатна система національного кіновиробництва і кінопрокату; національна система глобального збору і поширення інформації, орієнтована на активне поширення відомостей про країну і створення її позитивного іміджу у світі; підтримка вітчизняного книговидання і книгорозповсюдження [3].

Об'єктом пріоритетної уваги державного управління в гуманітарній сфері повинна стати активізація інноваційних процесів в освітній, науково-технологічній і інформаційно-комунікаційній сферах, які в сукупності формують інфраструктуру економіки знань — основу майбутньої конкурентоспроможності країни у світі, що глобалізує.

Треба вирішити першочергові завдання у сфері освіти, а саме — збільшити фінансування освітньої сфери. Бажано досягти рівня фінансування освіти і науки не менше 8 % від ВВП.

Для підвищення рівня якості освіти важливе все більше використання інтерактивних методів навчання і підвищення технічного забезпечення учбового процесу; поширення моделі безперервного навчання впродовж усього життя. Принципово важливо створити умови для розвитку триєдності освіти, науки і виробництва. Це дасть можливість реалізації стійкого розвитку суспільства в довгостроковому періоді [2, с. 457].

До соціальних інститутів, що формують духовно-моральну особу, відносяться сім'я, освіта, засоби масової інформації, релігія, конфесійні організації, культура. Саме вони є важливою складовою національної безпеки країни.

Висновки. Суспільство є цивілізованим настільки, наскільки воно є гуманістичним, наскільки цінна в ньому людина. Політико-гуманістичні норми сьогодні є критерієм повноти, гарантування прав і свобод людини в певній державі, дотримання нею внутрішньодержавного та міжнародного права як основи політики. Принципи гуманізму повинні мати визначальну роль у системі концептуальних засад гуманітарної політики. Гуманізм як ключовий принцип розбудови суспільства може сформувати найкращі умови для реалізації кожної особистості. Тільки гуманізм «усередині» суспільства забезпечить зовнішньополітичну лінію, яка б найбільш природно ввела Україну у світову спільноту.

Література

1. Державна політика в соціогуманітарній сфері : підручник / [авт. кол. : В.А.Скуратівський, В.П.Трощинський, П.К.Ситник та ін.]; за заг. ред. В.А.Скуратівського, В.П.Трощинського. – К. : НАДУ, 2010. – 284 с.

2. Соціальна і гуманітарна політика: підручник/ [авт.кол.: В.П.Трощинський, В.А.Скуратівський, М.В.Кравченко та ін.]; за заг.ред.Ю.В.Ковбасюка, В.П.Трощинського. – К.: НАДУ, 2016. - 792 с.

3. Степанко О.В. Сутність, мета, завдання та складові гуманітарної сфери [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://29yjmo6.257.cz/bitstream/1234567

Галенда Р. В.

РІВЕНЬ ГОТОВНОСТІ ЄДИНОЇ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДО ВИКОНАННЯ ФУНКЦІЙ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Постановка проблеми. Цивільний захист має вирішальне значення для виживання України з початку повномасштабного російського вторгнення в лютому 2022 року, яке спричинило виникнення різнохарактерних загроз для мирного населення нашої країни. Російські агресори в Україні вже вбили, поранили та пограбували сотні тисяч українців, спричинили міграцію мільйонів мирних жителів та знищили значну кількість об'єктів невійськової інфраструктури. Відтак захист населення, території, матеріальних і культурних цінностей від надзвичайних ситуацій різного характеру сьогодні є ключовим завданням української держави у сфері цивільного захисту як одного з найбільш актуальних і найважливіших векторів розвитку вітчизняної доктрини національної безпеки. В даному контексті важливим є визначення рівня готовності Єдиної державної системи цивільного захисту до виконання функцій під час війни.

Виклад основного матеріалу. Війна в Україні виявилася найбільшим викликом часу з моменту отримання незалежності нашої держави. Країна-агресор неодноразово завдавала ударів по цивільних районах далеко від лінії фронту, включно з ракетними ударами по цілях аж до західного кордону України з Польщею. Такого рівня й масштабу руйнувань та загроз неможливо було собі навіть уявити.

Проте система цивільного захисту України, незважаючи на свої довоєнні недоліки, показала стійкість. Вже на другий день війни Указом Президента України введено воєнний стан. На підставі цього за рішенням Уряду України з метою приведення у готовність єдиної державної системи цивільного захисту до виконання завдань за призначення м в умовах воєн ного стану було введено в дію план цивільного захисту України на особливий період із встановленням ступеня готовності "повна готовність" [4, с. 222]. Уряд продемонстрував здатність тримати загальний контроль над військовими діями та координувати спеціалізовані групи МВС із зусиллями українських громад. Так, від самого першого дня вторгнення окупантів Єдина державна система цивільного захисту (ЭДСЦЗ) героїчно бореться з численними ракетними обстрілами та атаками дронів по мирних містах України. ЄДСЦЗ функціонує одночасно у двох режимах: режимі надзвичайної ситуації, встановленому з метою ліквідації наслідків медико-біологічної надзвичайної ситуації природного характеру державного рівня і забезпечення санітарного й епідемічного благополуччя населення, та перебуває у готовності до виконання завдань за призначенням в особливий період, у тому числі у воєнний час, з урахуванням особливостей, що визначаються згідно з нормами міжнародного гуманітарного права, законами України "Про правовий режим воєнного стану" та "Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію" [5].

Система оповіщення про наслідки повітряного нападу України забезпечила своєчасне оповіщення по всій території країни, окрім прифронтових районів. Невдовзі після початку російської агресії Україна запровадила систему раннього попередження, подібну до ізраїльської, яка поєднує в собі радіолокаційні, оптичні та інші сигнали для виявлення загроз. Подальше картографування цих сигналів завершилося системами, які попереджають громадян за допомогою мобільних телефонів, ЗМІ та сирен [6].

В той же час вторгнення показало, що протиповітряна оборона є важливою для цивільного захисту, і Україна виявилася неготовою захищати населення та критичну інфраструктуру. Єдиним густонаселеним районом, який достатньо захищений від російської агресії, є столиця Київ, де система протиракетної оборони, включаючи останнє покоління перехоплювачів Patriot, може перешкодити російським атакам. Але навіть це не може гарантувати повний захист − падаючі уламки все одно регулярно загрожують киянам та завдають шкоди інфраструктурі [7].

В цілому результати діяльності ЄДСЦЗ могли б бути набагато кращими, якби наша держава в умовах багаторічного наростання загрози зіткнення з російською федерацією своєчасно подбала про належне технічне та ресурсне забезпечення системи цивільного захисту, адже "оперативне реагування на виникнення надзвичайних ситуацій різного характеру можливе лише за умови функціонування ефективних механізмів координації і взаємодії суб'єктів протидії НС, захисту населення і територій від наслідків надзвичайних ситуацій, а також наявності відповідних спроможностей єдиної державної системи їх запобігання та ліквідації [3, с. 103]. Варто наголосити, що в такому плані має йтися не тільки про центральні органи виконавчої влади, але й про органи місцевого самоврядування, які в ході децентралізації отримали достатні ресурси, які можна було за півтора роки війни своєчасно спрямувати не на укладення бруківки й підрізку дерев, а на обладнання укриттів для населення. Цілком природньо, що експерти одностайно висловлюють думку, що "українське суспільство повинне надавати об'єктивну оцінку ефективності заходів державних органів і органів місцевого самоврядування щодо захисту населення та територій від надзвичайних ситуацій, а також вимагати забезпечення безпечного середовища в умовах війни. Зокрема це має відбуватися на підставі ретельного аналізу повітряних загроз і проведення низки необхідних організаційно-правових та інженерних заходів цивільного захисту населення" [2, с. 99-100].

Оскільки країна-агресор продовжує атакувати цивільне населення та інфраструктуру по всій Україні, відповідно, стійкість заходів цивільного захисту має вирішальне значення. Після повномасштабного російського вторгнення традиційні функції цивільного захисту, включаючи ті, що виконуються Державною службою з надзвичайних ситуацій, національною поліцією та органами місцевого самоврядування, продемонстрували високу здатність координувати та розширювати свої зусилля. Сьогодні ЄДСЦЗ здійснює комплекс заходів, спрямованих "на захист населення, територій, майна, матеріальних і культурних цінностей від пожеж, надзвичайних ситуацій,

запобігання виникненню таких ситуацій та небезпечних подій, ліквідацію їх наслідків, надання допомоги постраждалим, здійснення державного нагляду (контролю) у сфері пожежної та техногенної безпеки" [1, с. 201].

Висновки.

В цілому українська система цивільного захисту населення та територій, як і вся наша держава вистояла перед найбільшою після Другої світової війни військовою агресією та продемонструвала високу здатність українського народу до захисту від агресивних посягань. Водночас, війна виявила певні пробіли в організації та функціонування Єдиної державної системи цивільного захисту, що обумовлює подальше удосконалення політико-правових та військово-адміністративних засад діяльності органів державної влади в цілому та ЄДСЦЗ зокрема у сфері цивільної оборони та захисту від надзвичайних ситуацій.

Література

1. Бойко. О. Державне управління у сфері цивільного захисту: подальше вдосконалення законодавства в умовах дії воєнного стану. *Науковий вісник: Державне управління*. 2022. № 2(12). С. 195 – 217.

2. Веселов М., Забєділіна А. Цивільний захист населення в умовах воєнного стану. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2023. № 4. С. 98-114.

3. Демчук В. В. Реформування сфери цивільного захисту як складової безпекового простору в контексті європейської інтеграції України. *Науковий вісник: державне управління*. 2023. № 1. С. 102-122.

4. Клименко Н. Особливості забезпечення цивільного захисту в умовах воєнного стану. *Науковий вісник: Державне управління*. 2022. № 2(12). С. 218-233.

5. Juurvee Ivo. Civil defence in Ukraine: dreliminary lessons from the first months of war. *International Centre for Defence and Security*. November 16, 2022. URL :

6. Klyszcz Ivan U. K. Russia’s federal subjects at war: background and implications. *International Centre for Defence and Security*. 2022. URL: https://icds.ee/en/russias-federal-subjects-at-war-background-and-implications/

7. Polyakov Leonid. Ukrainian civil defence is integral to the response to Russia’s invasion. *The Strategist – The Australian Strategic Policy Institute Blog*. 6 Oct 2023. URL: https://www.aspistrategist.org.au/ukrainian-civil-defence-is-integral-to-the-response-to-russias-invasion/

Дмитрюк О.О.

ПРОЦЕСИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Реагування публічними інститутами на кризові виклики є актуальною проблематикою в період необхідності нагального

прийняття рішень щодо існуючих проблем глобального, національного й регіонального рівня. Поширення пандемії коронавірусу як загрози здоров'ю нації, воєнно-політична криза в умовах порушення суверенітету та цілісності України, ціла низка можливих кризових станів у різних сферах діяльності, а саме: економічній, соціальній; енергетичній, освітній, екологічній тощо потребують застосування ефективних форм, методів і механізмів антикризового управління.

Виклад основного матеріалу. Закордонні та вітчизняні науковці у своїх дослідженнях роблять різні акценти на сутності антикризового управління. Так, закордонні вчені відзначають першочерговим в антикризовому управлінні елемент комунікацій, тоді як українські – певні програмно-процедурні аспекти. Ці відмінності в наукових підходах можна частково пояснити різними рівнями та напрямами в економічному та соціальному розвитку держав.

Доведено, що повноцінний розвиток людини можливий в особистості або суспільства, які мають риси дієвих державних механізмів протидії кризовим явищам соціально-економічного сектору країни та регіонів, гнучкості, життєздатності, стійкості, дієвої спроможності в нестандартній ситуації тощо [1].

У загальному сенсі, система антикризового управління представляє сукупність взаємодоповнюючих та взаємопов'язаних елементів, узгоджена взаємодія яких сприятиме подоланню кризи, виявленню ознак її прояву та відновленню стабільного функціонування соціально-економічної системи під впливом несприятливих факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Система антикризового управління повинна забезпечувати постійний моніторинг кризових явищ, здійснювати планування, організацію та реалізацію антикризових заходів з метою збереження базових позитивних характеристик, а також відновлення ефективного функціонування.

Головною метою антикризового управління є забезпечення у соціально-економічній системі сталого становища та стабільного прогресуючого розвитку під впливом несприятливих факторів зовнішнього та внутрішнього середовища [2].

До основних завдань антикризового управління можна віднести: по-перше, розробку антикризової політики та відповідного методичного інструментарію, який дозволить своєчасно виявляти перші ознаки появи кризової ситуації та оперативно на неї реагувати; по-друге, активне використання нових можливостей управління; по-третє, застосування різних методів та механізмів, які б дозволили подолати виникаючі труднощі з найменшими витратами.

Ефективність антикризового управління можемо оцінити за наступними критеріями, а саме через: досягнення змін найважливіших показників господарсько-фінансової діяльності та фінансового стану за період антикризового управління (порівняно з початком реалізації антикризових процедур); швидкість отримання позитивних змін; економічність отримання позитивного ефекту; швидкість адаптації соціально-економічної системи до змін; швидкість збору необхідної інформації для оперативного прийняття антикризових управлінських рішень; актуальність оптимізованих методів, принципів, інструментів, технологій, процесів та процедур антикризового

управління; кваліфікацію кадрового забезпечення процесу.

Основні відмінності антикризового управління від управління у сталих умовах полягають у забезпеченні стійкого стану та стабілізації господарсько-фінансового становища за будь-яких існуючих економічних, політичних і соціальних дестабілізаторів у країні; негайній та діючій реакції на суттєві зміни зовнішнього середовища на підставі заздалегідь розроблених прогнозів, альтернативних варіантів розвитку ситуації; застосуванні тих управлінських інструментів, що дозволяють усунути як тимчасові труднощі, так і вирішити інші стратегічні проблеми; введенні в дію таких управлінських та фінансових механізмів, які дозволять подолати наявні труднощі з найменшими втратами.

Висновки. Отже, системний підхід до антикризового управління в системі публічного управління забезпечить розв'язання актуальних проблем і задач державного регулювання в період воєнного стану через розробку нормативно-правової основи антикризових заходів, формування системи методичного забезпечення функціонування інноваційних антикризових інструментів та механізмів [3].

Література

1. І.М. Безена. Формування механізмів антикризового управління на регіональному рівні в умовах інтеграції. Держава та регіони. Серія: Державне управління / Класич. приват. ун-т. Запоріжжя: КПУ, 2020. №2 (70). С.45-51.
2. Василенко В. О. Антикризове управління підприємством: навч. посібник. / В. О. Василенко. – К. : ЦУЛ, 2003. – 504 с.\
3. Ляшевська О. І. Впровадження системного державного антикризового управління та розробка управлінських рішень по вдосконаленню механізмів публічного антикризового управління в Україні. Державне будівництво. 2023. № 1 (33). С. 72–83. DOI: https://doi.org/10.26565/1992-2337-2023-1-07

Касьян О.О.

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЛІКВІДАЦІЇ НС

Постановка проблеми. Система являє собою ціле, яку можна поділити на незалежні частини. Поведінка кожної частини залежить від неї самої та впливу інших елементів. Загальна продуктивність системи отримує результат можливої взаємодії між усіма ними[1]. Таким чином, ефективне управління системою передбачає адекватне управління взаємодією її частин відповідно. Крім того, враховуючи, що соціальна система взаємодіє з навколишнім середовищем, вона також вимагає належного ефективного управління. Системи зазвичай занурюються в динамічне середовище, в якому їх складові елементи взаємодіють з часом і обмінюються внутрішньою та зовнішньою інформацією.

Виклад основного матеріалу. Раптові зміни всередині організації та навколишнього середовища вимагають від організацій адаптації до нових

сценаріїв. Ось чому системи повинні переналаштовувати функції індивідів, їх положення в структурі та найефективніші механізми боротьби з виникаючими ситуаціями. Структура системи виражає те, як організовані її компоненти та як розподілена робота для виконання її функції в середовищі[2]. Під час зустрічі з подією, визначення конкретної структури може мати безпосередній вплив на отримані результати та на те, які майбутні ситуації будуть розглядатися. Подібним чином, у багатьох випадках схеми, які використовує система, повинні бути визначені на основі індивідуальних і колективних здібностей компонентів, ступінь свободи кожного з них для прийняття рішень і потреби в інформації та координації в просторі-часі.

У багатьох випадках системам доводиться змінювати порядок своїх компонентів, щоб впоратися зі змінами, які вносить середовище. Таким чином, зміни в структурі залишаються основним ресурсом, який системи використовують для адаптації та, як наслідок, стикаються з різкими змінами з часом. Системи часто створюють нові структури, які представляють нові взаємодії, що можуть бути здійснені її компонентами для встановлення організацій вищого рівня, розвитку моделей поведінки та спілкування між сторонами [4]. Організації мають три основні характеристики; створення просторово-часових структур, можливість встановлення множинних взаємодій і доступу до інших паралельних систем обробки, де їх компоненти здійснюють одночасну діяльність і здатність пристосовуватися до середовища походження.

Критерії, за якими організації змінюють свої структури відповідно до змін, підтверджують попередні класифікації. Вони були зроблені для визначення типу, прийнятого системами залежно від їх цілей та елементів, які їх складають. Визначають п’ять категорій, які можуть прийняти установку відповідно до провідного координаційного механізму, основної частини організації та типу децентралізації: проста структура, машинна бюрократія, професійна бюрократія, форма відділу та адхократія. З іншого боку, аналізує поведінку структури, щоб визначити чотири типи систем. Пасивний, який зберігає однакову конструкцію та функцію в усіх середовищах; реактивний, який приймає різні типи та функції в різних обставинах; сприйнятливий, який приймає різноманітні структури, але однакову мету в різних середовищах; і активний (проактивний), з різними структурами і функціями в залежності від різноманітності налаштувань.

На сьогоднішній день деякі численні дослідження пропонують особливості, які можуть характеризувати дизайн організаційної структури. Розглядається три особливості: по-перше, розподіл інформації, який відноситься до механізмів, які мають системи для регулювання, моніторингу та контролю потоку даних. Це робиться для того, щоб гарантувати його актуальність і ясність. По-друге, моделі взаємодії, спрямовані на виявлення та встановлення ступеня участі, яку демонструють індивіди відповідно до складності розробленої діяльності та їх відповідної спеціалізації; і по-третє, призначення прав прийняття рішень.

Попереднє занепокоєння щодо централізації повноважень і автономії, якої система може досягти відповідно до спеціалізації осіб або організацій, які її формують. Чим більше ці фактори охоплені, тим більше можна осягнути «грань»

контролю та напрямок організації. Динаміка організацій, які працюють через ці тристоронні відносини, вимагає розумного використання інформаційних каналів і адекватного їх потоку. Це означає, що залучені сторони повинні ефективно координувати свої індивідуальні та групові знання. Наслідком цього є встановлення процесів, які могли б генерувати додаткову інформацію та адекватно реагувати на потреби системи та її налаштування. Через усі можливі взаємодії, які можуть відбуватися в системі, необхідно визначити механізми та ефективні процеси обміну інформацією. Це стає складнішим у випадку членів організації, які керують взаємозалежними ланцюжками командування, коли їх інтереси значно різняться; і/або через зміну сприйняття ситуації відрізняється від людини до людини. З цієї причини зворотній зв'язок зменшує ці шкідливі наслідки, коли мова йде про спілкування та прийняття рішень.

Зі свого боку, Бойд пропонує механізм зворотного зв'язку через цикл «ODDA», процес, у якому керівництво та контроль над організацією представлені в чотири етапи: спостерігати, направляти, приймати рішення та діяти. У процесі прийняття рішень необхідно розуміти систему в цілому. У той же час визнайте, що кожна особа є впливовим елементом, який може ввести свої знання та навички в цей процес. Таким чином, знання того, як розвивати когнітивні здібності людей, покращуючи їх здатність передавати ідеї та заохочуючи самосинхронізацію під час надзвичайних ситуацій, розвиває спільне усвідомлення системи.

Висновки. Таким чином, інформація ефективно протікає через різноманітні вузли мережі, прискорюючи реакцію організації. Крім координації, інформаційних потоків і способу прийняття рішень, необхідно також визначити відповідальність. Це важливо для визначення того, що буде робити кожен із компонентів системи в конкретній структурі, це призначення конкретних дій відомих як ролі. Крім того, вони можуть змінюватися відповідно до події, з якою доведеться зіткнутися, середовища системи та індивідуальних можливостей її компонентів. Через те, що неможливо знати роль, яку кожна людина займатиме в організації у складному та динамічному середовищі, необхідно встановити вищезгаданий зворотний зв'язок. Ці процеси впроваджуються для оцінки ефективності минулих подій, колективної ефективності, взаємодії між членами та отриманих результатів. Коли це відбувається, кажуть, що мережа була навчена вхідними даними і буде реагувати на інші на основі цього досвіду.

Література

1. Тактика ліквідації надзвичайних ситуацій: Конспект лекцій. Лекції 1-17./ Укладачі: В.А. Гузенко, О.І. Камардаш, І.М. Неклонський, В.О. Самарін. – Х.: НУЦЗУ, 2011.

2. Клюс П.П., Палюх В.Г., Пустовой А.С., Сенчихін Ю.М., Сировой В.В. Пожежна тактика. Підручник для вищих навчальних закладів пожежної безпеки МВС України. - Х.: «Основа». – 1998 р

3. Туленков М. В. Теоретичні основи раціональності соціального управління: монографія / М. В. Туленков, О. Г. Чувардинський. – Ніжин : ТОВ "Видво "Аспект-Поліграф", 2009. – 232 с.

4. Слєпцов А. І. Прийняття рішень в складних системах / А. І. Слєпцов, М. А. Зоденкамп. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. – 182 с.
5. Рябека О. Г. Державно-громадське управління у дискурсі демократизації суспільства : монографія / О. Г. Рябека; за наук. ред. проф. В. П. Беха; Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. – 289 с.

Коломий В.І.

ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У ГАЛУЗІ ПРАЦІ ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

Якість життя громадян безпосередньо залежить від їх фінансового забезпечення та добробуту, на які загалом впливають рівень життя населення країни, процеси відтворення трудових ресурсів, розвиток виробничих сил, а також культурна та духовна життя суспільства. Варто наголосити, що все вищеперелічені процеси сприяють збільшення ролі людського потенціалу та необхідності вивчення проблем якості життя.

Насправді державна політика у сфері праці та соціального захисту нерозривно пов'язані між собою, відрахування працюючого населення створюють фінансову основу для системи соціального забезпечення непрацюючого населення та різних категорій осіб, мають особливий соціальний статус. Як зазначають фахівці, під соціальним захистом слід розуміти як заходи, що вживаються державою, так і ті, що базуються на прагненні до досягнення певної міри згоди у соціумі у тому, який рівень захисту та підтримки яку держава зобов'язана надати населенню.

Під соціальним захистом та підтримкою з урахуванням змін, що відбулися у вітчизняному конституційно-правовому механізмі маються на увазі організаційно-правові механізми дотримання соціальних прав громадян та досягнення параметрів моделі соціальної держави, що має регулюватися за допомогою нормативних документів у сфері правовідносин, що виникають при реалізації заходів соціального захисту громадян, опинилися у скрутному соціальному становищі. Соціальний захист та соціальне забезпечення реалізуються під час діяльності публічних структур, які здійснюють соціальну політику. Соціальний захист виражається через три великі інституційні форми: соціальне забезпечення, соціальне страхування та соціальна допомогу [2].

Заходи соціальної підтримки виконують дві ключові функції, компенсуючу та стимулюючу. Компенсаційний характер полягає у створенні рівних умов для всіх суб'єктів, незважаючи на нерівність їх можливостей, наприклад, для інвалідів, дітей сиріт. Ця функція практично виявляється у створенні та реалізації програм сприяння зайнятості, перекваліфікації, встановленні квот прийому працювати інвалідів та інших. Стимулююча функція полягає у спонуканні до окремих видів суспільно-корисної діяльності, наприклад допомога з безробіття.

Особливого значення у соціальній сфері у контексті соціального захисту надається функцій держави, тобто тим основним напрямам діяльності громадських суб'єктів, у яких виражається сутність та призначення держави в соціумі. Не можна погодитися з думкою деяких науковців про те, що, будучи державою соціальною, держава повинна через діяльність своїх компетентних органів проводити обґрунтовану соціальну політику, яка покликана забезпечити умови для гідного життя та вільного розвитку громадянина, насамперед у сфері праці. Відповідно, праця та здоров'я трудящих повинні бути повноцінно захищеними з правової та організаційної точок зору, встановлений науково обґрунтований розмір гарантованої оплати праці, трудові пенсії, соціальні посібники та інші гарантії соціального забезпечення.

Основна мета соціальної держави слідує розглядати результат діяльності громадських структур, спрямований на загальний розвиток взаємної відповідальності публічної влади та громадян. Ця взаємодія держави і громадян має формувати гарантії та на рівні декларацій, та на рівні нормативного, тобто. обов'язкового для правозастосовників змісту у соціальній сфері. Надання соціальної державної підтримки, як правило, має надаватися особам, які постраждали через негативні наслідки соціальних ризиків, таких як безробіття, захворювання, виробничі травми, настання старості, інвалідності, смерті годувальника тощо.

Як правило, державна соціальна політика реалізується через діяльність органів державної влади у вигляді функціонального та програмно-цільового підходів, які тісно пов'язані з поточною економічною ситуацією. Від того, наскільки необхідно досягти збільшення рівня добробуту населення, значною мірою формуються та реалізуються підходи державних програм та проектів, що відповідають суті та масштабу проблем у соціальній сфері, що підлягають вирішенню. Державна політика у сфері соціального захисту населення характеризується певними принципами.

Правова база державної політики у сфері праці та соціального захисту визначається безліччю нормативно-правових актів, характеризуються категоріями одержувачів заходів соціального захисту та підтримки населення. На даний момент не прийнято єдиного кодифікованого нормативно правового акту, яким би було врегульовано правовідносини, що виникають при реалізації державної політики у сфері праці та соціального захисту та підтримки, включаючи механізм їхнього фінансування.

Також відсутня необхідна узгодженість у здійсненні державної політики, яка відображається в дублюванні заходів, що веде за собою збільшення бюджетних видатків. Видається необхідним розробка єдиного соціального кодексу прийнятого у формі закону [1]. Це дозволить забезпечити єдність соціального простору при реалізації цієї державної політики, забезпечивши всім громадянам країни рівні умови.

Додатковим кроком у модернізації актуальних технологій виконання бюджетів є розвиток електронних механізмів надання населенню заходів соціального захисту та підтримки, а також державних послуг у сфері соціального обслуговування. Діючий нормативно закріплений механізм забезпечення

реалізації права громадян на самостійне придбання окремих видів товарів, робіт, послуг з використанням електронного сертифіката при наданні інвалідам технічних засобів реабілітації

Сьогодні потрібно проаналізувати сукупність всіх державних і регіональних заходів, включених до комплексу заходів соціального захисту та підтримки населення, модернізувати його з метою надання адресно-орієнтованого характеру, щоб заходи соціального захисту та підтримки надавалися найзручнішим способом або в режимі одного вікна. Впровадження нових механізмів надання заходів соціальної захисту та підтримки допоможе досягти основного мети державної політики у цій сфері, саме отримання кожним громадянином всіх належних заходів підтримки, зниження рівня бідності.

Сьогодні держава приділяє особливу увагу заходам соціального підтримки сімей з дітьми та всіх постраждалих внаслідок військових дій. Необхідно формувати новий підход, який буде ґрунтуватися не на одноразовій підтримці, а на постійній основі. У зв'язку з цим довгострокових демографічних тенденцій особливо актуальним стає вироблення нових, більш ефективних заходів підтримки, а саме, поступове збільшення пільги з податку нерухоме майно для багатодітних сімей, встановлення пільгової ставки за іпотечним кредитом сімей з двома та більше дітьми на весь період кредиту та інше.

В даний час є вагомі відмінності в якості та доступності наданих соціальних послуг та підтримки по регіонах країни, що обумовлено значною диференціацією суб'єктів за рівнем соціально-економічного розвитку. Цей факт значно збільшує соціальну напруженість у регіонах, яка відбивається в нездатному керівництві регіонів вирішувати основні проблеми, пов'язані з джерелами фінансового забезпечення надання заходів соціальної захисту та підтримки. У результаті має місце не відповідність між ступенем задоволеності населення, що надаються соціальними послугами та обсягом виділених бюджетних коштів у соціальне обслуговування.

Очевидно, що державна політика у сфері забезпечення заходів соціального захисту та підтримки зайнятості населення є однією з найбільш важливих у системі державного управління та вимагає відповідного ресурсного забезпечення. Таким чином, соціальна спрямованість виступає найважливішим ланкою в реалізації комплексної державної політики держави. Останнім часом системи соціального захисту у світі зазнали значних змін, зокрема це пов'язано з перетворенням механізмів їхнього фінансування. У державі реформування системи соціального захисту відбувається вже кілька років і триває донині. Але основною рушійною силою у вдосконаленні державної політики у сфері праці та соціального захисту та підтримки мають стати адресні заходи державної підтримки, що надаються потребуючим.

Література

1. Гойда Н.Г., Курділь Н.В., Вороненко В.В. Нормативно-правове забезпечення державно-приватного партнерства в охороні здоров’я України. *Запорізький медичний журнал*. 2013. № 5 (80). С. 104-108.

2. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування

населення: Закон України від 19.10.2017 р. № 2168-19 / Верховна Рада країни. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2168-19 (дата звернення: 03.12.2023).

Котенко І.О.

РИЗИКИ ТЕХНОГЕННОГО ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Розвиток світової цивілізації йде у напрямку все більш інтенсивного впливу людини на природне середовище. В процесі виробничої діяльності особливо в останній третині XX століття людина створює принципово нові для природи об'єкти: комп'ютерна техніка, інформаційні технології, принципово нові споруди для використання природної сировини. Перероблені природні матеріали стали чинити вирішальний вплив на середовище проживання людини.

Протягом століть щодо економічних проблем екологічний аспект взагалі не брався до уваги. Лише в II половині XX століття техногенний тип економічного розвитку, як природоруйнуючий, без наявності екологічних обмежень почав викликати дедалі більше занепокоєння вчених. Погіршення якості навколишнього природного середовища внаслідок індустріалізації та урбанізації способу життя людини, інтенсивне використання традиційних енергетичних та сировинних ресурсів, зростання демографічного навантаження на природу, порушення природних екологічних балансів, знищення цілих видів тварин та рослин, забруднення природи відходами виробничої діяльності загрожують самому існуванню людини. Якщо не будуть вживатися заходи щодо запобігання подальшому забрудненню навколишнього середовища, існуюча екологічна криза може перерости в екологічну катастрофу. Екологічна криза – це критичний стан довкілля, що загрожує існуванню людини.

У нашій країні, як відомо, якість довкілля катастрофічно погіршується під впливом антропогенних чинників, тобто під впливом діяльності людини на відміну від забруднення природного середовища, що виникає внаслідок природних причин.

Вплив господарської діяльності на навколишнє середовище визначається значними обсягами викидів в атмосферне повітря, недоспоживанням для промислових цілей, скидами стічних вод, забрудненням ґрунту, радіаційним випромінюванням.

Забрудненість довкілля у більшості регіонів збільшується переважно через зниження технічного рівня виробництва, знос технологічного обладнання, зниження інвестицій на природоохоронні заходи та погіршення використання діючих природоохоронних комплексів.

Щодо природних катастроф та стихійних лих спостерігаються подібні тенденції. Природні катастрофи часто можуть призвести до техногенних аварій, і, навпаки, промислові катастрофи здатні спровокувати стихійні природні явища. Скрізь визнано, що з ефективного пом'якшення сукупного ризику різного виду стихійних лих необхідні взаємоузгоджені відповідні методи запобігання.

В Україні ця тенденція не тільки підтверджується, а й посилюється ще й соціально-психологічними причинами, пов'язаними із проведенням реформ та перебудовою психології людей. Нажаль, людський фактор домінує серед причин аварій та катастроф. В останні роки почастішали випадки терористичних актів, особливо небезпечних, на виробничих об'єктах [2].

Зміст охорони навколишнього природного середовища зводиться до знаходження оптимального співвідношення екологічних інтересів суспільства (у чистому, здоровому та високопродуктивному навколишньому природному середовищі) з інтересами щодо задоволення його матеріальних потреб. Ці інтереси суперечливі у своїй основі: з одного боку, можна відзначити їх єдність, оскільки в центрі взаємин знаходиться сама людина, з іншого боку – суперечливість інтересів, оскільки людина не є лише об'єктом впливу навколишнього природного середовища, а й одночасно виступає суб'єктом такого впливу, що, відповідно, негативно впливає на її здоров'я та благополуччя.

Зрозуміло, що шляхів вирішення такої суперечності лише три. Один – припинити або суттєво обмежити техногенний вплив на природу, що нереально і тому утопічно. Інший шлях – розвивати економіку та техніку без екологічних обмежень, що, безперечно, призведе і вже частково призвело до деградації природи та загибелі всього живого на Землі. Зрештою, оптимальний шлях, він же компромісний, – поєднувати обидва види потреб.

Незважаючи на успіхи розвинених країн у галузі охорони навколишнього середовища та вдосконалення технологій, прогрес в енерго- та ресурсозбереженні, у глобальному масштабі все ж таки йде деградація систем життєзабезпечення: змінюється газовий склад атмосфери, що призводить до посилення парникового ефекту, на тисячі кілометрів від джерела переносяться кислотні опади, що виснажують озоновий шар, не вирішена проблема забезпечення всіх мешканців Землі чистою питною водою.

Не можна сказати, що проблеми безпеки зовсім не розглядалися в суспільстві: в окремі періоди його розвитку актуальними ставали державна, політична, військова безпека. Але якщо раніше зазначені проблеми трактувалися лише стосовно державного рівня, то сьогодні акцент зміщується у бік економічних, екологічних та інших видів безпеки, що мають суттєве відношення до людини та суспільства [1].

Література

1. Іванісова М. А. Механізми державної оцінки рівня екологічної безпеки територій. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 13. С. 141-143.

2. Степаненко А. В. Еколого-економічні стратегії в системі забезпечення екологічної безпеки [Електронний ресурс]. Наука та наукознавство. 2014. № 4.С. 77–89. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NNZ_2014_4_15.

Шведун В.О.
Ігнатьєв О.М.

МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ МОНІТОРИНГОМ СТАНУ ПОТЕНЦІЙНО НЕБЕЗПЕЧНОГО ОБ'ЄКТУ: ЗМІСТОВНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Постановка проблеми. Наразі снує проблема достовірності та доступу до інформації, яка є складовою такого специфічного в умовах пострадянського простору поняття, як "свобода слова". багато журналістів в гонитві за сенсацією дають не об'єктивну інформацію щодо висвітлення подій або НС, які відбуваються на потенційно небезпечні об'єкти. Виходячи з цього оцінка економічних та соціальних процесів часто є необ'єктивною, що призводить до загального погіршення ситуації в країні. Таким чином, для вирішення практичних проблем управління соціально-політичними процесами особливого значення набуває проведення окремого виду досліджень – моніторингу, який є однією з технологій публічного управління.

Виклад основного матеріалу. Виходячи з основних характеристик моніторингу слід наголосити на тому, що моніторинг як технологія управління відрізняється підвищеною наукоємністю, оскільки його ефективне використання можливе виключно за наявності висококваліфікованих фахівців, які, крім суто практичних навичок, здатні теоретично переосмислювати складні явища та процеси. Крім того, проведення моніторингу вимагає використання новітніх інформаційних технологій, а також урахування останніх політичних, соціально-економічних та науково-технічних тенденцій.

Моніторинг виконує низку функцій, основними серед яких є такі:

– пізнавальна (передбачає перед усім збір даних з метою прогнозу ситуації, що відображає загальний стан потенційно небезпечних об'єктів);

– підтримки дій, спрямованих на благо суспільства (головна мета цієї функції – відпрацювання управлінських дій щодо завчасного реагування на можливі аварійні ситуації та мінімізація ризків);

– профілактична (спостереження, контроль за станом потенційно небезпечних об'єктів).

Висновки. У цілому, що стосується публічного управління моніторингом ПНО, то управління моніторингом стану потенційно небезпечних об'єктів може бути ефективним лише в разі наявності достовірної та систематичної інформації про його поточний стан. На сьогодні в Україні діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування характеризується або повною відсутністю, або недостатнім рівнем застосування новітніх механізмів збирання та обробки інформації о стані потенційно небезпечних об'єктів, що пов'язано з незадовільним фінансово-матеріальним забезпеченням, кадровою проблемою тощо.

Література

1. Ігнатьєв О. М. Аналіз і оцінка організаційного механізму забезпечення державного управління моніторингом стану потенційно небезпечних об'єктів. Право та державне управління : зб. наук. праць. 2020. Вип. № 3. С. 100–106. DOI URL: https://doi.org/10.32840/pdu.2020.3.15.
2. Ситник Г. П. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади). Київ : НАДУ, 2011. 730 с.

Шевчук С.М.

ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ

У сучасних умовах вибір раціональної державної політики у сфері забезпечення безпеки населення і захисту критично важливих об'єктів під час надзвичайних ситуацій потребує дослідження основних теоретичних і практичних підходів до організації системи організації пожежно-техногенної безпеки в Україні.

Проте, як видається, аналіз та оцінювання стану державного управління значно утруднені, оскільки вони є тісно та взаємно пов'язаними з державно-управлінською й економічної ситуацією в Україні, що в свою чергу обумовлено військовими діями що тривають в Україні, невизначеністю низки суспільно-політичних та економіко-управлінських проблем, які безпосередньо впливають на всю систему державного управління.

Питання про зміст і структуру функцій державного управління у сфері забезпечення безпеки населення і захисту критично важливих об'єктів полягає у визначенні місця та ролі суб'єктів публічного управління в певній сфері життєдіяльності. .

В сучасних умовах більшість питань публічного управління концентруються на вирішенні проблеми забезпечення безпеки населення в умовах військового стану. Під час розгляду функцій державного управління у розглядуваній сфері ми виходимо з аналізу всієї сукупності факторів, здатних нині впливати на відносини держави і суспільства, а також із того, що суспільство наразі ще не готове взяти на себе функції, які виконуються державними структурами.

Протистояти впливу надзвичайних ситуацій (далі НС) на сталий розвиток держави в сучасних умовах можна тільки за допомогою відповідної соціальної й державно-управлінської організації суспільства.

На наш погляд, у сучасних умовах необхідно більш ґрунтовно підходити до реалізації функції регулювання як на законодавчому (створення правил поведінки), так і на виконавчому рівні, що забезпечує практичне дотримання встановлених правил, норм та інших регуляторів і дозволило б уникнути проблем у сфері громадської й особистої безпеки. У цьому сенсі для формування раціональних структур публічного управління надзвичайно

важливо розуміти глибину і складність реальних проблем нинішньої України у складний період, пов’язаний з воєнними діями й втратою частини території, а також з модернізацією системи державного управління, що проводиться в Україні. При цьому надзвичайно важливо розуміти закономірності цього періоду і враховувати їх при реформуванні систем управління.

Реформування системи забезпечення цивільної безпеки населення у тому числі і в питаннях забезпечення пожежно-техногенної безпеки, захисту критично важливих об’єктів у надзвичайних ситуаціях неможливо, на наш погляд, без реалізації специфічних функцій управління, що притаманні саме державі, серед іншого й Українській, і повинні реалізовуватися за допомогою управлінських функцій спеціальних державних інститутів управління.

Литература

1. Махортов П. П. Механізми забезпечення публічного управління цивільним захистом населення в умовах надзвичайних ситуацій. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія «Державне управління».* 2020. № 2 (13). С. 190–201.

2.Садковий В. П., Ромін А. В., Островерх О. О., Домбровська С. М. Державне управління у сфері цивільного захисту в Україні: нормативно-правовий аспект : монографія. Харків : Оберіг, 2013. 190 с.

Seidova-Bohoslovska E.
Shvedun V.
Kovalchuk V.

BUSINESS PROCESS DIGITALIZATION IN LOCAL GOVERNMENTS

Problem setting. As it was already mentioned in the previous sections of the work, the evolution of modern societies towards the increasing "digitalization" of social and economic processes in the world, associated with their digitalization and servicing, determines the factors that affect the conditions of the digital environment of society as a whole and management systems in particular.

Main part. The knowledge society, in addition to traditional factors such as labor, capital, entrepreneurial opportunities, land as an instrument of market relations in modern conditions and possibly in the so-called "post-covid" world, includes such a new factor as knowledge and information. Information resource increasingly acts as the main resource of modern society and begins to take a leading position among other economic variables in the process of creating competitive advantages of companies, regions, industries, countries and forming the value of a product or service [1; 2].

In modern conditions, information technology affects the fact that knowledge very quickly goes from its uniqueness to transformation into a public good, maintaining a competitive advantage for a short period. Thus, the duration of the innovation cycle associated with new knowledge is reduced. Competitive advantages can be obtained only when knowledge arises, since in the process of spreading knowledge very quickly transform up to the transformation into a public good. That is, it is necessary to understand that in the knowledge society, competitive advantage is formed not through knowledge, but through the ability to quickly create and effectively introduce this unique knowledge into various social processes in general and management systems in particular.

The role of knowledge and information in the XXI century and possibly for a further perspective in general is due not only to availability, but also to the expansion of their use and creation. Thanks to information technology, it became possible to form social networks on a global scale, which gives society dynamics (unfortunately, not always predictable) [1; 2].

In this context, it should be noted that various innovations are rapidly spreading and meeting the needs through the provision of various services comes to the fore.

Conclusions. In our opinion, these transformational processes, starting from the production system to the knowledge society system, which is formed taking into account the accumulation and formation of key competencies, as well as the growth of the importance of services in the economic, social and managerial reality, obviously affect the nature of competition.

References

1. Gebhart M., Mevius M. & Wiedmann P. (2014), “Application of Business Process Quality Models in Agile Business Process Management. In Proceedings of the Sixth International Conference on Information, Process, and Knowledge Management”, eKNOW, Barcelona, Spain, 152–158.
2. Marrella A. (2017), “What Automated Planning Can Do for Business Process Management in Business Process Management Workshops”, Springer: Barcelona, 2017, 22, 7–19.

Smyrna K.

REFORMING THE BUREAU OF ECONOMIC SECURITY AS AN IMPORTANT PREREQUISITE FOR ENSURING SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE ECONOMY IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION OF UKRAINE

At the beginning of November 2023, Ukraine received from the EU the European Commission's report on the EU Enlargement Package, which recommends starting negotiations on our country's accession to the European Union. That is, the European Commission officially recommends starting the process of negotiations on Ukraine's accession to the European Union. This assessment is extremely important in the context of determining Ukraine's next steps on the European integration path.

Ukraine's next step on the way to EU membership is the preparation by the end of 2023 of the National Program for the Adaptation of Ukrainian Legislation to the EU acquis, as well as the implementation of a number of important structural reforms, including in the field of combating economic crime and ensuring further economic development state.

After all, in its report, the European Commission emphasized the need to adopt the draft law "On Amendments to Certain Laws of Ukraine Regarding Priority Measures to Reform the Economic Security Bureau of Ukraine". Moreover, the European Commission in its report emphasizes that "the results of the activities of the Bureau of Economic Security of Ukraine raise doubts about its effectiveness and coordination with other law enforcement bodies and institutions. And the key problems of its activities are limited public oversight and accountability, lack of interdepartmental cooperation, and as well as an unscrupulous and non-transparent mechanism for selecting employees. Ultimately, the European Commission believes that the performance of the Bureau of Economic Security of Ukraine, which is responsible for investigating financial crimes, including tax and customs fraud, is still unsatisfactory" [1].

The draft law provides for comprehensive reform of the Bureau of Economic Security of Ukraine through the settlement of issues regarding the transparency of the competition for filling positions, restarting and accountability of the body by:

• conducting a new transparent competition for the position of head of the Bureau (with the overwhelming participation of international experts in the competition commission based on the practices of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, the Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office, the National Agency for the Prevention of Corruption);

• competitive certification of current employees of the Bureau of Economic Security, the subject of which is the assessment of professional competence, level of special knowledge and skills, professional ethics, integrity and presence of conflict of interests. Attestation is carried out by the personnel commission in the central office with an expanded composition and the inclusion of international experts [1].

Only the indicated restart of the activity of the Bureau of Economic Security of Ukraine, its cleaning and transformation in accordance with the existing provisions of the Association Agreement between Ukraine and the EU will allow to increase the effectiveness of this central body of executive power in the field of combating criminal offenses in the economic sphere, will contribute to the increase of revenues to the budgets of all levels and effective use of budget funds, and will also allow to form an effective basis for reducing the level of corruption and pressure on business, and will also contribute to the sustainable economic development of our state.

References

1. Steshenko A. The EU expects the restart of the BES as early as next year. URL: https://lb.ua/world/2023/11/08/583400_ies_ochikuie_perezavantazhennya_beb_vzhe.html.

Акула К.Ю.

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Постановка проблеми. 24 лютого 2022 року був підписаний Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні», який був продовжений до 13 травня 2024 року. Правовий режим воєнного стану стосується особливостей функціонування органів влади та місцевого самоврядування у ситуаціях, які несуть загрозу зовнішнього нападу для країни або її окремих адміністративних одиниць, або її суверенітету чи цілісності. Протягом XX – початку XXI століття режим воєнного стану був запроваджений декілька десятків разів різними країнами світу. Специфікою режиму воєнного стану в Україні є його тривалість (майже два роки) та особливості реалізації механізмів управління та самоуправління, які відрізняються від світової практики.

Виклад основного матеріалу. Згідно Указу на період дії воєнного стану в країні можуть бути обмежені деякі конституційні права та свободи, серед яких є згаданими зокрема статті 38 та 39 Конституції України, які стосуються права приймати участь в управлінні державними процесами, участі у референдумах,

обрання до органів державної влади та місцевого самоврядування (ст. 38) та участь у зборах та демонстраціях, про проведення яких завчасно сповіщались органи влади чи місцевого самоврядування (ст. 39) [1].

Закон України «Про правовий режим воєнного стану» включає такі позиції, які стосуються діяльності органів місцевого самоврядування: надає додаткові повноваження, необхідні для подолання загрози (ст. 1); утворюються військові адміністрації, фінансове забезпечення діяльності яких здійснюється за рахунок коштів місцевих бюджетів та Державного бюджету України (ст. 6); на період дії військового стану міському, сільському, селищному голові надається право призначати та звільняти з посад в органах місцевого самоврядування керівників організація, які належать до сфери їх управління та керівників комунальних установ (ст. 9); після завершення правового режиму воєнного стану (але не пізніше, ніж через шість місяців), на посади, які були заміщені під час дії воєнного стану, має бути оголошений конкурс (ст. 10); військові адміністрації реалізують делеговані органами виконавчої влади повноваження, надані органам місцевого самоврядування в Україні згідно чинного законодавства (ст. 14); ст. 10 Закону в умовах дії воєнного стану прямо забороняє проведення виборів до органів місцевого самоврядування, проведення місцевих референдумів, а також масових зібрань та акцій; контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування в умовах дії воєнного стану покладений на Раду національної безпеки і оборони України (ст.27) [2].

А. Франзуц наголошує на деяких аспектах впровадження режиму воєнного стану в Києві, адже згідно чинного законодавства модель місцевого самоврядування для столиці передбачає особливий порядок функціонування його органів, і у місті є і місцева рада, і місцева адміністрація, в той час як в інших містах країни замість адміністрацій є виконавчі комітети рад, що утворило певну колізію, яка потребує додаткового законодавчого регулювання [3, с.49].

В. Говоров зазначає, що під час дії воєнного стану саме діяльність органів місцевого самоврядування продемонструвала переваги самоорганізації населення та участі громад над централізованою системою, серед яких є консолідація населення, його мобілізація у разі необхідності надання допомоги, обізнаність у місцевих справах та процесах [4, с. 82].

К. Мануілова, О. Моторний та А. Нелюб наголошують на проведенні заходів, спрямованих на підвищення ефективності функціонування органів місцевого самоврядування, серед яких: робота з відбудови енергетичної інфраструктури; реалізація соціальних програм; підтримка підприємницької діяльності; моніторинг надання публічних послуг; розробка програми оцінки та надання адресної допомоги з метою забезпечення соціальної справедливості у її наданні [5, с. 223].

В. Крикун наголошує на ключових заходах, до реалізації яких в умовах воєнного стану мають спільно взаємодіяти органи публічного управління та військові адміністрації: охорона інфраструктурних об’єктів; оптимальний режим функціонування трудових ресурсів; контроль за виконанням обмежувальних заходів (комендантська година тощо); збереження матеріальних та культурних цінностей; евакуація населення [6, с. 162-163].

Висновки. Особливістю роботи органів місцевого самоврядування під час дії воєнного стану є зміна порядку призначення та звільнення посадових осіб; обмеження деяких функцій у зв'язку з проголошенням воєнного стану; зміна пріоритетних напрямків роботи, обумовлена веденням військових дій; виникнення правових колізій, пов'язаних з узгодженням діяльності органів місцевого самоврядування та військових адміністрацій.

Література

1. Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text (дата звернення: 10.02.2024).
2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text (дата звернення: 10.02.2024).
3. Француз А.Й. Функціонування органів місцевого самоврядування під час правового режиму воєнного стану у місті Києві. *Legal Bulletin*. 2023, No2 (8), С. 46-50.
4. Говоров В.С. Органи місцевого самоврядування та військові адміністрації: актуальні проблеми функціонування в умовах воєнного стану. *Вісник ХНУВС – Bulletin of KhNUIA*. 2023. № 2 (101). С. 76-83.
5. Мануілова К.В., Моторний В.О., Нелюб О.А. Організаційно-правове забезпечення функціонування місцевого самоврядування в умовах воєнного стану. *Вісник Херсонського національного технічного університету.* 2023, № 1(84). С. 219-224.
6. Крикун В. Соціальна правосуб'єктність місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану. *Стан та перспективи розвитку адміністративного права України*: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет конференції, м. Одеса, 20 жовтня 2023 р. Одеса : ОДУВС, 2023. С. 160-163.

Андріянов І.О.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАДАННЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ У РАМКАХ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕДУР

Постановка проблеми. Важливе значення має питання процедурі надання адміністративних послуг, оскільки такі особливості механізму адміністративно-правового регулювання, як закріпленість конкретної поведінки сторін і наявність юридичних засобів забезпечення правий і обов'язків сторін дозволяють реалізувати публічні інтереси учасників аналізованих - правових відносин. Структура адміністративного регламенту надання адміністративної послуги повинна містити розділ, що встановлює склад, послідовність та строки виконання адміністративних процедур, а також вимоги до їх виконання.

Виклад основного матеріалу. У науці публічного управління є різні підходи до розуміння адміністративних процедур, результатом аналізу з погляду

яких є визначення поняття «адміністративна процедура». Так, І. В. Бойко, О. Т. Зима, О. М. Соловйова визначають адміністративну процедуру як сукупність дій управлінського характеру, що здійснюються органами системи державної влади та місцевого самоврядування, спрямованих на прийняття владного рішення, або видання, зміну та скасування індивідуальних актів, що стосуються індивідуально- конкретної справи, що виникає з адміністративно-правового відношення та не містить спору про право [1]. В.П.Тимощук, вважає, що адміністративні процедури – це «врегульована адміністративно-процесуальними нормами правозастосовна діяльність органів виконавчої влади, спрямовану реалізацію наданих їм повноважень у взаєминах з не підпорядкованими їм громадянами та його організаціями з метою здійснення правий і законних інтересів цих осіб і пов'язана з розглядом суперечок чи застосуванням примусу» [2]. На думку Н.В. Галіциної адміністративної процедурою є нормативно встановлений порядок послідовно вчинених дій суб'єктів права для реалізації їх прав та обов'язків [3]. М.В. Лошицький, С.О. Короєд вказують, що адміністративною процедурою є нормативно встановлений порядок діяльності органів виконавчої влади в рамках їхньої компетенції, який здійснюється у відриві від застосування примусових заходів та реалізується у безперечному порядку у взаєминах із заявниками [4].

Порівняльний аналіз вищевказаних визначень дозволяє виділити характерні ознаки адміністративної процедури у сфері надання адміністративних послуг:

- нормативно встановлений порядок діяльності;
- сукупність дій управлінського характеру;
- здійснюється суб'єктами адміністративного права та пов'язана з реалізацією громадським суб'єктом своїх владних повноважень;
- діяльність є правозастосовною і пов'язана із застосуванням заходів адміністративного примусу;
- метою є прийняття владного рішення, або видання, зміна та скасування індивідуальних актів.

З урахуванням викладеного під адміністративною процедурою надання адміністративних послуг слід розуміти нормативно встановлену сукупність дій управлінського характеру, здійснювану під час надання адміністративних послуг заявникам шляхом реалізації владних повноважень суб'єктів адміністративних послуг. Згідно з Правилами розробки та затвердження адміністративних регламентів надання адміністративних послуг опис кожної адміністративної процедури передбачає підстави для її початку; зміст кожної адміністративної дії, що входить до складу адміністративної процедури, тривалість та (або) максимальний термін її виконання; відомості про посадову особу, відповідальну за виконання кожної адміністративної дії, що входить до складу адміністративної процедури (у тому числі посаду); критерії прийняття рішень та ін. При цьому зазначені Правила, як і інші правові акти у сфері надання адміністративних послуг, не містять переліку обов'язкових адміністративних процедур, що виділяються у складі надання адміністративних послуг.

У Правилах розроблення та затвердження адміністративних регламентів надання адміністративних послуг встановлено лише вимоги щодо обов'язковості наявності у розділі, що стосується складу, послідовності та строків виконання адміністративних процедур (дій), особливостей здійснення в електронній формі, адміністративних процедур (дій) відповідно до положень закону, а також опису адміністративної процедури профілювання заявника. Інші підрозділи формуються за кількістю варіантів надання адміністративної послуги. При цьому порівняно з Правилами розробки та затвердження адміністративних регламентів надання адміністративних послуг, новими Правилами виключено порядок виправлення допущених помилок та помилок у виданих внаслідок надання адміністративної послуги документах, раніше зазначений як самостійна адміністративна процедура. Водночас адміністративна процедура, пов'язана з виправленням помилок у виданому результаті надання адміністративної послуги, передбачена, наприклад, в Адміністративному регламенті надання Міністерством оборони України адміністративної послуги з видачі дозволів на будівництво та введення в експлуатацію об'єктів оборони та безпеки, що входять до військової інфраструктури Збройних Сил України, об'єктів оборони та безпеки військ національної гвардії України. Розуміючи під адміністративною процедурою дії управлінського характеру, таким чином допускається можливість помилки суб'єктів надання адміністративних послуг. Безумовно, у практиці надання адміністративних послуг існує відсоток таких помилок. Проте закріплення можливості помилки при наданні адміністративної послуги на нормативному рівні, з одного боку, знижує довіру заявників до органів та організацій, які надають адміністративні послуги. З іншого боку, наочна демонстрація варіанта неякісного надання адміністративної послуги як психологічний фактор може негативно вплинути на якість надання такої послуги з боку осіб, які безпосередньо беруть участь у її наданні. У зазначеному зв'язку є необхідним виключення з Правил розробки та затвердження адміністративних регламентів надання адміністративних послуг вимоги про надання в адміністративних регламентах надання адміністративних послуг порядку виправлення допущених друкарських помилок та помилок у виданих внаслідок надання адміністративної послуги документах.

Висновки.

Наслідком відсутності строго встановленого нормативного переліку адміністративних процедур надання адміністративних послуг породжує диференційований підхід до їх складу та послідовності при розробці адміністративних регламентів уповноваженими органами, що зумовлює змішання різних адміністративних процедур у рамках надання однієї послуги, заміну підстав для відмови у наданні адміністративної послуги підставами для відмови прийом заяви та інших документів, необхідні надання адміністративної послуги. Так, однією з адміністративних процедур, які виділяються у складі адміністративних регламентів надання адміністративних послуг, є адміністративна процедура прийому документів. Виділення прийому документів як самостійної процедури обумовлено вимогою вказівки в адміністративному регламенті підстав для відмови у прийнятті документів. Наприклад,

адміністративна процедура прийому документів передбачена в адміністративних регламентах надання таких адміністративних послуг як присвоєння та анулювання адрес на території міста, видача містобудівного плану земельної ділянки, розташованої на території міста та ін. У разі виділення в якості самостійної адміністративної процедури прийому документів результатом її є необхідним зазначати видачу заявнику розписки у прийомі документів або інше посвідчення отримання від заявника документів, необхідні надання адміністративної послуги.

Література

1. Бойко І. В., Зима О. Т., Соловйова О. М. Адміністративна процедура : конспект лекцій; за заг. ред. І. В. Бойко. Харків : Право, 2017. 132 с.
2. Тимощук В.П.Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний дослід і пропозиції для України. К. : Факт, 2003. 496 с.
3. Галіцина Н.В. Адміністративна процедура як інститут адміністративного процесу/ Форум права. 2010. № 4. С. 163–177 [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10gnviap.pdf.
4. Лошицький М.В., Короєд С.О. Адміністративний процес: основні підходи до розуміння. Держава і право. 2012. Вип. 55. С. 236–242.

Батир Ю.Г.
Лагутіна А.С.

УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ ТА ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОЮ СФЕРАМИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Активні обстріли міст ракетами та артилерією є складовою тактики бойових дій, що веде Росія, це призводять до значних руйнувань житлового фонду в містах і селищах, особливо тих, які знаходяться біля лінії фронту. За даними на червень 2023 року, внаслідок бойових дій Російської Федерації, понад 50% житлового фонду у значній кількості міст та містечок було пошкоджено чи зруйновано. Це вимагає не тільки відновлення окремих будівель, але й комплексного відновлення міст, розробки нової містобудівної документації та інших заходів.

Найбільших руйнувань зазнав житловий фонд таких міст як Маріуполь, Харків, Чернігів, Сєвєродонецьк, Рубіжне, Бахмут, Мар'їнка, Лисичанськ, Попасна, Ізюм, Авдіївка та Волноваха. До прикладу, за попередніми оцінками, у Сєвєродонецьку пошкоджено 90% житлового фонду, такі міста як Бахмут і Мар'їнка майже не мають непошкоджених будівель. При цьому, кількість пошкоджених житлових будівель (як багатоповерхових, так і індивідуальних будинків) збільшується через продовження активних бойових дій на територіях Харківської, Луганської, Донецької, Запорізької, Херсонської областей та

тимчасової окупації частини території України, а також на всій іншій території країни через регулярні ракетні атаки.

За попередніми даними обласних військових адміністрацій, станом на червень 2023 року, загальна кількість зруйнованих або пошкоджених об'єктів житлового фонду становить близько 167,2 тис. будівель, з них 147,8 тис. — приватних (індивідуальних) будинків; 19,1 тис. — багатоквартирних будинків; 0,35 тис. — гуртожитків.

В результаті підриву Каховської ГЕС під ризик затоплення потрапили ще майже 37 тисяч житлових будинків, більшість з яких знаходяться і Херсонській області (різного ступеня затоплення - повністю затоплені, частково затоплені та можливо затоплені). Біля 1000 будинків під ризиком - це багатоповерхові будинки, а решта – приватні [1].

Площа будинків, що опинилась в зоні затоплення склала ще 4,8 млн кв метрів. Так, житло близько 1,4 млн домогосподарств (близько 3,4 млн осіб) є пошкодженим або зруйнованим. За попередніми оцінками вартісний вираз прямих збитків для житлового фонду становить $55,86 млрд.4 Це більше третини від загальних прямих збитків України станом на 24 лютого 2023 року [2]..

Крім того, за попередніми даними, внаслідок бойових дій було зруйновано або пошкоджено 630 адміністративних будівель, з них: 580 - будівлі органів державного та місцевого управління; 50 — центри надання адміністративних послуг. За попередніми оцінками вартісний вираз прямих збитків для адміністративних будівель становить $0,54 млрд.

Також постраждали об'єкти охорони здоров'я. Прямі задокументовані збитки від руйнувань об'єктів охорони здоров'я складають $2,78 млрд. Загалом від початку війни пошкоджено або зруйновано щонайменше 1203 заклади охорони здоров'я [2].

Дані про руйнування відповідних закладів охорони здоров'я отримані від Міністерства охорони здоров'я щодо державних закладів, мікроданих щодо приватних установ та з відкритих джерел. Для розрахунку втрат використовується інформація стосовно кількості і вартості ліжкомісць, площ об'єктів, середньої вартості квадратного метра, вартості аналогічних об'єктів в системі публічних закупівель Prozorro, а також дані з відкритих джерел щодо ступеня пошкодження об'єктів.

Пошкодження об'єктів сфери охорони здоров'я складають близько 1,2% від загальної вартості втрат України. За типами об'єктів охорони здоров'я найбільше внаслідок війни зруйновано чи пошкоджено амбулаторій — 350, та лікарень — 368, при цьому лікарняні заклади складають 74% вартості всіх пошкоджень галузі. Станом на червень пошкоджено щонайменше 24 приватні медзаклади. Втім, задокументовані збитки стосуються насамперед державних закладів. Більше половини прямих збитків галузі охорони здоров'я зосереджені у двох областях - Донецькій та Харківській.

Житлово-комунальне господарство. Інфраструктура житлово-комунального господарства, що складає важливу частину систем життєзабезпечення населених пунктів, стала однією з цілей ракетних та артилерійських ударів РФ. Постійні обстріли та бойові дії унеможливлювали або

суттєво ускладнювали проведення ремонтних робіт, що спричинило тривале відключення систем тепло- та водопостачання. У деяких містах мешканці не отримують житлово-комунальні послуги та не мають належного доступу до питної води і досі [1].

За попередніми оцінками, станом на червень 2023 року, вартісний вимір прямих збитків щодо об'єктів теплопостачання (без врахування ТЕЦ), водопостачання та водовідведення та об'єктів поводження з побутовими відходами становить $2,7 млрд.

На теперішній час народ України не може нормально жити і функціонувати, так як зазнали дуже великих втрат та збитків в соціальної та житлово-комунальної сфері Щоб відремонтувати та відновити всі об'єкти та комунікації потрібен як час так і фінанси. Тому перед органами публічного управління постають нагальні потреби з забезпечення населення країни, особливо прифронтових районів, у першочергових соціальних та комунальних потребах.

Література

1. Рік великої війни Росії проти України у 10 цифрах https://www.bbc.com/ukrainian/articles/ck5ylk3rj0zo

2. На 1 вересня сума прямих задокументованих збитків, завданих інфраструктурі України, збільшилася на $700 млн - до $151,2 млрд/ https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3769765-zagalna-suma-zbitkiv-infrastrukturi-ukraini-perevisila-151-milard-kse.html

Березинський Л.В.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ТА СПІВВІДНОШЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА ПОЛІТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ

Постановка проблеми. Поглиблення розуміння феномена політичної культури ставить перед дослідниками два важливі питання: 1) які зміст та сутність політичної культури та 2) як позначити межі даного феномена? Поставлені питання вимагають аналізу питання про співвідношення понять «політична культура», «політична свідомість» і «політична поведінка». Чи містять політичну свідомість та політичну поведінку те, чого немає в політичній культурі (і навпаки)?

Виклад основного матеріалу. Політична культура виникає і розвивається одночасно з політичними відносинами і поряд з ними зазнає впливу суспільно-історичного досвіду, який набуває народ. Тому у політичній культурі виявляється самобутність політичного розвитку країн, потім вказують відмінні риси політичних культур різних народів. Пронизуючи тотально тканину політичного простору, політична культура охоплює інституційні та позаінституційні політичні відносини, закріплюючи стійкі та повторювані зв'язки між елементами політичних процесів, перетворюючи дані зв'язки на типові, які характеризують відносини та взаємодії членів політичної спільноти

та інститутів політичної системи. Звідси очевидним є взаємозв'язок політичної свідомості, політичної поведінки та політичної культури, що реалізується через політичну свідомість у політичній поведінці акторів та діяльності політичних інститутів.[1]

Політична поведінка розглядається як сукупність суб'єктивно мотивованих дій різноманітних акторів, які реалізують свої статусні позиції та внутрішні настанови. Характеризується політична свідомість як «внутрішня» політична поведінка, що впливає на «зовнішню» поведінку людини, тобто. на його активність та діяльність. Отже вважаємо політичну поведінку реалізованою політичною свідомістю, яка розкриває зміст у діяльності.

На нашу думку, навпаки, політична поведінка відіграє визначальну роль у концептуальній парі «політична поведінка – політична свідомість». Водночас політична свідомість надає активний зворотний вплив на політичну поведінку. У політичній поведінці проявляється ставлення соціальних агентів до світу політичного та усвідомлення ними свого місця та участі у суспільстві. Структура політичної поведінки включає суб'єкт та об'єкт дії, умови здійснення дії, цільові установки, засоби та результати дії, що дозволяє встановити взаємозв'язки між елементами структури. Залежно від критерію політична поведінка диференціює різні види і форми. [2] На підставі взаємодії суб'єкта зі світом політичного виділяють види політичної поведінки: відкриту, або політичну дію, і закриту, або політичну іммобільність, наприклад, політичну апатію або бойкот. На підставі структури - пряма (спрямована безпосередньо на об'єкт) та опосередкована (що досягається делегуванням повноважень під час виборів) політична поведінка. Критерій кількості учасників класифікує політичну поведінку на індивідуальну, групову (колективну) та масову.

Політична свідомість як відображення та вираження суспільного буття є постійною та відносно динамічною частиною політичної культури. Політична свідомість є відображенням суб'єктом взаємодій та суспільних відносин, що переломлюються через призму держави та політичних інститутів, влади та підпорядкування. Будучи іманентною властивістю політичного суб'єкта, політична свідомість виступає як активний початок, що регулює політичну поведінку. Імперативність політичної свідомості проявляється у формах і видах політичної поведінки, прийнятних для поведінкових схем, закладених у свідомості, та у мотиваціях політичних акторів, у мотиваціях, які формуються з урахуванням потреб і інтересів людини. У свідомості виражаються особливості політичного простору соціуму, що визначає відмінні риси сприйняття і розуміння політичного світу членами нашого суспільства та впливає формування політичної культури.

Висновки. Таким чином, на наш погляд, політична культура не є щось порядне або тим що перетинається з політичною свідомістю та поведінкою, а є єдність політичної поведінки та політичної свідомості в системі, що утворюється політичною культурою. У політичній культурі немає нічого, чого б не було в політичній поведінці чи політичній свідомості. Визначальна роль політичної поведінки взаємозалежна з активним зворотним впливом політичної свідомості на поведінку. Зміст та сутність політичної культури визначає єдність політичної

поведінки (діяльності) та політичної свідомості, єдність практичної та духовної, що надає цілісність політичному процесу та виявляє типові риси політичних взаємодій.

Література

1. Краснокутський О. В. Взаємозв'язок причини і наслідку, можливості і дійсності у процесі ідеології державотворення // Гілея: науковий вісник. – 2013. – Вип. 68. – С. 316-321.
2. Краснокутський О. В. Взаємозв'язок між суб'єктом і об'єктом влади як закономірність розвитку державного управління // Культурологічний вісник: науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини. – 2009. – Вип. 22. – С. 142-150.

Березка Н.О.

ЛОБІЮВАННЯ ІНТЕРЕСІВ ГРОМАДЯН У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Публічне управління у сфері цивільного захисту відіграє критичну роль у забезпеченні безпеки громадян та реагуванні на надзвичайні ситуації.

Розробка стратегічних планів та політик для попередження та управління надзвичайними ситуаціями включає аналіз потенційних ризиків, визначення пріоритетів та розробку планів дій у випадку кризи.

Забезпечення ефективної координації між різними агентствами та відомствами, включеними до системи цивільного захисту, а також з іншими важливими суб'єктами, такими як громадські організації та приватний сектор [1, с. 32].

Проведення систематичного збору та аналізу інформації про потенційні загрози, погодні умови, техногенні ризики та інші фактори, що можуть впливати на безпеку громадян.

Підготовка персоналу цивільного захисту, включаючи працівників правоохоронних органів, рятувальних служб та інших відповідальних осіб, через тренування, симуляції та навчальні програми.

Забезпечення належних матеріально-технічних та фінансових ресурсів для ефективного функціонування системи цивільного захисту.

Забезпечення ефективних систем комунікації для інформування громадськості про загрози, інструкції щодо поведінки в надзвичайних ситуаціях та інші важливі питання.

Проведення систематичної оцінки ефективності діяльності системи цивільного захисту та впровадження заходів для постійного покращення.

Загальна ефективність системи цивільного захисту залежить від того, наскільки добре ці аспекти публічного управління реалізуються та координуються відповідними органами та відділами уряду [2, с. 124].

Лобіювання у сфері цивільного захисту може мати декілька цілей.

Лобісти можуть працювати для підтримки або протидії законопроектам, які стосуються цивільного захисту. Наприклад, вони можуть впливати на прийняття законів, що стосуються фінансування безпеки в разі надзвичайних ситуацій.

Лобісти можуть представляти інтереси певних галузей, які пов'язані з цивільним захистом, такі як виробники обладнання для надзвичайних ситуацій або постачальники послуг у сфері безпеки.

Лобісти можуть допомагати просувати нові ідеї, методи та технології у сфері цивільного захисту, сприяючи їх впровадженню через різноманітні канали, такі як правові ініціативи або розробка політик.

Лобісти можуть сприяти обміну інформацією та співпраці між різними суб'єктами в сфері цивільного захисту, зокрема, між урядовими органами, приватним сектором та громадськими організаціями.

Лобісти можуть допомагати забезпечити додаткові фінансові та матеріальні ресурси для системи цивільного захисту, таким чином, покращуючи її здатність реагувати на надзвичайні ситуації [3, с. 23].

Загалом, лобіювання у сфері цивільного захисту може відігравати важливу роль у формуванні політики, що впливає на безпеку та захист громадян у випадку надзвичайних ситуацій. Однак важливо забезпечити, щоб цей процес був прозорим, відкритим та враховував інтереси всіх сторін, оскільки лобіювання у сфері цивільного захисту може мати як позитивний, так і негативний вплив в залежності від мети, прозорості та етичності дій лобістів.

Позитивні аспекти.

Лобісти можуть допомагати в урядових діалогах, надаючи інформацію та експертні думки щодо найкращих практик у цивільному захисті та розробляючи пропозиції щодо політики.

Лобісти можуть підтримувати ініціативи щодо впровадження новітніх технологій та методів у цивільному захисті, що може поліпшити ефективність реагування на надзвичайні ситуації.

Лобісти можуть представляти інтереси громадян, особливо тих, які можуть бути найбільш вразливими у випадку надзвичайних ситуацій, і допомагати забезпечити їхню безпеку та захист.

Негативні аспекти.

Якщо лобісти діють в інтересах певних груп або індивідів, це може призвести до конфлікту інтересів та спотворення процесу прийняття рішень у цій сфері.

Якщо лобіювання відбувається без належної прозорості та контролю, це може призвести до недостатньої участі громадськості та ризику корупції.

Існує ризик, що лобісти можуть спрямовувати увагу і ресурси на вирішення проблем, які відповідають їхнім власним інтересам, замість тих, що є найбільш важливими для громадськості.

Враховуючи зазначене, важливо забезпечити належний рівень прозорості, етичності та регулювання лобіювання у сфері цивільного захисту, щоб максимально використовувати позитивні аспекти лобіювання, уникаючи його негативного впливу на безпеку та захист громадян.

Література

5. Потеряйко С. П. Теоретико-методологічні засади становлення та розвитку системи державного управління сферою цивільного захисту України : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.05. Київ, 2022. 44 с.

6. Адміністративно-правова діяльність у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки / Д. О. Чалий та ін. Львів : Растр-7, 2021. 214 с.

7. Базілевич Д. Лобіювання в Україні та за кордоном: досвід, проблеми і перспективи / за заг. ред. В. Федоренка. К. : Москаленко О. М., 2009. 36 с.

Бобак А.І.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СИСТЕМІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В ПЕРІОД РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Соціальними технологіями можна позначити будь-які технологічні системи, які сприяють соціальному взаємодії для людей. Очевидно, що в інформаційну епоху існує безліч соціальних технологій, які люди застосовують щоденно. Соціальні технології можуть включати в себе платформи соціальних мереж, веб-конференції, блоги та багато іншого. У недавньому минулому використання соціальних технологій було синонімом використання людського інтелекту для впливу на соціальні процеси. Саме цей образ думок веде до технологічних досліджень та технологічних змін.

Разом з автоматизацією соціальні технології підтримують боротьбу з нерівністю, бідністю та голодом. Це також демократизує доступ до енергії, інформації, зайнятості, освіти та охорони здоров'я. Більш того, соціальні технології поєднують у собі штучний інтелект, аналітику даних, блокчейн та хмарні обчислення, з метою зробити різні послуги більш інклюзивними та стійкими [2]. Очевидний є той факт, що знову виникають тренди соціальних технологій суттєво змінюють різні сфери - від освіти і охорони здоров'я до працевлаштування та ведення бізнесу. Нині у державі процес інформатизації знаходиться у фазі активної цифровізації через удосконалення уже існуючих платформ та додатків.

Цифровізація дозволяє зробити медичні послуги доступні для вразливих груп населення та пришвидшити надання необхідних послуг населенню. Науковці констатують той факт, що модифікація системи основних принципів організації охорони здоров'я та комплексу надання медичних послуг на основі сучасних інформаційних та цифрових технологій призводить до цифрової охорони здоров'я. Інноваційні рішення в галузі електронної охорони здоров'я надають легко доступні програми з безкоштовною інформацією, які підвищують цифрову грамотність у країнах, що розвиваються. Також онлайн-консультації відкривають доступ до ефективної допомоги людям із різних куточків світу. Це допомагає зменшити економічну та соціальну нерівність у охороні здоров'я.

Сектор охорони здоров'я та соціального забезпечення в більшості країн постійно стикається з численними труднощами, при цьому попит часто перевищує наявні тимчасові та кадрові ресурси. При цьому, як слушно зазначають представники експертної спільноти, право на здоров'я має здійснюватися відповідно до ресурсів, що є у держави. Технології на даний момент присутні у багатьох повсякденних операціях у медичних та соціальних установах. Використання технологій як засіб моніторингу та заохочення покращення здоров'я та рівня фізичної підготовки в суспільстві значно зросла останніми роками.

Типи технологій у охорони здоров'я та соціальної допомоги багато чисельних. До них відносяться штучний інтелект, мобільні технології, додатки та веб сайти, а також різні системи зберігання та обміну клінічними даними. Віртуальна та доповнена реальність це унікальний тип технологій для використання в цьому секторі, насамперед як спосіб навчання персоналу, оскільки він максимально наближений до реального сценарію. Ця технологія також може використовуватися для полегшення болі та занепокоєння у пацієнтів або як допоміжного засобу при психологічному лікування, такому, як експозиційна терапія.

Соціальні технології в охороні здоров'я відіграють значну роль у покращенні доступності до медичних послуг, підвищенні ефективності лікування та зменшенні витрат на охорону здоров'я. Використання соціальних технологій у охороні здоров'я допомагає зробити медичні послуги більш доступними, ефективними та зручними для населення. Однак важливо також забезпечити захист конфіденційності медичних даних та зробити ці технології доступними для всіх шарів суспільства.

На цих майданчиках з'являється можливість деталізувати важливу інформацію, необхідну не тільки для професіоналів, що працюють у галузі, а й для звичайних громадян [3]. Існують також веб-сайти, які дозволяють пацієнтам отримати доступ до деяких своїм медичним записам. Також доступні інтернет-сайти лікарів загальної практики, які дозволяють пацієнтам входити в систему і отримати доступ до певних послуг, наприклад, записуватися на прийом або замовляти ліки. Соціальні технології розробляються з метою розвантажити медичний персонал, надати пацієнтам можливість вибору віддаленого лікування при доступі до певних служб первинної медико-санітарної допомоги, таким, як послуги лікарів загальної практики.

Обсяг даних, які можна зібрати в охороні здоров'я, дійсно величезний, і тому технологія, необхідна для аналізу таких обсягів, має бути достатньо розроблений. Переваги використання технологій у охорони здоров'я очевидні, тому що будь-який користувач отримує контроль над власним здоров'ям, з'являється швидка комунікація з фахівцями та медперсоналом, застосовується менш інвазивна хірургія та відбувається більш швидке відновлення з роботизованою допомогою під час операції, з'являється можливість легкого читання записів, оскільки немає необхідності розшифровувати почерк, та знижується ймовірність того, що цифрова інформація буде втрачена.

Також можна відзначити розширення послуг з догляду та лікування пацієнтів. Однак існують і деякі ризики, пов'язані з використанням технологій у охороні здоров'я, у тому числі, надмірна залежність від технологій, яка може знизити практичні клінічні навички персоналу, збільшення ризику кібер-атак і крадіжки даних, можлива нерівність у розподілі технологій у різних службах та галузях, помилки введення невірної інформації, технічна несправність. Носіння фітнес-браслети дозволяють користувачам легко відстежувати свої рухи протягом дня. Зручність наявності портативних особистих даних, завжди доступних за допомогою кількох натискань клавіш, безперечно, але цифрові дані автоматично не прирівнюються до доступності для всіх.

Деякі перешкоди, такі як відсутність постійного доступу до Інтернету та сумісних пристроїв, є результатом соціального нерівності, інші, у тому числі технології, не що враховують інвалідність, являють собою конструктивні недоліки, які загрожують стати системними без втручання інших інновацій. Стратегія впровадження систем охорони здоров'я з цифровими технологіями суттєво допомагає пацієнтам і має включати навчання цифровим навичкам, особливо для тих, у кого можуть бути пристрої з обмеженими функціями [1]. Літнім пацієнтам насамперед має надаватися допомога в налаштуванні облікових записів електронної пошти та порталу медичної організації.

Крім того, дуже важливо надавати ресурси та технології на рівній основі всіх пацієнтів. Коли прогалини в цифрових навичках та підключенні оцінюються систематично і повсюдно, система охорони здоров'я може документувати загальні показники на рівні населення, вивчати невідповідності та відстежувати зміни з часом. Очевидно, що технології мобільного охорони здоров'я відкривають широкі можливості для підвищення ефективності медичної допомоги та покращення результатів щодо здоров'я, тим не менш, важливо враховувати їх здатність збільшувати нерівність у суспільстві загалом і боротися з цим, удосконалюючи і модернізуючи наявні різні соціальні технології.

Література

1. Бернс Л. Інновації у сфері охорони здоров’я URL: http://www.management.com.ua/interview/int021.html (дата звернення: 09.01.2021)

2. Бутник О.О., Немирівська О.Я. Особливості публічного управління в умовах світової пандемії. *Право та державне управління*. 2020. № 2. С. 142-148.

3. Вороненко Ю., Радиш Я. Медичне право в системі права України: стан і перспективи розвитку. *Український медичний часопис*. URL: https://www.umj.com.ua/article/371/medichne-pravo-v-sistemi-prava-ukrainistan-i-perspektivi-rozvitku.

Будзин В.Р.

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

В даний час все більша увага приділяється принципам збереження громадського здоров'я людини, а не лікуванню захворювань, що вже розвивалися. Основна умова правильної організації здорового способу життя та підтримання оптимального стану громадського здоров'я – створення цілої системи адекватно та продуктивно взаємодіючих різних державних та громадських організацій, робота яких буде узгоджена та спрямована, в першу чергу, на розвиток та підтримання необхідних умов для інформування населення та проведення заходів щодо підтримки здорового способу життя, недопущення розвитку захворювань, їх профілактики та створення сприятливого клімату для життя та роботи населення.

Громадське здоров'я людини є найважливішою складовою життя. Всесвітня організація охорони здоров'я визначає здоров'я як стан повного фізичного, духовного та соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороби та фізичних дефектів окремих організмів. Однак сучасні уявлення про здоров'я зазнали суттєвих змін. Тепер поняття громадське здоров'я включає такі форми поведінки, які дозволяють покращити наше життя, зробити його більш благополучною і досягти високого ступеня самореалізації. Необхідно враховувати не лише кількісні характеристики функціонального стану організму та його резерв, але та соціальну дієздатність людини та поведінку в суспільстві.

Рівень та гармонійність фізичного розвитку грають велику роль у цілісній оцінці громадського здоров'я, тому поява будь-якого захворювання чи дефекту у фізичному стані людини є одним з маркерів погіршення здоров'я людини загалом. Поняття громадського здоров'я об'єктивно визначається за сукупності антропометричних, фізіологічних та біохімічних показників, які визначаються з урахуванням статі та віку, а також кліматичних та географічних умов проживання. Розширення резервів основних фізіологічних систем людини сприяє покращенню функціонального стану організму, що ґрунтується на узгодженості та співдружній роботі окремих органів і систем на користь цілісного організму. Але високі резервні можливості, гармонійність фізичного та нейропсихічного станів організму можуть поєднуватися з наявністю хронічних захворювань або різноманітних патологічних змін організму людини.

Одна з основних негативних сторін сучасного способу життя населення – це зниження рухової активності, з якою в останні роки боряться органи місцевого самоврядування через реалізацію державних програм. Регулярні заняття спортом та фізична тренованість людей, особливо дітей та молоді, лежать в основі громадського здоров'я всієї популяції та фізичного потенціалу населення [2].

На сьогоднішній день система освіти побудована таким чином, що, на жаль, сприяє погіршенню стану учнів і призводить до виникнення хронічних захворювань у школярів, що й проявляється у різкому зниженні резерву громадського здоров'я. З іншого боку очевидно що у людей різних професій та вікових груп посилення регулярної фізичної активності призводить до покращення аналізованих показників здоров'я.

У класичних роботах продемонстровано, що при адаптації до аеробних фізичних навантажень спостерігається перехід від термінової до стійкої, пролонгованої, неспецифічної адаптації. При регулярних фізичних заняттях стресорна дія фізичного навантаження поступово слабшає, у зв'язку з підвищенням стійкості центральних регуляторних механізмів. При цьому відбуваються закономірні біохімічні та біофізичні зміни властивостей клітин всього організму, що пов'язано з розширенням резерву функціональних систем та адаптаційних можливостей організму [1].

Іншим найважливішим та визначальним фактором здорового способа життя людини є правильне і збалансоване харчування, тобто правильно підібраний раціон, який відповідатиме індивідуальним потребам і особливостям як зростаючого, так і дорослого організму, враховуватиме рівень фізичних навантажень, тяжкість і напруженість праці, а також статеві та вікові особливості.

Практично здоровими можуть бути визнані лише чверть школярів, особливо у промислових містах. Найпоширеніші захворювання у дітей - це порушення у функціонуванні серцево-судинної системи, опорно-рухового апарату, захворювання ШКТ. Збільшення патології зорової системи та системи крові та кровотворення.

Сучасна структура системи освіти не оминула стороною громадське здоров'я викладачів. Вона також негативно позначається і на професійній діяльності педагогів, які грають, у свою чергу, величезну роль у становленні та розвитку дітей і підлітків. За статистичними даними, біля вчителів та викладачів у країні працюють в умовах постійного психологічного дискомфорту. До 85% педагогів відчувають регулярний стрес протягом усього навчального року. Одна третина жінок-педагогів страждає у тому чи іншою мірою захворюваннями нервової системи.

Відсоток вчителів, які знаходяться у стані функціональної норми педагогів середніх та вищих навчальних закладів спостерігається зниження адаптаційних можливостей організму. Молоді педагоги характеризуються наявністю великого відсотка різних хронічних захворювань, головним чином, представлених патологією серцево-судинної системи. Правильний громадський спосіб життя – це такий спосіб життєдіяльності людини, яку вона дотримується щодня через культурні, соціальні, матеріальні та професійні обставини. Здоров'я людей залежить дуже сильно від стилю і способу життя. Медицина сприяла порятунку людини від цілого ряду різноманітних інфекційних захворювань, змогла розробити для неї різні види і способи лікування хвороб, але, проте, значно виросла частка людей, які страждають на гіподинамію і гіпокінезію в силу своїх соціально-психологічних особливостей та умов побуту.

Наступним найважливішим аспектом формування громадського здоров'я є генетичний фактор. Дотримання правил здорового способу життя батьків, особливо в період дозрівання статевих клітин, має особливе значення для здоров'я майбутнього потомства. На ранній ембріональній стадії вся генетична програма майбутнього організму починає реалізовуватися у вигляді формування основних фізіологічних систем організму, і дуже велика ймовірність впливу різних ушкоджуючих факторів на виникнення згодом різної патології, наприклад, пороків серця, нервової та кістково-м'язової систем.

Значно зросло фінансування охорони здоров'я із боку держави та збільшення загальнодержавних програм з покращення громадського здоров’я. Це дозволяє реалізовувати різні медичні державні програми у системі охорони здоров'я. Тим не менш, незважаючи на ці заходи, стан сучасної системи охорони здоров'я в більшості регіонів має кризовий рівень. Внаслідок оптимізації було скорочено велику кількість локальних лікарських центрів і медичних пунктів, а платні медичні центри, що відкриваються не завжди виявляються недоступними населенню через його низьку платоспроможності у різних регіонах.

Література

3. Державне управління реформуванням системи охорони здоров’я в Україні: навч.-наук. вид. / заг. ред. М.М. Білинської. Київ-Львів: НАДУ, 2012. 240 с.

4. Лехан В.М., Слабкий Г.О., Шевченко М.В. Аналіз результатів реформування системи охорони здоров’я в пілотних регіонах: позитивні наслідки, проблеми та можливі шляхи їх вирішення. *Україна. Здоров’я нації.* 2015. № 3. С. 67-86.

Васильєв О.Б.

СВІТОВИЙ ДОСВІД БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Постановка проблеми. У другій половині XX ст. корупція остаточно перетворилася на глобальну міжнародну проблему. Світова фінансова криза показала, що це явище не має національної особи, і що навіть найрозвиненіші демократії пронизані цією недугою не меншою мірою, ніж авторитарні політичні системи. Сьогодні загальноприйняте поняття про те, що «корупція хронічна й невиліковна хвороба будь-якого державного апарату всіх часів і всіх народів.

Виклад основного матеріалу. Підкуп корпораціями вищих посадових осіб за кордоном набув масового характеру. Глобалізація призвела до того, що корупція в одній країні почала негативно позначатися на розвитку багатьох країн. При цьому країни з найвищим рівнем корупції більше не обмежувалися третім світом: лібералізація у колишніх соціалістичних країнах у 1990-ті роки супроводжувалася кричущими посадовими зловживаннями. У західній науці можна виділити два основні теоретичні підходи, які розкривають вплив соціокультурних факторів на особливості та рівень корупції у тому чи іншому суспільстві. [2] З погляду першого з них, корупція сприймається як явище, характерне для влади та владних відносин і відтворюване культурною традицією цих відносин.

Другий підхід походить від структурного функціоналізму, у його рамках корупція - це тимчасовий стан, дисфункція в культурі, яка розуміється як система цінностей, норм та установок, що поділяються членами спільноти. Вона стає можливою у ситуації аномії, негативного ставлення чи байдужості значної

частини спільноти до соціальних норм, що породжується конфліктом між елементами системи цінностей. Наприклад, аномія виникає, коли в суспільстві звеличуються символи успіху (зокрема, матеріального), нібито загальні для всього населення в цілому, тоді як чинні норми та правила обмежують або повністю усувають доступ до легальних засобів досягнення цих цінностей для значної частини населення. [3]

Більшість політологів та соціологів вважають корупцію хворобою суспільств, що розвиваються, результатом, наслідком та/або проявом незавершеної модернізації та бідності. Але при цьому деякі вчені, стверджували, що корупція може виконувати позитивні функції щодо інтеграції, розвитку та модернізації товариств «третього світу». [1] У поєднанні з повсюдною слабкістю громадянського суспільства та дії, роздутих неефективних бюрократичних апаратів, що нагадують соціальних паразитів, які перешкоджають динамічному розвитку економіки та увічнюють злидні, неминуче породжують широке обурення. Певною мірою корупція покликана пом'якшити неефективність бюрократичного управління, усунути її недоліки, та заодно слід помічати, що ці дії носять ненормативний характер, тобто. виходять за рамки правової системи, а отже є незаконними. У такому (незаконному режимі) жодна навіть тоталітарна політична система довго працювати не може.

Висновки. Саме корупція, як явище суспільства споживання та збоченого розуміння свободи та демократії, є однією з причин джерела авторитаризму. З одного боку, держава, прагнучи оптимізувати управління й забезпечити хоча б мінімальні умови безпеки, змушена скочуватися до авторитарних і, більш того, тоталітарних практик, а з іншого, громадяни, які втратили надію знайти істину в корумпованій дійсності, звертають свій погляд і віддають свої голоси авторитарній особистості, що підтримують тоталітарний спосіб управління, за умови, що тоталітарний правитель буде освіченим дбайливцем за інтереси нації. Корупція є одним із найпоширеніших видів злочинної діяльності.

Література

1. Шмаль Л.М. Сінгапурська модель протидії корупції: досвід для України. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2015. № 2. С. 110–118.

2. Спеціалізовані інституції з боротьби проти корупції: огляд моделей. Організація економічного співробітництва і розвитку: Мережа боротьби проти корупції для країн Східної Європи і Центральної Азії. 2007. 131 с.

3. Бусол О. Ю. Протидія корупційній злочинності в Україні у контексті сучасної антикорупційної стратегії : дис. … д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Бусол Олена Юріївна. – К., 2015. – 470 с.

4. Франчук В. І. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження / Франчук В. І., Комісарчук Ю. А., Прокопенко В. Ю. та ін. ; кер. авт. кол. І. О. Ревак. – Л. : ЛьвДУВС, 2011. – 220 с.

Гафінова Г.В.
Чубань В.С.

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ЧЕРКАСЬКОГО РЕГІОНУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Постановка проблеми. Інвестиції є життєво важливими для розвитку ринкових економік у всьому світі. Основним джерелом і основним фактором сталого розвитку країни та її регіонів є інвестиційна діяльність. Таким чином, ефективна політика залучення інвестицій є однією з умов успішного розвитку економіки держави та її регіонів у сучасному світі [3].

Інвестиції без перебільшення виступають рушійною силою економічного розвитку будь-якої країни та забезпечують перехід економіки на новий рівень інноваційного розвитку. В свою чергу, інвестиційний потік спрямовується лише в інвестиційно привабливі країни, регіони, галузі та підприємства. Оскільки для інвестора головною мотивацією виступає забезпечення прибутку на інвестований капітал з мінімальними ризиками, інвестиційна привабливість країни безпосередньо залежить від інвестиційної привабливості її регіонів [1].

Виклад основного матеріалу. Черкаську область визначено, як інвестиційно привабливий регіон, оскільки динаміка головних економічних показників має тенденцію до зростання. Більшість капітальних інвестицій в регіоні здійснюється власним коштом підприємств. Найбільш інвестиційно привабливими галузями економіки регіону виступають сільське господарство та промисловість. Значна кількість капітальних інвестицій регіону надходить у державне управління та оборону.

Головним джерелом надходження капітальних інвестицій в регіон виступають власні кошти підприємств, майже 60% від загального обсягу вкладень. Кошти державного бюджету також займають лідируючу позицію, що свідчить про зацікавленість органів державної влади в розвитку регіону. На жаль, інвестицій за рахунок банківських кредитів лише 5,4%, що зайвий раз підтверджує тезу про відсутність ефективної банківської системи в Україні [1].

Значний вплив на процес залучення іноземного капіталу в економіку та забезпечення інвестиційної привабливості не лише регіонів, а й країни в цілому мають міжрегіональні зв’язки. Іноземні інвестиції, залучені в Україну, нерівномірно розподіляються за її регіонами. Найвищий інвестиційний рейтинг характерний для м. Києва, де сконцентровано понад половину всіх залучених прямих іноземних інвестицій. Так, друге місце за привабливістю для іноземних інвесторів є Дніпропетровська область. Порівняно високі показники освоєння іноземних інвестицій мають Київська, Одеська, Львівська області. Іноземні інвестори надають перевагу регіонам урбанізованим, із розвиненою інфраструктурою, із наявними кваліфікованими трудовими ресурсами. Підвищити інвестиційну активність за таких умов можливо лише проводячи виважену державну політику, спрямовану на відновлення інвестиційних процесів в країні та запровадження системи управління інвестиційною діяльністю задля збільшення обсягів інвестицій з усіх можливих джерел і

залучення інвестиційних ресурсів у перспективні сфери. Визначення напрямів інвестування в регіоні має бути безпосередньо пов'язане з регіональною інвестиційною політикою та системою управління інвестиційною діяльністю в регіоні. Пріоритетом при цьому має стати досягнення не лише економічного, але й соціального та екологічного ефектів задля забезпечення сталого розвитку регіонів і країни в цілому [2].

Висновки. Черкаська область приваблива для інвестицій, адже є адміністративно-територіальною одиницею першого рівня в Україні, розташованою у центральній частині лісостепу на березі Дніпра та Південного Бугу. Область є індустріально-аграрною за структурою господарства. Загальна кількість компаній має тенденцію зростати. Крім того, обсяг реалізованої продукції, валове регіональне виробництво, прибуток підприємств і дохід населення зростають. Фінансові, економічні, інфраструктурні, правові та корупційні бар'єри повинні бути усунені, щоб інвестиції залучалися та використовувалися в регіональних підприємствах.

Література

1. Мунька С.С. Оцінка інвестиційної привабливості Черкаської області. URL: http://ujae.org.ua/otsinka-investytsijnoyi-pryvablyvosti-cherkaskoyi-oblasti/

2. Лугова М., Цимбалюк І., Павліха Н. Інвестиційна діяльність регіону в умовах європейської інтеграції: ретроспективний аналіз та напрями активізації. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/Invest_diialn_regionu.pdf

3. Чубань В.С., Обрусна С.Ю., Пасинчук К.М. Організаційно-правові аспекти фінансової безпеки України / Науковий збірник «Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції» Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара. - Дніпро: Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, 2019. – №5. – С.99-103

Гололобов С.М.

УРБАНІСТИЧНА КУЛЬТУРНА ПОЛІТИКА: СВІТОВИЙ ТРЕНД ЧИ ВИКЛИК ДЛЯ УКРАЇНИ?

Постановка проблеми. Сучасний світ характеризується стрімкими змінами в соціокультурному ландшафті, зумовленими глобалізаційними процесами, технологічним розвитком та урбанізацією. У цьому контексті урбаністична культурна політика набуває особливого значення як інструмент адаптації міст до нових реалій, сприяння їх сталому розвитку та формування ідентичності. Проблематика дослідження полягає у визначенні та аналізі світових трендів урбаністичної культурної політики та їх адаптації в контексті сучасної України.

Виклад основного матеріалу. Враховуючи зростаючу роль міст як центрів культурного розвитку та інновацій, вивчення урбаністичної культурної політики стає актуальним для забезпечення їх конкурентоспроможності на світовій арені. Для України, країни, що переживає період трансформації, осмислення та

інтеграція світових практик урбаністичної культурної політики може стати важливим кроком на шляху до створення власної моделі культурного розвитку міст.

Концепція урбаністичної культурної політики. Під *урбаністичною культурною політикою* ми розуміємо комплексну систему стратегій і дій, спрямованих на культивацію, розвиток та інтеграцію культурних ресурсів і практик у соціально-економічне життя міських просторів, з метою підвищення якості життя мешканців, стимулювання креативності та інновацій, а також формування унікальної ідентичності та привабливості міста. Це включає в себе не лише підтримку та розвиток культурних інституцій та заходів, але й залучення культури як елемента у плануванні міського простору, соціальної політики та економічного розвитку.

Роль та значення урбаністичної культурної політики полягає у таких основних положеннях як: 1) формування ідентичності міста; 2) підвищення якості життя; 3) стимулювання економічного розвитку; 4) сприяння інноваціям та креативності; 5) забезпечення соціальної інтеграції [1].

Урбаністична культурна політика, таким чином, є стратегічним інструментом, що впливає на різноманітні аспекти міського життя, від економічного розвитку до соціальної згуртованості, від формування ідентичності до забезпечення сталого розвитку, роблячи її невід'ємною частиною сучасного урбаністичного управління.

Теоретичний контекст. Сучасні міста перебувають у центрі культурного, економічного та соціального життя. Урбаністична культурна політика, як стратегічний інструмент, відіграє ключову роль у формуванні відповідей на виклики глобалізації, технологічних інновацій та соціальних змін. Дослідження світових тенденцій у цій сфері [2] дозволяє визначити основні напрями, що формують міський розвиток: 1) інтеграція культури у стале міське планування; 2) фокус на креативних індустріях; 3) культурна демократизація та доступність; 4) технологічні інновації в культурі; 5) екологічна стійкість у культурній політиці.

Світові тенденції в урбаністичній культурній політиці відображають зростаючу роль культури у розвитку міст. Від інтеграції культури у стале міське планування до використання технологічних інновацій, ці тенденції сприяють створенню динамічних, інклюзивних та стійких міських середовищ. Міста, що активно впроваджують передові практики урбаністичної культурної політики, демонструють більш високі показники соціального та економічного розвитку, підвищуючи якість життя своїх мешканців та залучаючи нові інвестиції.

Кейс-стадії світового досвіду. Урбаністична культурна політика відіграє ключову роль у формуванні сучасних міст, забезпечуючи їх розвиток, привабливість та сталість. Представлені нижче приклади демонструють інноваційний підхід до використання культури як засобу соціально-економічного розвитку та покращення якості життя міської громади:

- Білбао, Іспанія: трансформація через культурні інвестиції. Білбао є яскравим прикладом міста, яке змогло трансформувати свою економіку та соціальне середовище через стратегічні культурні інвестиції. Відкриття Музею

Гуггенгайма у 1997 році стало каталізатором цієї трансформації, привернувши увагу світової громадськості. Проєкт не тільки підвищив культурний статус міста, але й сприяв розвитку туризму, залученню інвестицій та покращенню інфраструктури;

- Мельбурн, Австралія: сприяння креативним індустріям. Мельбурн активно розвиває креативні індустрії, створюючи сприятливе середовище для художників, дизайнерів та інших творчих професій. Через програми підтримки креативних стартапів та культурних ініціатив, місто стимулює інновації та економічний розвиток. Мельбурн відомий своїми культурними фестивалями, художніми галереями та креативними просторами, що робить його одним з найбільш живих міських центрів Австралії;

- Сеул, Південна Корея: технології слугують розвитку культурі. Сеул приймає передові технології для розвитку своєї культурної політики, впроваджуючи інноваційні рішення для покращення доступу до культурного контенту. Використання доповненої реальності в музеях та галереях, онлайн-трансляції культурних подій та розвиток цифрових платформ для мистецтва є лише декількома прикладами, як технології можуть збагачувати культурний досвід [3].

Наведені інноваційні приклади з різних країн підкреслюють різноманіття підходів до урбаністичної культурної політики та її вплив на розвиток міст. Від трансформації через культурні інвестиції до використання технологій у службі культури, від сталого розвитку до соціальної інтеграції, ці приклади демонструють потужність культури як засобу покращення міського життя та сприяння сталому розвитку.

Ситуація в Україні. Українські міста, з їхньою багатою історією та культурою, стикаються з низкою унікальних викликів і можливостей у сфері урбаністичної культурної політики. До основних *викликів* відносимо: 1) обмежене фінансування (низький бюджет для культурно-мистецьких проєктів обмежує їхній розвиток); 2) збереження культурної спадщини (потреба в ресурсах для реставрації історичних та культурних об'єктів); 3) адаптація до сучасних трендів (виклики інтеграції цифрових технологій та креативних індустрій); 4) соціальна інтеграція (залучення широкої громадськості до участі в культурному житті міста). До основних *можливостей* відносимо: 1) розвиток креативних індустрій (використання потенціалу для економічного зростання та інновацій); 2) цифровізація культури (підвищення доступності та видимості культурних ресурсів); 3) міжнародне партнерство (отримання нових ресурсів та досвіду через співпрацю); 4) громадська участь (активізація громадськості та волонтерів для підтримки культурних ініціатив) [4].

Українські міста можуть подолати існуючі виклики та скористатися можливостями для розвитку культурного життя, соціальної інтеграції та економічного зростання через ефективну урбаністичну культурну політику.

Інноваційні підходи та стратегії. У контексті інноваційних підходів та стратегій, вважаємо за доцільне, відповідним суб'єктам, реалізувати тематичні положення, а саме:

- місцева влада: 1) розробка інтегрованих програм підтримки культурних ініціатив, що сприяють креативним індустріям та цифровізації культури; 2) стимулювання міжнародного культурного обміну та партнерства;

- культурно-мистецькі інституції: 1) впровадження інноваційних технологій для залучення ширшої аудиторії та підвищення інтерактивності культурно-мистецьких заходів; 2) організація тематичних виставок та проєктів, що відображають глобальні тренди в культурі;

- освітні заклади: 1) інтеграція курсів з креативних індустрій та цифрової культури у навчальні програми; 2) залучення здобувачів вищої освіти до дослідницьких та практичних проєктів у сфері культури;

- бізнес-сектор: 1) співпраця з культурними інституціями для створення спонсорських та партнерських програм; 2) інвестиції у культурно-мистецькі стартапи та проєкти, що мають потенціал для розвитку креативних індустрій;

- громадські організації: 1) організація громадських заходів та кампаній з підвищення культурної обізнаності та важливості збереження культурної спадщини; 2) залучення волонтерів для підтримки культурно-мистецьких проєктів і ініціатив.

Наведені рекомендації мають на меті сприяти створенню більш інтегрованої та інноваційної культурної політики в Україні, що відповідає сучасним глобальним трендам та викликам.

Висновки. Урбаністична культурна політика представляє собою потужний інструмент для стимулювання розвитку міст, формування їх ідентичності та забезпечення сталого культурного розвитку. Для України інтеграція світових трендів урбаністичної культурної політики є не лише викликом, але й унікальною можливістю для реалізації потенціалу українських міст та їх трансформації в культурні та економічні центри регіонального та міжнародного значення.

Література

1. Войцях, Н. (2023). Практики оновлення історико-культурної пам’яті в сучасному урбаністичному просторі. У пошуку нових сенсів полікультурного світу. Повоєнний діалог культур : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (Київ, 2-3 лютого 2023 р.). Київ : НАКККіМ. С. 67-69. URL: http://surl.li/rcuxi

2. Чепелик, О. (2009). Суспільне замовлення для урбаністичних просторів. Сучасні проблеми дослідження, реставрації та збереження культурної спадщини, (6), 430-446. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Spdr_2009_6_27

3. Grodach, C. (2017). Urban cultural policy and creative city making. Cities, 68, 82-91. https://doi.org/10.1016/j.cities.2017.05.015

4. Grodach, C., & Silver, D. (2012). Introduction: Urbanizing cultural policy. In The Politics of Urban Cultural Policy (pp. 1-12). Routledge. URL: http://surl.li/rcvat

Головко В.В.
Богурський Ю. В.

ОСОБЛИВОСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Україна в 2014 р. зробила свій цивілізаційний зовнішньополітичний вибір, підписавши Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію між Україною та ЄС) [4], метою якої є повноцінна інтеграція до Європейського Союзу та бажання українців стати частиною великої європейської родини.

Виклад основного матеріалу. В подальшому, 28 лютого 2022 р. Україна подала офіційну заявку на членство в Європейському Союзі, а вже 23 червня 2022 р. отримала статус кандидата на членство в ЄС [1].

Ця історична подія відкрила перед Україною широкі можливості та водночас поклало на державну владу додаткові зобов'язання щодо адаптації законодавства України до права ЄС та здійснення докорінних політичних, інституційно-правових, соціально-економічних та інших реформ, спрямованих на розбудову незалежної, правової, демократичної, соціальної держави.

Попри війну та складну соціально-економічну ситуацію, Україна успішно долає складний шлях впровадження євроінтеграційних реформ та продовжує активно працювати над імплементацією Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Україна вже виконала 72% зобов'язань, передбачених Угодою про асоціацію, в тому числі 54% за напрямком «Соціальна політика та трудові відносини» [2].

Окрім того, демонструючи рішучість якнайшвидше стати повноправним членом ЄС, Кабінет Міністрів України 28 лютого 2023 р. ініціював процес внутрішньої оцінки стану наближення українського законодавства до законодавства ЄС (селф-скринінг), прийнявши відповідну постанову № 189 «Про затвердження Порядку проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (acquis ЄС)» [3].

Зазначена оцінка дає змогу визначати стан адаптації законодавства України до права ЄС, виявляти недоліки та невідповідності, які необхідно усунути в межах підготовки до вступу в ЄС. За результатами проведення селф-скринінгу сформовано звіти за 34 переговорними розділами, в тому числі за розділом 19 «Соціальна політика та зайнятість». Правила ЄС у цьому розділі включають мінімальні стандарти трудового права, рівності, охорони праці та техніки безпеки і недискримінації, а також охорона здоров'я та безпека на робочому місці, соціальний діалог на рівні ЄС [1].

Слід зазначити, що в Угоді про асоціацію передбачене зобов'язання України щодо наближення її законодавства до значної кількості директив ЄС у сфері зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей. Як член Міжнародної організації праці (МОП), Україна ратифікувала 71 конвенцію

МОП, 61 з яких є чинною. Аналіз переговорного розділу 19 «Соціальна політика та зайнятість» проводиться в межах наступних сфер: загально соціальні положення; умови праці; зайнятість і безробіття; наближення окремих соціальних положень. За вказаними напрямками є значна кількість актів права ЄС, які наразі вже імплементовано до українського законодавства. Існує певна кількість актів, які не потребують імплементації, а також ті, які підлягають імплементації, однак не імплементовано, імплементацію яких розпочато або досягнуто середній та значний рівень імплементації (до 80% більше). Окрім того, оскільки Україна поки не є державою-членом ЄС, певні положення можуть бути імплементовані лише після вступу нашої країни до Європейського Союзу [1].

Зрозуміло, що існує ціла низка проблем імплементації актів права Європейського Союзу (ACQUIS ЄС), в тому числі в сфері соціального захисту.

Основними з таких проблем є: недостатня укомплектованість органів виконавчої влади відповідними фахівцями; відсутність достатньої кількості кадрових та фінансових ресурсів для забезпечення належної імплементації актів права ЄС; недостатній рівень кваліфікації кадрів з питань адаптації законодавства України до актів права ЄС, що залучені до зазначеного процесу; необхідність посилення інституційної спроможності. Також до системних проблем, які перешкоджають імплементації актів права ЄС, в тому числі в сфері соціального захисту, можна віднести необхідність перекладу значної кількості актів права ЄС українською мовою та експертної підтримки проектів міжнародної технічної допомоги [1].

Попри існуючі проблеми, Україна активно продовжує виконувати зобов'язання за Угодою про асоціацію, досягнувши помітного результату у сфері соціальної політики, зайнятості та соціального захисту. Впровадження європейських практик у зазначеній сфері дозволить розвивати висококонкурентну соціальну політику, яка спрямована на повну зайнятість і соціальний прогрес. Забезпечення стандартів у сферах трудового права, забезпечення рівності, здоров'я та безпеки на робочому місці, боротьби з дискримінацією, соціального захисту дозволить покращити умови праці, підвищити мобільність працівників, протидіяти соціальній ексклюзії та дискримінації, сприятиме соціальній справедливості, рівності між жінками та чоловіками, захисту прав дітей, солідарності між поколіннями тощо [1].

Тобто в сучасних умовах перед Україною стоїть завдання, яке полягає у тому, щоб Європейський Союз ухвалив історичне рішення про відкриття переговорів щодо членства України в ЄС. Для цього потрібно на державному рівні реалізувати низку важливих структурних реформ для збереження високої динаміки євроінтеграційних процесів, в тому числі в сфері соціального захисту та соціальної політики в цілому.

Висновки. Отже, відповідна імплементація актів права Європейського Союзу (ACQUIS ЄС) – це запорука успішного виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, в тому числі у соціальній сфері, а також гарантія формування та реалізації державної політики соціального захисту на основі європейських стандартів та принципів, а саме: прозорості, оперативності, прогнозованості та якості, що сприятиме підвищенню рівня захищеності

найбільш вразливих верств населення в сучасних надзвичайно складних умовах воєнного стану в країні.

Література

1. Звіт за результатами проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (ACQUIS ЄС). URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/zvit_UA.pdf.

2. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС за 2022 рік. К. 2023. 102 с. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/zvit_pro_vykonannya_ugody_pro_asociaciyu_za_2022_rik.pdf.

3. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2023 р. № 189 «Про затвердження Порядку проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (acquis ЄС)». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/189-2023-%D0%BF#Text.

4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

Грей В.Ю.

ФУНКЦІЇ ТА ПРИНЦИПИ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВОЮ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Постановка проблеми. Вченими виділяється цілий комплекс значних соціальних, економічних, наукових, технологічних та інших проблем аграрних товаровиробників. До них насамперед слід віднести такі фундаментальні проблеми, як недоліки у сфері взаємовідносин між державними органами влади та представниками сільськогосподарського виробництва.

Виклад основного матеріалу.

Функції регулювання державою аграрного сектору можна розділити за такими основними напрямками:

1) забезпечення належного рівня розвитку конкурентного середовища, здійснення належної політики у сфері антимонопольного регулювання, забезпечення належного правового регулювання;

2) підтримання попиту, шляхом формування ефективної державної системи замовлень у представників аграрного виробництва;

3) реалізація практики розумного протекціонізму, застосування розумних митних тарифів;

4) забезпечення необхідних ділових умов шляхом формування концесійних проектів у аграрному виробництві;

5) лояльна політика регулювання щодо забезпечення аграрних виробників доступними ресурсами;

6) розвиток системи виховання та розвитку кадрів для аграрного виробництво;

7) забезпечення оптимальної політики регулювання та управління, що передбачає застосування спеціальних механізмів у рамках діючої інституційної площини, застосування преференцій у вигляді спеціальних інструментів регулювання.

Характерні риси та особливості здійснюваного державою впливу утворюють систематизований процес державного регулювання аграрного сектора. Подібний процес має власні, базисні постулати функціонування:

1) процес державного регулювання є систематизованим комплексом низки заходів правового, економічного, соціального, організаційного характеру, вкладених у розвиток аграрного сектору, що забезпечує продовольчу автономію держави;

2) сучасна система державного регулювання аграрного сектору ґрунтується на прихильності до системи принципів ринкових механізмів функціонування. Завдання підвищення ефективності державного регулювання аграрного сектору має насамперед виходити з вирішення питання про вдосконалення процесу забезпечення продовольчої безпеки, який набув найбільшої актуальності в період війни росії проти України.

Деякі автори у якості принципів удосконалення державного регулювання аграрного сектору виділяють стійкість і адресність державної підтримки, її гарантованість, рівнодоступність, єдність ринку України та методів антимонопольного регулювання [1]. На думку інших науковців держава зобов'язана здійснювати регулювання таких напрямів як формування аграрного ринку, його кредитування, страхування та обтяження [2]. Серед базових основоположних принципів державної підтримки аграрного сектору аграрна наука виділяє наступне [3]:

1) адресність державної підтримки та її цільовий характер - спрямовані кошти повинні використовуватися за встановленими цільовими призначеннями, а саме для цілей сільськогосподарського виробництва та діяльності агросектору;

2) гарантована та всіма доступна державна підтримка - зобов'язання держави в частині агропродовольчої політики вносяться до відповідних державних програм і є доступним для всіх національних виробників рівною мірою;

3) ефективність використання коштів - використання державних коштів повинні не перевищувати, або бути нижчими за отримані результати.

Дотримання зазначених принципів дозволить, за умов циклічності економіки та необхідності збільшення темпів економічного зростання, забезпечувати стійкість функціонування та розвитку національного аграрного сектору економіки. У ході здійснення державного регулювання аграрного сектору необхідно скоординувати процес регулювання у бік таких важливих заходів:

1) забезпечення необхідних умов аграрних виробників, що захищають позицію, на ринках внутрішньої та зовнішньої взаємодії;

2) удосконалення інфраструктури, сприяння дослідженням у аграрному секторі, посилення темпів інвестиційних та інноваційних напрямів розвитку;

3) створення та сприяння розвитку систем підготовки кадрів аграрного сектору;

4) підтримка стабільності у забезпеченні суспільної маси товарами продовольства першої необхідності;

5) розвиток та підтримання сільської кооперації;

6) збільшення обсягів експорту аграрної продукції, за одночасного повного забезпечення насиченості внутрішнього ринку.

Заходи державного регулювання аграрного сектору економіки реалізуються за допомогою використання ключових методів регулювання, які у своїй сукупності формують характер аграрної політики, що проводиться державою, що виражається в інституційному середовищі.

Висновки.

З метою підвищення результативності підтримки держава застосовує критерії надійності отримувачів, до яких належать: відсутність поточної заборгованості перед бюджетами; своєчасність у виплаті працівникам зарплат; використання сільськогосподарських земель виключно з метою сільськогосподарського виробництва; збереження та забезпечення необхідного рівня поголів'я худоби; досягнення достатності у рівні врожайності.

Література

5. Остапенко С. О. Теоретичні підходи до формування економічних засад державного регулювання аграрного сектору України. Ефективна економіка. 2021. № 11. – URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9586

6. Державне антикризове регулювання аграрного сектору економіки України: [монографія] / С. В. Петруха; [Ін-т екон.-прав. дослідж.]. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 521 с.

7. Кундєєва Г. О. Державне регулювання агропродовольчого ринку: підтримка споживача. Інфраструктура ринку. 2020. Вип. 40. С. 96-102.

Гринь Д.В.

МЕХАНІЗМИ ПІДВИЩЕННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Метою будь-якої сучасної економічної системи є забезпечення умов для її потенційного зростання, і на цій основі – забезпечення всебічного розвитку людини, суспільства та держави. Оцінка доводить, що для досягнення нової якості збільшення потенціалу економічного забезпечення системи безпеки життєдіяльності необхідні: збільшення продуктивності праці, сприятливий інвестиційний та підприємницький клімат, підтримка та орієнтація на експорт вітчизняних виробників, високий рівень конкуренції між підприємствами, підтримання макроекономічної стабільності, доступність кредитних коштів, зниження інфляції, удосконалення галузевих та регіональних систем управління, розвиток високотехнологічних галузей, забезпечення

соціальної стабільності країни, поліпшення екологічної обстановки, вдосконалення законодавчої бази, зниження адміністративних бар'єрів та багато іншого.

Виклад основного матеріалу. Сучасна економіка є складною системою, що складається з регіональних, вертикально інтегрованих, корпоративних та первинних господарських підсистем, об'єднаних економічними, інфраструктурними, інформаційними, технологічними та іншими зв'язками.

Нині через ряд причин втрачаються передові позиції з низки напрямів розробки та впровадження новітніх технологій, фундаментальної та прикладної науки, знижується інноваційна активність, повільно впроваджуються результати наукових досліджень, недостатньо активно проводиться інноваційна діяльність.[2]

Ключовим чинником економічного зростання є створення умов підтримки вітчизняної промисловості, стабілізації грошового обігу та інфляції. Важливе місце у забезпеченні економічного зростання займає формування галузевої регіональної структури економіки, що відповідає критеріям розвинених індустріальних держав. Це, з одного боку, об'єктивно вимагає підвищення ролі держави у створенні умов зростання економіки та проведення активної структурної політики із застосуванням всього спектра використовуваних економіки методів.[1] З іншого боку, необхідні реальна можливість вільного розвитку регіонів, наведення елементарного порядку в дотаціях, субвенціях, субсидіях та інших преференціях при формуванні довготривалої стратегії, а не щорічного періоду формування бюджетів усіх рівнів без виявлення можливостей утримання «бідних» утворень в умовах економічної зміни ситуації.

Дослідження можливого потенціалу економічного забезпечення системи

Сучасна економіка України є складна система, що складається з регіональних, вертикально інтегрованих, корпоративних та первинних господарських підсистем, об'єднаних економічними, інфраструктурними, інформаційними, технологічними та іншими зв'язками. Проведений аналіз показав, що динаміка структурних змін та темпів економічного розвитку можливого потенціалу економічного забезпечення системи безпеки життєдіяльності залежить від найважливіших факторів:

- створення та підтримки стабільних макроекономічних умов, необхідних для економічного розвитку;

- формування реальних умов для активізації структурної перебудови економіки, насамперед за рахунок підтримки ефективного сектора та прискорення процесів модернізації виробництв;

- підвищення ефективності інвестицій, у тому числі за рахунок поліпшення їх структури на основі диверсифікації та підвищення продуктивності праці;

- впровадження технологій, підтримки наукомістких та сучасних компаній, розвитку вітчизняних цифрових платформ;

- досягнення нової якості виробничої діяльності та підвищення економічної ефективності державних корпорацій, а також низку інших факторів.

У сучасних умовах економічний розвиток великою мірою залежить від підвищення освіти керівників, стимулювання співробітників, взаємної довіри,

формування сприятливого морального клімату, високого рівня соціального захисту у трудових колективах, а також формування комфортного середовища у містах та регіональних утвореннях.

Література

1. Євдокименко В. К. Функції регіонального управління економікою: глобалізаційний вимір / В. К. Євдокименко. – Чернівці, 2006. – 272 с.
2. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М. М. Єрмошенко. – Київ: 2001. – 309 с.

Гусєв В.О.

РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ЯК ПРІОРИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ

Постановка проблеми. Сталий розвиток аграрного сектору України неможливий без наявності висококваліфікованої та конкурентоспроможної робочої сили. Наразі вітчизняний аграрний сектор стикається з комплексом проблем, пов'язаних з людським капіталом, що негативно впливає на його продуктивність, конкурентоспроможність, інноваційний потенціал та, як наслідок, на продовольчу безпеку країни.

Виклад основного матеріалу. Людський капітал, як сукупність знань, навичок, досвіду та особистих якостей, якими володіє людина, відіграє ключову роль у розвитку аграрного сектору та його переході до сталого розвитку. Інвестування в людський капітал стає все більш важливим чинником зростання продуктивності, конкурентоспроможності та інновацій в аграрній сфері.

Роль уряду та політика в сфері розвитку людського капіталу. У контексті державної аграрної політики, роль уряду полягає у створенні сприятливих умов для розвитку людського капіталу. Це може бути досягнуто шляхом: 1) розробки та реалізації стратегій, програм та ініціатив, спрямованих на розвиток освіти та навичок, необхідних для роботи в аграрному секторі; 2) підтримки співпраці між освітніми інституціями, аграрним бізнесом та державою; 3) створення стимулів для інвестицій в людський капітал з боку приватного сектору; 4) забезпечення доступу до якісної освіти та навичок для всіх верств населення, включаючи сільську молодь та жінок [1].

Взаємодія між освітніми інституціями, аграрним бізнесом та державою. Важливим аспектом розвитку людського капіталу в аграрному секторі є налагодження ефективної взаємодії між освітніми інституціями, аграрним бізнесом та державою. Ця співпраця може включати: 1) розробку спільних навчальних програм, які відповідають потребам аграрного сектору; 2) проведення спільних досліджень та інновацій; 3) організацію стажувань та

практик для здобувачів вищої освіти на аграрних підприємствах; 4) створення центрів досконалості для підготовки кадрів для аграрного сектору.

Інвестиції в людський капітал. Інвестиції в людський капітал є одним з найефективніших способів підвищення продуктивності аграрного сектору. Ці інвестиції можуть включати: 1) підвищення рівня освіти та навичок працівників аграрного сектору; 2) навчання та перепідготовку кадрів для роботи з новими технологіями; 3) підтримку розвитку дослідницького потенціалу в аграрній сфері; 4) забезпечення доступу до інформаційних та комунікаційних технологій для сільського населення.

Міждисциплінарні дослідження та інновації в агротехнологіях. Сучасні міждисциплінарні дослідження та інновації в агротехнологіях суттєво впливають на розвиток людського капіталу. Цей вплив проявляється у кількох аспектах. По-перше, зростає попит на нові знання та навички. Розвиток агротехнологій потребує від працівників аграрного сектору знань та навичок, яких не було потрібно раніше. Це стосується STEM-компетенцій, цифрової грамотності, критичного мислення, аналітичних здібностей. По-друге, виникає потреба у підвищенні кваліфікації та перепідготовці кадрів. Працівникам аграрного сектору необхідно постійно оновлювати свої знання та навички, щоб встигати за новітніми технологіями. По-третє, стимулюється розробка нових освітніх програм. Освітні програми мають відповідати потребам сучасного аграрного сектору та готувати фахівців з необхідними компетенціями. По-четверте, зростає роль дослідницьких інститутів. Дослідницькі інститути співпрацюють з аграрними підприємствами для розробки та впровадження нових технологій. По-п'яте, підвищується конкурентоспроможність аграрного сектору. Впровадження інновацій та нових технологій робить аграрний сектор більш конкурентоспроможним на світовому ринку [2].

Для того, щоб максимально використовувати можливості, які відкриваються завдяки сучасним міждисциплінарним дослідженням та інноваціям в агротехнологіях, необхідно: 1) створити сприятливі умови для розвитку інновацій. Це включає державну підтримку досліджень та інновацій, а також стимулювання приватних інвестицій в аграрні технології; 2) підвищити доступність освіти та перепідготовки кадрів. Працівники аграрного сектору повинні мати доступ до освітніх програм, які дозволять їм отримати необхідні знання та навички; 3) забезпечити співпрацю між освітніми інститутами, дослідницькими центрами та аграрними підприємствами. Об'єднання зусиль цих трьох груп дозволить максимально ефективно використовувати ресурси та розробляти інноваційні технології, які відповідають потребам аграрного сектору [3]. Реалізація цих заходів дозволить Україні використовувати сучасні міждисциплінарні дослідження та інновації в агротехнологіях для розвитку людського капіталу та підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору.

Виклики та перспективи розвитку людського капіталу. Розвиток людського капіталу в аграрному секторі України стикається з низкою викликів, таких як: 1) дефіцит кваліфікованих кадрів (відтік кадрів з сільської місцевості, невідповідність освітніх програм потребам аграрного сектору, нестача інвестицій в розвиток людського капіталу); 2) низька якість людського капіталу

(застаріла система підготовки кадрів, недостатній рівень розвитку STEM-освіти, нестача цифрової грамотності); 3) неефективна система управління людським капіталом (відсутність чіткої кадрової політики, недосконала система мотивації, відсутність системи кар'єрного росту); 4) воєнні дії та несприятливі демографічні тенденції (збройні конфлікти, старіння населення, внутрішня та зовнішня міграція).

До перспектив розвитку людського капіталу відносимо: 1) підвищення престижності праці в аграрному секторі (зростання заробітної плати, поліпшення умов праці, розвиток соціальної інфраструктури); 2) модернізація системи підготовки кадрів (оновлення навчальних програм, відповідність їх потребам аграрного сектору, розвиток STEM-освіти, цифрова трансформація освіти); 3) впровадження ефективної системи управління людським капіталом (розробка чіткої кадрової політики, вдосконалення системи мотивації, створення системи кар'єрного росту); 4) заохочення молоді до роботи в аграрному секторі (створення програм підтримки молодих фахівців, надання грантів, стипендій, пільгових кредитів); 5) використання нових технологій (впровадження автоматизації, робототехніки, штучного інтелекту, що потребуватиме розвитку нових навичок у працівників). Реалізація цих перспективних напрямів дозволить Україні сформувати висококваліфіковану та конкурентоспроможну робочу силу для аграрного сектору, що стане запорукою сталого розвитку аграрної сфери та продовольчої безпеки країни.

Висновки. Розвиток людського капіталу є стратегічним пріоритетом державної аграрної політики України. Інвестування в людський капітал є ключовим чинником зростання продуктивності, конкурентоспроможності та інновацій в аграрній сфері. Успішна реалізація цієї політики потребує співпраці між урядом, освітніми інституціями, аграрним бізнесом та громадянським суспільством.

Для досягнення цілей сталого розвитку в аграрній сфері України, державна політика в сфері розвитку людського капіталу має бути спрямована на: 1) підвищення рівня освіти та навичок працівників аграрного сектору, з акцентом на STEM-дисципліни, цифрові навички та підприємницькі компетенції; 2) створення системи постійного навчання та підвищення кваліфікації, яка б відповідала потребам аграрного сектору, що постійно змінюється; 3) підтримку розвитку дослідницького потенціалу в аграрній сфері та стимулювання інновацій; 4) забезпечення доступу до якісної освіти та навичок для всіх верств населення, включаючи сільську молодь та жінок; 5) створення сприятливих умов для розвитку сільської місцевості та стимулювання молоді до залишення в ній.

Реалізація цих заходів дозволить Україні сформувати висококваліфіковану та конкурентоспроможну робочу силу для аграрного сектору, що стане запорукою сталого розвитку аграрної сфери та продовольчої безпеки країни.

Література

1. Savitska, I. (2015). Сучасний стан та перспективи розвитку людського капіталу в аграрному секторі економіки. Наукові праці

Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки, (27), 94-104. URL: https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=463056

2. Zaika, S., & Gridin, O. (2020). Human capital development in the agricultural economy sector. Technology Audit and Production Reserves, 1(4), 51, 30-36. http://doi.org/10.15587/2312-8372.2020.194444

3. Гопанок, І. (2017). Пріоритети удосконалення кадрової політики в агробізнесі. Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія «Економічні науки», (4), 343-352. URI: https://repo.btu.kharkov.ua//handle/123456789/7302

Жебєлев І. І.

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ: ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ

Постановка проблеми. Транспорт є ключовим інфраструктурним елементом, матричним скелетом економіки будь-якої країни сучасного світу. Нищівна війна російської федерації проти незалежної України одним зі своїх побічних наслідків висвітлила принципову стратегічну вагу транспортної інфраструктури та транспортної галузі країни як в функціонування економіки, так і в забезпеченні обороноздатності держави. Тому в повоєнному відновленню України необхідно не тільки і не стільки зосереджуватися на механічному відновленню зруйнованих доріг та інженерних споруд і комунікацій, скільки на формуванні та реалізації принципово нової державної політики на основі врахування інноваційних підходів до розвитку транспортних комплексів розвинених держав зокрема, в таких сферах, як розвиток об’єктів транспортної інфраструктури, забезпечення безпеки на транспорті, формування стимулюючої податкової й тарифної політики, оновлення матеріально-технічної бази та приведення національного транспортного законодавства до міжнародних та європейських вимог і стандартів, створення єдиного інформаційно-економічного та транспортно-логістичного простору тощо.

В цьому плані В. Ровенська та А. Красножон наголошують, що "нарощення та раціональне використання транспортного потенціалу країни, забезпечення сталого розвитку автотранспортної системи України відноситься до стратегічних напрямів. Сталий розвиток автотранспорту – це, насамперед, його гармонійний розвиток, що передбачає гармонізацію та поєднання економічного, соціального й екологічного підходів; їх узгодження та перекладна мову конкретних заходів, які є засобами досягнення сталого розвитку транспортної системи – завдання з великим рівнем складності, оскільки всі його складові повинні бути збалансованими між собою" [1, с. 50].

Виклад основного матеріалу. Війна путінського режиму проти незалежної України показала, що в стратегічному й безпековому вимірі вибудовувати транспортну інфраструктуру країни необхідно таким чином, щоб її стан максимально задовольняв необхідний ступінь обороноздатності та економічної безпеки країни й відповідав стандартам та тенденціям розвитку міжнародних і

міжрегіональних транспортних коридорів з урахуванням майбутнього зростання транспортних потоків. Повоєнна відбудова транспортної інфраструктури України вимагатиме врахування сучасних світових тенденцій та інноваційних підходів, що вже виразно виокреслюються в світових транспортних процесах, відносинах та логістиці.

Узагальнення наукових досліджень в зазначеній царині та сучасного науково-практичного доробку закордонних і вітчизняних авторів надають можливість систематизувати основні інноваційні підходи та тренди розвитку транспорту та транспортної галузи ЄС в найближче десятиліття. Такими трендами є:

– загальне збільшення обсягів транспортних перевезень та географічне зміщення послуг із заходу на схід Європи, особливо після закінчення війни в Україні, куди в період відновлення країни ЄС поставлятимуть значні обсяги будівельних, промислових та інших товарів. Водночас це викличе посилення й без того значного дефіциту кадрів кваліфікованих водіїв категорії "Д" (наприклад, в сусідній Польщі станом на 2023 рік офіційно визнається цей дефіцит визнається на рівні 200 тисяч осіб [4, с. 11]);

– перехід транспортного ринку в фазу революційного технологічного розвитку (що спирається на штучний інтелект та геоінформаційне регулювання перевезень), який обумовлює посилення державного адміністративно-правового регулювання галузі в цілому. Зокрема, на рівні ЄС плануються кардинальні зміни до правил автомобільного транспорту, включаючи положення "Пакету мобільності" [2] та зміни до положень про координацію систем соціального забезпечення та інших соціальних нормативних актів;

– внаслідок цифровізації відбудеться технологічний перехід галузі транспорту від традиційного формату до постіндустріального, для якого характерним стане, по-перше – все більша автономізація транспортних засобів (управління за допомогою штучного інтелекту без участі водіїв), що знизить експлуатаційні витрати та рівень аварійності на дорогах: по-друге відбуватиметься перехід до використання двигунів на альтернативних видах палива (електричні батареї, водень), що значно зменшить шкідливі викиди в атмосферу та дозволить адаптувати галузь до зростаючих вимог до викидів CO_2;

– масовий перехід на електромобілі в країнах європейської спільноти посилить проблему утилізації як фізично, так і морально застарілих автомобілів, що спричинить тенденцію їх перенаправлення до третіх, менш розвинутих країн;

–посилення інноваційних транспортних послуг і технологій, які сприяють декарбонізації транспортної діяльності;

– реалізація інноваційних підходів у транспортній діяльності щодо інтер-, мультимодальних і термінальних систем перевезення вантажів, технології перевезення «від дверей до дверей», сучасних телекомунікаційних систем супроводу вантажоперевезень тощо [5, с. 70].

Фахівці Національного авіаційного університету вбачають удосконалення державної політики розвитку транспортної інфраструктури України у формуванні інвестиційної моделі інноваційного типу, збільшенні частки капітальних інвестицій у нематеріальні активи, фінансування відтворення

активів підприємств транспортного комплексу через лізинг, концесії, залучення коштів міжнародних організацій, державні інвестиції, пільгове кредитування банківськими установами на основі компенсації державою частини процентної ставки тощо [3, с. 21].

Таким чином неминучі зміни в функціонуванні транспортних систем мають певною мірою революційний характер та кардинально змінять структуру й сутність самої транспортної галузі світу. Тому головним завданням повоєнного публічного управління транспортною галуззю має стати забезпечення на інноваційних засадах конкурентоспроможності транспортної системи країни, реалізація транзитного потенціалу держави. Досягнення цієї мети в Україні означатиме формування транспортної інфраструктури світового рівня і створення таким чином міцної основи для успішної інтеграції України в світову транспортну систему й перетворення експорту транспортних послуг в одне з найбільших джерел доходів країни.

Висновки. Врахування сучасних світових тенденцій та на основі цього реорганізація державної транспортної політики України в повоєнний період має особливо важливе значення для нашої країни, яка має найкраще за коефіцієнтом транзитності географічне розташування України й спроможна зайняти належне місце в європейській транспортній системі. Відтак для нашої України, щоб не опинитися на периферії світової історії нагальною повстає необхідність удосконалення й осучаснення державної транспортної політики, яка була б здатна ефективно відповісти на існуючі виклики й загрози, була спрямованою на створення передумов для переходу національної транспортної галузі на новий рівень, відповідний рівню розвитку транспортних систем і транспортних ринків Європейського співтовариства та світу.

Література

1. Ровенська В., Красножон Г. Проблеми сталого розвитку підприємств галузі автомобільного транспорту. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2017. Вип. 16. С. 45–53.

2. Пакет мобільності – що чекає перевізників і як до цього підготуватися. *Інтернет-портал Trans.eu*. 03.06. 2020. URL : https://www.trans.eu/ua/blog/lohistyka-4-0/paket-mobilnosti/

3. Смерічевський С. Ф., Михальченко О. А., Райчева Л. І. Структурна політика відтворення в транспортному комплексі України та інноваційно-інвестиційні механізми її реалізації. *Економіка та держава*. 2022. № 7. С. 16–21.

4. Transport przyszłości. Raport o perspektywach rozwoju transportu drogowego w latach 2020 – 2030. Związek Pracodawców „Transport i Logistyka Polska”. Warszawa: TLP, 2019. 82 s.

5. Чорна О. В., Фалович Н. М., Шевчук О. С., Попович П. В., Буряк М. В. Нормативно-правове забезпечення умов функціонування транспортних систем та напрями його вдосконалення. *Розвиток транспорту*. 2022. Вип. 2. С. 64–76.

Жила К.В.
Чубань В.С.

ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. Державний фінансовий контроль є важливим інструментом забезпечення законності, ефективності та цільового використання бюджетних коштів, державного майна та інших фінансових ресурсів держави. Він спрямований на запобігання та виявлення фінансових порушень, а також на усунення їхніх наслідків.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до чинного законодавства, державним фінансовим контролем охоплюються такі найважливіші для суспільства сфери як оборона, паливно-енергетичний сектор, агропромисловий комплекс, житлово-комунальне господарство, освіта і наука, охорона здоров'я і соціальний захист населення, інфраструктура і транспорт тощо. Планування та реалізація заходів державного фінансового контролю визначається з урахуванням їх актуальності, соціально-економічного значення, обсягів фінансування окремих бюджетних програм, а також обумовлена наявністю потенційних ризиків допущення фінансових зловживань, виявлення та забезпечення усунення незаконних, нецільових витрат та недостач ресурсів [3].

В Україні державний фінансовий контроль здійснюється різними органами та установами, які мають різні повноваження та компетенцію. До них належать:

- Державна аудиторська служба України;
- Рахункова палата України;
- інші органи державної влади та місцевого самоврядування, яким законом надано право здійснювати державний фінансовий контроль.

Сучасний стан державного фінансового контролю в Україні характеризується рядом проблем, які потребують вирішення. До основних проблем можна віднести:

- Недостатня ефективність контрольних заходів. Це пов'язано з низкою факторів, зокрема, з недостатнім фінансуванням контрольних органів, їхньою недостатньою кваліфікацією, а також з корупцією та іншими негативними явищами в суспільстві.
- Недосконаліть нормативно-правової бази державного фінансового контролю. Це призводить до невизначеності уповноважень контрольних органів, а також до труднощів у застосуванні ними заходів контролю.
- Недостатня співпраця між контрольними органами. Це ускладнює своєчасне виявлення та усунення фінансових порушень.

Для вирішення цих проблем необхідно провести комплекс реформ у сфері державного фінансового контролю. До основних напрямів реформування можна віднести:

- Посилення кадрового потенціалу контрольних органів. Це передбачає підвищення рівня кваліфікації працівників контрольних органів, а також забезпечення їхньої матеріально-технічною базою.
- Удосконалення нормативно-правової бази державного фінансового контролю. Це передбачає внесення змін до чинного законодавства з метою підвищення ефективності державного фінансового контролю.
- Співпраця між контрольними органами. Це передбачає розробку та запровадження механізмів взаємодії між контрольними органами, а також створення єдиної інформаційної системи державного фінансового контролю.

Серед наступних етапів удосконалення організації та функціонування інституту державного фінансового контролю можемо виділити такі: гармонізація вітчизняного законодавства відповідно до стандартів Європейського Союзу; чітке розмежування та закріплення повноважень, функцій та компетенції за відповідними службами державного фінансового контролю; розбудова механізму взаємодії з інституціями ЄС, вивчення та використання кращих європейських практик і законодавства[1].

Висновки. Отже, державний фінансовий контроль є важливим інструментом для забезпечення фінансової стабільності, прозорості та відповідальності в управлінні бюджетними ресурсами в Україні. Тому для покращення фінансової системи та для запобігання фінансових криз державний контроль у сфері фінансів дуже важливий і його слід постійно покращувати.

Література

1. Погріщук Г.Б., Головай Н.М. Сучасні проблеми та перспективи розвитку державного фінансового контролю в Україні. Електронний журнал з економічних наук «Економіка та суспільство» №46, 2022. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2077/2005 (*дата звернення 23.01.2024*)

2. Дейнеко Є. В. Аналіз стану та перспективи організації державного внутрішнього фінансового контролю в умовах реформування державного фінансового контролю України. Журнал «Бізнес Інформ» №9, 2016. С. 184-191.

3. Chuban’ V. S., Krichker O. Y. Certain taxes and fees levying in martial law period. *Сучасні проблеми розвитку фінансових систем*: матеріали І міжнародної науково-практичної конференції: Черкаський державний технологічний університет, 24 - 25 травня 2022 року. Черкаси, 2022. 100 с. С. 3-4

Карпеко Н.М.

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЧИННИКІВ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ КУЛЬТУРОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблеми. Інноваційна культура підприємства - це комплексне поняття, частина корпоративної культури, відбиваюча сукупність вченості, навичок, здібностей, моральних якостей і, отже, готовності колективу

до створення і освоєння нововведень для забезпечення конкурентоспроможності виробництва в умовах ринкової економіки. Інноваційна культура промислового підприємства формується, передусім, на основі творчих здібностей і креативного потенціалу його працівників. Проте на процес формування впливає безліч чинників, які необхідно враховувати при розробці механізму управління інноваційною культурою промислового підприємства для забезпечення і підвищення його конкурентоспроможності.

Виклад основного матеріалу. Сучасна економічна наука виділяє різні чинники інноваційної культури промислових підприємств за наступними ознаками: разнонаправленість, сила дії, природа походження і інші. З метою глибшого вивчення природи виникнення і формування інноваційної культури потрібна розробка класифікації її чинників. Використовуючи загальні підходи до угрупування соціально - економічних чинників управління підприємством, викладені в працях економістів вважаємо за можливе запропонувати класифікацію чинників, що формують інноваційну культуру.

Розглянемо зміст кожної групи чинників. До зовнішніх чинників відносяться різні умови формування інноваційної культури промислового підприємства, які створюються зовнішніми суб'єктами, а саме міжнародними компаніями, об'єднаннями, державою, іншими підприємствами і організаціями. До числа зовнішніх чинників можна віднести:

- рівень науково-технічного розвитку, його сучасний стан і тип розвитку: екстенсивний, інтенсивний. Як відомо поява принципово нових технологій, технічних рішень при виробництві продукції, вдосконалення технологічного процесу змінюють не лише характер конкуренції, але і вимоги, що пред'являються до конкурентоспроможності підприємства. Ці зміни викликають необхідність формування інноваційної культури, її розвитку і підвищення до нового рівня. З метою забезпечення конкурентоспроможності підприємству необхідно підтримувати необхідний рівень інноваційної культури за допомогою вдосконалення використовуваних технологій, поліпшення використання наявних ресурсів [1, с.89];

- рівень освіти, навичок і кваліфікаційний склад працівників підприємства;

- політику держави в області науково-технічного розвитку, яка визначає напрями і темпи розвитку науко-технічного прогресу не лише в різних галузях народного господарства, але і в регіонах і державі в цілому. Така політика сприяє розвитку фінансовій, нормативно-правовій підтримці формування необхідного рівня інноваційної культури підприємств;

- нормативно-правову базу формування інноваційної культури підприємств;

- політику держави і місцевого самоврядування в області оподаткування, сприяючу або утрудняючу розвиток інноваційної культури;

- стратегії розвитку підприємства в області маркетингу і господарського розвитку, вимагаючі досягнення і підтримку необхідного рівня інноваційної культури;

- рівень технічної оснащеності виробництва;

- систему управління інноваційною культурою, включаючу роботу по формуванню і розвитку інноваційної культури персоналу, умов праці, підтримки інноваційного розвитку підприємства;

- фінансову стійкість підприємства;

- психологію українських підприємств, особливості мислення і існуючі стереотипи ведення виробничої, господарської, управлінської діяльності.

Формування інноваційної культури відбувається під впливом діяльності різних суб'єктів: керівників підприємств і підрозділів, а також персоналу підприємства. Виділення цієї ознаки підрозділяє чинники формування інноваційної культури промислового підприємства на об'єктивні і суб'єктивні.

Об'єктивні чинники не залежать від діяльності підприємства і виникають з різних причин, викликаним найчастіше зовнішніми обставинами. Таким чином зовнішні чинники практично повністю співпадають з об'єктивними. Виключеннями є такі зовнішні чинники як конкурентне середовище, яке формується, у тому числі і за рахунок діяльності самого промислового підприємства і відноситься, отже, до суб'єктивних чинників [3, с.120].

У свою чергу суб'єктивні чинники виникають під впливом функціонування підприємства і залежать від конкретних рішень його керівників. Серед суб'єктивних чинників формування інноваційної культури можна виділити стан науково-технічного розвитку, рівень підтримки процесу створення і використання інновацій, як на рівні підприємства, так і на рівні галузі.

Виділення ознаки «рівень керованості» обумовлено необхідністю дослідження впливу чинників на рівень інноваційної культури і виявлення таких чинників, вплив яких неможливо уникнути.

До керованих чинників слід відносити усі суб'єктивні чинники внаслідок того, що дія і міра їх впливу піддається прогнозуванню, регулюванню і контролю прояву з боку підприємства. Облік і аналіз результатів дії таких чинників дозволить підприємству спланувати використання їх впливу на рівень інноваційної культури і своєчасно організувати заходи по його підвищенню.

Здійснення управління чинниками цієї групи і використання їх впливу на формування інноваційної культури є обов'язковим елементом системи управління інноваційною культурою підприємства і забезпечення ефективності цього управління.

До групи некерованих чинників входить ряд зовнішніх об'єктивних чинників, до них відносяться політика держави в області підтримки освіти, у сфері розвитку науки і техніки, в області оподаткування і формування нормативноправовой бази розвитку інноваційної культури.

Виділення в класифікації ознаки «напрям дії на інноваційну культуру» викликаний необхідністю обліку і використання певних відмітних особливостей різних чинників формування інноваційної культури, які проявляють свої властивості в різних аспектах і напрямах: технологічні, соціально-психологічні, фізіологічні, організаційні і економічні [1, с.90].

Формування і розвиток інноваційної культури вимагає обов'язкових вкладень з боку підприємства. Економічні чинники залежать від фінансових

можливостей підприємства, рівнів платоспроможності і рентабельності, перспектив його фінансово-економічного розвитку.

Висновки. Ефективне управління інноваційною культурою вимагає обліку різних способів впливу чинників на неї, що у свою чергу вимагає використання різних методів управління. За ознакою «спосіб впливу» чинники формування інноваційної культури слід розділяти на дві групи: прямі і непрямі. Чинники прямої дії роблять безпосередній вплив на інноваційну культуру, тоді як чинники непрямої дії роблять опосередкований вплив.

Враховуючи описані чинники, підприємство може використати резерви підвищення рівня інноваційної культури для забезпечення конкурентоспроможності в цей період і в перспективі. Підвищення ефективності управління інноваційною культурою промислового підприємства забезпечується на основі виявлення чинників, що формують інноваційну культуру. Розроблена класифікація чинників дозволяє створювати ефективний механізм управління інноваційною культурою для забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

Література

1. Боковець В.В. Удосконалення управління інноваційними процесами на сучасних підприємствах. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». 2017. Випуск 24. Частина 1. С. 88–92

2. Жучок Т.М. Удосконалення підходів управління інноваційною діяльністю на промислових підприємствах регіону / Т.М. Жучок // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2013. - № 4 (193). – Ч. 2. – С. 199-203.

3. Лівошко Т.В. Інновації та інноваційна політика підприємства: принципи формування та механізми реалізації / Т.В. Лівошко, Д.С. Дворніченко // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2014. - №6. – С. 116-124.

Карпеко О.В.

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ КОНЦЕПЦІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. Розробка і реалізація концепцій, а також прогнозів територіального розвитку добре зарекомендували себе в питаннях державного регулювання регіональної політики. Концепції і прогнози дозволяють сканувати горизонти планування і здійснювати сценарне планування, що дозволяє забезпечити зв'язок можливого з дійсним. У концепціях територіального розвитку є присутньою ідеологія, а також магістральні напрями соціально-економічного прогресу регіональної політики за допомогою розробки і реалізації регіональної стратегії. Концептуальні ідеї розвитку територій є основою для розробки стратегічних планів, цільових і державних програм. Розробку концепцій територіального розвитку необхідно здійснювати з урахуванням

основних положень теорії розвитку систем, при цьому регіони і міста доцільно розглядати як територіальні громадські системи, цілісні і соціально орієнтовані.

*Виклад основного матеріалу.*У державноуправлінській науці разом з динамічними теоріями розроблені просторові теорії і моделі економічного зростання територій. Вони увібрали в себе базові поняття і положення класичних, неокейнсіанських, інституціональних теорій і моделей територіального розвитку, а також міжгалузеві моделі, теорії розміщення виробництва, центральних місць, дифузії нововведень, просторової організації господарської діяльності, концепції нових форм територіальної організації виробництва і інші.

Упереджаючи аналіз теорії регіонального росту необхідно розділити поняття «ріст» і «розвиток». Загальновизнаною головною метою державного регулювання є розвиток, а не просто ріст економіки регіону, виражений в абсолютних і відносних показниках. Згідно з основною ідеєю Пола Самуельсона « не можна прагнути лише до простого кількісного росту виробництва, потрібний внутрішній розвиток усієї соціально-економічної структури суспільства» [3].

Теорії регіонального росту, які розвивалися на заході, були пов'язані з практичною діяльністю держави і грунтувалися на наявних статичних даних. Тому, дослідники були вимушені розглядати регіони, як адміністративно-територіальні одиниці різного ієрархічного рівня. При цьому, часто доводилося ігнорувати те, що межі розтинають територію соціально-економічних вузлових районів, тобто існуючих ареалів з центром, який збирає і поширює ресурсні і інші потоки.

Історично і логічно у безлічі теорій регіонального росту виділяються чотири напрями:

1) неокласичні теорії, які базуються на виробничій функції;

2) теорії кумулятивного росту;

3) нових теорії регіонального росту, виробництва, що грунтуються на рості від масштабу, і недосконалій конкуренції.

Неокласична теорія регіонального росту грунтується на чинниках, що визначають виробничі можливості територій з додаванням чинників виробництва. Представниками цієї теорії є Дж. Бортс, Д. Ромер, А. Уэйл, Р. Барро, Р. Холу. У основі їх розробок лежать базисні правила виробничої функції з убуваючою і постійною віддачею від масштабу, міжрегіональної торгівлі, збалансованого росту, міжрегіональної мобільності чинників виробництва і умов вільної конкуренції.

Існують і сучасні теорії регіонального росту, наприклад, теорія Р. Холу, окрім традиційних виробничих чинників росту, враховує також географічне положення держави, соціальні інститути і політичні чинники. Автор вважає, що підвищити якість продукції і впровадити нові технології можливо лише за наявності продуманої інфраструктури, стимулюючої накопичення капіталу і виробничу активність.

Необхідно відмітити, що у усіх перерахованих неокласичних теорій регіонального росту є недоліки: приміром, ігнорування інновацій і каналів їх

поширення; строгі передумови, що використовуються для пояснення регіонального росту; надання більшої ролі зовнішньому чиннику, дія якого дуже слабо вивчена; концентрація уваги на оброблювальному секторі. Враховуючи усі недоліки неокласичної теорії росту, необхідно виділити її достоїнства. Такими є: вимірність регіонального ефекту; визначення напряму руху чинників виробництва; виявлення міри впливу виробничих і просторових чинників на темпи росту економіки регіонів.

Теорію кумулятивного росту розробляли Г. Мюрдаль, Дж. Фрідман, П. Потье, Х. Гірш, Х.Р. Ласуен. У основі кумулятивної теорії регіонального росту лежить концепція «взаємної і кумулятивної обумовленості» Г. Мюрдаля. Головна теза його роботи полягає в тому, що тільки глибокі реформи в частині контролю над ростом народонаселення, охорони здоров'я, розподілом сільськогосподарських земель можуть створити швидкий розвиток держав.

У розвиток кумулятивної теорії Х. Річардсон висунув тезу про те, що вигоди від регіонального росту розподіляються між регіонами, що знаходяться в сприятливому положенні. Розподіл державних ресурсів між територіями, переслідуючий мету збільшення росту економіки держави, збільшуватиме регіональні нерівності. Державні інвестиції, також як і ринкові сили, збільшують нерівності в розвитку економіки регіонів. На його думку регіональна агломераційна економіка робить істотний вплив на процеси розміщення підприємств, а також ріст продуктивності праці і стимуляцію технічного процесу.

Достоїнствами кумулятивної теорії є інновації, їх розподіл; визначення економічного зростання за рахунок дифузії нововведень і індустріалізації; облік регіональних чинників. До недоліків кумулятивної теорії відносять: політику регіону, спрямовану на насадження великого бізнесу, який ігнорує інтереси регіону; не враховуються значення і кількість малих підприємств; не враховується природа в розвитку регіонального простору [1, с.118].

Третім напрямом регіонального економічного зростання є «нові теорії регіонального розвитку». Представниками цього напряму є Т. Морі, Д. Пуго, Дж. Гаглер, Д. Девіс, Лунгень Інн. Найбільш значимими теоріями є базові теорії агломерації, центральних місць і випадкового росту, засновані на зростаючому ефекті від масштабу в умовах недосконалої конкуренції.

Автори теорій виділяють такі просторові чинники, як транспортні витрати, агломерацію, ефекти від масштабу виробництва, мобільність чинників виробництва. Потенціал росту базується на тому, що за інших рівних умов підприємства розміщуватимуть там, де ринок збуту буде наближайшим. Сила цієї моделі полягає в тому, що виявлення нової причини — «потенціалу ринку» або доступність до ринку збуту заложенна в самій концентрації виробництва в одному штандорті.

Причиною такого розвитку є регіональна агломерація, обумовлена зростаючою віддачею від масштабу. При цьому відбувається зближення міжрегіональних відмінностей розвитку завдяки індустріалізації аграрної периферії і росту об'єму ринку. Практика розвитку країн, що розвиваються, показує, що складно забезпечити ріст промисловості і розширення масштабів

ринку в цих країнах через низьких доходів населення, звичного способу життя людей і повільної мінливості громадських інститутів [2].

Висновки. Слід підкреслити, що Україна має усі шанси вчинити серйозний ривок в розвитку і розміщенні продуктивних сил, якщо зуміє швидко впровадити новітні унікальні виробництва шостого технологічного устрою, зокрема, аддитивні технології цифрового виду діяльності. Фабрики та заводи, які розміщуються в основному поблизу споживача, швидко адаптуються до зовнішніх дій і в процесі своєї діяльності «споживають» мінімальний простір, що можна порівняти з відцентровою силою, що формує нову систему виробництва. Представляється, що нова парадигма розміщення продуктивних сил, що акумулює іновації, досягнення вітчизняних учених, сприятиме пізнанню глибинних властивостей і стосунків просторових соціально-економічних систем і їх окремих компонентів, з'ясуванню особливостей їх локалізації і функціонування, що дозволить наповнити новим змістом регіональний розвиток територій.

Література

1. Грицаєнко М.І. Місце соціального капіталу у формуванні та об’єднанні територіальних громад. Бізнесінформ. 2017. № 8. С. 116–123.

2. Кожина А.В. Теорія інклюзивного місцевого розвитку та її взаємозв'язок з теоріями територіального розвитку. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 22. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/22_2018/19.pdf

3. Методологія планування регіонального розвитку в Україні. Інструмент для розробки стратегій регіонального розвитку і планів їх реалізації. Проект Європейського Союзу «Підтримка регіонального розвитку України. URL: https://cg.gov.ua/web_docs/1/2014/11/docs/Methodology_of_RD_planning.pdf

Кисельов Є.В.

МОДЕЛЬ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОЦІНКОЮ МОЖЛИВОЇ ШКОДИ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ВІД ДЕФІЦИТУ ПОСТАЧАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ

Постановка проблеми. Нестача інвестицій є однією з найважливіших стратегічних загроз енергетичній безпеці України, реалізація якої здатна вплинути на економіку країни і якість життя населення. Як правило, з метою довгострокового макроекономічного планування розглядається кілька сценаріїв довгострокового розвитку економіки країни, що відрізняються, насамперед, темпами зростання ВВП, обсягами кінцевого споживання та інвестиційних ресурсів, динамікою зміни чисельності населення, а також обсягами та структурою експорту та імпорту. На ці показники налаштовується відповідна міжгалузева макроекономічна модель публічного управління, і з її допомогою визначається відповідна кожному сценарію динаміка розвитку усіх галузей

економіки [1; 2].

Виклад основного матеріалу. Паливно-енергетичний комплекс представлений електроенергетикою (окремо розглядається виробництво електроенергії та централізованого тепла), видобутком нафти та вугілля, газовою галуззю (включаючи магістральні газопроводи), переробкою нафти.

В імітаційних моделях енергоспоживання оцінюється попит для галузей економіки та невиробничої сфери в електроенергії, централізованому теплі та паливі. Інформація про взаємоузгоджені обсяги валової продукції всіх галузей надходить з макроекономічної моделі, а динаміка зміни коефіцієнтів їхньої енергоємності визначається окремо для нових та існуючих виробничих потужностей з урахуванням вибуття. Подібна макроекономічна модель є системою балансових рівнянь, де визначаються обсяги виробництва різних видів палива та структура генеруючих потужностей для забезпечення внутрішнього попиту на енергоносії та здійснення експорту [1; 2].

На тлі зростання частки зношеного та застарілого обладнання скорочення інвестицій у паливно-енергетичний комплекс, необхідних для розвитку, модернізації та технічного забезпечення ефективної роботи енергетики, може стати серйозною проблемою для економіки країни загалом та споживачів енергоресурсів зокрема. Зниження необхідного порівняно з базовим сценарієм обсягу інвестицій в електроенергетику країни може призвести до зниження постачання електроенергії споживачам через дефіцит електроенергії на внутрішньому ринку.

Дефіцит енергетичних ресурсів неминуче призводить до відставання розвитку національної енергетики від потреб економіки. У разі відставання розвитку національної енергетики від потреб економіки випереджальне зростання потреб економіки в енергії над зростанням виробничих потужностей паливно-енергетичного комплексу призводитиме до зростання цін на енергоносії, уповільнення темпів економічного розвитку та зниження рівня енергетичної безпеки країни.

Тривале недофінансування сектора електроенергетики може спричинити великомасштабний дефіцит електроенергії та несприятливі наслідки у всіх секторах економіки та соціальній сфері. Зокрема, макроекономічні наслідки від тривалого дефіциту постачання енергетичних ресурсів зростають нелінійно зі збільшенням його обсягів. Очевидно, що в цьому випадку загальна макроекономічна шкода може виявитися значно більшою [1; 2].

Висновки. У цілому, у довгостроковій перспективі реалізація загрози недопостачання енергетичних ресурсів національною енергетичною системою може статися внаслідок низки фундаментальних причин, що варіюються від наслідків повномасштабного російського вторгнення до недостатнього інвестування в паливно-енергетичний комплекс країни. Таким чином, кількісна оцінка можливої шкоди для економіки від дефіциту постачання енергетичних ресурсів є необхідною у процесі оцінки адаптивності національної енергетичної системи. З метою забезпечення енергетичної безпеки країни необхідно, по-перше, стимулювати зростання обсягу інвестицій в економіку за рахунок створення сприятливого інвестиційного клімату, а по-друге, опрацювати

питання про раціональність та шляхи підвищення частки капіталовкладень у паливно-енергетичний комплекс в структурі інвестицій в основні фонди з метою випереджального розвитку виробничих потужностей та транспортних мереж енергетичних компаній.

Література

1. Мороз О. В., Карачина Н. П., Шиян А. А. Концепція економічної безпеки сучасного підприємства: монографія. Вінниця: ВНТУ, 2011. 241 с.
2. Стогній Б. С., Кириленко О. В., Денисюк С. П. Енергетична безпека України. Світові та національні виклики. Київ: Українські енциклопедичні знання, 2006. 408 с.

Кіракосян С.С.

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ В СФЕРІ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Постановка проблеми. Активізація сучасних механізмів публічного управління розвитком територіальних громад дозволить забезпечити загальнодержавний довгостроковий ефект в економічній, екологічній та соціальній сферах держави. Територіальні громади, їх господарські комплекси є повноправними суб’єктами ринкових відносин і знаходяться у прямій залежності від зайнятих позицій на місцевому, регіональному, національному та міжнародному ринках. Виходячи з цього, територіальна громада повинна формувати стратегію свого розвитку. Реалізація цього завдання є основою для практичного застосування, зокрема для розробки сучасних моделей і технологій здійснення місцевого самоврядування, удосконалення його правового та організаційного забезпечення.

Виклад основного матеріалу. Основною концепцією сучасних регіональних досліджень є системний підхід, який передбачає розгляд території як сукупності елементів, що мають прямі і зворотні зв'язки між собою та із зовнішнім середовищем. Цей підхід складає основу дослідження конкурентоспроможності території через фундаментальність системних властивостей та їх застосування в описі змісту та ієрархії взаємодіючих економічних суб'єктів, що беруть участь в економічних відносинах конкуренції.

Постановою Верховної Ради України «Про утворення та ліквідацію районів» від 17 липня 2020 року у складі областей по всій Україні було виділено всього 1469 територіальних громад, зокрема: 409 міських громад з центром у місті; 435 селищних громад з центром у селищі міського типу, 625 сільських громад з центром у селі. Найбільша кількість територіальних громад розташована в Одеській (91 од.), Дніпропетровській (86 од.), Львівській (73 од.) областях. Найменший показник у Луганській, Кіровоградській та Херсонській областях – 37 та по 49 од. відповідно [1].

Для формування моделі забезпечення підвищення

конкурентоспроможності територіальних громад, необхідно визначити комплекс чинників, які необхідно враховувати в даній моделі для якісного забезпечення стратегії їх розвитку. До основних чинників, які визначають конкурентну позицію територіальних громад в системі адміністративно-економічного розвитку відповідного регіону і які, відповідно, повинні бути включені в стратегічну модель планування підвищення конкурентоспроможності територіальної громади, відносяться: дієва і ефективна система органів місцевого самоврядування, яка здатна забезпечити ефективну реалізацію планів стратегічного розвитку місцевих громад; забезпечення належного рівня ефективності функціонування системи регіонального державного управління; формування на території територіальної громади належного за якістю та достатнього за обсягами людського капіталу, який в умовах сьогодення стає одним з ключових факторів досягнення успіху та забезпечення високого рівня конкурентоспроможності; здійснення інноваційної діяльності; нарощення обсягів інвестиційної діяльності на території територіальної громади; забезпечення екологічної безпеки регіону та орієнтація на захист довкілля [2]. Таким чином, перераховані вище чинники окреслюють основні напрямки діяльності територіальних громад, що у своїй сукупності сприяють підвищенню їх конкурентоспроможності.

В свою чергу, безпосередньо сама стратегія розвитку об’єднаної територіальної громади повинна характеризуватися кількома суттєвими рисами, а саме: зосереджуватися на тих напрямах розвитку громади, які становлять для неї найбільший пріоритет в майбутньому; характеризуватися точним, логічним записом, який випливає з формулювання стратегічних напрямів розвитку в системі (стратегічних цілей, операційних цілей, завдань для реалізації); окреслювати конкурентні переваги громади по відношенню до ближнього і дальнього оточення; створювати стратегію динамічного розвитку; бути синергічним результатом праці представників всіх груп громади, починаючи з органів місцевої влади, організацій і установ та завершуючи її мешканцями.

Висновки. Отже, при формуванні стратегічних орієнтирів в сфері підвищення конкурентоспроможності територіальних громад, а також для подальшого визначення та характеристики ефективності механізмів забезпечення конкурентоспроможності територіальних громад необхідно враховувати наступні аспекти: здатність територіальної громади конкурувати та отримувати перевагу в конкурентній боротьбі; здатність виробляти конкурентоздатні товари чи послуги; здатність виконувати соціальні функції; здатність високопродуктивного використання наявних ресурсів. Наслідком реалізації механізму конкурентоздатності є стійкий фінансовий стан, стійка ринкова позиція та наявність потенціалу для подальшого зростання у суб’єкта, який володіє цією здатністю.

Література

1. Постанова ВР України «Про утворення та ліквідацію районів» №807-IX від 17.07.2020 р. зі змінами, внесеними згідно із Законом № 3334-IX від 23.08.2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-IX#Text]

2. Білоус Я. Ю. Аналіз чинників конкурентоспроможності об’єднаних територіальних громад. Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2017. № 6 (236). С. 26-32.
3. Мельник А. Управління ресурсами території в контексті європейської та національної політики регіонального розвитку. Вісник ТНЕУ. 2018. №3. С. 15–17.

Копанчук О.Є.

ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ІНТЕГРАЦІЯ ДЕРЖАВИ ДО СВІТОВОГО ІННОВАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ

Активна інтеграція до світового інноваційного простору і полегшення виходу українських компаній на світові ринки передбачають радикальне спрощення митних процедур та інших адміністративних обмежень при експорті високотехнологічної продукції. В рамках удосконалення митного законодавства та адміністрування необхідно забезпечити подальше скорочення строків митного оформлення експорту високотехнологічних товарів, зниження кількості необхідних документів, а також полегшені процедури імпорту високотехнологічного обладнання.

Для полегшення інтеграції передбачається удосконалювати процедури валютного регулювання і валютного контролю з підвищенням порога контролю експортних операцій, а також скорочення кількості документів, що запитуються у експортерів [1].

При цьому пріоритетними напрямами вдосконалення експортного контролю за продукцією подвійного призначення може бути спрощення процедур підтвердження неналежності товарів, які вивозяться до продукції, що підлягає експортному контролю, а також уточнення випадків вивезення товарів, що підлягають експортному контролю без ліцензій. У цих цілях необхідно здійснювати:

- періодичний перегляд списків об’єктів контролю;
- встановлення додаткових підстав для видачі генеральних ліцензій на право здійснення експорту товарів, що підлягають контролю;
- виведення з-під експортного контролю поставок для гарантійного ремонту;
- надання права Уряду України встановлювати переліки країн і товарів для експорту без ліцензій;
- спрощення системи організації внутрішньофірмової системи експортного контролю;
- встановлення однократності проведення ідентифікаційної експертизи;
- здійснення переходу на вибірковість контролю при експорті.

Слід при цьому зауважити, що інноваційно-технологічний механізм формування та реалізації державної політики захисту національних інтересів

України у сфері міжнародних відносин тісно пов'язаний з відповідним інвестиційним механізмом.

У цьому контексті необхідним є створення високотехнологічних виробництв і дослідних центрів міжнародних компаній при залученні прямих іноземних інвестицій Для формування сучасних високотехнологічних виробництв, заміщення високотехнологічного імпорту аналогічною продукцією, виробленою в Україні, а також створення і розвитку відповідних компетенцій залучення прямих іноземних інвестицій буде поєднуватися із створенням високотехнологічних виробництв і дослідних центрів міжнародних компаній на території України [2].

При цьому найважливішими напрямами залучення прямих іноземних інвестицій у розвиток високотехнологічних виробництв мають стати наступні заходи.

Залучення міжнародних високотехнологічних компаній до розміщення виробництв, дослідних та інжинірингових центрів в регіонах України; створення техніко-впроваджувальних зон, інноваційних регіонів і кластерів, включаючи посилення співпраці з країнами – ключовими технологічними партнерами; залучення компаній – світових лідерів для роботи на українських майданчиках. При цьому основними механізмами залучення іноземних інвесторів є такі:

- надання майданчиків на пільгових умовах;
- надання гарантій попиту;
- укладання угод про зацікавленість у придбанні продукції компаніями з державною участю (офсетні вимоги).

Пропонується також передбачити поетапну максимальну локалізацію випуску продукції, а також відкриття в Україні центрів з прикладних досліджень і розробок, інжинірингових центрів. При цьому в якості можливих додаткових вимог до зарубіжної сторони може стати створення виробництв в партнерстві з українськими виробниками, з передачею їм відповідних ноу-хау і прав на інтелектуальну власність.

Література:

1. Горбенко О.М.. Публічне регулювання забезпечення ефективності державної політики безпеки економіки України. *Вісник Національного Університету Цивільного Захисту України: Серія Державне управління.* 2022. Вип. 2 (17) . С.312-323. Режим доступу: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/16875/1/Horbenko.pdf

2. Пантелейчук І. Національний інтерес як механізм формування геополітичного іміджу [Електронний ресурс]. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2012. № 2. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2012_2_6.

Куртєв А.В.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку українського суспільства та держави, проблема організації системи кадрового забезпечення державної служби є значною та потребує нових підходів до її рішення. Здебільшого існують труднощі пов'язані з негативними явищами, що мають місце під час підбору та розстановки кадрів в минулих роках. Разом з тим необхідно зауважити, що фактично попередня авторитарна, командно-адміністративна система ліквідована. Йде становлення нової моделі публічного управління та активно формуються ринкові відносини, що потребує нових креативних рішень під час проведення ефективної кадрової політики.

Виклад основного матеріалу. В даний період становлення нашої держави, поступово впроваджується нова модель управління в державі, яка обов'язково повинна враховувати ринкові відносити, поступовий процес приватизації, розвиток багаторівневої економіки. В більшому ступені змінився статус, функції, повноваження, посадові обов'язки, права та відповідальність державних службовців, що обумовлює необхідність нових, якісно більш вибагливих вимог до професійних, ділових та морально-етичних якостей кандидатів на посади.

Державна служба потребує притоку нових людей, які здатні керувати в новому форматі відповідно з урахуванням ринкових відносин. Такі люди є, їх необхідно знайти, об'єктивно оцінити їх позитивні риси та створити умови для професійного зростання.[2] Необхідне формування нової, науково обґрунтованої системи кадрового забезпечення державної служби, адекватної до потреб держави та суспільства та відповідної нової моделі управління. Більш того, необхідно забезпечити випереджальний розвиток підготовки державних службовців, для того щоб у найближчому майбутньому у зв'язку зі змінами соціально-економічної та політичної ситуації в державі та світі не залишитись без кваліфікованих фахівців у бідь якій сфері суспільних відносин.

У період зміни моделі суспільного та державного розвитку, становлення нових економічних, політичних та правових ідей, концепцій, відносин ефективне кадрове забезпечення державної служби стає однією з ключових пріоритетних завдань, що визначає результати реформи. [1] Об'єктивне дослідження минулої бюрократичної системи кадрового забезпечення дозволяє зробити висновок про монополію та авторитаризм, право відбору було поза законом, відсутність стримуючих процедур, що призвело до вирішення питань через протекцію та суб'єктивізм. При формування персоналу державної служби, призначення на посади відбувалось по принципу політичної належності, без об'єктивної оцінки потенціалу майбутнього керівника.

В умовах переходу до нової концепції публічного управління в державі, змінюються вимоги до цінності орієнтацій, до практичних навиків та вмінь, нормам поведінки державного службовця. [3] Становлення демократичної системи, що формує багатопартійність, становлення громадянського суспільства

та правової держави створюють умови для впровадження нових підходів до формування апарата державної служби. У проблемі забезпечення виділяємо три аспекти: ситуативно-динамічний, територіальний, організаційно-правовий.

Оцінка динаміки кадрової забезпеченості державної служби повинна ураховувати виявлення основних факторів, прями чи опосередковано взаємодіючих на кількісні та якісні характеристики кадрів. Останнім часом створені деякі спеціальні органи з питань державної служби: ради, департаменти, управління, відділи. Вони безпосередньо підпорядковані керівникам відповідних державних органів. Нормативними актами визначено об'єм їх прав та обов'язків з питань державної служби.

Висновки. Удосконалення кадрової системи державної служби повинно стати однією з пріоритетних задач адміністративно-політичних перетворень українського державного апарату. Для оптимізації умов та вдалого впровадження нових кадрових технологій необхідне оновлення нормативно-правової бази їх діяльності. Організація кадрового забезпечення державної служби повинна базуватись на основі єдиних принципів, процедур та стандартів, спрямованих на підвищення ефективності кадрової політики, на яке мають вплив міри по організації функціонування державного апарату, формуванню структур апаратів державних органів та професійного корпусу чиновників.

Література

1. Державна кадрова політика в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку: наук. доп. / [авт. кол. : Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін та ін.] ; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Ю. В. Ковбасюка, д-ра політ. наук, проф. К. О. Ващенка, д-ра соц. наук, проф. Ю. П. Сурміна (кер. проекту) [Електрон. ресурс]. – К. : НАДУ, 2012.
2. Жовнірчик Я. Ф. Сучасна кадрова політика в органах державної влади та органах місцевого самоврядування/ Я.Ф. Жовнірчик // Інвестиції практика та досвід. —2017. — №12. — С.102-107.
3. Олуйко В. Кадри в регіоні України: становлення та розвиток: монографія. / В. М. Олуйко. – К.: Наук. світ, 2001. – С. 21.

Литвин М.С.

АНАЛІЗ МЕХАНІЗМІВ ТА ІНСТРУМЕНТАРІЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНІВ НА ОСНОВІ РИЗИК-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ

Постановка проблеми. Розглянемо питання, пов'язані з вадами управління складними багаторівневими соціально-економічними проектами. Варто зазначити, що все більшої актуальності останнім часом набуває проектне управління, особливо якщо це стосується здійснення стратегічних планових показників державного рівня з використанням інструментів залучення інвестиційних приватних капіталів. З метою досягнення показників державної

стратегії розвитку, забезпечення її національної та економічної безпеки пріоритетним є розробка системи управління ризиками інвестиційних капіталів на мезорівні регулювання, що є найважливішим елементом для сталого розвитку та ефективного функціонування всієї національної економіки.

Виклад основного матеріалу. Наведемо такі визначення таких понять, як механізми та інструментарій забезпечення економічної безпеки на основі ризик-орієнтованого підходу. Під механізмом розуміється сукупність регулятивних норм, вимог, процедур і правил, обґрунтованих у дослідженні та спрямованих на забезпечення економічної безпеки (далі – ЕБ).

Основними механізмами реалізації системи управління ризиками (далі – СУР) при забезпеченні ЕБ є:

- нормативно-методична база організації;

– методики контролю над системою ресурсного забезпечення, орієнтованої на підсумкову результативність;

– система моніторингу та контролю ефективності витрачання фінансових коштів, спрямованих на досягнення показників національних проектів та програм;

– методики уточнення та коригування ключових показників результативності та ефективності.

Під інструментарієм розуміються методи та засоби обробки ризиків: виявлення; описи; оцінювання; документування; ранжирування; методи впливу на фактори (причини) формування можливих ризикових подій, у тому числі і на негативні наслідки ризикових подій, їх доведення до прийнятного рівня при реалізації національних програм (НП), спрямованих на найбільш оптимальне та ефективне вирішення задач регулювання мезо-рівня.

Розглянувши понятійний апарат, що використовується у сфері регулювання інвестиційних та галузевих ризиків, та доповнивши його особливостями мезо-рівня, варто зазначити, що даний підхід сприятиме чіткішому виявленню факторів ризику окремого регіону, що дозволить краще ідентифікувати їх, визначити найефективніші заходи щодо мінімізації.

Участь регіональних суб'єктів у реалізації НП здійснюється у тому числі за допомогою розробки та реалізації регіональних проектів, структура, цілі та завдання яких мають сприяти виконанню національних проектів та досягненню національних цілей. Для їх виконання держава розробляє та реалізовує інвестиційні програми та проекти, що стимулюють регіональний економічний розвиток у всіх соціально-значущих сферах, впроваджуючи та застосовуючи традиційні та сучасні інноваційні методи.

Незважаючи на те, що сформовані інституційні основи реалізації національних проектів та програм і те, що в законодавстві України існує низка нормативно-правових актів та положень, прийнятих для спрощення та прискорення фінансування національних проектів, залишаються складнощі на різних стадіях їх реалізації та виконання. З метою виявлення причин труднощів, загроз та можливих ризиків інституційного регулювання виконання національних проектів досліджуються результати аналізу основних контрольно-аналітичних центрів.

Аналіз дозволив виявити основні фактори, що найчастіше згадуються, що перешкоджають реалізації національних проектів і програм, а також встановити їх логічний взаємозв'язок. Використовуючи метод частотної повторюваності факторів, загроз та їхнього логічного взаємозв'язку, виявлено найбільш загальні недоліки. Значні групи факторів і недоліки, що істотно впливають на реалізацію НП, розглядаються як пов'язані семантично, але мають різну природу походження і впливу на формування ризикових подій при реалізації проектів.

Визначено такі основні недоліки реалізації національних проектів та регіональних інвестиційних проектів, які здійснюються в рамках національних проектів на мезо-рівні:

- відсутність обліку регіональної диференціації: різний рівень регіональної виробничої та соціальної інфраструктури; міжрегіональна відмінність рівня та якості життя населення;

- відмінності природно-географічного характеру. Отже, можливості досягнення певних показників також є різними, що може уповільнити досягнення показників національних проектів;

– неготовність професійних кадрів (кваліфікація, підготовка, мотивація та відповідальність), а також відсутність у регіонах досвіду ефективного проектного управління та ризик-менеджменту;

– нескоординованість термінів формування проектних документів на державному та регіональному рівнях;

– відсутність зворотного зв'язку між виконавцями, суспільством та особами, які приймають рішення на регіональному рівні, а також швидку та результативну реакцію проектного офісу на сигнали з регіонів;

– недостатньо прописані у регіональних проектах обсяги бюджетних інвестиційних коштів, спрямованих на досягнення встановлених регіональних показників;

– відсутність довіри, відповідальності та дисципліни серед учасників та підрядників проектів (фінансова, організаційна, технологічна), ці питання також не повною мірою відрегульовані у нормативно-правових актах та законах;

- відсутність системи відкритих і зрозумілих для населення показників виконання регіональних проектів.

Кожен із перерахованих факторів пов'язаний різною мірою з питаннями регулювання регіонального рівня.

Висновки.

Важливий чинник формування управлінських ризиків реалізації державних проектів пов'язані з відсутністю «пілотної» апробації проектів та заходів. Необхідно зняти адміністративні бар'єри на різних рівнях управління для реалізації пілотних проектів у зв'язку зі складною адаптацією структури та системи управління НП до змін контексту реалізації проекту, яка не дозволяє швидко та ефективно керувати інвестиційними ризиками.

Література

1. Щукін Б. М. Аналіз інвестиційних проектів: метод. посіб. К.: МАУП, 2002. 125 с.

2. Глібчук В.М. Вплив інвестиційних ризиків на реалізацію проектів. Вісник Національного університету «Львівська політехніка» «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка». 2007. № 606. С. 263-270.

Манеляк О.І.

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ РОЗСЛІДУВАНЬ ЕКОНОМІЧНИХ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ДЕРЖАВИ

Значення механізму фінансових розслідувань зростає в сучасних умовах, коли не знижується рівень криміналізації фінансово-господарських стосунків. Фінансове розслідування проводиться з метою виявлення економічних правопорушень приватною або посадовою особою, бізнесом або підприємцями. Фінансове розслідування допомагає визначити, звідки беруться гроші, як вони переміщаються, а також законність усіх цих дій.

Фінансовим розслідуванням можуть займатися не правоохоронні органи, а приватні розслідувачі, за запитом замовника. І вже за наявності достатнього числа доказів у них з'являється можливість передати заяву в поліцію або прокуратуру, щоб вони порушили кримінальну справу. Або на основі отриманих даних можна займатися стягненням грошей або активів у рамках цивільного процесу.

Комплекс заходів фінансового розслідування включає декілька етапів і проводиться різними методами.

Інформація з відкритих джерел зазвичай визначається як загальнодоступна інформація, яку можна зібрати будь-яким законним способом, включаючи інформацію, доступну через соціальні мережі або інтернет. Інформація з відкритих джерел і державних установ може розкрити активи, якими володіють цілі, їх сім'ї і партнери, а також пов'язані з ними підприємства.

На попередніх етапах інформація з відкритих джерел може використовуватися для розробки плану розслідування, у тому числі для оцінки складності створення успішної справи і розробки профілю підозрюваного. Це може допомогти у виявленні внутрішніх або іноземних активів, якими володіють підозрювані, їх сім'ї і партнери, а також пов'язані підприємства. Також це необхідно для виявлення спільників і потенційних свідків.

Представляється, що такий комплексний підхід більше відповідає предмету фінансових розслідувань - використанню в протидії злочинності знань криміналістики, судової бухгалтерії, кримінології, а також фінансового контролю, аналізу, аудиту, та інше. Що стосується економічних дисциплін, то слід зазначити наступне. «Фінансовий контроль - одна з функцій системи управління фінансовими стосунками, основним завданням якої є відстежування функціонування цих стосунків на рівні конкретного керованого об'єкту з метою визначення обгрунтованості і ефективності управлінських рішень і міри їх

реалізації, виявлення відхилень, про які доцільно інформувати органи, здібні вплинути на поліпшення ситуації» [1]. Фінансовий контроль здійснюється шляхом перевірки спеціально уповноваженими органами дотримання учасниками фінансових, грошових, кредитних, валютних операцій вимог законодавства, норм і правил, встановлених державою і власниками. При цьому слід враховувати, що перед фінансовими розслідуваннями не ставляться завдання охопити усю сукупність фінансових потоків і фінансової інформації на предмет перевірки, чи дотримуються встановлені норми і правила. Перед фінансовими розслідуваннями стоїть вужче завдання - шляхом проведення спеціалізованого дослідження виявити і зафіксувати фінансову складову злочинної діяльності. Ця складова може відрізнятися від відхилень, які виявляються в ході фінансового контролю, особливою складністю, наміром на здійснення і приховання слідів протиправної діяльності.

Усе це припускає наявність у фінансових розслідувань як особливої методики, так і активного використання в ході їх проведення додаткових джерел інформації, наприклад, розширених баз даних, результатів оперативно-розшукових і слідчих заходів (правоохоронні органи), результатів приватно-детективної діяльності і практики купівлі необхідної інформації, що має закритий характер (служби безпеки компаній і консалтинг). У зв'язку з викладеним, в галузь знань суб'єктів, що проводять спеціалізовані дослідження, повинні входити знання про закономірності відображення фінансових операцій при здійсненні або фінансуванні злочинів і закономірностях спотворення фінансової інформації при скоюванні злочинів і приховані їх слідів. В той же час має місце наділ фінансового контролю правоохоронними функціями, або введення у склад суб'єктів фінансового контролю правоохоронних органів [2].

Тому сьогодні до системи знань повинні увійти закономірності злочинної діяльності, що виявляються, фінансові механізми здійснення і (чи) фінансування злочинів, приховання джерела доходів. Саме на основі цих знань можна розробити ефективні методики виявлення і фіксації фінансової складової організованої злочинної діяльності, їх вбудовування в систему протидії злочинності як на рівні господарюючих суб'єктів, так і в діяльність правоохоронних органів.

Література

1. Бондаренко А.І. Формування механізмів державного регулювання економічної безпеки фінансового сектору України . Збірник статей та тез доповідей за матеріалами III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Розвиток основних напрямів соціогуманітарних наук: проблеми та перспективи» (м. Дніпродзержинськ, 27 травня 2016 р.) / відп. За випуск, професор К. Ю. Богомаз. – Д.: ДДТУ, 2016.-С.25-27.

2. Кравчук О. В. Сучасні підходи до розвитку криміналістичної науки, як складової у забезпеченні державної безпеки. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2019. №10. С.154-158.

Негрич М.М.

ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Постановка проблеми. Нова модель розвитку інфраструктурного комплексу розглядалася як економічна модель, здатна подолати і недоліки моделі вільної ринкової економіки («ринкові провали»), та витрати сильного державного втручання в економіку, що показали до 70-80-х років XX ст. свою неефективність як у країнах «соціалістичного блоку», так і у країнах «західної демократії». Наукова думка дійшла усвідомлення ущербності крайніх поглядів те що, чия роль економіці є головною, позаяк у кінцевому підсумку це призводить до розвитку гіпертрофованих форм господарювання та негативним результатам.

Виклад основного матеріалу. Однак, на основі проведеного аналізу причин переходу до нової моделі економічного управління, в тому числі, аналізу ставлення до даних питань у науковому співтоваристві на різних етапах розвитку економічної теорії, можна зробити висновок, що цей процес мав комплексніший характер, і він пояснюється цілим набором факторів, які можна розбити на 4 групи:

1. Причини світової економіки. Світові політичні процеси у 70-ті роки XX ст., насамперед зростання конфронтації країн Заходу з країнами Близького Сходу призвели до того, що ціна на нафту зросла в 4 рази з 3-х дол. за барель до майже 12 дол. за барель. Сильна до 80-х років XX в. роль держави економіки не відповідала новим економічним реаліям. За відсутності необхідних коштів у бюджеті багатьох країн було поставлено питання необхідності приватизації. Причини розростання державного сектора, насамперед у Європі, пов'язані з одержавленням багатьох підприємств у зв'язку з необхідністю державної участі у відновленні інфраструктури після 2-ої світової війни. Низька ефективність функціонування державних підприємств пов'язана з державним апаратом, що розрісся, а також відсутністю достатніх джерел для інвестицій в інфраструктуру.

В умовах, що склалися, було поставлене питання не про 100%-ву приватизацію всіх підприємств. Ціла низка аналізованих об'єктів мала суспільний і стратегічний характер, і держава не могла повністю зняти з себе відповідальність за функціонування таких галузей як, наприклад, освіта, охорона здоров'я, транспорт та ін. Приватизація дозволила отримати значний приплив коштів, які можна було спрямувати на розвиток. Водночас держава втратила джерела доходів від приватизованих підприємств. Завдяки приватизації наприкінці XX ст. - на початку XXI ст. різко зріс рівень приватних капіталів, відсутність будь-якого зростання державного капіталу, в більшості країн балансуючого на нульовій відмітці. При цьому можливості ефективного податкового вилучення приватних капіталів з метою їх використання на оновлення інфраструктурних фондів сильно обмежені, особливо у зв'язку з лібералізацією, що активно проводилася, і виникненням численних «податкових

гаваней». Ці процеси призвели до суттєвого зростання рівня нерівності у суспільстві.

2. Технологічні передумови - необхідність залучення інновацій у сферу інфраструктури для її виведення на новий технологічний рівень шляхом залучення нових технологій, що часто з'являються у приватному секторі завдяки підприємницькій ініціативі, а також для підвищення ефективності інфраструктурного комплексу та підвищення задоволеності громадян рівнем послуг, що надаються.

3. Наукові передумови - (а) наукова база, що сформувалася за попередні десятиліття, що включає дослідження питань державного втручання в економіку та результатів цього, що застосовувалися раніше форм співробітництва держави з приватними особами, а також (б) наукова та суспільна свідомість, готовність як суспільства, так і державного апарату на основі осмислення попередньої політики економічного управління до того, щоб перейти до активного застосування моделі ДПП.

Одним із таких вчених, які вважали за необхідне урізноманітнити моделі управління загальними економічними ресурсами та системами, а також вивчали взаємодію з екосистемами в цьому процесі була Елінор Остром, перша жінка-лауреат Нобелівської премії з економіки [1].

4. Політична воля - очевидні проблеми державного управління, що призвели до економічних труднощів, спричинили суттєву політизацію суспільства. Незважаючи на те, що матеріальною основою для здійснених змін були перелічені вище фактори, ці зміни просто нікому було б ініціювати без політичних процесів, які відобразили масштаб проблем, що накопичилися. Це добре видно з прикладу Великобританії, де наприкінці 1970-х рр. XX ст. на регулярній основі проводяться антиурядові акції, які стають інструментом політичної боротьби. Для мирного вирішення назрілих проблем новообраний уряд Маргарет Тетчер узяв на озброєння політику переходу системи державного управління від моделі «державного адміністрування» (public administration) до моделі «нового державного управління» (new public management).

Висновки. Метою такої політики було підвищення ефективності роботи державного апарату, спрямоване на покращення якості наданих державних послуг, у тому числі за рахунок активнішої співпраці з приватним сектором та використання методів клієнтського менеджменту, який показав свої переваги у приватному секторі. Говорячи про інфраструктурні інвестиції, важливо розуміти, що інфраструктурний рівень безпосередньо впливає на конкурентоспроможність держав, яка протягом століть була ключовим питанням для політиків та предметом досліджень для вчених-економістів як рушійної сили соціально-економічного розвитку. Сьогодні залучення приватних інвестицій в інфраструктуру як один із напрямів політики «нового державного управління» залишається дуже актуальним питанням для багатьох країн, включаючи Україну, у зв'язку з високим рівнем інфраструктурного розриву, що є індикатором недостатності інфраструктурних інвестицій, та необхідністю прискорення розвитку інфраструктурного комплексу для забезпечення економічного зростання. Джерелами інфраструктурних інвестицій є як національні (державний

бюджет, приватні особи), так і іноземні інвестиції (приватні особи, міжнародні інститути розвитку: Міжнародний банк реконструкції та розвитку). Можливості для державних інфраструктурних інвестицій скорочуються, тому що державні бюджети багатьох країн зазнають зростаючого тиску через цілу низку обставин: зростання соціальних витрат, у тому числі у зв'язку зі скороченням частки працездатного населення та різними природними катаклізмами, включаючи епідемії; дерегулювання, що веде до податкової конкуренції країн; приватизація, яка, з одного боку, забезпечує отримання коштів за реалізовані активи, але у довгостроковій перспективі призводить до зниження державних доходів та ін. Аналізом динаміки структури капіталів та доходів у світовій економіці за останні більш ніж 100 років активно займається французький вчений Тома Пікетті. Він констатує, що до 2010 р. співвідношення приватного капіталу до річного національного доходу (НД) у Європі вийшло на рівень, який приблизно відповідав рівню початку Першої світової війни (5,5 НД) (від 4 НД у Німеччині до 7 НД в Італії), пройшовши через свій мінімум у 1950 р. у розмірі 2 НД (за результатами військових та соціальних потрясінь першої половини XX ст.) [2]. Цей показник має більш плавний характер і коливається навколо позначки в 4 НД (зокрема, у зв'язку з відсутністю тих величезних втрат, які зазнала Європа під час ІІ Світової війни). При мало мінливому рівні державного капіталу (близько 0 НД - як в Америці, так і в Європі), а також очевидної тенденції до концентрації капіталу (аналогічно до процесів кінця XIX ст. - початку XX ст.) ситуація з нерівністю має тенденцію до експоненційного зростання, за рахунок вимивання середнього класу – основи стабільності сучасного капіталізму.

Література

1. Ostrom, E. (1990). Governing The Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action. Cambridge.
2. Piketty, Th. (2019). Capital et ideologie. Editions du Seuil. Paris

Олійник Н.О.

СУЧАСНА СИСТЕМНА ІННОВАЦІЙНА ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Постановка проблеми. Аналіз досліджень інноваційного розвитку регіонів, ролі технологічних змін свідчать, що структура інноваційного розвитку має враховувати не лише технологічні зміни, а й системно розглядати взаємозв'язки та взаємозалежності в усіх напрямках соціально-економічного, валютно-фінансового, управлінського та ін., «поширюючи окремий аналіз приватних проблем у цілісне уявлення про інноваційний розвиток.

В іншому випадку, без урахування загальних закономірностей розвитку змін у технологіях з'являється розрив між макро, мезо- та мікрорівнем економічного аналізу, як це демонструється в методології оцінки ГІК (на макрорівні) або реалізації стратегічних програм інноваційного розвитку (мезо-,

мікрорівні). Тобто вивчаються, аналізуються лише впливу макроекономічні показники окремих нововведень чи навіть загальна інноваційна активність економіки (країни, регіону, організації), на мезоуровне досліджуються зміни у галузевих і міжгалузевих пропорціях, частками у ВВП та інші макроекономічними показниками.

Виклад основного матеріалу. Тим часом практично не досліджено взаємозв'язку між поширенням інновацій, можливостями інноваційного розвитку та тими чи іншими структурними зрушеннями. Такий зв'язок, залежність, у найкращому разі, може констатуватися. Для вироблення дієвого механізму управління інноваційним розвитком країни та її регіонів важливим є розуміння, чітке уявлення таких взаємозв'язків, тобто, як відбувається інтеграція окремих інноваційних процесів у цілісні напрями розвитку, природа структурних зрушень та пояснення перерахованих процесів із необхідною повнотою» [1]. «Отже, для ефективної реалізації програм ІРР необхідно визначити основні взаємопов'язані напрямки, за якими треба рухатися і мати можливість оцінки рівня ІРР, мати інструменти для визначення інноваційності економіки регіонів і в цілому країни, і визначальні фактори, щоб досягти ефективного розвитку, тобто визначити саму інноваційну парадигму [1]. Таким чином, в основі інноваційного розвитку знаходиться складний взаємозв'язок та взаємовплив технологічних, наукових, управлінських, економічних можливостей та потреб суспільства, результат такої непростої взаємодії необхідно дослідити. Збереження перекосу у напрямах розвитку ускладнює розуміння механізмів конкуренції та відбору альтернативних програм, технологій, нерівномірності економічного зростання, не дозволяє ефективну розробку та формування програм розвитку без з'ясування причин технологічних та структурних зрушень. «Інноваційні парадигми, на яких ґрунтуються нинішні підходи, зосереджені в основному на науці, технологіях та економіці та мають обмежені відповіді на процес глобальних економічних та інституційних змін [2].

Як зазначають Дж. Стілго, Р. Оуен, і Ф. Макнахтен, парадигма технологічних інновацій змістилася у бік ширшого діалогу між науковими дослідженнями, технологічними інноваціями та соціальним розвитком [3]. Розвинені економіки вдосконалили свої основні інноваційні парадигми такі, як роль організованих інновацій та сильні національні інноваційні системи у Фінляндії та Швеції, однак, не в достатньо врахованому досвіді управління інноваціями в країнах, що розвиваються, таких, як Китай, Індія та в цілому Азіатського регіону. З іншого боку, внесок азіатських цивілізацій, представлених Китаєм, Індією та іншими країнами Азіатсько-Тихоокеанського регіону, у глобальний розвиток поступово збільшується.

Важливо враховувати глобальні економічні, соціальні та технологічні тенденції та поєднувати їх із регіональним стратегічним мисленням. Галузі також повинні сформулювати стратегії, що ґрунтуються на зовнішньому оточенні (міжгалузевих зв'язках) та інноваційній системі, щоб з'єднати різні елементи разом (екосистему) для створення конкурентних переваг. Тотальність розглядається в рамках концепції тотального управління інноваціями (ТІМ), що базується на синергетичному зв'язку між її елементами: технологічними,

маркетинговими, організаційними (структурними) та інституційними. Для цього потрібні дієві механізми управління інноваційним розвитком. Відкритість та спільність передбачають вертикальну інтеграцію, горизонтальну взаємодію та динамічний розвиток, тобто управління та координація не між окремими технічними факторами, а загалом по всій вертикалі – інтегруються як стратегія, так наука та техніка. Подані в таблиці 1 традиційні парадигми об'єднуються в новій парадигмі через стратегічний підхід, що взаємозв'язує, всі ланки в єдиному напрямку - вертикальній інтеграції та динамічному розвитку стратегічного лідерства та повної координації.

С.М. Ілляшенко [4] визначив нову інноваційну парадигму як взаємопов'язаний, підхід на основі відкритої архітектури, що базується на продуктових інноваціях, потребує радикалізації та використання фундаментальних знань, що потребує інтенсивності вертикальних та комплементарних зв'язків. М.С.Рошка, О.Ф. Веремейчик [5] визначили парадигму розвитку як деяку нову множину принципів, які беруть за основу при черговій фазі розвитку та характеризувала нову техніко-економічну парадигму, акцентуючи увагу на те, що головний елемент розвитку системи не лише технологічні зміни, а й інновації в економіці, отже, та в управлінні. У такому ракурсі важливим стає облік проникнення технічних нововведень в інші галузі, сфери економіки через працю, капітал, зміни структури, що потребує узгодження всіх підсистем.

Висновки. В умовах раніше описаної та властивої сировинним економікам умовної конвергенції, що розвивається, техніко-економічна парадигма про необхідність вбудовування та ув'язування інноваційного розвитку в визначальні підсистеми економічної системи є принциповою необхідністю. Кількісні методи та моделі дослідження регіонального розвитку Важливим аспектом управління будь-якою економічною системою, у тому числі її інноваційним розвитком, є наявність методів і моделей, що дозволяють проводити оцінювання основних критеріїв та результатів розвитку системи, можливість порівняння та контролю над динамікою, визначення напряму змін обраних критеріїв розвитку. Це вимагає опису досліджуваних об'єктів, показників параметрів на які можна аналізувати та впливати, щоб досягти поставленої мети. Отже, важливо визначити керуючі механізми та напрямки розвитку для реалізації програм інноваційного розвитку регіону.

Література

1. Бутко М.П., Зеленська О.О., Зеленський С.М. та ін. Регіональне управління: інноваційний підхід: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: Знання України, 2006. 560 с.

2. Вахович І.М., Денисюк Г.Л. Концептуальні засади інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку регіону. Актуальні проблеми економіки. 2011. № 1(115). С. 138-144.

3. Stilgoe, J. , Owen R., Macnaghten P. Developing a framework for responsible innovation. In Research Policy. 2013. № 42 (9). P. 1568-1580.

4. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: проблеми,

концепції, методи: навч. посіб. Суми: Університетська книга, 2003. С. 278.
5. Рошка М.С., Веремейчик О.Ф. Інноваційний розвиток торговельного підприємства: поняття та вибір напряму. Європейський вектор економічного розвитку. 2010. № 2(9). С. 221.

Парубчак П.І.

СУЧАСНА ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Актуальність вивчення інвестиційного потенціалу як результату соціального благополуччя регіону обумовлена тим, що в даний час регіональна соціально-економічна політика нерозривно пов'язана з інвестиційною привабливістю території і включає в себе сукупність політичних, економічних, організаційних, правових, соціальних, культурних аспектів регіонального розвитку, що вказують на рівень інвестиційного потенціалу того чи іншого регіону. Соціально-економічний розвиток України є складним та багатогранним процесом, який потребує вирішення різноманітних проблем та викликів. Продовження реформ, розвиток інфраструктури, підвищення конкурентоспроможності, забезпечення стабільності можуть бути ключовими факторами у досягненні сталого соціально-економічного розвитку країни.

Забезпечення темпів економічного зростання вище середньосвітових з випереджаючим інвестуванням в опорні галузі та виробництва нового технологічного укладу вимагає кардинального перегляду всієї системи стратегічного управління особливо сьогодні. Ця система, поряд з економічним прогнозуванням, індикативним плануванням і програмуванням, що входять до неї, спирається, головним чином, на стратегічне планування, необхідне для ув'язування всіх елементів системи управління економікою в єдине ціле.

Стратегічним управлінням передбачаються прогнози зміни умов функціонування економіки, загальні напрями досягнення поставленої мети соціально-економічного розвитку, які розгортаються у завдання та цільові програми. Останні реалізуються в інвестиційних та інноваційних проектах [1]. Найважливішою складовою управління є наявність зворотного зв'язку для здійснення контролю, без якого система нежиттєздатна. Варто зазначити, що фінансування, що виділяється з бюджету держави відбувається на базі таких підходів, які сильно обмежують вплив держави на процеси, що здійснюються в процесі формування ринкових відносин та перебудови економіки. Так, ці недоліки частіше пов'язують з обмеженою можливістю бюджету, також з обмеженнями існуючої бюджетної системи, в тому числі з помилково обраними стратегіями розподілу інвестицій між галузями, оскільки відсутня ефективна контроль їхнього функціонування.

Інвестиційна привабливість та інвестиційний клімат – основні фактори, на яких ґрунтуються інвестори для ухвалення рішення про доцільність інвестицій. Сприятливим він вважається у країнах, де діє стабільна податкова система і

виявляється ефективна підтримка іноземних інвесторів зі сторони держави. У поточних реаліях є гостра потреба переглядати та удосконалювати інвестиційну політику держави, оскільки майбутній розвиток економіки залежить від вибору пріоритетних галузей, удосконалення виробничих фондів та багато ін

У процесі використання та пошуку інвестицій для потреб держави, які підвищують економічне зростання є гостра необхідність у внесенні коригувань до бюджетної системи та інвестиційної політики. У процесі складання бюджетів необхідно насамперед враховувати перелік пріоритетних галузей, визначати нормативи їх фінансування, а також рівні бюджетів, з яких і будуть виділятися кошти на фінансування. Також необхідно позначити джерела фінансування кожної галузі, спрогнозувати можливість та виключити ризик перевищення витрат над доходами, запровадивши нормативи на витрати та фінансування.

В рамках інвестиційної привабливості, інвестиційний потенціал слід розглядати, як комплекс інвестиційних ресурсів, що включають себе умови інвестування, за яких потенційний інвестиційний попит перетворюється на реальний інвестиційний попит, конкретного економічного регі вона. Виходячи зі сказаного, можна прийти до висновку, що інвестиційний потенціал – це не лише складовий компонент інвестиційний привабливості, а також сукупний показник, що характеризує рівень розвитку регіону від економіки до екології [2]. При розгляді основних макроекономічних показників слід звернути увагу на нарощування міжнародних золотовалютних резервів подібна динаміка говорить про накопичення запасу міцності, у разі кризи на борговому ринку та посилення тиску з боку несприятливих умов.

Не стабільність курсу національної валюти і посилення відтоку капіталу може призвести до різкого девальваційного шоку, що вимагатиме компенсувати дефіцит іноземної валюти, у тому числі і для погашення зовнішніх запозичень. Також спостерігається скорочення зовнішнього часу. З одного боку, відбувається погашення облігацій та кредитів зовнішнім кредиторам, з іншого боку зниження даного показника символізує непривабливість державних боргових інструментів для зовнішнього інвестора. Дана тенденція негативно відбивається на всьому інвестиційний клімат країни.

Інвестиційна привабливість грає значну роль залученні інвестицій у країну. На неї багато впливають факторів, у тому числі й наслідки війни з рф, під якими знаходиться держава у даний час та гарантії з боку держави для великих інвесторів, які вкладають свої кошти в економіку країни. Загалом інвестиційну привабливість можна охарактеризувати як сукупність умов для інвестування, які впливають на вибір інвестора при прийнятті рішень. Відсутність чи зниження інвестицій з боку зовнішніх інвесторів негативно позначається на розвитку економічної системи суспільства. Відтік капіталу у свою чергу впливає на зниження іноземної валюти в країні, що призводить до волатильності національної валюти, уповільнення зростання ВВП, зростання інфляції та іншим негативним явищам у соціально економічному розвитку країни.

Також роль інвестицій проявляється у розвитку інновацій, оскільки вливання капіталу в будь-які інвестиційні проекти має на меті введення нових технологічних рішень у діяльність компаній та підприємств, що впливає на

держава загалом. Регіональна інвестиційна політика реалізує заходи щодо залученню інвестицій на рівні регіону. Вона є відокремленою сферою діяльності регіону, але здійснюється з урахуванням загальнодержавної інвестиційної політики. При підвищенні інвестиційної привабливості країни необхідно враховувати особливості економічної інфраструктури, насамперед транспортна логістика яка значно постраждала в наслідок військових дій з боку рф. Йдеться про високі витрати, пов'язаних з транспортуванням у країні, обумовлених значною територією та віддаленості ресурсів від транспортної інфраструктури.

Інвестиційна політика під час активної фази війни з рф може мати значні негативні наслідків такі як зменшення інвестиційної активності що викликають нестабільність та невизначеність в економіці, що призводить до зменшення інвестиційної активності. Інвестори утримуватися від вкладання коштів через значний ризик втрат та небезпеку для бізнесу. Зниження економічного зростання призводить до зниження виробництва, збільшення безробіття та загального спаду економічного зростання. Це гостро впливає на інвестиційний клімат та завдає непоправних втрат економіці держави. Сьогодні держава перенаправляє інвестиції на потреби оборони та військово-промислового комплексу, що призводить до відсунення інвестицій в інші сфери економіки, такі як освіта, охорона здоров'я або соціальні програми.

Погіршення інвестиційного клімату через військові дії в подальшому можуть створити загрозу для безпеки іноземних інвесторів та спричинити негативний вплив на інвестиційний клімат країни. Це може призвести до відсутності іноземних інвестицій та погіршення економічних показників України. У цілому, військові дії спричиняють значні глобальні виклики для інвестиційної політики та економічного розвитку країни.

Так, для розвитку інвестиційної політики необхідні безліч факторів, таких, як посилення ролі держави в інвестиційної діяльності, створення однакових конкурентних умов для всіх учасників господарської діяльності, усунення протиріч у законодавстві, спрощення процедури узгодження документів, створення інформативно-аналітичних центрів, організація сучасної інфраструктури інвестиційного ринку. Тільки при застосуванні комплексного підходу буде видно ефективність вжитих заходів щодо покращення інвестиційної діяльності. Якщо говорити про економічні проблеми розвитку інвестиційної привабливості країни, то необхідно відзначити насамперед дуже високі транспортні витрати. Також до проблемі, побічно пов'язаної з транспортною логістикою, відносять і недостатність фахівців у цій сфері діяльності.

Література

1. Бакуменко В. Д., Кравченко С. О. Методологія системних досліджень в державному управлінні: навч. посіб. Київ: ВПЦ АМУ, 2011. 116 с.

2. Васильєв О. С. Концептуалізація поняття «державна політика»: сучасне розуміння. *Державне будівництво*. 2014. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2014_1_7.

3. Дєгтяр О.А. Державне регулювання розвитку соціальної сфери: концептуальні засади та практика: монографія. Харків: С.А.М., 2014. 508 с.

Помаза-Пономаренко А.Л.
Діщук М.В.

БЕЗРОБІТТЯ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Сьогодні для України однією із найважливіших соціально-економічних проблем є безробіття. Воно є соціально-економічною категорією, що відображає цивілізовані економічні відносини щодо вимушеної незайнятості працездатного населення, що негативно впливає на рівень добробуту населення та соціальну стабільність, що виходить від населення. Крім того, вплив безробіття на цьому не зупиняється, і розповсюджується на грошово-кредитну, фіскальну, соціальну сфери, невпинно погіршуючи соціальне самопочуття (ментальне здоров'я) й очікування суб'єктів ринку та громадян. Усе це вказує на актуальність обраної теми дослідження.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, український ринок праці має свої особливості. Йдеться про ті із них, що виявились упродовж 90-х років XX століття. Скорочення зайнятості, зростання рівня безробіття починається із середини 90-х років XX ст. Основною причиною звільнень працівників є розпочата структурна перебудова економіки: припинення діяльності підприємств, продукція яких не знаходить збуту або виявляється не конкурентоздатною, перехід до інших форм власності [2]. Такі процеси переживали всі країни перехідної економіки і скрізь, де вони розпочиналися, зростала кількість безробітних [там само].

Сьогодні в Україні посилилися процеси, пов'язані зі зростанням рівня безробіття (табл. 1). Зрозуміло, що це зумовлено зовнішньої агресією рф проти нашої держави. Як видно з табл. 1, в Україні останніми роками збільшувалася кількість безробітних, особливо серед жінок і мешканців сільської місцевості. При цьому, якщо розглядати стан безробіття серед жінок, то в зоні ризику знаходиться більшість українок за віковими групами: і 15-24 роки, і 30-39 роки, і 50-59 років. Складності ситуації додає те, що з 2022 року в Україні триває повномасштабна війна і значна кількість чоловіків задіяна для виконання свого обов'язку із захисту Батьківщини, або втратили працездатність через війну рф, або вже померли. Відтак, на жінок різних вікових категорій лягає обов'язок щодо забезпечення добробуту власної сім'ї та розбудови нашої держави загалом. Очевидно, що це значною мірою позначається на ментальному здоров'ї українок, на який додатковий вплив чинить безробіття.

Таблиця 1

Безробіття населення України (за методологією МОП) за статтю, типом місцевості та віковими групами у 2019–2021 рр.

Населення України	тис. осіб у 2019 р.	Кількість безробітних у % до робочої сили відповідного віку у 2019 р.	тис. осіб у 2020 р.	Кількість безробітних у у % до робочої сили відповідного віку у 2020 р.	тис. осіб у 2021 р.	Кількість безробітних у у % до робочої сили відповідного віку у 2021 р.
Усе населення віком 15 років і старше	**1487,7**	**8,2**	**1674,2**	**9,5**	**1711,6**	**9,8**
з нього						
15-70 років	1487,7	8,2	1674,2	9,5	1711,6	9,9
20-64 роки	1446,7	8,2	1627,8	9,4	1667,9	9,8
працездатного віку	1486,9	8,6	1673,3	9,9	1709,5	10,3
за віковими групами						
15-24 роки	210,5	15,4	227,9	19,3	215,2	19,1
25-29 років	178,5	8,4	173,0	8,7	172,6	9,4
30-34 роки	194,7	7,3	209,2	8,2	207,6	8,4
35-39 років	196,5	7,5	271,9	10,3	283,9	10,7
40-49 років	393,8	8,4	442,9	9,5	464,9	9,8
50-59 років	312,9	8,0	348,4	9,0	365,3	9,5
60-70 років	0,8	0,1	0,9	0,1	2,1	0,3
71 рік і старше	-	-	0,0	0,0	-	-
Жінки	**679,8**	**7,9**	**763,2**	**9,1**	**841,6**	**10,1**
з них						
15-70 років	679,8	7,9	763,2	9,1	841,6	10,2
20-64 роки	664,3	7,9	745,9	9,1	825,6	10,2
працездатного віку	679,5	8,2	762,7	9,5	840,9	10,6
за віковими групами						
15-24 роки	88,9	15,3	92,5	18,5	102,3	20,3
25-29 років	68,1	7,8	67,7	8,2	61,2	8,2
30-34 роки	72,5	6,3	87,0	7,9	98,2	9,3
35-39 років	97,9	8,0	124,1	10,2	145,6	12,1
40-49 років	203,6	8,6	214,8	9,2	238,4	10,1
50-59 років	148,5	7,2	176,6	8,6	195,2	9,6
60-70 років	0,3	0,1	0,5	0,1	0,7	0,2
71 рік і старше	-	-	0,0	0,0	-	-

Чоловіки	**807,9**	**8,5**	**911,0**	**9,8**	**870,0**	**9,5**
з них						
15-70 років	807,9	8,5	911,0	9,9	870,0	9,6
20-64 роки	782,4	8,4	881,9	9,7	842,3	9,4
працездатного віку	807,4	8,8	910,6	10,2	868,6	9,9
за віковими групами						
15-24 роки	121,6	15,5	135,4	19,9	112,9	18,0
25-29 років	110,4	8,8	105,3	9,1	111,4	10,2
30-34 роки	122,2	8,1	122,2	8,4	109,4	7,8
35-39 років	98,6	7,0	147,8	10,4	138,3	9,5
40-49 років	190,2	8,2	228,1	9,8	226,5	9,6
50-59 років	164,4	8,8	171,8	9,4	170,1	9,4
60-70 років	0,5	0,2	0,4	0,1	1,4	0,4
71 рік і старше	-	-	0,0	0,0	-	-
Міська місцевість	**994,8**	**8,0**	**1101,0**	**9,1**	**1132,2**	**9,5**
з них						
15-70 років	994,8	8,0	1101,0	9,1	1132,2	9,5
20-64 роки	974,3	8,0	1078,3	9,1	1104,4	9,4
працездатного віку	994,1	8,3	1100,4	9,5	1131,0	9,8
за віковими групами						
15-24 роки	122,7	15,1	129,0	18,4	132,5	19,7
25-29 років	112,5	8,0	97,0	7,4	99,1	8,1
30-34 роки	127,3	6,8	133,2	7,5	147,8	8,7
35-39 років	141,4	7,3	198,8	10,1	216,8	11,0
40-49 років	285,1	8,7	312,9	9,6	309,4	9,3
50-59 років	205,1	7,7	229,5	8,8	225,4	8,7
60-70 років	0,7	0,2	0,6	0,1	1,2	0,3
71 рік і старше	-	-	0,0	0,0	-	-
Сільська місцевість	**492,9**	**8,6**	**573,2**	**10,3**	**579,4**	**10,6**
з них						
15-70 років	492,9	8,7	573,2	10,4	579,4	10,7
20-64 роки	472,4	8,6	549,5	10,2	563,5	10,6
працездатного віку	492,8	9,1	572,9	10,9	578,5	11,2
за віковими групами						
15-24 роки	87,8	15,9	98,9	20,6	82,7	18,1
25-29 років	66,0	9,1	76,0	11,3	73,5	11,8

30-34 роки	67,4	8,6	76,0	9,6	59,8	7,8
35-39 років	55,1	8,2	73,1	10,9	67,1	9,8
40-49 років	108,7	7,6	130,0	9,3	155,5	11,2
50-59 років	107,8	8,5	118,9	9,4	139,9	11,1
60-70 років	0,1	-	0,3	0,1	0,9	0,4
71 рік і старше	-	-	0,0	0,0	-	-

Джерело: складено на підставі даних Державної служби статистики України [1]

В умовах безробіття за неповного використання наявних ресурсів робочої сили економічна система працює, не досягаючи межі своїх виробничих можливостей. Крім того, безробіття спричинює негативні зміни в складі людських ресурсів. Це спричиняє погіршення якісних характеристик робочої сили, втрату працівниками їхніх професійних навичок, кваліфікації, послаблення мотивації до праці, зниження продуктивності праці, відтік найбільш кваліфікованої робочої сили за кордон України [2]. Унаслідок безробіття країна несе значні фінансові збитки, утримуючи безробітних, відшкодовуючи їм втрати в доходах на період пошуку нових сфер прикладання праці. З огляду на це головним завданням України на найближчу та середньострокову перспективу є вдосконалення державної політки, що має бути, з одного боку, соціально орієнтованою, а з іншого – спрямованою на знаходження додаткових і стабільних джерел для забезпечення власного розвитку.

Висновок. Отже, загальнонаукова проблема безробіття в Україні потребує постійної уваги та комплексного розв'язання, особливо по відношенню до жінок, на яких сьогодні посилився вплив війни і серед яких збільшується кількість безробітних. Очевидно, що проблема безробіття є наслідком об'єктивних і суб'єктивних детермінант, який потребує розв'язання на загальнодержавному рівні з впровадженням економічних, соціальних, організаційних заходів і системи психологічного забезпечення. Виявлено, що в наукових дослідженнях залишаються недостатньо опрацьованими проблеми суб'єктивного сприйняття особистістю свого нового статусу «безробітний», ідентифікації з попереднім статусом і з оточуючими. Крім того, безробіття зумовлює прояви внутрішнього переживання людьми своєї неспроможності забезпечити гідне існування членів власної сім'ї, а домінанта негативізму призводить до астенічних психічних станів, нервово-психічних розладів, до виникнення чи загострення соматичних захворювань та іншого погіршення ментального здоров'я. Водночас, для певної частини осіб, які опинилися в такій скрутній життєвій ситуації, втрата роботи може бути стимулом, що означає підвищення активності, мобілізації свого інтелектуального, емоційного та соціального потенціалу, що сприяє позитивним змінам, переосмисленню свого «Я», а також забезпечує успіх у подоланні цієї життєвої кризи та відкриває новий рівень професійного зростання. Відтак, уважаємо, що в Україні вже сьогодні має створюватися підґрунтя для підтримання безробітних громадян у напрямку формування в них стійкового мотиву до власного розвитку.

Література

1. Безробіття населення (за методологією МОП) за статтю, типом місцевості та віковими групами (2019–2021 рр.) // Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/.
2. Пасічна В.Г. Психологічний аналіз безробіття як соціально-економічного явища. URL: https://journals.uran.ua/index.php/2227-6246/article/view/157342.

Поступна О.В.
Степанко О.В.
Торпан М.Ю.

ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА ПРОБЛЕМУ СОЦІАЛЬНОЇ НЕРІВНОСТІ

Постановка проблеми. Соціальна нерівність є складною і неоднозначною загальнотеоретичною проблемою. Як основа стратифікації суспільства, вона сприймається як його властивість. Розуміння соціальної нерівності залежить від історичного етапу розвиту цивілізації, класових позицій, рівня освіченості. Проте кожне суспільство організовує своє бачення нерівності. Наприклад, для сучасного українського суспільства проблема соціальної нерівності є занадто актуальною, оскільки внаслідок активної фази російсько-української війни війська агресора знищують українську економіку, населенні пункти, об’єкти культурної спадщини, позбавляють українських громадян власного майна, фізичного та психічного здоров’я, можливостей здобувати якісну освіту та отримувати стабільні доходи для утримання своїх родин. Цивільні люди, що опинились в окупації, не мають доступу до продуктів харчування, питної води, ліків, медичної допомоги. Із-за постійних ракетних обстрілів, які російською армією, зазвичай, спрямовані на цивільні об’єкти, об’єкти критичної інфраструктури з метою залякування мирного населення, громадяни України втрачають житло та стають безхатьками [4]. Отже, війна негативно впливає на всі сфери життя людини, дестабілізує нормальну життєдіяльність суспільства, загострюючи існуючі та виявляючи нові проблеми, що призводить до поглиблення проблеми соціальної нерівності українського суспільства.

Виклад основного матеріалу. Соціальна нерівність у людському розвитку постійно трансформується і набуває нових форм і масштабів, тому ця проблема постійно перебуває в полі зору різних наук, наприклад: у філософії більше уваги приділяється дослідженню сутності, форм і функцій соціальної нерівності, концептуалізуються підходи до співвідношення нерівності, рівності та справедливості, висвітлюються сучасні наукові погляди щодо причин нерівності у суспільстві; в соціології – досліджуються критерії, причини, наслідки соціального розмежування, визначається місце окремих груп населення в соціальній структурі суспільства, їх соціальна роль; в економіці – за допомогою складних кількісних методів фіксується реальний стан майнового розшарування

населення і оцінюється ймовірність його подальшої динаміки; в культурології – досліджуються культурні традиції та стереотипи сприйняття соціальної нерівності; в політології – аналізуються проблеми в ідеологічних доктринах і політичних програмах, оцінюються різні способи легітимізації соціальної нерівності або її стигматизації для впливу на політичну активність мас тощо. В той же час, класичною тріадою соціальної нерівності з точки зору більшості наук є нерівний доступ до таких фундаментальних людських благ, як багатства, влада і слава. Ці блага ні в жодному суспільстві не розподілялись справедливо або рівномірно. На рівні масової свідомості така нерівність ніколи не отримувала виправдання.

Дослідження проблем соціальної нерівності дозволило науковцям виявити та систематизувати форми нерівності. Найбільш комплексно ці форми з точки зору розв'язання проблем розвитку людини представлені Л. Клевчиком, який виділяє класову, політичну, економічну, гендерну, культурну, освітню, екологічну, інформаційну форми соціальної нерівності та нерівність безпеки здоров'я [1]. А також науковцями соціально-демографічних досліджень, які виділяють економічну нерівність, нерівність у розподілі населення за соціально-економічним статусом, нерівність у можливостях підтримання соціальних зв'язків, вікову та міжпоколінну нерівність, нерівність за гендерною ознакою, за станом здоров'я, у доступі до безпечного екологічного середовища, в освіті, за професією та сферою діяльності, поселенську нерівність та регіональну диференціацію рівня життя населення [3].

Стосовно розвитку України, то, наприклад, провідний фахівець у галузі соціоекономіки та демографії Е. Лібанова, наголошує на існуванні зовнішніх і внутрішніх чинників, що стоять перед сучасним українським суспільством. Причому зовнішні чинники, за її твердженням, майже не залежать від дій нашої держави, суспільство може лише пристосовуватись до них. А серед внутрішніх викликів науковець виділяє такі ключові групи, як: глибока нерівність; тотальна недовіра практично до всіх владних структур та їх рішень; соціальний нігілізм – небажання населення платити податки, дотримуватися чинних законів [2].

Зауважимо, що головною детермінантою всіх досліджень виступає єдиний концепт – соціальна нерівність загрожує соціальній стабільності та безпеці людського розвитку. Люди завжди болісно сприймають соціальну нерівність, відчувають антагонізм між вищими і нижчими стратами, що й спричиняє соціальне невдоволення. Соціальна нерівність лежить в основі практично всіх соціальних конфліктів і часто виступає потужним мотиватором соціальних революцій, рухів і протестів.

Якщо розглядати соціальну нерівність як одну з проблем російсько-української війни, що зараз триває, то доцільно її розглядати відповідно до двох воюючих сторін: держави-агресора і держави-захисниці. Росія як держава-агресор довела свій народ до крайньої бідності – люди, особливо у маленьких містечках та селах не мають засобів існування, гідних умов життя, позбавлені доступу до соціальних благ, фактично не мають можливостей впливу на прийняття політичних рішень тощо. Сучасне російське суспільство характеризується гострою економічною стратифікацією, що базується на

відмінностях за рівнем багатства і доходів населення. За допомогою інформаційно-пропагандистської політики російська влада зробила переважну частину своїх громадян агресивними по відношенню як до інших народів і національностей, так і до інших держав. Щодо свого народу, то влада розробила жорсткі механізми по придушенню свободи слова та активно бореться з інакомисленням. Вся ця політика лише загострила соціальну нерівність у всіх її формах, що ще більше розколює російське суспільство. Однак, яким би глибоким цей розкол не був, це не підштовхує російський народ до революційних або хоча б до антиполітичних виступів.

Що стосується України, то тут проявляються суперечливі тенденції. З одного боку, війна: згуртувала українське суспільство у боротьбі проти російського агресора; сформувала спільні позиції щодо утвердження подальшого політичного курсу держави; сприяла розвитку масштабного волонтерського руху, спрямованого на допомогу армії та підтримки цивільного населення; об'єднало переважну частину країн світу для допомоги України тощо. З іншого – загострила як існуючі довоєнні, так і виявила нові проблеми, викликані саме війною, наприклад: непорозуміння з різними групами населення, які в тій чи іншій мірі симпатизують противникам Української держави, підтримують сепаратистів; виявлення колабораціоністів на деокупованих територіях; боротьба з дезінформацією в інформаційному просторі та ін. Зазначені проблеми є доволі складним і болісними для українського суспільства та потребують пошуку й розробки нових механізмів для їх розв'язання і суспільного узгодження [4].

Висновки. Підсумовуючи слід зазначити, що соціальна нерівність як суспільна проблема є актуальною, в усі часи та не належить до окремої науки. Вона потребує усебічного осмислення та комплексного підходу. Впродовж соціогенезу людство вдавалось до різних способів розподілу та перерозподілу суспільних благ, впливу на соціальний добробут населення. У сучасному світі країни для вирішення проблеми соціальної нерівності розробляють систему відповідних заходів та стандартів, налагоджують ефективне державно-приватне партнерство, включаючи соціальний діалог.

Війна, як негативне соціально-політичне явище, є веденням політики насильницькими засобами та найвищим ступенем загострення проблеми соціальної нерівності, причому з обох воюючих сторін. По відношенню до України нинішня війна є загарбницькою, агресивною, несправедливою, що супроводжується значними фізичними, психологічними і матеріальними втратами, які українське суспільство, на жаль, буде відчувати ще довгі роки після її закінчення.

Література

7. Клевчік Л. Л. Соціальна нерівність як основна диспропорція в суспільстві. *Економіка та держава*. 2019. № 4. С. 49.

8. Лібанова Е. М. Надмірна соціально неприйнятна нерівність: головний виклик для українського суспільства. *Вісник Національної академії наук України*. 2017. № 5. С. 22-25.

9. Нерівність в Україні: масштаби та можливості впливу / за ред. Е. М. Лібанової. Київ : Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України, 2012. 404 с.

10. Postupna O., Stepanko O., Torpan M. Social inequality as a general theoretical conceptualization of the problem of the Ukrainian-Russian war. *Global Scientific Trends: Economics and Public Administration*, 2023. Vol. 3/2023. P. 47-55.

Райцев А.Ю.

ДЕФІНІЦІЯ ТА ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ПОНЯТТЯ КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Постановка проблеми. Коректний аналіз еволюції концепції корпоративної соціальної відповідальності потребує врахування цілого ряду важливих методологічних передумов. Насамперед, процес становлення та розвитку будь-якої концепції проходить деякі формальні етапи. Крім того, в силу множинності та неоднозначності термінів і концепцій, що асоціюються з проблематикою корпоративної соціальної відповідальності, необхідно розглядати не стільки формальні етапи їх дискретного розвитку в рамках певного проблемного поля, скільки етапи складного та суперечливого перетворення цих термінів та концепцій у взаємопов'язані елементи цілісної системи.

Виклад основного матеріалу. Початок дискусії про корпоративну соціальну відповідальність було покладено у першій половині 1950-х років. постановкою двох взаємозалежних дослідницьких питань: що саме слід розуміти під КСВ та які її джерела. Покоління дослідників, що змінюють одне одного, привели безліч аргументів і контраргументів, втілених у величезному масиві спеціальної літератури, але так і не дійшли єдиних узгоджених висновків. Проте саме в ході дискусії про сутність КСВ визначився мейнстрім нормативних трактувань, що розвиваються аж до сьогодні.

Важливо відзначити, що складність і тривалість дискусії були зумовлені не тривіальністю центральної категорії — корпоративної соціальної відповідальності. По-перше, КСВ — складова, багаторівнева категорія. Вона включає відповідальність як таку, соціальну відповідальність як її специфічний тип і корпоративну соціальну відповідальність як ту соціальну відповідальність, суб'єктом якої є корпорація. По-друге, категорія КСВ зазнавала термінологічної трансформації, яка по-різному торкнулася зазначених рівнів. У ході дискусії, зокрема, втратили своє значення популярні у 1950–1970 роках. терміни-замінники «соціальна відповідальність бізнесмена» та «соціальна відповідальність бізнесу». У свою чергу, з кінця 1990-х років. широко використовується розширений термін «корпоративна відповідальність», що більш адекватно відображає сучасний стратегічний підхід до КСВ. По-третє, аналіз зазначених рівнів категорії КСВ традиційно торкається різних питань філософії, права, соціології, економіки та менеджменту.

Всі ці дисципліни асоціюються з суспільними науками, але традиційно поділяються на нормативні та позитивні. Кожна із зазначених наук володіє власними методами досліджень і категоріальним апаратом, відрізняється великою кількістю трактувань і концепцій, що розвиваються. При всьому різноманітті запропонованої аргументації логічна супідрядність зазначених термінологічних рівнів зумовила консенсус у трактуванні КСВ як похідної від етичної категорії відповідальності, тобто «моральної відповідальності», і відповідно, трактуванні концепції загалом як нормативної. Строго кажучи, самі терміни «відповідальний» та «відповідальність» допускають щонайменше три різні тлумачення у рамках категорії «моральна відповідальність» [2].

По-перше, іноді вони використовуються для опису особистості, що має такі риси характеру, як надійність або чесність (відповідальність як чеснота). По-друге, ці терміни можуть вживатися для позначення обов'язку чи боргу — того, що має бути зроблено, але може бути ще не зроблено на даний момент (деонтологічне значення). По-третє, вони можуть застосовуватися для позначення того, хто чи що винний чи винний у події (казуальне значення). Всі зазначені тлумачення вписуються в рамки нормативної етики — фундаментального напряму філософської науки, який вивчає «не фактичні норми прояву етичного в поведінці людини, а те, як їй поводитися» [4].

При цьому зазначені тлумачення моральної відповідальності безпосередньо співвідносяться з трьома основними теоріями, які інтерпретують прийняття етичних рішень: «етикою чеснот», що розглядає особу суб'єкта, який приймає рішення; «універсалізмом», що оцінює етичність намірів; та «утилітаризмом», що оцінює сукупний результат. Втім, якщо нормативний характер відповідальності як чесноти та відповідальності у її деонтологічному значенні цілком очевидний, то третє трактування потребує додаткових пояснень. Ставлячись до так званої «етики відповідальності», вона не просто апелює до оцінки результатів, але «виходить з вимоги обов'язково враховувати, у процесі пошуку та визначення нормативного, наслідки зумовлених ним вчинків та рішень та нести за це відповідальність».

Висновки. Усі трактування понять об’єднало те, що обов'язки корпорації і, відповідно, конкретного менеджера розглядалися як детерміновані зовнішніми стосовно бізнесу силами. Як суб'єктів відповідальності, незважаючи на відмінність у термінах, що використовуються, практично у всіх трактуваннях фігурували і бізнес, системно взаємодіє з суспільством, і корпорація, і менеджер, безпосередньо приймає рішення. При цьому ні корпорація, ні менеджер не розглядалися як незалежні моральні агенти, які активно формують свою соціальну відповідальність, а чесноти менеджерів безпосередньо пов'язувалися з їх здатністю адекватно слідувати зовнішнім силам. У кращому разі крім системної, деонтологічної відповідальності розглядалася казуальна відповідальність конкретної корпорації чи конкретного менеджера за скоєні ними дії, але знову ж таки співвіднесені із зовнішніми очікуваннями.

Література

1. Шевченко Т. П. Теоретичні засади управління корпоративно-соціальною відповідальністю на зовнішніх ринках // Бізнес-інформ. – 2013. – №4. – С.87.
2. Шкура І.С. Роль соціально-відповідального інвестування у забезпеченні сталого розвитку України / І.С. Шкура // Економічний нобелівський вісник. – 2016. – №1. – С.255–256
3. Корпоративно-соціальна відповідальність 2005 – 2010: стан та перспектива розвитку // Центр розвитку корпоративної соціальної відповідальності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://csr-ukraine.org/wpcontent/uploads/2014/04/ksv-2005-2010-analitychnyy-zvit.pdf

Сабій Ю.С.

СУТНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

У швидко мінливому соціально-політичному ландшафті України молоде покоління виступає в якості ключової сили змін, інновацій та прогресу. Визнаючи найважливішу роль молоді у формуванні майбутнього країни, український уряд створив всеосяжну структуру, спрямовану на підтримку і розширення прав і можливостей цього життєво важливого демографічного сегмента. Державна молодіжна політика в Україні охоплює широкий спектр ініціатив і програм, спрямованих на задоволення багатогранних потреб і викликів, з якими сьогодні стикається молодь. Від освіти та зайнятості до охорони здоров'я, громадянської активності та соціальної інтеграції політика спрямована на створення сприятливого середовища, що сприяє розвитку молодих українців як здорових, освічених та активних громадян. Оскільки Україна продовжує рухатися шляхом соціально-економічного розвитку і демократичного управління, роль молодіжної політики у використанні потенціалу молодих людей стає наріжним каменем національного прогресу і життєстійкості.

Суть державної молодіжної політики в Україні полягає в стратегічних рамках, спрямованих на розширення прав і можливостей і підтримку молодого населення за допомогою комплексних ініціатив у галузі розвитку, створення середовища, що сприяє їх цілісному зростанню та активній участі в житті суспільства. У контексті України, країни, що відрізняється динамічним соціально-політичним ландшафтом і триваючими перетвореннями, державна молодіжна політика відіграє ключову роль у формуванні майбутнього покоління, забезпечуючи його необхідними інструментами, навичками і можливостями для процвітання.

Підводячи підсумок суті державної молодіжної політики в Україні, стає ясно, що політика являє собою багатогранну і динамічну структуру, спрямовану на розширення прав і можливостей молоді країни і забезпечення її цілісного розвитку і активної участі в житті суспільства. Така політика охоплює різні

аспекти, включаючи освіту, зайнятість, охорону здоров'я, громадянську активність, соціальну інтеграцію та культурний розвиток, відображаючи комплексний підхід до задоволення різноманітних потреб і проблем, з якими стикаються молоді люди в Україні.

Ефективність цієї політики залежить від її активної реалізації, яка вимагає скоординованих зусиль на різних рівнях державного управління, неурядових організацій, громад та самої молоді. Незважаючи на проблеми, що стоять перед нами, такі як розподіл ресурсів, адаптація до швидко мінливих соціально-економічних умов та вимірювання впливу, всебічний характер політики свідчить про тверду прихильність до створення сприятливої екосистеми для молоді.

На закінчення слід зазначити, що державна молодіжна політика в Україні служить найважливішим інструментом виховання покоління, яке є добре освіченим, здоровим, соціально відповідальним і здатним внести позитивний внесок у розвиток країни. Його подальший розвиток та ефективна реалізація необхідні для забезпечення повної реалізації прагнень та потенціалу української молоді, тим самим сприяючи процвітанню країни та її стійкості перед лицем сучасних викликів.

Література:

1. Про затвердження Положення про Міністерство молоді та спорту України : ПКМУ від 2 липня 2014 р. № 220. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2014-%D0%BF#Text (дата звернення: 27.02.2024).

Сємілєтов О.С.

ВПЛИВ БЕЗРОБІТТЯ НА ЕМОЦІЙНИЙ СТАН НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Широкомасштабні військові дії в Україні, що почались 24.02.2022 року призвели до того що станом на кінець 2022 початок 2023 років рівень безробіття в Україні збільшився до 26% що є результатом втрати частини території України, а саме частини Харківської, Запорізької, Херсонської, Донецької, Луганської, Херсонської областей та підвищеною небезпекою для працівників по всій країні, тобто захоплення території негативно вплинуло на стан економіки держави та скороченням робочих місць працівників та вплинуло на міграційні процеси в державі до інших регіонів та країн.

Проблемою підвищення рівня зайнятості та подолання безробіття як негативного явища в Україні знаходиться у сфері уваги багатьох вітчизняних вчених. Зокрема цій проблематиці присвячені праці: А. Копитова., А.С. Зуєва., Головченко О.М., Мартиненко А.К., Чаленко В.П., Швеця О.В. Котляревська К.Ю., Пахомова Т.М., Федунчик Л.Г. , Гетьман О.О., Воронцова О.В., та ін.

Виклад основного матеріалу. Головними наслідками бойових дій що вплинуло на державу став виїзд працездатного населення України; Вивезення виробництв із зон бойових дій до інших регіонів та відновлення їх діяльності;

Захоплення та вивіз російською стороною державного майна та громадян що залишались у зоні бойових дій; Мобілізація високо кваліфікованих фахівців до лав Збройних сил України та інших формувань що вплинуло на демографічну політику та погіршення стану ментального здоров'я громадян України.

Від початку повномасштабного вторгнення рф кількість зареєстрованих безробітних в нашій Україні різко знизилось що є наслідком залучення безробітних верств населення та ВПО до збройних сил України за даними державного центру зайнятості знизилась до 150 тисяч, 106 тисяч з-поміж яких – жінки [2]. Але цей рівень є дуже високим. Така тенденція стала наслідком того, що до війни більшість актуальних вакансій що шукають роботодавці складають професії що залишалася в умовно «чоловічих» сферах, наприклад, у робітничих або пов'язані із важкими умовами або працею.

Слід відзначити що головною із причин безробіття які на наш погляд є одними із найпоширеніших та складають основну частку є: зростання рівня безробіття в Україні викликане втратою робочих місць у сферах, безпосередньо пов'язаних із впливом бойових дій. Ще однією із причин зростання безробіття є вимушена міграція працездатного населення з небезпечних районів України за її межі. За даними ООН, станом на 15 лютого 2024 року за межами України зареєстровано близько 6,4 млн осіб працездатного віку по всьому світу. [3]. Слід зазначити що нині Україні не відомо, скільки громадян працездатного віку перебуває на території країни-агресора і тим паче скількох з них приїхали туди добровільно, або скількох окупаційні війська депортували примусово. Тож приблизна цифра у 2,8 млн громадян України на території Росії та Білорусі викликає сумніви. Саме тому можна припустити, що станом на 15 лютого за кордоном загалом перебуває трохи більш як 6,4 млн українських переселенців, із них майже 6 млн – у країнах Європи. При цьому, за даними УВКБ ООН, найбільше Українців перебуває в Німеччині (1,13 млн), Польщі (956 тис.), Чеській республіці (381 тис.) [3].

Слід відзначити про проблему із психологічним або ментальним здоров'ям тобто непомітною складовою особистості, яка водночас є головний двигуном людини, що дозволяє не лише повноцінно жити, а й ефективно взаємодіяти або функціонувати у суспільстві. Ментальне здоров'я відображає стан гармонії між позитивними та негативними емоціями, здатністю адаптацією до змін в житті, підтриманням рівноваги між різними аспектами нашого життя та здійснювати позитивний вплив на людей навколо [1]. Взагалі ВООЗ прогнозує, що до 2025 р. кожен другий українець може зіткнутися з проблемами у сфері ментального здоров'я. Наприклад відповідно до аналізу відділу епідеміологічного нагляду (спостереження) та профілактики неінфекційних захворювань та рекомендацій МОЗ розвиток певних форм ментальних порушень значно впливає на продуктивність людей їх ефективність та бажання боротьбу кожного дня в першу чергу із самим собою, а відтак і на економіку країни – втрати від проблем, пов'язаних з психічним здоров'ям, за прогнозами можуть сягати 4-5 % ВВП. Відповідно до рекомендацій уряд України при підтримці Олени ЗЕЛЕНСЬКОЇ була започаткована «Всеукраїнська програма ментального здоров'я «*Ти як?*»»,

вона спрямована на те, щоб допомогти українцям віднайти джерело сил, для відновлення психічного здоров'я.

Зазначимо що програма є абсолютно унікальною, оскільки вона розроблена з урахуванням воєнного часу і травматичних обставин, через які проходить вся державна система і суспільство, і не має аналогів у світі [4,5]. Тому слід зазначити про те що на сьогодні в Україні існує багато проблем які Українське суспільство повинно вирішувати та впроваджувати у діяльність.

Висновки. У роботі були визначені головні фактори, що підкреслюєтеся не лише економічними наслідками війни для України, але і її впливом на психологічний стан та загального добробуту громадян.

Важливість прийняття заходів для підтримки економіки та ментального здоров’я стає ключовою для подолання наслідків військових дій шляхом:

1. Впливу на економіку та переїзду у безпечне місце виробництв та відновленням робочих місць на підприємствах.
2. Зниженням безробіття в Україні шляхом розробки та залучення громадян до створення нової України, будівництвом нових промислових об’єктів, громадських місць та створенням умов для залучення капіталів у державу.
3. Відновленням безпеки на території України шляхом створенням безпечних умов праці шляхом створення укриттів, сховищ, безпечних кімнат, залученням міжнародних фондів та військових для проведення розмінування та усунення наслідків бойових дій.
4. Внесенням правок у нормативні документи та активізація програм щодо покращення демографічної політики в державі. Розробкою Умов щодо вільного пересування між країнами та поверненням працездатного населення в України.
5. Веденням активної політики щодо залучення та покращення міграційної політики в Україні :

Ці висновки відображають складність ситуації в Україні, яка вимагає комплексного підходу до вирішення економічних, демографічних та соціальних проблем, що виникли в результаті військових дій.

Література

1. Павленко С. Безробітні під час війни: нові обмеження, нові можливості. *Кременчуцька газета*. 2023. 2 квіт. URL: https://kg.ua/news/bezrobitni-pid-chas-viyni-novi-obmezhennya-novi-mozhlivosti (дата звернення: 02.02.2024)..
2. Шиканова А. В Україні з'явилися нові професії: хто зараз у попиті на ринку праці. *РБК-Україна*. URL: https://www.rbc.ua/rus/styler/ukrayini-z-yavilisya-novi-profesiyi-hto-zaraz-1709117793.html (дата звернення: 29.02.2024).
3. Migration and asylum in Europe – 2023 edition. *Language selection | European Commission*. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-interactive-publications/w/ks-fw-23-004 (date of access: 14.03.2024).
4. Офіційне інтернет-представництво президента України Володимира Зеленського. У межах ініціативи першої леді зі створення Всеукраїнської

програми ментального здоров'я міністерства представили пріоритетні проєкти. URL: https://www.president.gov.ua/news/u-mezhah-iniciativi-pershoyi-ledi-zi-stvorennya-vseukrayinsk-82805.

5. Стартувала всеукраїнська програма ментального здоров'я “Ти як?”: інструменти для самодопомоги та підтримки інших. Центр громадського здоров’я. Державна установа «центр громадського здоров’я міністерства охорони здоров’я України». URL: https://www.phc.org.ua/news/startuvala-vseukrainska-programa-mentalnogo-zdorovya-ti-yak-instrumenti-dlya-samodopomogi-ta (дата звернення: 12.01.2024).https://moz.gov.ua/article/news/v-ukraini-prezentuvali-rezultati-pershogo-z-pochatku-povnomasshtabnoi-vijni-doslidzhennja-psihologichnogo-stanu-naselennja--

Сиченко М. В.

МЕХАНІЗМИ ЕФЕКТИВНОГО ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКУ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ

Актуальною стратегічною проблемою сучасного світу є досягнення стійкого соціально-культурного розвитку. Ця проблема розглядається як міжнародними організаціями, так і національними організаціями. Головною рушійною силою людського розвитку є культура.

Міжнародна культурна співпраця охоплює усі види інтелектуальної і творчій діяльності в соціально-культурній сфері. Зарубіжні держави розвивають усі галузі соціокультурного простору, забезпечуючи гармонійну рівновагу між технічним і морально інтелектуальним прогресом людства. Діалог культур і цивілізацій - спосіб досягнення взаєморозуміння, забезпечення стабільності усередині країни і створення зовнішніх умов для мирного розвитку держави, росту її міжнародного авторитету і розширення взаємовигідної співпраці з іншими країнами. Взаємозбагаченню культур надзвичайно сприяє нова інформаційна культура, яка розширила світовий соціокультурний простір

Формування єдиного глобального соціокультурного простору повинне гармонійно поєднувати в собі самобутність культури і регулювати різні інтереси, потреби, іншими словами, сприяти підготовці і ухваленню правильних економічних, соціальних рішень, що забезпечують соціально-культурний розвиток світової спільноти.

Соціо-культурний контекст, що нестримно міняється, прискорення процесів глобалізації, перерозподіл пріоритетів, активне вторгнення масової культури і культурних індустрій, інформаційні вибухи, чітке усвідомлення культури як неодмінного чинника розвитку - усе це створило грунт для формування принципово нового розуміння публічного управління соціокультурною сферою

Соціально-культурні зміни, що відбуваються у світі і Україні, свідчать про збільшену роль регіонів, їхній самостійно-громадський і культурний розвиток. Стратегія публічного управління повинна будуватися на системному

соціокультурному аналізі усіх видів ресурсів, в цілях прогнозування, проектування, планування діяльності організацій, галузей і суспільства в цілому.

Сучасна світова практика свідчить про те, що складні завдання найуспішніше можуть бути вирішені спільними творчими зусиллями державних структур, неурядових організацій, партнерством суб'єктів, що беруть участь, населення в розробці і реалізації програм і проектів місцевого соціально-культурного розвитку (регіонів, міст, районів), що відповідають загальним інтересам [1].

Соціально-культурне різноманіття вимагає обліку різних аспектів самоорганізації в цих процесах. На сучасному етапі публічного управління у сфері культури дослідниками вже не протиставляються управління різних суб'єктів і самоорганізацій як напрями діяльності, оскільки після спаду кризи нашого суспільства не складає труднощів безпомилково визначати механізми ефективного публічного управління. Сьогодні ніхто не відмовляється від масштабних управлінських технологій, від цілеполягання, програмування, проектування і впровадження інновацій як інструментів культурної політики. Серед управлінських технологій, що повною мірою відповідають сучасним вимогам, слід виділити управління організацією культури на основі принципів стратегічного управління. Це має на увазі широке застосування маркетингових технологій в усіх сферах їх діяльності. Децентралізація управління надала державним, неурядовим, комерційним установам культури державного, регіонального і муніципального рівня право на свободу у визначенні змісту і пріоритетних напрямів соціально-культурної діяльності (міжрегіональний культурний обмін, збереження національних культур, спільна розробка і реалізація соціально-культурних проектів і так далі). Так, в системі управлінських технологій відмічається можливість, за умови чіткого визначення перспектив соціально культурного розвитку регіону, постановки ясних цілей і пріоритетних завдань, адресного здійснення соціально-культурної діяльності, створення організаційно управлінського механізму регулювання цієї діяльності. Її ефективність залежить від постійної опори на службу моніторингу стану об'єкту управління.

Слід зазначити, що можливості наукового забезпечення діяльності в області соціально-культурної політики і публічного управління використуються не повністю. Не в усіх владних структурах є присутня наукомістка соціальна проектна ланка, в обов'язки якої зазвичай входить розробка стратегії соціально-культурного розвитку регіону, орієнтованою на облік життєвих реалій соціально-відтворювального процесу і на цілі, сформульовані в програмі на основі нормативного прогнозу. В ході такого проектування розробляється стратегія їх досягнення, оцінки наявних для цього ресурсів, а також соціально значимих наслідків від намічаних змін. Довгострокові програми і поточні плани соціально культурного розвитку регіону повинні грунтуватися на проблемно-цільових проектних розробках [2].

Використання в соціально-культурному управлінні принципу програмності дозволяє ефективно пов'язувати механізми взаємодії різних рівнів управління в єдину конструкцію, дає можливість трансформувати елементи

адміністративно-бюрократичної моделі управління, що зберігаються ще, соціально-культурними процесами, підвищити ефективність як управління, так і самої діяльності з нарощування соціально-культурного потенціалу в регіонах. Прискоренню динаміки соціально-культурного розвитку регіону сприяє застосування проектних технологій. Подібна практика набуває все більшого поширення. Соціально-культурне проектування - це сучасний спосіб управління культурою в цілому, окремими її галузями і конкретними установами. Розробка соціально культурних проектів і програм дозволяє реально оцінити і використати внутрішній культурний потенціал регіонів.

Література

1. Семененко І. С. Формування нової культури та нового стилю діяльності публічних органів. *Публічне управління XXI ст.: форсайтинг успіху* : зб. тез XVI Міжнар. наук. конгресу, 21 квітня 2016 р. Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2016. С.223-226.

2. Полехіна І. С. Механізми вдосконалення соціокультурної складової корпоративної культури публічного управління в Україні. *Актуальні проблеми державного управління*. 2018. Вип. 2 (54). С. 99-106.

Тришновський Є.М.

МЕРЕЖЕВІ КОМПОНЕНТИ ТА РЕСУРСИ РОЗВИТКУ ТРАНСФОРМАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Постановка проблеми. У міждисциплінарному науковому ракурсі залишається відкритим питання про зміст та інституційні компоненти нової парадигми соціальної політики, що пояснює кризу її розвитку в умовах глобальних, національних та регіональних соціальних викликів. Однак існують різні пояснювальні конструкції та теоретичні моделі, що пояснюють точки зростання інновацій у соціальній політиці, що з'явилися на практиці сучасних держав та спричинили якісні зміни. Експерти Науково-дослідного інституту соціального розвитку ООН, проаналізувавши сучасні соціальні реформи, виділили низку ключових пріоритетів та інструментів соціальної політики, що дають найбільші результати [1].

Виклад основного матеріалу. По-перше, найбільш дієвою стратегією соціальної політики з посиленням трансформації ринку праці та зниженням гарантій праці є універсалізація соціальної політики, згідно з якою жодна з категорій громадян не повинна виключатися із пріоритетів соціального розвитку та соціального захисту. Цьому сприяє створення соціальних та політичних інститутів, які переводять суспільний соціальний порядок денний у політичний, тим самим забезпечуючи інклюзивність та демократичність соціальної політики. По-друге, успішність соціальної політики визначається ступенем її інтеграції з іншими політиками, насамперед економічною, екологічною та політикою щодо

подолання цифрової нерівності, коли інститути та інструменти розвитку людського капіталу та заходи соціального захисту мають наскрізний характер, що забезпечується багатостороннім партнерством різних суб'єктів (державних, різноманітних структур комерційного та цивільного секторів). По-третє, перетворюючий потенціал соціальних реформ може бути реалізований лише за ефективних механізмах значної громадської участі, що забезпечує узгодження інтересів між зацікавленими сторонами, що у виробленні та реалізації соціальної політики, і навіть відкритої та прозорої системи її публічної оцінки. Такий підхід дозволяє проектувати та реалізовувати на рівні державного управління перетворювальну соціальну політику, яка включає не лише комплекс захисних заходів, а й створює умови для розвитку людського капіталу та суспільних ресурсів країни.

Виявлені ключові виклики, тренди та інновації у сфері соціальної політики, а також сформульований експертами підхід перетворюючої соціальної політики знаходять своє пояснення в предметному полі мережевих досліджень у публічній політиці та управлінні, які актуалізують мережеві ресурси та мережеві механізми вироблення та реалізації публічних рішень у різних галузях державної політики [2]. На етапі змін соціально-економічних, політичних, соціокультурних умовах формування та реалізація соціальної політики у сучасних державах відбувається у взаємодії різноманітних політичних та соціальних акторів, зацікавлених у вирішенні громадських проблем. Соціальна політика, що характеризується складністю та багатоскладовістю публічних проблем, багатоальтернативністю варіантів їх вирішення з урахуванням специфіки та взаємозв'язку з іншими видами галузевих політик держави, зачіпає інтереси більшості соціальних спільностей та груп, що визначає багатоскладність акторів (держави та політичних партій, структур комерційного сектору), що у її виробленні, і фрагментарність громадських інтересів, потребують їх узгодження. У цьому контексті держава від домінуючого суб'єкта соціальної політики, що визначає інституційні та процесуальні компоненти у виробленні стратегічних рішень у соціальній сфері, стає координуючим, а державна політика набуває характеру відкритої та публічної.

Цифровізація та наслідки пандемії коронавірусу сприяли посиленню взаємного проникнення держави та публічної сфери як простору обговорення суспільно значущих проблем та формування суджень про них [3]. Соціальна політика в умовах технологічних та суспільних трансформацій набуває характеристики публічної, що визначається декількома факторами. По-перше, складність загроз, що походять від публічної сфери (пандемії та соціальні епідемії, технологічні та екологічні катастрофи, цифровізація, що посилює цифрові розриви та соціальну нерівність, що впливають на якість життя населення, наукові відкриття в галузі генетики та біології, поява нових девіантних соціальних спільностей , що пропагують нетрадиційні формати способу життя тощо), вимагає узгодження інтересів зацікавлених акторів, які в галузі соціальної політики повинні представляти не тільки вразливі категорії населення, а й усі групи населення з урахуванням специфіки їхніх соціальних проблем. По-друге, сучасні держави все частіше здійснюють пошук

мобілізаційних ресурсів для вирішення проблем у соціальній сфері, в якій концентруються інтереси та ресурси недержавних акторів, включаючи самих громадян із їхньою «індивідуальною соціальною відповідальністю». По-третє, публічна сфера як «агрегатор» інтересів різних груп громадськості, які отримують більшість суспільних благ, у результаті стає ресурсом для легітимності держави та її конкурентоспроможності.

Взаємне проникнення держави й суспільної сфери визначає як публічний, а й мережевий характер вироблення соціальної політики, що характеризується двома ключовими моментами. З одного боку, соціальні актори, які реалізують свої суб'єктні функції у виробленні соціальної політики та є одночасно споживачами суспільних благ, все частіше мають мережеву структуру. З іншого боку, багатоакторний склад соціальної політики вимагає від держави реалізації функції координації та інтеграції потреб та інтересів усіх зацікавлених сторін у систему публічного управління. У цьому випадку йдеться про мережеві механізми координації у забезпеченні співробітництва щодо досягнення поставлених цілей у вирішенні публічних проблем, або мережевому управлінні.

При мережевому управлінні держава стає проектувальником мережевих структур та мережевих механізмів взаємодії з державними та недержавними акторами соціальної політики для ефективного вирішення специфічних завдань, створюючи для цього певні інституційні умови. У політичній науці функціональні можливості такого управління мережевими практиками у сфері публічної політики відбито у концепції метауправления («governance of governance») [2]. Особливості метауправління дозволяють враховувати специфіку реалізації завдань у сфері соціальної політики на різних її рівнях (національному, регіональному, локальному) у різних інституційних конфігураціях (традиційні ієрархії, ринок із передачею функцій комерційним чи некомерційним структурам, мережі співробітництва та партнерства) або їх взаємної інтеграції у вигляді гетерархічних форм [4]. Технологічні характеристики метауправління ґрунтуються на мережевому менеджменті, що передбачає визначення дизайну мережевої структури або мережевих комунікацій (інституційні умови та організаційні форми; менеджмент узгодження інтересів мережевих акторів, порядку інтеграції та використання ресурсів, комунікацій та ін.) для досягнення конкретних цілей [5].

Висновки. Використання принципів та інституційних форм мережевого управління на практиці сучасних держав робить соціальну політику більш чутливою до змінних соціальних проблем громадян та їх уявлень про соціальний благополуччя, що забезпечує соціально - політичну стабільність у країні. Узгодженість та багатостороння співпраця різноманітних акторів соціальної політики у парадигмі мережевого управління дозволяє успішно зіставляти політичні пріоритети у соціальній сфері з їх реалізацією у певному контексті.

Література

1. Policy Innovations for Transformative Change. United Nations Research Institute for Social Development. 2017. P. 59-86. URL: https://www.un-

ilibrary.org/content/books/9789210601023c005#:~:text=Innovations%20in%20social%20policy%20th at,development%3B%20more%20inclusive%20forms%20of

2. Kooiman J. Social-Political Governance: Introduction. Modern Governance. New Government - Society Interactions. London: Sage, 1993. P. 1-6.

3. Habermas J. Strukturwandel der Öffentlichkeit. Frankfurt a/M, 1995; Habermas J. Die Moderne - ein unvollendetes Projekt: Philosophisch-politische Aufsatze 1977-1990. Leipzig: Reclam Verlag, 1990.

4. Kooiman J., Jentoft D. Meta-Governance: Values, Norms and Principles, and the Making of Hard Choices. Public Administration. 2009. Vol. 87. P. 818-836.

5. Sorensen E., Torfing J. The Democratic Anchorage of Governance Networks. Scandinavian Political Studies. 2005. Vol. 28, № 3. P. 195-218.

Тигов О.О.

ІНТЕГРАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД

Постановка проблеми. Сучасні глобальні виклики, такі як воєнні конфлікти, зміна клімату, соціальна нерівність, бідність та екологічні проблеми, роблять все більш гострою потребу у переході до сталого розвитку. Цей перехід неможливий без активної участі та відповідальності всіх сфер суспільства, включаючи органи публічного управління.

Виклад основного матеріалу. Інтеграція принципів соціальної відповідальності в діяльність органів публічного управління стає все більш *актуальним* трендом у світі. Це зумовлено низкою чинників: - зростання розуміння важливості соціальної відповідальності для сталого розвитку (дослідження [1] свідчать, що відповідальні та прозорі органи влади, які піклуються про добробут своїх громадян, екосистеми та довкілля, більш ефективні у досягненні цілей сталого розвитку); - зростання запитів громадян (громадяни все більше очікують від органів влади відповідальної поведінки, прозорості та підзвітності); - глобальні цілі сталого розвитку (цілі сталого розвитку, прийняті ООН у 2015 році, чітко окреслили важливість соціальної відповідальності та заохочують країни до інтеграції цих принципів у політику та практику публічного управління).

Методологія інтеграції соціальної відповідальності у стратегічне планування на місцевому рівні. Інтеграція соціальної відповідальності в публічне управління потребує системного підходу. Важливими кроками на цьому шляху є: - розробка стратегії (створення чіткої стратегії, яка визначає цілі, принципи та індикатори соціальної відповідальності, а також механізми їх досягнення); - включення принципів соціальної відповідальності у всі сфери діяльності (це стосується не лише прийняття рішень, але й бюджетування, закупівель, управління персоналом, комунікації з громадянами та інших аспектів роботи органів влади); - залучення громадян та інших зацікавлених сторін (створення

механізмів для залучення громадян, бізнесу, НУО та інших зацікавлених сторін до процесу прийняття рішень та контролю за діяльністю органів влади) [2].

Кейси успішної інтеграції соціальної відповідальності в публічне управління та їх вплив на сталий розвиток громад. Існує низка прикладів успішної інтеграції соціальної відповідальності в публічне управління. Основними з них, є такі: - місто Копенгаген, Данія (Копенгаген визнаний одним з найекологічніших міст світу завдяки своїй політиці, яка стимулює використання велосипедів, громадського транспорту та зелених технологій); - муніципалітет Сеул, Південна Корея (Сеул провадить активну політику щодо покращення соціального забезпечення, освіти та охорони здоров'я своїх громадян); - уряд Швеції (Швеція є одним з лідерів у сфері гендерної рівності та інклюзивності) [3].

Інноваційні інструменти та підходи до впровадження соціальної відповідальності в практику публічного управління для сталого розвитку громад. Існують нові інструменти та підходи, які можуть допомогти органам влади впровадити принципи соціальної відповідальності. До основних з них відносимо такі: - використання цифрових технологій (цифрові технології можуть використовуватися для моніторингу та оцінки результатів, кращої комунікації з громадянами, а також для залучення громадян до процесу прийняття рішень); - створення платформ для співпраці (створення платформ для співпраці між органами влади, бізнесом, НУО та громадянами може допомогти у вирішенні спільних проблем та досягненні спільних цілей); - впровадження принципів соціальної відповідальності в систему закупівель (органи влади можуть використовувати свою закупівельну спроможність для стимулювання відповідальної поведінки з боку бізнесу); - підтримка соціального підприємництва (соціальні підприємства можуть відігравати важливу роль у вирішенні соціальних та екологічних проблем); - розширення можливостей для участі громадян (важливо дати можливість громадянам брати участь у процесі прийняття рішень, контролювати діяльність органів влади та вносити свої пропозиції щодо покращення життя в громаді) [3].

Виклики та перешкоди на шляху інтеграції соціальної відповідальності у публічне управління для сталого розвитку громад. Об’єктивно існує низка викликів та перешкод, які можуть ускладнити інтеграцію соціальної відповідальності в публічне управління, а саме: - нестача політичної волі (відсутність чіткої політичної волі та підтримки з боку керівництва може ускладнити впровадження принципів соціальної відповідальності); - нестача ресурсів (впровадження принципів соціальної відповідальності може потребувати додаткових фінансових та людських ресурсів); - низька обізнаність (низька обізнаність про принципи соціальної відповідальності серед громадян та чиновників може ускладнити їх впровадження); - відсутність механізмів контролю (важливо мати чіткі механізми контролю та оцінки результатів для того, щоб гарантувати, що органи влади дійсно дотримуються принципів соціальної відповідальності).

Рекомендації щодо покращення процесу інтеграції соціальної відповідальності в публічне управління для сталого розвитку громад. Для того,

щоб подолати вищезазначені виклики та зробити процес інтеграції соціальної відповідальності більш ефективним, вважаємо за доцільне реалізацію таких основних положень, як: - створення органу з координації та моніторингу (цей орган може координувати дії різних органів влади, моніторити та оцінювати результати, а також надавати рекомендації щодо покращення процесу); - підвищення обізнаності (важливо проводити інформаційні кампанії та тренінги для підвищення обізнаності про принципи соціальної відповідальності серед громадян та чиновників); - заохочення досліджень (важливо підтримувати дослідження у сфері соціальної відповідальності та публічного управління); - співпраця з міжнародними організаціями (співпраця з міжнародними організаціями може допомогти Україні отримати доступ до кращих практик та знань у сфері соціальної відповідальності).

Висновки. Інтеграція соціальної відповідальності в публічне управління є важливим чинником для сталого розвитку громад. Існує низка інструментів та підходів, які можуть допомогти органам влади впровадити ці принципи. Основними *напрямами подальших наукових досліджень* у цій сфері вбачаються такі як: - розробка методичних рекомендацій щодо інтеграції соціальної відповідальності в публічне управління; - розробка індикаторів для оцінки рівня соціальної відповідальності органів влади.

Впровадження принципів соціальної відповідальності в публічне управління – це складний та довготривалий процес, який потребує політичної волі, ресурсів та залучення всіх зацікавлених сторін. Проте, це шлях, який веде до більш справедливого, екологічного та стійкого суспільства.

Література

1. Квасова, В. (2023). Роль соціальної відповідальності у системі публічного управління у досягненні сталого розвитку. Інвестиції: практика та досвід, 15, 127-136. http://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.15.127

2. Мулеса, Е. (2022). Соціальна відповідальність органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка», 1 (59), 67-72. https://doi.org/10.24144/2409-6857.2022.1(59).67-72

3. Bouckaert, G., Loretan, R., & Troupin, S. (2016). Public administration and the sustainable development goals. In Session of the United Nations Committee of Experts on Public Administration, Date: 2016/04/18-2016/04/22, Location: New York. URL: https://lirias.kuleuven.be/1867678?limo=0

Тюріна Д.М.

ГЕНДЕРНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ДОСЯГНЕННЯ РІВНОСТІ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Постановка проблеми. З самого початку слід зазначити, що гендерна проблематика в сучасному українському суспільстві залишається важливим аспектом соціальної дійсності. Проблеми гендерної нерівності включають в себе різноманітні аспекти, такі як недостатня рівність у можливостях, зарплатній дискримінації, обмеження у доступі до освіти та здоров'я, а також стереотипи та упередження, що існують у суспільстві.

Дослідження цієї теми дозволить розглянути наявні проблеми та визначити можливі шляхи досягнення рівності. Аналіз соціальних, економічних, політичних та культурних чинників, що впливають на гендерну рівність, допоможе виявити основні проблемні зони та знайти ефективні шляхи вирішення цих проблем.

Досягнення гендерної рівності в Україні вимагає інтегрованого підходу, включаючи прийняття та виконання спеціальних законів та політик, створення сприятливого середовища для розвитку гендерної культури, підвищення освіченості та свідомості суспільства щодо гендерних питань, а також активну участь жінок у політичному, економічному та громадському житті. Дослідження цієї теми може привести до розробки конкретних рекомендацій та стратегій для подолання гендерних проблем та досягнення рівності в українському суспільстві.

Виклад основного матеріалу. У сучасному українському суспільстві існують різноманітні проблеми, пов'язані з гендерною нерівністю. Однією з найбільш актуальних є недостатня рівність у можливостях для чоловіків і жінок. Незважаючи на законодавчі зміни, жінки все ще зазнають дискримінації на ринку праці, отримуючи меншу зарплатню за аналогічну роботу порівняно з чоловіками. Крім того, доступ жінок до вищої освіти та керівних посад обмежений, що обмежує їх можливості професійного та особистісного зростання.

Також варто відзначити соціокультурні стереотипи, що визначають традиційні ролі чоловіків і жінок у суспільстві. Ці стереотипи часто призводять до обмежень у виборі професій (наприклад, професія водій автобуса), соціальних ролей та взаємин між статями.

Економічні фактори також впливають на гендерну рівність, зокрема нерівний доступ до фінансових ресурсів та можливостей для підприємництва. Жінки частіше мають обмежений доступ до кредитів та інших фінансових послуг, що ускладнює їхню економічну самостійність та розвиток бізнесу.

Політичні чинники також грають важливу роль у гендерній рівності. Недостатня представленість жінок у політичних структурах та органах влади обмежує їхню можливість впливати на прийняття рішень та формування гендерної політики.

Культурні уявлення та практики також формують гендерні ролі та стереотипи. Важливо розрізняти традиційні гендерні очікування та відкривати нові можливості для рівноправності і самореалізації чоловіків і жінок у суспільстві [1].

Інтегрований підхід до розв'язання гендерних проблем у сучасному українському суспільстві має бути комплексним та системним. Спочатку важливо прийняти та ефективно виконувати спеціальні закони та політики, спрямовані на захист прав жінок та забезпечення їхньої рівності перед законом [2].

Створення сприятливого середовища для розвитку гендерної культури є ще однією ключовою складовою інтегрованого підходу. Це може включати в себе проведення інформаційних кампаній, тренінгів та семінарів для громадськості, спрямованих на підвищення обізнаності та усвідомлення гендерних питань.

Підвищення освіченості та свідомості суспільства стосовно гендерних питань є ще однією важливою складовою. Забезпечення доступу до якісної гендерної освіти на всіх рівнях може сприяти більш широкому розумінню та прийняттю гендерних принципів.

Активна участь жінок у політичному, економічному та громадському житті також є ключовим аспектом інтегрованого підходу до розв'язання гендерних проблем. Пропаганда і підтримка жіночих лідерів, стимулювання їхньої участі у владних та громадських структурах, а також створення умов для розвитку жіночого підприємництва можуть сприяти створенню більш рівних умов для всіх громадян.

Також конкретними рекомендаціями та стратегіями для подолання гендерних проблем та досягнення рівності в українському суспільстві можуть бути:

1. Запровадження та ефективне виконання законодавства, спрямованого на захист прав жінок та гендерну рівність. Це включає у себе забезпечення рівних можливостей у сферах праці, освіти, охорони здоров'я, а також запобігання та протидію домашньому насильству.
2. Підтримка жіночого підприємництва та підвищення доступу жінок до фінансових ресурсів, освіти та підтримки для створення та розвитку власного бізнесу.
3. Створення механізмів моніторингу та оцінки ефективності заходів з реалізації гендерної політики та програм. Це дозволить вчасно виявляти проблемні моменти та коригувати стратегії для досягнення більшої гендерної рівності [3].

Висновки. Таким чином, розв'язання гендерних проблем та досягнення рівності в українському суспільстві потребує комплексного підходу та інтегрованих стратегій. Важливо впроваджувати ефективні закони та політики, сприяти розвитку гендерної освіти, підтримувати жіноче підприємництво, забезпечувати участь жінок у політиці та громадському житті, проводити інформаційні кампанії та здійснювати моніторинг ефективності заходів. Лише через спільні зусилля суспільства, уряду та громадських організацій можна

досягти значних покращень у гендерній сфері, що сприятиме створенню більш справедливого та рівного суспільства для всіх його членів.

Література

1. Головіна О.В. Стратегія та шляхи та розв'язання проблем гендерно обумовленого насильства як фактор демократичних змін у суспільстві. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* № 2. Дніпро: ДДУВС. 2019. С. 47-51.

2. Наливайко Л.Р., Грицай І.О. Гендерна політика у системі детермінант демократизації суспільства: український вимір. Правова наука України: сучасний стан, виклики та перспективи розвитку: монографія / редкол.: О. В. Петришин (голова редкол.), В. А. Журавель (заст. голови редкол.), Н. С. Кузнєцова (заст. голови редкол.) [та ін.]; Нац. акад. прав. наук України. Харків: Право. 2021. 680 с.

3. Савела Є. А., Ярошенко А. С. Питання гендерної політики у національній поліції України: теоретико-правовий аспект. *Науково-практичний фаховий збірник наукових праць «Прикарпатський юридичний вісник».* 2019. Вип. 3 (28). Т. 1. С. 181-185.

Харечко Д.О.

УПРАВЛІНСЬКИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ У ДЕРЖАВНІЙ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІЙ ПОЛІТИЦІ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Економічна та соціальна система в Україні за минуле століття зазнала безліч змін. Нова соціально-економічна система переступила на новий щабель розвитку, пройшовши через суперечливі зміни. Трансформаційні процеси закладені в основі розвитку сучасної економіки та характеризуються змінами у суспільстві, рівні та ступені прогресу, пошуками шляхів рішень для майбутніх змін. Сучасна економіка знаходиться на шляху розвитку інформаційних та цифрових систем, проходячи новий етап трансформації, що обумовлюється актуальністю теоретичного дослідження визначення процесу трансформації. В даний час цій проблемі приділяється особлива увага як окремих країн, так та соціально-економічних систем світу, які викликані впровадженням сучасних технологій.

Стратегія економічної трансформації розробляється і реалізовується на державному рівні. Для ухвалення кардинальних рішень в першу чергу необхідно вибудувати правильну мету, яка через різні умови може бути не досягнуто. На початку XXI ст. для держави стояло стратегічно важливе завдання - створення ринкової економіки та підвищення рівня життя населення. Цілі трансформації мали відповідати постіндустріальній епосі, однак у результаті трансформації економічної системи були виявлені такі негативні моменти такі як зниження народжуваності та зростання смертності, деіндустріалізація суспільства. Але при цьому стався перехід до ринкової економіки, так як з'явилися збалансований

попит та пропозиція на товари та послуги, які здебільшого частини формувалися на імпортних постачаннях, пригнічуючи внутрішні промислові галузі.

Господарська діяльність регіону здійснюється в ринкових умовах і в умовах технологічної трансформації, яка радикально змінює системи управління виробництвом та відносини між індивідуумами. Технічне переозброєння загострює конкуренцію між окремими підприємствами, а також може призвести до технологічної відсталості, що означає зниження конкурентоспроможності для продукції, що виробляється. Для вирішення даної проблеми можливе використання екосистемного підходу, заснованого на об'єднанні стейкхолдерів, з метою сталого розвитку регіону та забезпечення його економічної безпеки.

Господарська діяльність регіону ґрунтується на економічній та виробничій діяльності, яка неминуче використовує ресурси біосфери і в даний час перевищує асиміляційний потенціал території. Відповідно, значення має повернення до збалансованого розвитку, що уможливить зростання добробуту населення регіону та сформує основу для подолання глобальної екологічної кризи [1]. Тому від технологічної трансформації господарської діяльності регіону вимагається формування замкнутих технологічних циклів, що відповідають біологічним сферним циклам, що дозволить повернутися до природного стану.

Глобальні тенденції видозмінюють економічні системи на національному рівні, при вирішенні задач у кожної держави формується власна траєкторія шляху розв'язання. Різні взаємодії національних економік, випередження глобалізаційних процесів позначаються на формуванні вектора зміни економічної трансформації. Зміна трансформації економічних систем зумовлено безліччю факторів, що залежать від різних обставин. Крім внутрішніх причин, існують зовнішні причини до яких відносять рушійні сили змін, конкурентна перевага розвинених країн та високий рівень життя населення. Негативні фактори всередині країни, як і розвиток країни, спонукали і мотивували суттєві зміни трансформації економічних систем. Головною метою процесу трансформації є адаптація країни до нових вимогам науково-технічного процесу, розвинених та успішних економічних та соціальних відносин.

Трансформації торкаються також і соціальних сфери життя будь-якої людини, що тягне за собою зміна на ринку праці та можливі демографічні зміни. Розроблення та застосування екологічних продуктів, використання нових методів лікування сприятливо позначаються на тривалості та якості життя населення. Виникають нові форми зайнятості як віддалена, неповна, ненормований робочий день. Збільшується рівень освіти населення, з'являються нові професії та спеціальності. До співробітника пред'являються нові вимоги, а саме навички комунікабельності, креативність, унікальність, критичне мислення, гнучкість, уміння вирішувати складні завдання тощо.

Соціально-економічні перетворення – це процеси змін у суспільстві та економіці, які спричиняють перебудову відносин між людьми, виробництвом, ресурсами та управлінням. Ці перетворення можуть відбуватися під впливом різних факторів, таких як політика, технологічний прогрес, економічні кризи або зміни в культурі суспільства. Ключові аспекти сутності соціально-економічних перетворень включають в себе переходи до нових економічних моделей що

означає перетворення котрі можуть включати перехід від традиційної економіки до ринкової, від планової до демократичної, або до нових моделей економічного управління. Зміни у робочій силі та організації праці що включає такі аспекти, як ростом ролі послуг та інформаційної економіки, зміна структури зайнятості, використання нових технологій у виробництві та зміни в методах управління.

Важливим також є розширення соціального захисту та соціальної політики котрі можуть призводити до впровадження нових програм соціального захисту, підвищення рівня життя населення та покращення доступу до освіти та охорони здоров'я. Зміни у власності та управлінні, включають приватизацію державних підприємств, розвиток корпоративного управління, розвиток малих та середніх підприємств та інші форми організації власності та управління [2]. А також глобалізація та міжнародна інтеграція соціально-економічних перетворення котрі можуть також включати відкриття ринків для міжнародної торгівлі, інвестицій та міграції, що призводить до зміни структури економіки та відносин між країнами. У цілому, соціально-економічні перетворення представляють собою складний та багатогранний процес, який може мати значний вплив на життя та розвиток суспільства. Ці перетворення можуть відбуватися як на державному рівні, так і на рівні окремих громадян та підприємств.

В даний в час немає загальноприйнятих оцінок можливості розвитку альтернативних джерел енергетики у регіонах та зниження антропогенного впливу на біосферу під час здійснення переходу до них. Проте існують авторські підходи, що дозволяють здійснювати оцінку соціо-еколого-економічної збалансованості регіонів на основі співвідношення техногенних потоків з асиміляційним потенціалом екосистем, у тому числі з урахуванням збільшення в енергетичному балансі частки альтернативної енергії. У зазначеному підході збалансованість визначається на основі спеціального індикатора.

До таких проектів можна віднести підтримку малого та середнього підприємництва, підвищення рівня освіти, демографії, безпеки, впровадження цифрової економіки у всі сфери життя та інші. Таким чином, трансформація соціально-економічної сфери призводить до прискореного впровадження нової бізнес-моделі, основними принципами якої є глобалізація та інформатизація. Збільшення швидкості та розширення інновацій призводять до нових можливостей для економічного, соціального та особистісного розвитку. Важливо враховувати, що успіх соціально-економічних перетворень залежить від здатності суспільства адаптуватися до нових умов, вирішувати виклики та реалізовувати можливості, що виникають. Також необхідно враховувати різноманітні інтереси та потреби різних соціальних груп, а також забезпечувати соціальну справедливість та взаємодію між різними секторами суспільства.

У результаті соціально-економічні перетворення можуть сприяти підвищенню ефективності виробництва, розвитку інновацій, зменшенню бідності та нерівності, покращенню якості життя населення та створенню сприятливих умов для сталого розвитку. Однак для досягнення цих цілей необхідно активна діяльність на рівні державних органів, громадських організацій, бізнесу та кожного громадянина. Тільки взаємодія всіх сторін може забезпечити успішні та стійкі соціально-економічні перетворення.

Трансформація у соціально-економічній сфері дає великий прорив в інтенсивному та інноваційному шляху розвитку країни виходячи з внутрішніх потреб у забезпеченні господарювання суспільства. Тому під час реформування економічної системи базові потреби повинні залишатися основним критерієм і відповідати інтересам країни та спільноти людей. Критерії економічного розвитку визначаються і контролюються як суспільством, так і індивідами, які визначають умови стійкості та зміни рівня життя нації.

Література

1. Семигіна Т. Транснаціональна демократія і охорона громадського здоров'я. *Політичний менеджмент*. 2011. № 6. С. 129–136.
2. Чепелевська Л., Рудницький О. Середня очікувана тривалість життя як критерій медико-демографічної ситуації в Україні. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України.* 2014. №. 2. С. 39–43.

Охонько С.М.

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Система цивільного захисту є надзвичайно важливою для кожної країни. Цивільний захист забезпечує захист населення від різних небезпек, таких як природні катастрофи (повені, землетруси, пожежі), техногенні аварії (вибухи, аварії на промислових об'єктах) або терористичні загрози. Система цивільного захисту координує дії та надає допомогу у вирішенні цих ситуацій, зменшуючи ризики для життя і здоров'я громадян [1, с. 48].

Функціонуюча система цивільного захисту сприяє збереженню стабільності та безпеки в суспільстві. Вона допомагає у запобіганні паніки та хаосу в надзвичайних ситуаціях та сприяє відновленню нормального функціонування після кризових подій.

Постійний розвиток системи цивільного захисту дозволяє країнам ефективно реагувати на нові виклики та загрози, включаючи екологічні, технологічні та терористичні загрози.

Ефективна система цивільного захисту сприяє зміцненню довіри громадськості до влади та інституцій держави, оскільки вона демонструє готовність та здатність влади до захисту інтересів своїх громадян у кризових ситуаціях.

Співробітництво в галузі цивільного захисту також є важливим на міжнародному рівні. Країни можуть обмінюватися досвідом, ресурсами та технологіями для покращення своїх систем цивільного захисту та спільного реагування на транскордонні загрози [2, с. 107].

Система цивільного захисту є ключовим елементом національної безпеки та забезпечення стійкості суспільства у надзвичайних ситуаціях. Негативний вплив корупції на національну безпеку може бути значним і має широкий спектр наслідків. Корупція породжує відчуття безправ'я серед громадян, оскільки вона

свідчить про відсутність справедливості та рівності перед законом. Це може призвести до загального недовіри до уряду та інших державних структур.

Корупція може призводити до несправедливого розподілу ресурсів, що збільшує ризик соціальних конфліктів і насильства у суспільстві.

Корупція призводить до порушення прав людини, особливо у випадках, коли вона стає чинником знущання, погрози або обмеження доступу до основних послуг та можливостей.

Корупція може призводити до зниження доступності основних послуг, таких як охорона здоров'я, освіта та інфраструктура, що загрожує якості життя та соціальній стабільності нації [3, с. 11].

Усі ці фактори підсилюються, коли корупція впливає на сфери, важливі для національної безпеки, такі як військові закупівлі, правоохоронна діяльність, цивільний захист, міжнародні відносини тощо. Запобігання корупції у сфері цивільного захисту є важливим завданням для забезпечення ефективності цієї сфери діяльності, яка безпосередньо відповідає за безпеку і захист громадян у надзвичайних ситуаціях [4, с. 50].

Можна виділити декілька можливих заходів для запобігання корупції у цивільному захисті:

Прозорість та доступ до інформації. Забезпечення публічного доступу до інформації про діяльність органів цивільного захисту, їх бюджети, закупівлі та інші фінансові операції. Це може включати публікацію звітів, прозорість публічних закупівель, відкриті дані.

Механізми контролю та нагляду. Створення незалежних механізмів контролю за діяльністю цивільних служб, включаючи аудиторські органи, громадські ради.

Професійна етика та навчання. Впровадження етичних стандартів для працівників цивільного захисту, які визначають правила поведінки та обмеження конфлікту інтересів. Також важливо забезпечити регулярну підготовку працівників у сфері етики та запобігання корупції.

Законодавчі заходи. Удосконалення законодавства, що стосується протидії корупції в цивільному захисті, зокрема, зміцнення відповідальності за корупційні дії та впровадження суворих покарань.

Залучення громадськості. Активна участь громадськості у спостереженні за діяльністю цивільного захисту через громадські обговорення, моніторинг та звітність. Технологічні інновації. Використання технологій, таких як електронне управління даними, блокчейн, інструменти автоматизації процесів з метою зменшення можливостей для корупції.

Зміцнення внутрішнього контролю. Запровадження внутрішніх механізмів контролю та відповідальності в межах самої системи цивільного захисту, таких як механізми звітності, подвійний контроль тощо. Ці заходи можуть спільно допомогти зменшити ризик корупції у сфері цивільного захисту та забезпечити більш ефективну та довірчу систему захисту громадян.

Література

1. Перкун І. В., Погребняк В. Г. Цивільний захист. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2023. 93 с.
2. Губачов О. І. Безпека життєдіяльності та цивільний захист. Кременчук : НОВАБУК, 2022. 269 с.
3. Ковальчук М. О. Публічне адміністрування запобігання корупції в Україні. Київ, 2021. 18 с.
4. Іванюк О. В., Литвинчук І. Л. Інструменти моніторингу корупційних ризиків та запобігання корупції. Житомир : ЖНАЕУ, 2019. 74 с.

Kashtan O. V.

GENDER-SENSITIVE PEDAGOGY AND MANAGEMENT IN EDUCATION

Legal guarantees of equality in education are a necessary but insufficient condition: whether they actually work is decided in the classroom and in the office of the head of an educational institution. A teacher who unwittingly divides tasks into those “for girls” and those “for boys”, a textbook in which scientists and public leaders are almost exclusively men, a staffing policy that never asks who gets promoted and why – each of these reproduces stereotypes more effectively than any declaration counters them. Hence the growing attention to the pedagogical and managerial side of enhancing gender awareness [1; 2].

Gender-sensitive pedagogy proceeds from a simple premise: a person’s educational opportunities should not be predetermined by traditional ideas about female or male abilities, interests or social roles. It seeks to ensure the equal participation of all students, overcome stereotypes and create conditions for individual self-realisation. One of its starting points is a critical review of educational materials, so that textbooks, manuals and digital resources present a balanced picture of the contribution of women and men to science, culture, the economy and public administration. Examples of professional self-realisation of both sexes in different spheres help to erode stereotypical notions of who is “suited” to which profession.

Methodologically, this approach relies on problem-oriented and project-based learning, discussions, the analysis of social situations, role-playing and business games, case studies, reflective practices and interactive digital tools. In disciplines related to public administration, for instance, it is useful to work through cases on gender budgeting, equal access to managerial positions, gender-sensitive public services or the implementation of gender policy at the local level [3]. At the same time, gender-sensitive pedagogy cannot be reduced to the formal use of neutral vocabulary; its essence lies in an environment where every participant has genuine opportunities for development.

Much depends on the teacher. The gender competence of a teaching professional includes the ability to recognise stereotypes and prejudices, ensure the equal involvement of students, use gender-sensitive language, prevent discrimination,

maintain a psychologically safe atmosphere and critically reflect on one's own practice. Such competence is not acquired once and for all; it requires continuity between initial training, postgraduate education and regular professional development through training sessions, seminars and the exchange of good practice [4].

The effectiveness of these efforts, in turn, depends on the managerial culture of heads of educational institutions. Gender-sensitive management takes the gender dimension into account in strategic planning, personnel policy, resource allocation and the evaluation of results. The gender audit is a practical instrument here: it allows an institution to examine its staffing structure and access to managerial positions, the distribution of academic opportunities, the content of programmes and teaching materials, the safety of the environment and the procedures for responding to discrimination. Gender budgeting complements it by showing how financial decisions on programmes, staff development, digital infrastructure or safety affect women and men, girls and boys; its value lies in integration into strategic and programme-based management rather than in being a separate financial exercise [2]. Regular monitoring, which combines surveys, the analysis of curricula, the assessment of pedagogical practices and the examination of complaints, closes the loop by providing an information basis for adjusting educational policy.

Taken together, gender-sensitive pedagogy and gender-sensitive management form the practical core of the mechanism for enhancing gender awareness and ensure that the principles of equality become part of institutional culture. Prospects for further research lie in developing indicators for the gender audit of educational institutions and in examining how these instruments can be adapted to the conditions of martial law and post-war recovery.

References

1. Onishchenko N., Bereza S., Makarenko L. Gender Studies in Contemporary Society: Problems, Realities, and Prospects. Viche. 2009. No. 17. P. 25–28.

2. Tiurina D. M. The Role of Education in Developing Gender Culture and Enhancing Gender Awareness. Bulletin of the National University of Civil Protection of Ukraine. Series: Public Administration. 2023. No. 1(18). P. 257–264. URL: http:// repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/17825

3. Pereviznyk V. M. The Essence, Concept, and Main Directions of the State Gender Policy. Modern Movement of Science : proceedings of the XI International Scientific and Practical Internet Conference (Dnipro, October 8–9, 2020). Dnipro, 2020. 410 p.

4. On Approval of the Strategy for Implementing Gender Equality in Education Until 2030 : Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 20.12.2022 No. 1163-r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2022-p#Text

Шульга Є. В.

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ВЗАЄМОДІЇ СИЛ ОХОРОНИ ПРАВОПОРЯДКУ З ДОБРОВОЛЬЧИМИ ФОРМУВАННЯМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Перші місяці повномасштабного вторгнення показали, наскільки вагомою може бути самоорганізація громадян у підтриманні порядку. Добровольці чергували на блокпостах, допомагали патрулювати вулиці, супроводжували гуманітарні вантажі, брали участь в евакуації. Цей досвід став для країни своєрідним стрес-тестом. Він продемонстрував значний потенціал громадянського суспільства, але водночас загострив питання, що раніше залишалися на периферії уваги. Розмежування повноважень, правовий статус учасників, порядок координації з поліцією та іншими силами охорони правопорядку. Пошук пріоритетних напрямів удосконалення цієї взаємодії не втратив актуальності й нині.

Правове поле, у якому діють добровольчі формування, неоднорідне. З одного боку, існують громадські формування з охорони громадського порядку, діяльність яких регулює Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» [1]. З іншого – добровольчі формування територіальних громад, які згідно із Законом України «Про основи національного спротиву» належать до військово-цивільної складової територіальної оборони та діють відповідно до положення, затвердженого Кабінетом Міністрів України [2; 3]. Ці формування мають різну природу, завдання й підпорядкованість, проте на практиці нерідко виконують схожі функції поруч із поліцією. Звідси перший пріоритетний напрям – узгодження нормативних положень щодо їхньої спільної роботи з органами Національної поліції, щоб було зрозуміло, хто, в яких межах і за чиїм рішенням залучається до охорони порядку.

Другий напрям стосується організаційної координації. А. Новіченко звертає увагу на те, що воєнний стан розширив завдання правоохоронних органів і водночас підвищив значення громадян, які долучаються до охорони порядку та запобігання правопорушенням [4]. Аби ця участь не мала стихійного характеру, потрібні сталі механізми, такі як спільні плани, погоджені маршрути патрулювання, визначені контактні особи, регулярні робочі зустрічі на рівні громади. Об’єднати поліцію, підрозділи територіальної оборони, рятувальників і добровольців навколо спільних завдань здатні насамперед органи місцевого самоврядування та військові адміністрації. Корисним видається й закріплення типових алгоритмів спільних дій для найпоширеніших ситуацій – після обстрілу, під час евакуації, у разі порушення комендантської години, – щоб кожен учасник заздалегідь знав свою роль.

Не менш важливою є підготовка. Доброволець, який виходить на патрулювання, має розуміти правові межі своїх дій, уміти надати домедичну допомогу, знати правила поведінки під час обстрілу і порядок взаємодії з

поліцейськими. Спільні навчання підвищують фаховість, а ще – формують взаємну довіру, без якої будь-яка координація лишається формальною. Варто подбати і про мотивацію, наприклад, про правовий і соціальний захист волонтерів, визнання їхнього внеску, прозорі правила відбору до формувань. Водночас відкритість діяльності добровольчих формувань і підзвітність громаді допомагають запобігти зловживанням та зберегти довіру мешканців, що в умовах війни є не менш цінним ресурсом, ніж матеріальне забезпечення.

Окремий напрям пов'язаний із розвитком партнерських моделей взаємодії поліції та громади. Досвід упровадження підходів Community Policing, зокрема проєкту «Поліцейський офіцер громади» та ініціатив сусідської варти, засвідчує, що навіть в умовах війни такі практики не згорнулися, а набули нового змісту, зосередившись на цивільній безпеці мешканців і захисті вразливих груп [5]. Поєднання цих моделей з діяльністю добровольчих формувань сприяє кращому обміну інформацією, швидшому реагуванню та зміцненню довіри населення до правоохоронних органів. До цього варто додати й інформаційно-технічний вимір – засоби зв'язку, спільні канали оповіщення, цифрові інструменти координації, від яких у критичний момент часто залежить злагодженість дій.

Таким чином, удосконалення механізмів взаємодії сил охорони правопорядку з добровольчими формуваннями охоплює нормативно-правовий, організаційний, освітній, партнерський та інформаційно-технічний напрями, які мають розвиватися узгоджено. Подальшого опрацювання потребують питання оцінювання результативності такої взаємодії, а також місце добровольчих формувань у системі забезпечення громадської безпеки в період післявоєнного відновлення.

Література

1. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону : Закон України від 22.06.2000 № 1835-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-14#Text

2. Про основи національного спротиву : Закон України від 16.07.2021 № 1702-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text

3. Про затвердження Положення про добровольчі формування територіальних громад : постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1449. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1449-2021-п#Text

4. Новіченко А. Організаційно-правові форми взаємодії поліції і територіальних громад в умовах воєнного стану. Наше право. 2022. № 4. С. 11–19. DOI: 10.32782/NP.2022.4.2.

5. Алєксєєва О. В., Кожухар О. В. Розвиток стандартів Community Policing в Україні в умовах воєнного стану. Наука і правоохорона. 2023. № 4 (62). С. 22–30. DOI: 10.36486/np.2023.4(62).3.

Чечотка В.Д.

СУЧАСНІ КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Сучасна система публічного управління розвивається в умовах воєнного стану, що зумовлює нові підходи до його розуміння. Ефективне функціонування системи публічного управління в нинішніх умовах передбачає застосування інструментів антикризового управління, прогнозування та стратегічного планування, управління ризиками. Тому актуальним є вивчення даного поняття через призму функціонування в умовах невизначеності, ризиків та криз.

Ідентифікуючи сутність публічного управління більшість сучасних вчених зосереджують свою увагу на виявленні основних типових елементів, які забезпечують його ефективну реалізацію. Зокрема, Т.Боврад вказує на такі основні елементи системи публічного управління: об'єкт управління; засоби облаштування управління; порівняльні засоби дійсного (реального) бажаного стану об'єкту; засоби вимірювання вихідних та похідних перемінних об'єкту управління; виконавчі механізми реалізуючого завдання засобів управління [1]. Виходячи із цього щоб забезпечити дієвість системи публічного управління, її структурні елементи мають бути облаштовані таким чином, щоб перебувати в ієрархічній детермінації щодо прийняття та погодження інтересів кожною із сторін від якої залежить динаміка суспільного розвитку. У своєму намаганні вплинути на побудову системи публічного управління суспільство завжди керується своєю «структурною цілісністю», щоб визначати умови покращання своєї буттєвості через координацію діяльності інститутів публічного управління, перетворення їх на індикативну систему зміни таких умов. Вчений при цьому виходить із переконання, що сутність публічного управління у сучасному світі характеризується його спроможністю виступати у ролі складної системи моделювання суспільно-політичних процесів, аби тим самим забезпечити керованість публічної сфери та реальність її відповідності інтересам колективної більшості у суспільстві. Гарантуючи відповідний режим життєдіяльності сучасного суспільства, публічне управління передбачає розширення свого інституційного потенціалу у формі органів публічного управління, на які покладається забезпечення перманентного регулювання процесів, притаманних

сфері взаємодії держави та громадянина. Щоб забезпечити максимальну відповідність публічного управління умовам суспільного розвитку воно на думку Т.Боварда має «володіти перемінними функціями, а відтак і здатністю до саморегулювання» [1], щоб у такий спосіб гарантувати структурну результативність виконання зовнішніх умов суспільного розвитку. Враховуючи те, що технологічним призначенням публічного управління у сучасному світі є налагодження прямої та безпосередньої взаємодії між його суб'єктом та об'єктом, його основним спрямуванням виступає побудова ефективної системи багаторівневої зворотної взаємодії, що тим самим має гарантувати підвищення показників сталості суспільного розвитку. При цьому органи публічного управління мають бути максимально індикативними до потреб суспільства, ініціюючи будь-який регулятивний комплекс вони завжди мають виключно керуватись його інтересами, аби не привести до порушення сталості як координаційних процесів так і умов суспільного розвитку.

Здійснюючи концептуалізацію сутності публічного управління у контексті сучасних дослідницьких підходів особливу увагу варто приділити деталізації концепції Т.Біркледа, в межах якої вчений вказує на стратегічну доцільність врахування екзогенних та ендогенних факторів, які забезпечують його змістовну сторону реалізації. На його думку публічне управління з одного боку є ідентичним відображенням мінливих умов суспільного розвитку, а з іншого воно спрямоване на побудову таких умов, певної «ритмічності обставин», які рівною мірою як враховують суспільну активність громадян, так і її зумовлюють. Опираючись на пріоритетність побудови зворотної взаємодії між державою та суспільством, публічне управління направлене на утвердження відповідної функціональної рівноваги між ними, створення так званого координуючого гомеостазу. Під ним вченим безпосередньо розуміється «така зміна внутрішніх та зовнішніх зв'язків, яка направлена на збереження постійності показників внутрішнього середовища, які визначать умови суспільного розвитку» [2]. У зв'язку із цим вчений вказав на критеріальну особливість функціонування сучасної системи публічного управління, яка полягає у її спроможності до авторегуляції по налагодженню зворотних зв'язків на рівні діяльності державних інститутів, які у такий спосіб мають формувати стратегічні передумови для суспільної саморегуляції. Завдяки такій методологічній спроможності публічне управління здобуває право на забезпечення та підтримання суспільної стабільності на основі реалізації «владного управління» та «нормативно регулювання», а для цього його ресурсною основою стає формування та розвиток громадянського суспільства, яке і покликане закладати передумови для них. Саме тому, на переконання вченого сучасна практика результативної реалізації публічного управління у сучасному світі є практично не можливою за межами «результативного громадянського суспільства, місцевого самоврядування, інститутів прямої демократії у тому числі політичних партій та громадських організацій на які покладається виконання відповідних публічних функцій» [2].

Отже, змістовну сторону реалізації публічного управління характеризує стратегічне бачення при врахуванні екзогенних та ендогенних факторів. З одного

боку публічне управління є ідентичним відображенням мінливих умов суспільного розвитку, а з іншого воно спрямоване на побудову таких умов, певної «ритмічності обставин», які рівною мірою як враховують суспільну активність громадян, так і її зумовлюють.

Література

1. Bovaird T. Public governance: Balancing stakeholder power in a network society // International review of administrative sciences. - Exeter, 2005. - Vol. 71, N 2. -P. 217-228.

2. Birkland T. An Introduction to the policy process: Theories, concepts, and Models of public policy making. - N.Y.: M.E. Sharpe, 2011. - 337 p

Жаров Д. О.

МІСЬКА АГЛОМЕРАЦІЇ ЯК ОБ'ЄКТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. Особливістю сучасного етапу територіальної організації населення є високо урбанізовані форми розселення з високим ступенем концентрації економічних суб'єктів та населення. До таких форм насамперед прийнято відносити агломерації, що мають більш високі темпи соціально-економічного розвитку та виступаючі точками зростання, при цьому утворюючи так званий агломераційний ефект.

Погоджуємося з вченими Ю. Батиром, І. Лопатченко, А. Помазою-Пономаренко Л. Сергієнко та ін., що міські агломерації мають стати основою для вдосконалення регіональної державної політики та місцевого самоврядування, а також розробки стратегій сталого соціально-економічного розвитку України у післявоєнний період [1–4]. При цьому варто розуміти, що стихійний розвиток агломерацій може супроводжуватися значними негативними ефектами: екологічними, транспортними, логістичними, фінансовими та іншими. На даний момент не вироблено єдиного підходу до визначення поняття агломерація та управління ними. Вивчення агломерацій у фундаментальній науці не носить системного характеру, а дослідники застосовують різні неповні дані досліджень окремих муніципальних утворень та агломерацій. Разом із тим, публічне управління розвитком місцевих агломерацій є найважливішим елементом регіональної політики комплексного розвитку територій та підвищення якості життя населення.

Виклад основного матеріалу. Проведений аналіз соціально-економічного розвитку міських агломерацій показав недостатню наукову, методичну та практичну опрацьованість даного питання. Публічне управління агломераціями зводиться в основному до проведення загальної скоординованої регіональної політики. При цьому в основному використовується договірна модель, яка має значну кількість недоліків. Не сформувався науковий підхід до розгляду міських агломерацій як форма територіальної організації місцевого самоврядування.

Немає єдиного підходу до розуміння переліку питань місцевого значення, яке могли б вони вирішувати.

Дослідження методичних підходів щодо організації міських агломерацій практично не враховують специфічні особливості регіонального розвитку та реалізації повноважень органів влади у цих агломераціях.

Очевидно, що існуюча система регіонального управління та організації місцевого самоврядування зараз потребує виваженого наукового коригування. І, насамперед, вирішення існуючої проблеми вбачається у консолідації фінансових, організаційних та матеріальних ресурсів, людського капіталу з метою одержання агломераційного ефекту.

Актуальність обраної проблематики визначається складністю та масштабністю об'єкта дослідження, необхідністю вирішення теоретичних та практичних завдань, пов'язаних із реалізацією повноважень регіональних органів влади та органів місцевого самоврядування у питаннях розвитку міських агломерацій, удосконаленням інституційного, методологічного та методичного обґрунтування розвитку агломерацій муніципальних утворень, у тому числі зі стратегування їх випереджаючого соціально-економічного розвитку.

У територіальній організації населення сучасної України чітко сформувалася тенденція переходу від відносно автономно міських і сільських поселень, що розвиваються, до нових форм розселення людей, що (форми) характеризуються високою концентрацією територіальних, виробничих, трудових та інших зв'язків. Найбільш перспективною для України новою формою є міські агломерації, які зроблять більш раціональним територіальний устрій нашої держави, що дозволить перейти до ареальної концентрації ресурсів та сформувати опорні каркаси з посиленими інфраструктурними вузлами.

Наразі серед дослідників існує кілька основних підходів до розуміння терміна «агломерація», а саме:

1. Економічний підхід полягає в обґрунтуванні необхідності кластеризації економічної діяльності виробничих фірм із метою мінімізації витрат та негативних мережевих ефектів.

2. Географічний підхід, що безпосередньо пов'язаний із теорією розселення. Включення до поняття «міська агломерація» компактно розташованих міських і сільських поселень, об'єднаних різноманітними й інтенсивними зв'язками.

3. Містобудівний підхід є комплексним і поєднує в собі економічні, географічні, соціальні та інші фактори, що визначають формування групових форм розселення населення.

4. Управлінський підхід розглядає агломерацію як скоординовану форму управління її елементами на вирішення загальних завдань [1; 2; 3; 4].

Незважаючи на значну кількість різних підходів до визначення поняття агломерації, на нашу думку, доцільніше застосовувати комплексний підхід, розглядаючи її як динамічну систему, що складається з наступних підсистем: соціально-економічної, транспортно-логістичної, екологічної, адміністративно-управлінської та фінансової. При цьому міська агломерація може розглядатися як багатокомпонентний об'єкт, який природно еволюційний і часто спонтанним

чином формується у під час територіальній організації населення. Власне кажучи, міська агломерація є складною соціально-економічною системою, елементами якої є регіональні та муніципальні утворення, що зберігають при цьому свою самостійність, а також вони мають стійкі агломераційні зв'язки. Мешканці таких соціально-економічних систем можуть користуватися єдиними послугами.

Таким чином, міські агломерації – це взаємовигідне взаємодія всіх елементів агломерації з метою підвищення ефективності муніципального управління та підвищення якості життя населення. З точки зору застосування комплексного управлінського підходу та смислового навантаження досліджуваної категорії «агломерація» найдоцільніше використовувати термін «міська агломерація», оскільки термін «агломерація» більше відображає сутність географічного підходу та визначення меж, але не відображає с особливостей функціонування соціально-економічної системи з управлінської точки зору.

Висновок. Таким чином, на нашу думку, міська агломерація – це багатокомпонентна єдина складна та динамічна соціально-економічна територіальна система, елементами якої є регіональні та муніципальні утворення, які мають між собою інтенсивні внутрішні зв'язки та загальну мета ефективного та взаємовигідного використання ресурсів та вирішення питань місцевого значення, а також єдині органи координації соціально-економічного розвитку.

Література

1. Батир Ю.Г., Помаза-Пономаренко А.Л., Лопатченко І.М. План відновлення сталого розвитку та системи безпеки України: монографія. Харків: НУЦЗУ, 2023. 240 с. URL: http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/19550.

2. Сергієнко Л.В. Сучасні стратегії розвитку міст в забезпеченні безпеки урбанізованих територій. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2022. Том 33 (72). № 1. С. 123-129.

3. Lelechenko A., Diegtiar O., Lebedinska O., Derun T., Berdanova O. Mechanisms of inter-state communications for solving sustainable development problems / Asia life science. Supplement 29(2): 1-9, 2020. The Asian International Journal of Life Sciences. P. 1–14 URL: https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57218608349.

4. Pomaza-Ponomarenko A., Nazarov O., Udyanskyi M., Moroz S., Khmyrov I., Akhmedova O. Methodical approaches to state policy forecasting of sustainable development of Ukraine’s regions // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2021. Vol. 1. № 36. С. 171–178. URL: http://fkd.org.ua/article/view/227738.

Гончаренко М. Д.

ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ЛІКВІДАЦІЇ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

В умовах сьогодення Україна стикається з новими викликами, які пов'язані з вторгненням росії, окупацією територій та веденням військових дій. За таких умов виникають нові запити в суспільстві щодо державної політики і управління в галузі попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій.

Провівши ретельний аналіз ситуації у прифронтових громадах Донецької, Дніпропетровської та Запорізької області визначивши проблемні питання, що виникають при попереджені та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, враховуючи реальні зміни в цивільному середовищі можна зробити висновки: якщо після виникнення військового конфлікту та його подальшій ескалації на певній території не застосовуються державні механізми, які здатні його вирішити, або наявні механізми є не достатньо ефективними, то на цій території виникають як соціальні кризи, так і кризи в державній політиці.

Усвідомлюючи складність та швидкоплинність процесів, які відбуваються у прифронтових громадах та (або) на деокупованих територіях, для того щоб керувати процесами, які відбуваються в громадах та впливають на державну політику в цьому напрямку, пропонуємо розглянути цивільно-військове співробітництво (ЦВС) як інструмент попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій.

Діяльність підрозділів ЦВС Збройних Сил України та їхня спроможність в системі державної політики і управління в галузі попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій закладені в Доктрині "Цивільно-військового співробітництва".

Доктрина визначає мету, основні принципи організації, функції, сутність та складові системи ЦВС, розглядає особливості організації цивільно-військового співробітництва у різних формах застосування Збройних Сил України та співпрацю з органами влади на місцях, а також розкриває сутність та окреслює основні шляхи розв'язання комплексних міжвідомчих питань (супутніх завдань), які виходять за межі завдань Збройних Сил України та інших складових сил оборони.

Використовуючи ресурси та можливості ЦВС Збройних Сил України місцеві органи влади, військові та (або) військово-цивільні адміністрації зможуть мати дієвий механізм оцінки цивільного середовища. Даний механізм в свою чергу дозволить оперативно впливати на більшість ризиків та уникати як гуманітарних криз, так і інших криз пов'язаних з веденням бойових дій, або окупацією чи деокупації певних територій.

Враховуючи швидку динаміку змін у цивільному середовищі під час ведення бойових дій, практичним та універсальним інструментом, що дозволяє швидко реагувати на зміни в цивільному середовищі є – аналіз PMESII-PT.

Саме аналіз PMESII-PT широко використовується військовими для формування структурованого підходу до дій в оперативній обстановці. За

допомогою ретельного аналізу довкілля та цивільного середовища, PMESII-PT дає можливість не лише виконати завдання Збройних Сил України, а ще й мати потужний механізм допомоги військовим та (або) військово-цивільним та цивільним адміністраціям у вирішенні їхніх кризових питань.

Даний інструмент розроблений в армії США. Абревіатура розшифровується як основні блоки безпекової складової населених пунктів, громад або окремих територій: політична (Political), військова (Military), економічна (Economic), соціальна (Social), інформаційна (Information), інфраструктурна (Infrastructure), фізична (Physical) середовище, час (Time).

PMESII-PT дозволяє в стислі терміни оцінити реальні можливості загроз або викликів на окупованих та (або) частково окупованих територіях, щоб в подальшому завдяки його структурованим блокам зваженим чином провести аналіз у широкому спектрі змінних. Як результат такого аналізу: в стислі терміни змоделювати найкращі способи реагування чи прогнозування змін у невизначених чи нестабільних умовах.

З початку військової агресії з боку росії в громадах, які постраждали, та громадах які знаходяться біля лінії фронту, постійно виникають надзвичайні ситуації, пов'язані з гуманітарними кризами. Одним із дієвих механізмів вирішення є гуманітарна допомога - цільова адресна безоплатна допомога у грошовій або натуральній формі.

Одним із основних світових лідерів з надання гуманітарної допомоги та вирішення гуманітарних криз являється Організація Об'єднаних Націй (далі ООН).

Згідно з документом, агенції ООН сфокусовані на виконанні таких стратегічних цілей:

• відповідно до гуманітарних принципів, надавати своєчасну життєво необхідну багатосекторальну допомогу людям, які постраждали внаслідок війни;

• захищати постраждалих унаслідок конфлікту людей і цивільну інфраструктуру та виступати за те, щоб сторони конфлікту виконували свої зобов'язання згідно з міжнародним гуманітарним правом;

• сприяти наданню основних і гендерно спрямованих послуг як у районах, які постраждали від конфлікту, так і в місцях, де приймають переміщених осіб.

Структурні органи ООН не мають своєї власної армії або інших ресурсів, щоб загасити конфлікт силою, чим користуються держави-агресорки, в тому числі і росія. За вищезгаданих умов виникають гуманітарні кризи пов'язані з неможливістю передбачити та (або) вирішити останні в зоні ведення бойових дій або наближених до неї. Дана ситуаціє є надзвичайною та потребує вжиття миттєвих заходів.

Задля вирішення надзвичайних ситуацій, пов'язаних з гуманітарними кризами, для попередження та ліквідації останніх на державному рівні треба більш ширше застосовувати підрозділи ЦВС Збройних Сил України, які здатні:

1. проводити постійний моніторинг цивільного середовища конкретних населених пунктів та (або) територій, з метою виявлення реальних потреб місцевого населення та виникнення надзвичайних ситуацій;

2. робити системний аналіз надзвичайних ситуацій та потреб, своєчасно виявляти кризи подаючи щоденні, щотижневі та щомісячні звіти;

3. бути посередником між надавачами гуманітарної допомоги та кінцевими бенефіціарами в частині організації доставки та контролю отримання гуманітарної допомоги.

4. бути незалежним контролюючим органом в процесі отримання гуманітарної допомоги населенням в районі проведення бойових дій та (або) територіях наближених до них, формуючи та надаючи звіти представникам гуманітарних місій про проведення місії.

Література

1. Управління цивільно-військового співробітництва Генерального штабу ЗСУ "Доктрина "Цивільно-військове співробітництво" затверджено "02" липня 2020 р. Головнокомандувач ЗСУ Генерал-полковник Руслан Хомчак: https://sprotyvg7.com.ua/wp-content/uploads/2022/03/СП-9-0001.01-Доктрина-циільно-військового-спіробітництво.pdf (дата звернення: 18.01.2024).

2. Методичний посібник для військ (сил) з питань цивільно-військового співробітництва – затверджено Заступник начальника Генерального штабу Збройних Сил України генерал-лейтенант С.Наєв "03" вересня 2019 року: https://sprotyvg7.com.ua/wp-content/uploads/2022/04/

Методичний -посібник-для військ-з -питань-цивільно-військового-співробітництва.pdf (дата звернення: 19.01.2024).

3. Ірина Федорович, Катерина Цибенко "Огляд роботи міжнародних гуманітарних організацій" https://ffr.org.ua/wp-content/uploads/2022/07/ Ohliad-mizhnarodnykh-humanitarnykh-orhanisatsiy-1.pdf (дата звернення: 29.02.2024)

4. Ігор Ушаков Національний університет оборони України імені Івана Черняховського "Зарубіжний досвід реалізації цивільно-військового співробітництва у секторі безпеки і оборони" https://nvdu.undicz.org.ua /index.php/nvdu/article/view/263(дата звернення: 29.02.2024)

5. Ольга Пищуліна, Василь Юрчишин, Катерина Маркевич, Михайло Міщенко, Данило Добровольський "Соціально-економічні та гуманітарні наслідки російської агресії для українського суспільства" https://razumkov.org.ua/uploads/article/2022_Gum.pdf (дата звернення: 29.02.2024)

Рожко В.М.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ: ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. Цифровізація в збройних силах має довгу історію, перші приклади якої починаються з телеграфів і радіо для зв'язку та координації під час Першої світової війни. У наступні десятиліття використання цифрових технологій у військових продовжувало розвиватися та розширюватися, що, відповідно, обумовлює актуальність публічного управління процесами цифровізації в збройних силах.

Виклад основного матеріалу. Однією з важливих подій стала розробка перших комп'ютерів у 1950-х роках, які використовувалися для різних військових завдань, зокрема для зламу кодів і логістики. У 1980-х і 1990-х роках військові почали використовувати більш передові цифрові технології, такі як GPS і військові супутники, які значно покращили навігацію та збір розвідувальної інформації.

У XXI столітті цифровізація відіграє все більшу роль у військових операціях. Це включало використання дронів та інших дистанційно керованих систем, а також інтеграцію цифрових систем у зброю та інше обладнання. Крім того, військові широко використовують цифрові платформи та мережі для зв'язку, координації та обміну інформацією.

Цифровізація справила значний вплив на сучасну війну кількома способами. Ось кілька прикладів:

- підвищена залежність від технологій: сучасна війна часто передбачає використання передових технологій, таких як дрони, датчики та високоточна зброя. Ці технології покладаються на цифрові системи та мережі, вразливі до кібератак або збоїв;

- кібервійна: цифровізація також породила нову форму війни: кібервійну. Це передбачає використання кібератак, щоб порушити або вивести з ладу ворожі системи, такі як мережі зв'язку чи військове обладнання;

- збір розвідувальної інформації: цифрові системи та мережі можуть збирати розвідувальні дані про ворожі сили, включаючи їх розташування, пересування та можливості. Це може дати військовим силам значну перевагу в плануванні та виконанні операцій;

- інформаційні операції: цифрові платформи, зокрема, такі, як соціальні мережі, можна використовувати для поширення пропаганди та впливу на громадську думку. Це може бути потужним інструментом для військових сил, але це також створює потенціал для дезінформації та маніпуляцій;

- підвищений рівень автоматизації: цифровізація дозволила автоматизувати багато завдань, які раніше виконували люди, зокрема деякі аспекти виконання військових операцій. Це може підвищити ефективність і

зменшити ризик для людських життів, але це також викликає занепокоєння щодо ролі людей у процесах прийняття рішень.

Висновки. Загалом, історія цифровізації в збройних силах – це постійна еволюція та адаптація до нових технологій і мінливих стратегічних потреб. У міру розвитку цифрових технологій роль цифровізації в армії буде продовжувати розвиватися.

Література

1. Кічурчак М. Вплив сектору інформації та комунікації на просторовий розвиток і пост-воєнну відбудову креативних індустрій в економіці України. *Економічний форум*. 2023. № 1(3), С. 12-21.

2. Скалецька З. Захист прав споживачів: виклики воєнного часу та потенційні зміни в рамках євроінтеграційних процесів. *Академічні візії*. 2022.

№ 12. URL: https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/230v (дата звернення: 15.12.2023).

3. Digitalization in the Armed Forces. URL: https://www.linkedin.com/pulse/digitalization-armed-forces-tom-abke (accessed: 15.12.2023).

Василенко О.І.

МЕХАНІЗМИ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Постановка проблеми. Інформатизація місцевого самоврядування охоплює системний підхід до інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у моделі управління на місцевому рівні з метою підвищення адміністративної ефективності, участі громадян, прозорості та надання державних послуг. Цей процес передбачає впровадження цифрових інструментів, платформ і методологій, які перетворюють традиційне управління на більш чутливі, ефективні та інклюзивні системи. Нижче ми досліджуємо механізми інформатизації місцевого самоврядування через наукову призму, зосереджуючись на теоретичних засадах, стратегіях впровадження та очікуваних результатах.

Виклад основного матеріалу. Процес інформатизації в місцевому самоврядуванні є багатогранною ініціативою, спрямованою на інтеграцію інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для модернізації та підвищення ефективності, прозорості в роботі місцевого самоврядування. У міру розвитку цифрового світу органи місцевого самоврядування в багатьох державах все більше усвідомлюють необхідність адаптації до цих технологічних досягнень, щоб задовольнити зростаючі очікування громадян щодо більш доступних, ефективних і оперативних державних послуг. Запровадження ІКТ у місцевому врядуванні, що включає цифрові платформи, електронні послуги та інтелектуальну інфраструктуру, обіцяє змінити традиційні парадигми публічного управління та громадської активності.

Ця трансформація підкріплена складною взаємодією технологічних інновацій, розробки політики та участі суспільства. Суть інформатизації полягає у використанні цифрових інструментів для оптимізації діяльності уряду, сприяння ініціативам щодо відкритих даних, покращенню каналів зв'язку між громадянами та урядовцями та, зрештою, сприянню більш поінформованому та залученому громадянству.[2] Однак перехід до цифрової моделі управління не позбавлений проблем, зокрема проблем, пов'язаних із цифровою грамотністю, конфіденційністю даних, кібербезпекою та цифровим розвитком, які можуть загострити соціальну нерівність, якщо їх не вирішити належним чином.

У цьому контексті наукове дослідження механізмів інформатизації в місцевому самоврядуванні має вирішальне значення для розуміння теоретичних засад, стратегічних реалізацій та очікуваних результатів, пов'язаних із цифровою трансформацією. Таке дослідження не лише з'ясовує потенційні переваги та недоліки інформатизації, але й дає зрозуміти найкращі практики та політичні рекомендації для місцевих органів влади, які починають цей шлях. Завдяки детальному аналізу це обговорення має на меті зробити внесок у ширший дискурс про роль технологій у формуванні майбутнього місцевого управління, наголошуючи на необхідності інклюзивних, стійких цифрових екосистем, які підтримують суспільне благо.[1]

Теоретичні основи інформатизації місцевого самоврядування ґрунтуються на концепціях електронного урядування та розумного урядування. Електронне урядування стосується використання ІКТ для підтримки державних послуг, зв'язку з громадянами та покращення роботи уряду. Розумне управління розширює цю концепцію, використовуючи такі передові технології, як аналітика великих даних і штучний інтелект для створення інтелектуальних систем, які можуть прогнозувати, реагувати на потреби громадян і задовольняти їх у реальному часі.

Висновок. Інформатизація місцевого самоврядування являє собою трансформаційний підхід до вдосконалення управління через стратегічне використання ІКТ. Запроваджуючи механізми, які покращують надання державних послуг, сприяють участі громадян і забезпечують прозорість і підзвітність, органи місцевого самоврядування можуть стати більш чуйними та ефективними у задоволенні потреб своїх виборців. Однак для успішної реалізації цих переваг потрібне ретельне планування, постійне оцінювання та відданість справі подолання цифрового розриву та забезпечення конфіденційності даних і кібербезпеки. Крім того, залучення різноманітних зацікавлених сторін до планування та виконання проектів інформатизації має вирішальне значення для забезпечення того, щоб ініціативи відповідали потребам і перевагам громади. Оскільки органи місцевого самоврядування продовжують орієнтуватися в складнощах цифрової трансформації, увага повинна залишатися на створенні доступних, безпечних і стійких цифрових екосистем, які підтримують довгострокові цілі ефективного управління та добробуту громадян.

Література

1. Негодченко В. Основні напрями державної інформаційної політики в Україні. Підприємництво, господарство і право. 2016. № 4. С. 77–81.
2. Семенченко А. І. Механізми державного управління у сфері електронного урядування / А. І. Семенченко // Електронний документ: актуальні завдання та практичне впровадження (життєвий цикл електронного документа) : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 11-12 жовт. 2012 р. – К., 2012. – С. 108-111.
3. Оновлюємо механізми держуправління сфери інформатизації, - рішення Уряду / Міністерство цифрової трансформації України, опубліковано 02 лютого 2024 року Режим доступу: https://www.kmu.gov.ua/news/onovliuiemo-mekhanizmy-derzhupravlinnia-sfery-informatyzatsii-rishennia-uriadu

Галушко С.П.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ Й ІНФОРМАТИЗАЦІЇ НА СИСТЕМУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Постановка проблеми. Сьогодні сфера національної безпеки є пріоритетною як для інноваційних країн, так і для тих, що стали на шлях забезпечення власного сталого розвитку, у т.ч. Україна. Сталість функціонування національної безпеки – один із чинників економічного та соціального прогресу суспільства. На його розвиток і систему публічного управління в цілому впливають процеси, пов’язані з науково-технічним прогресом, що включає активізацію процесів інформатизації, технологій цифровізації та ін. Вони можуть чинити як позитивний, так і негативний вплив на державний сектор і систему безпеки [1; 9]. З огляду на це можемо відзначити важливість науково-теоретичного дослідження особливостей такого впливу на зазначену сферу суспільної життєдіяльності.

Виклад основного матеріалу. У 2015 р. Д. Дірмайєр [4; 8], проректор університету Чикаго та колишній декан Школи громадської політики ім. Ірвінга Харріса, заявив, що прийняття урядових рішень ґрунтується на певних даних та інформації. З огляду на це набуває актуальності питання використання, обміну, аналізу даних, а також забезпечення прозорості та підзвітності державного управління. Ці питання стають усе більш важливими як для сфери політики та державного управління, так і з технологічної погляду.

У теоретичний і практичний обіг був введений термін «datafication», що означає можливість трансформувати нетрадиційні джерела інформації, такі як текст, зображення та транзакційні записи, у дані. Поява такої можливості дозволяє управлінцям краще розуміти інформацію, що витягується з різноманітних даних, і забезпечує проникнення кількісного аналізу в політичний процес глибше, ніж будь-коли раніше.

Зростання здатності збирати та аналізувати дані в режимі реального часу визначає потребу у розширенні доступу до них та створює умови для прийняття рішень, що ґрунтуються на фактичних даних [2].

У сфері державної політики зазначені зміни проявляються по-різному:

– академічні дисципліни, які вивчають політику та управління, усе більше розвиваються у форматі data-driven та method-driven, і пропонують все більшу кількість обчислювальних (computational social/political science) та алгоритмічних підходів, які мають на увазі роботу з даними;

– громадськість приділяє все більшу увагу питанням цифрового середовища, приватності та конфіденційності в роботі з даними (звідси – явища «дата-активізму» (data-activism) та посилення дискусій про безпеку цифрового простору);

– держави, що створюють умови та (або) безпосередньо розвивають цифрові (електронні) технології, таким чином підвищують результативність державної політики та публічного управління (electronic/digital democracy, electronic/digital government, GovTech, electronic participation та ін.). При цьому все більш впливовим підходом стає «державна політика, заснована на даних», як різновид та прояв доказової політики (evidence based policy);

– бізнес комерціалізує дані, використовуючи їх (наприклад, дані користувачів) для отримання прибутку, збільшення власної вартості тощо. (виражається в розхожому виразі «дані – це нова нафта»);

– у міжнародному порядку питання, пов'язані з даними та цифровими технологіями, що займають дедалі помітніші місця; дані та цифрові технології сприймаються як драйвер розвитку («Digital Transformation Initiative» [13].

– трансформаційний ефект цифрових технологій в останні десятиліття став основним фокусом розвитку конкурентоспроможності держав і формування сталого та гнучкого суспільства, на думку експертів ООН, а цифрова конкурентоспроможність – сприймається як основний виклик сучасної держави (IMD World Competitiveness Center) [10] та ін.). Однак, експерти вбачають їх і як джерело загроз.

Збільшення джерел даних, їх варіативність, поширеність та обсяги нарівні з підвищенням обчислювальних потужностей зумовили стрімкий розвиток різних інформаційних і технологічних концепцій, де «інформація» є базисом. Інформатизація при цьому розглядається як сукупність організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб громадян та суспільства на основі створення, розвитку і використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, які побудовані на основі застосування сучасної комп'ютерної та мережевої техніки. Розвиток процесів інформатизації забезпечила базис для появи нової соціально-політичної моделі «*цифровізації*». Її розглядають, з одного боку, з позиції того, що вона завдяки даним та новим способам роботи з даними модернізує сферу бізнесу та держави, а з другого – цифровізація впливає на різні сфери життя та виробництва, що передбачають упровадження цифрових технологій.

Цифровізації та цифровій трансформації останнім часом приділяється значна увага як з боку вітчизняних дослідників, так і з боку представників міжнародних організацій (державних та недержавних). Вони мають характеризують цифровізацію як «рятувальний круг», що є цілком виправданим. Згідно з різними дослідженнями, ефективна цифрова адаптація державного та приватного сектору відіграє ключову роль у досягненні зростання доходів і підвищенні задоволеності користувачів [5], тобто пересічних громадян. Очевидно, що цифрові технології можуть принести користь суспільству, полегшуючи доступ до державних послуг, підвищити зайнятість населення та темпи економічного зростання, що може сприяти підвищенню рівня благополуччя громадян [6]. Цифровізація, скерована державою, доповнює та компенсує традиційні та формальні механізми взаємодії громадянйа уряду, створюючи додаткові (та (або) доповнюючи традиційні інститути) онлайн-інститути. Більше того, цифровізація значно змінила відносини між державою та суспільством, поступово підвищуючи частоту й якість взаємодії між громадянами та урядом [12].

Зазначені процеси змінюють структуру та зміст державної політики й публічного управління в цілому [7]. Зазначимо, що через комплексний характер феномену цифровізації відбувається термінологічна плутанина. З однією сторони такі терміни, як оцифрування (завантаження форм і баз даних в Інтернеті); цифровизація (заповнення форм в Інтернеті); цифрова трансформація (надання повного обслуговування в режимі онлайн), використовуються в науковій літературі як взаємозамінні та часто зосереджені лише на перших двох функціях [7]. З другого боку, в основі безпосередньо цифровізації лежить взаємозв’язок різних типів цифрових технологій, а також система трьох елементів. Вона включає: інфраструктуру технології, програмне забезпечення, а також користувачів та програмне забезпечення, що пов'язує як технологію та користувача, так і користувачів між собою. З огляду на це для цілей даного дослідження вважаємо, що доцільним є застосування концептуалізація, запропонованої Мергелем, Едельманном та Хаугом [там само]. Їх розробки сфокусовані на концепті цифровізації, що передбачає: 1) оцифрування – перехід від аналогових до цифрових послуг; 2) цифровізація – зосередження уваги на потенційних змінах процесах (як соціальних, економічних, так і політичних), крім простого оцифрування існуючих процесів та форм; 3) цифрова трансформація – повна реалізація процесів у цифровому середовищі з урахуванням культурних, соціальних та організаційних особливостей. Слушною в цьому контексті є позиція Кастеллса, за якої цифровізація охоплює як технологічні досягнення, так й інституційні зміни такі, як надійне з'єднання та стандарти якості, мережа Інтернет і безпека даних, фінансові та правові основи, а також науковий, інноваційний та людський капітал [3].

Висновки. Отже, поширення цифрових технологій у суспільно-політичному житті є хоч і дещо недавнім здобутком людства, але визнаним об'єктом наукового дослідження. Спостерігаючи підвищення статусу та відокремлення галузі наук політико-правового блоку, що фокусується на цифровій тематиці, можна констатувати плюралізм підходів до осмислення

соціально-політичних ефектів цифровізації на сферу нацбезпеки. Цифрові технології викликають зміни у сфері забезпечення такої безпеки. Однією з основних функцій сучасної держави, незалежно від типу політичного режиму, залишається забезпечення безпеки громадян. Якість реалізації такої функції держави впливає на сприйняття громадянами легітимності уряду, політичних інститутів та інших акторів. Забезпечення системи безпеки впливає на ефективність держави як усередині її кордонів, і поза ними. В останні роки все більше уваги (при формуванні, регламентації та безпосередньому забезпеченні безпеки) приділяється інформаційній безпеці. Результат – це сфера забезпечення системи безпеки, що наповнюється новими елементами (кібербезпека, безпека комп'ютерних мереж, інформаційна безпека тощо). Відповідно, за рахунок використання цифрових технологій збільшується арсенал засобів забезпечення нацбезпеки. Що потребують окремого дослідження (це технології, а також технічні, програмні, правові й організаційні засоби, що використовуються в системі забезпечення нацбезпеки для збору, обробки, передачі або прийому інформації про стан національної безпеки та заходи щодо її зміцнення).

Література

1. Домбровська С. М., Помаза-Пономаренко А.Л., Нікіпєлова Є.М. Уніфікація правового механізму України та Республіки Польща щодо зміцнення національної безпеки: монографія. Х. : НУЦЗУ. 2019. 256 с.
2. Чуб С.В. Механізми прийняття державно-управлінських рішень у сфері національної безпеки в сучасній Україні. URL: https://maup.com.ua/assets/files/dis/25-00-05/chub-disertaciya.pdf.
3. Castells. The new public sphere: Global civil society, communication networks, and global governance // The Annals of the American Academy of Political and Social Science. 2008. Vol. 616, no. 1. P. 78–93.
4. Data science meets public policy. URL: https://mag.uchicago.edu/university-news/data-science-meets-public-policy.
5. Dong Q.J. Moving a Mountain with a Teaspoon: Toward a Theory of Digital Entrepreneurship in the Regulatory Environment // Technological Forecasting and Social Change. 2019. Sept. Vol. 146. P. 923–930.
6. Galindo-Martin M.-A., Castano-Martinez M.-S., Mendez-Picazo M.-T. Digital Transformation, Digital Dividends and Entrepreneurship: A Quantitative Analysis // Journal of Business Research. 2019. Vol. 101(C), no. 146. P. 522–527.
7. Mergel, Edelmann, Haug. Defining digital transformation: Results from expert interviews // Government Information Quarterly. 2019. Vol. 36, no. 4.
8. Office of the Provost, The University of Chicago. URL:https://provost.uchicago.edu/directory/daniel-diermeier.
9. Pomaza-Ponomarenko A., Taraduda D., Leonenko N., Poroka S., Sukhachov M. Ensuring the safety of citizens in times of war: aspects of the organization of civil defense // AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research. 2024. Volume 14. Issue 1. Pp. 216–220.
10. The IMD World Digital Competitveness Ranking 2018 by Arturo Bris, Jose Caballero, Christo Cabolis and Marco Pistis. IMD World Competitiveness Center.

11. Tolbert C., McNeal R. Unraveling the effects of the Internet on political participation? // Political Research Quarterly. 2003. Vol. 56, no. 2. P. 175–185.
12. Wong, Chu. Digital Governance as Institutional Adaptation and Development: Social Media Strategies between Hong Kong and Shenzhen // China Review. 2020. Aug. Vol. 20, no. 3. P. 43–70.
13. World Economic Forum. Digital Transformation Initiative. URL: http://reports.weforum.org/digital-transformation.

Грінько А.П.
Даудова Г. В.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ

Постановка проблеми. Впровадження цифрових технологій до бюджетного процесу суттєво змінили форми взаємодії його учасників та значно розширили можливість суспільства впливати на бюджетне фінансування. Цифрова трансформація бюджетної системи дозволила створити загальнодержавну мережу інформаційного забезпечення фінансових органів та органів казначейства, головних розпорядників та отримувачів бюджетних коштів, покращити автоматизовану взаємодію центральних та регіональних органів виконавчої влади, підвищити відкритість використання публічних коштів. Проте, подовження дії воєнного стану у зв'язку зі збройним нападом росії на Україну визначило нові умови організації бюджетних процедур, які потребують подальшої модернізації інформаційного забезпечення фінансових установ і трансформації телекомунікаційних мереж та програмного забезпечення.

Виклад основного матеріалу. Комплексне дослідження інформаційних технологій виконання місцевих бюджетів під час бойових дій спрямоване на підвищення рівня автоматизації процесів управління місцевими фінансами та прискорення обробки бюджетних документів фінансовими установами, розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів. Використання інформаційних систем і технологій на місцевому рівні відображено в Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року [1]. Функціонування інтегрованої системи електронної ідентифікації, реєстру електронних інформаційних ресурсів, веб-сайту електронних послуг, веб-порталу відкритих даних та інших цифрових інструментів значно прискорили процес обробки документообігу, що використовується на стадіях розроблення та розгляду проєкту бюджету, його затвердження та виконання, а також складання звіту про виконання бюджету.

Отже, застосування електронних продуктів до складання і виконання державного та місцевих бюджетів підвищили рівень управління бюджетними

коштами шляхом розвитку електронних послуг, що надаються суб'єктами бюджетного менеджменту.

На цифрові перетворення в бюджетній сфері вплинули фактори, пов'язані з застосуванням електронних форм взаємодії, що передбачають:

- прозорість та відкритість використання публічних коштів шляхом оприлюднення учасниками бюджетного процесу інформації про фактичне використання коштів державного та місцевих бюджетів на єдиному веб-порталі, який є офіційним державним інформаційним ресурсом у мережі Інтернет, а також, в режимі реального часу – платіжних трансакцій на єдиному казначейському рахунку. Розміщення електронних документів у вигляді набору даних надає можливість їх обробляти електронними засобами, переглядати, копіювати та роздруковувати [2]. Поряд із цим, бюджетним законодавством (ст.28 «Доступність інформації про бюджет» Бюджетного кодексу України) визначена інформація, що оприлюднюється на стадіях розробки, затвердження, виконання та звітування державного та місцевих бюджетів, зокрема Міністерством фінансів України та фінансовими органами – Бюджетна декларація, інформаційно-аналітичні матеріали, показники про доходи, видатки і кредитування, борг та гарантії тощо, головними розпорядниками коштів бюджету – бюджетні запити, паспорти бюджетних програми, звіти про їх виконання бюджетні паспорти [3];

- впровадження фінансової децентралізації, внаслідок якої підвищено цифровий потенціал бюджетного процесу. Модернізація телекомунікаційної інфраструктури стала чинником створення індикативних показників оцінки фінансової самодостатності адміністративно-територіальних одиниць. Алгоритм визначення рівня забезпечення територіальних громад фінансовим ресурсом, що ґрунтується на індексах податкоспроможності, спричиняє нові умові трансформації телекомунікаційних мереж та програмного забезпечення, оскільки структурна перебудова інформаційно-аналітичної системи повинна висвітлити перспективи справляння податків та зборів, бюджетні орієнтири видатків, збалансованість бюджету територіальних громад;

- формування послідовної та передбачуваної бюджетної політики шляхом переходу до середньострокового планування, що стало інструментом вдосконалення бюджетного прогнозування та надало можливість враховувати тенденції подолання негативних наслідків, заподіяних глобальними економічними процесами, кризовими явищами та непередбачуваними ризиками. Підвищення рівня автоматизації контролю за формуванням та виконанням бюджетів вплинуло на реалістичність показників бюджетного планування на майбутнє та їх достовірність. Поряд з цим, якість макроекономічного і бюджетного прогнозування виступає підґрунтям залучення фінансово-кредитних інструментів для реалізації інвестиційних та інноваційних проектів соціально-економічного розвитку;

- застосування програмно-цільового методу планування та виконання місцевих бюджетів, конкретизація складових якого започаткувала розробку «Інформаційно-аналітичної системи управління плануванням та виконанням місцевих бюджетів «LOGICA», що дозволила підвищити рівень автоматизації

процесів управління фінансами та забезпечила електронний обмін інформацією між учасниками на усіх стадіях бюджетного процесу. Інформаційні технології є базовим компонентом методології програмно-цільового бюджетування, особливість якої полягає у досягненні єдності бюджетної системи на загальнодержавному та регіональному рівнях.

Висновки. Таким чином, цифровізація бюджетного процесу обумовлена тенденцією створення системи електронного управління бюджетними коштами, зокрема, впровадженням комплексного підходу до підвищення рівня автоматизації процесів управління фінансами. Тому цифрова трансформація бюджетного процесу є стратегічним напрямом фінансової політики щодо побудови єдиної цифрової системи в бюджетній сфери, що сприятиме соціально-економічному розвитку держави та територіальних громад, доступу до прозорості використання бюджетних коштів, підвищенню рівня управління державними фінансами.

Література

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 №1467-р «Про схвалення Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації» https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2021.

2. Закон України «Про відкритість використання публічних коштів» від 11.02.2015 №183-III: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183-19

3. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] : офіц. текст : за станом на 23.10.2023. Електронні текстові дані. URL : http://zakon.rada.gov (дата звернення : 23.10.2023). Назва з екрану.

Круглов В.В.
Мороз В.М.
Терещенко Д.А.

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЯК НАПРЯМ У ДЕРЖАВНІЙ ПОЛІТИЦІ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. У сучасному освітньому середовищі поєднання технологій і навчання визначило концепцію цифрової трансформації як одну з ключових у державній освітній політиці. Поява цифрових технологій призвела до зміни парадигми, переосмислення традиційних освітніх практик і необхідності переоцінки підходів щодо їх формування відповідно вимогам цифрової епохи. Перетин цифрової трансформації та державної політики розвитку вищої освіти передбачає фундаментальні зміни в освітній системі. У міру того, як людство дедалі більше визнає вирішальну роль технологій у формуванні майбутньої робочої сили [1], стимулюванні інновацій та подоланні

освітньої нерівності, інтеграція цифрових інструментів стає стратегічним імперативом для тих, хто формує державну політику розвитку вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Історична траєкторія розвитку технологій у вищій освіті свідчить про поступовий перехід від комп'ютерного навчання до більш цілісного підходу, що враховує наслідки цифрової трансформації. Перші впровадження були зосереджені на оцифруванні традиційних навчальних матеріалів, але сучасний дискурс визнає, що справжня трансформація охоплює педагогічні новації у начальному процесі, переробку освітньо-навчальних програм та зміни в управлінні системою вищої освіти.

Глобальні тенденції в освітній політиці підкреслюють універсальність виклику та потребу формування узгоджених стратегій. Більшість країн світу прискорюють процеси цифрової трансформації, реагуючи на вимоги інноваційного середовища. Такі ініціативи, як, наприклад, «Освіта для сталого розвитку» (ESD) ЮНЕСКО, підкреслюють роль цифрових технологій у досягненні глобальних освітніх цілей [2].

В той же час, цифровий розрив залишається серйозною проблемою, а нерівність у доступі до технологій поглиблює освітню нерівність. Питання безпеки даних, конфіденційності та етичного використання технологій в освітньому середовищі потребують ретельного розгляду. Науковці застерігають від некритичного прийняття технологій [3], наголошуючи на важливості доцільного впровадження, узгодженого з освітніми цілями.

Цифрова трансформація освіти охоплює безліч взаємопов'язаних компонентів, які в сукупності переосмислюють середовище викладання дисциплін. Розуміння зазначених компонентів має вирішальне значення для зацікавлених сторін (здобувачів, науково-педагогічних працівників, стейкхолдерів), оскільки вони орієнтуються в складному процесі інтеграції технологій в освітні структури.

Оцифрування освітніх ресурсів і контенту є трансформаційним аспектом цифрової освіти. Традиційні підручники доповнюються або замінюються інтерактивними цифровими матеріалами, електронними книгами, мультимедійним контентом і відкритими освітніми ресурсами. Вказані компоненти забезпечують передавання динамічного та персоналізованого навчального досвіду, задовольняючи різноманітні навчальні підходи та вподобання. Поширення освітнього програмного забезпечення та додатків пропонує широкий набір інструментів (адаптивні навчальні платформи, освітні ігри та інтерактивні симуляції), що покращують процес навчання, забезпечуючи інтерактивний досвід, сприяючи індивідуалізації навчальних траєкторій, задовольняючи різноманітні потреби.

Забезпечення науково-педагогічних працівників необхідними навичками для використання цифрових інструментів є критично важливим напрямом. Програми професійного розвитку, які зосереджуються на цифровій грамотності, інтеграції технологій та педагогічних інноваціях, формують компетенції, необхідні для орієнтації в освітньому середовищі. Розвиток можливостей освітян підвищує їхню здатність використовувати весь потенціал цифрової трансформації. Потужна технологічна інфраструктура та надійний зв'язок є

фундаментальними передумовами для успішної цифрової трансформації. Доступ до високошвидкісного Інтернету, належне обладнання та безпечні мережі забезпечують рівний доступ до цифрової освіти для всіх здобувачів.

Цілісне розуміння перерахованих компонентів дозволяє розробити комплексні державні стратегії цифрової трансформації в освіті. Розглядаючи кожен аспект, освітні системи можуть долати виклики та використовувати можливості, які надає інтеграція технологій, сприяючи створенню інклюзивного, інноваційного та ефективного навчального середовища для здобувачів вищої освіти у цифрову епоху.

Процеси цифрової трансформації закладів вищої освіти спонукають до змін у державній політиці у напрямі розроблення дієвих механізмів, які підтримають інтеграцію технологій у освітнє та наукове середовище. Упровадження цифрових компетенцій в освітньо-навчальні програми є обов'язковим для адаптації здобувачів до умов функціонування в цифровому середовищі. Політика цифрової трансформації повинна окреслити характер включення основних цифрових навичок, таких як інформаційна спроможність, критичне мислення та відповідальна поведінка в Інтернеті, до існуючих навчальних програм, що сприятиме отриманню компетенцій, необхідних для досягнення успіху в технологічно розвиненому суспільстві.

Забезпечення цифрової трансформації має заохочувати розробку гнучких моделей оцінювання, які відповідають динамічній природі цифрової освіти. Окрім традиційних іспитів, мають використовуватися інноваційні методи оцінювання, включаючи оцінювання на основі проєктів, електронні портфоліо та механізми зворотного зв'язку в реальному часі.

Таким чином, розробка ефективної державної політики цифровізації системи вищої освіти вимагає цілісного підходу, який охоплює питання доступу, рівності, конфіденційності та педагогічних новацій. Враховуючи наслідки, політичні підходи мають вирішувати проблематику цифрової освіти, сприяючи створенню середовища, яке розширює можливості освітян, залучає здобувачів, готуючи до існування в дедалі більш цифровому світі.

Висновки. У середовищі функціонування системи вищої освіти цифрова трансформація постає як динамічний чинник, що змінює підходи до навчання. Компоненти цифрової трансформації у сукупності переосмислюють освітній досвід. Виходячи з сучасних реалій, державна політика має забезпечувати взаємозв'язок вказаних компонентів і пропонувати напрями, які сприятимуть їх безперешкодній інтеграції. Виклики, притаманні цифровій трансформації, такі як цифровий розрив, безпека даних та необхідність постійного професійного розвитку, підкреслюють складнощі, з якими стикається система вищої освіти. Інклюзивність, захист конфіденційності, гнучкі моделі оцінювання та глобальна співпраця повинні стати основою сучасної державної політики розвитку вищої освіти на основі адаптивності, безперервного циклу оцінювання, що сприятиме її вдосконаленню та реагуванню на зміни технологічного середовища.

Отже, цифрова трансформація вищої освіти є зміною парадигми, яка вимагає виваженої державної політики. Поєднання теоретичних засад, вивчення складних компонентів і визначення наслідків для державної політики дають

всебічне розуміння складного взаємозв'язку між технологіями та вищою освітою. На цьому трансформаційному шляху поєднання засобів та досвіду може сформувати освітнє середовище, яке посилить рівень підготовки здобувачів вищої освіти, удосконалить інструментарій науково-педагогічних працівників та забезпечить упевнене існування серед можливостей технологічних інновацій цифрової епохи.

Література

1. Круглов В. Державна політика трансформації ринку праці: виклики цифрової епохи. *Науковий вісник: Державне управління*. 2021. № 1(7). С. 140–161.

2. Education for sustainable development: a roadmap. UNESCO, 2020. 66 p.

3. Tomlinson B., Torrance A. W., Ripple W. J. Scientists' warning on technology. *Journal of Cleaner Production*. 2023. № 343. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2023.140074.

Крюков О.І.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Роль інформації в житті держави та суспільства дуже велика. З початком в лютому 2022 року війни в Україні роль інформації та інформаційних технологій значно розширюється, підвищуються вимоги до органів державної влади вчасно реагувати на нові інформаційні загрози суспільству та державі. З розвитком нових інформаційних і комунікаційних технологій в сучасних умовах інформація стала розглядатися як цінність, що найбільше сприятиме розвитку цивілізації. Інформаційне суспільство надає нові можливості для розвитку держави. Існуючі інформаційні можливості України, інтелектуальний капітал нації є тим суспільним благом, вміле розпорядження яким повинно послужити процвітанню держави.

В сучасних умовах українське суспільство–це комунікаційна система, де постійно здійснюється обмін інформацією та думками, і де кожен член суспільства має право на доступ до інформації, на відстоювання власної позиції.

На наш погляд комунікація пронизує всі соціальні процеси, проте має не лише позитивні, а й тривожні наслідки, оскільки призводить до віртуалізації реальності, уможливлює маніпуляцію свідомістю, перетворює людину у «розірваного» «часткового» суб'єкта, який перетворюється на «ретранслятора» повідомлень, наслідком чого стає втрата власного «Я», втрата особистості .

Ми вважаємо що створення сучасного світового інформаційного простору поступово висуває нові вимоги перед людиною як духовно-суспільною істотою, здатною приймати виклики інформаційної цивілізації і нести відповідальність за власні дії та їх наслідки

В сучасних умовах вражаючим є прогрес комп'ютерів і телекомунікацій які послужили тому, що маловідома технологія Інтернет перетворилася на рушійну силу переходу до мережевого суспільства.

Всі високорозвинені держави розглядають побудову інформаційного суспільства як основу свого соціально-економічного, політичного й культурного розвитку й проводять цілеспрямовану державну інформаційну політику. Інформаційне забезпечення різних країн залежить від особливостей їх соціально-економічного й культурного розвитку. Головна стратегічна мета державної інформаційної політики України – це забезпечення переходу до нового етапу розвитку нашої держави, побудова інформаційного суспільства й входження її в світове інформаційне співтовариство.

Роль держави в інформаційному забезпеченні полягає в:

– розробленні законодавчої бази,

– адміністративному регулюванні, яке сприяє інвестиціям, розвиткові справедливої конкуренції в галузях інформаційної індустрії,

– вдосконалюванні системи освіти,

– наданні соціальних державних послуг за допомогою ІКТ,

– забезпеченні інформаційного обслуговування структур громадянського суспільства та населення на основі розвитку масового інформаційного обміну і масових комунікацій,

– врахуванні громадської думки при розробці рішень,

– створенні умов розвитку для зростання інформаційного сектору національної економіки;

– підтримці інноваційних проектів створення і розвитку інформаційних систем у пріоритетних галузях економіки;

– забезпеченні інформаційної безпеки та захисті інформації;

– забезпеченні рівноправної участі у міжнародному розподілі праці.

Литература

1.Інформаційне суспільство в світі та Україні: проблеми становлення та закономірності розвитку: колективна монографія / За ред. д.філософ.н., проф. В. Г.Воронкової; Запоріз. держ. інж. акад. – Запоріжжя: ЗДІА, 2017. – 282 с.

2. Воронкова В.Г., Соснін О.В, Нікітенко В.О., МаксименюкМ.Ю. Філософія інформаційно-комунікативного суспільства: теоретико-методологічний контекст. Запоріжжя: ЗДІА, 2016. 276 с.

Курило А.Г.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

Постановка проблеми. Технологічний прогрес призводить до появи нових загроз і відкриває нові можливості для негативного впливу на особу, суспільство

і державу. ЗМІ та глобальні комунікаційні мережі відіграють все більш важливу роль в цьому контексті. Інформаційні технології знаходять широке застосування у керуванні ключовими життєважливими системами, які стають більш уразливими перед випадковими або цілеспрямованими атаками.

Виклад основного матеріалу. Врахування глобальних тенденцій та реалій неминуче в контексті розвитку України як незалежної та процвітаючої держави. Сучасний світ переживає період кардинальних змін у соціальній, політичній та економічній сферах, спричинених стрімким розвитком інформаційних технологій[1]. Ці технології стають ключовим чинником впливу на людей, суспільство та країни усього світу. Отже, успішний розвиток України потребує уважного аналізу та адаптації до глобальних змін для ефективного використання можливостей, що надаються в інформаційній ері. Для запобігання маніпуляціям суспільною свідомістю, необхідно вжити наступних заходів:

- значно покращити якість державної інформаційної політики;
- підвищити рівень прозорості у діяльності державних органів;
- забезпечити кращий доступ громадян до інформації та гарантувати їх права. - забезпечити кращий доступ громадян до інформації та гарантувати їх права на об'єктивну та достовірну інформацію[2].

Відсутність вітчизняних інформаційних технологій, що відповідали б потребам держави, бізнесу та суспільства, призводить до необхідності використання іноземного обладнання та інформаційних систем. Це нарощує ризик несанкціонованого доступу до інформації, включаючи ту, яка потребує підвищеного захисту. Крім того, це призводить до залежності держави від іноземних виробників комп'ютерної та телекомунікаційної техніки, а також програмного забезпечення.

Низький рівень загальної правової інформаційної культури в українському суспільстві, зокрема недостатні навички безпечного користування кіберпростором, представляє певну загрозу.

Порівняно низький рівень загальної правової інформаційної культури в українському суспільстві, зокрема навичок безпечного використання кіберпростору, становить певну загрозу. Правові механізми регулювання інформаційних правовідносин, пов'язаних з пошуком, надходженням і використанням інформації, а також різних інформаційних ресурсів, продуктів і послуг, є також недостатньо розвинутими.

Недостатня взаємодія існуючих правових механізмів в сфері інформаційної безпеки, недостатня ефективність та розбіжності у правових нормах, що ускладнює їх застосування та виконання, недосконалість збірності правової статистики, що утруднює аналіз та оцінку ситуації в цій галузі характеризує стан правового забезпечення протидії інформаційним злочинам.

Висновки. Вищезазначені проблеми в правовому забезпеченні інформаційної сфери є серйозною загрозою для інформаційної безпеки держави. Це демонструє необхідність негайного створення в Україні окремої галузі законодавства − інформаційного права. Враховуючи постійний розвиток інформаційних технологій та швидке поширення цифрового середовища, правове регулювання інформаційної сфери стає критично важливим для

забезпечення безпеки і прав громадян. Така галузь законодавства має включати чіткі норми, що регулюють збір, зберігання, обробку та поширення інформації, а також встановлювати механізми захисту від різних форм кіберзлочинності та інших загроз інформаційній безпеці.

Література

1. Курбан О.В. Соціальні мережеві комунікаційні технології в структурі сучасних інформаційних потоків / О. В. Курбан // Україна в системі глобального інформаційного обміну: теоретико-методологічні аспекти дослідження і підготовки фахівців. Матеріали II Всеукраїнської наукової конференції (Львів, 25–26 жовтня 2013 р.). – Львів: Лігі-Прес, 2013. – С.137–143.
2. Пархоменко В. Д. Наукові і організаційні проблеми управління інформаційними ресурсами / В. Д. Пархоменко // Науково-технічна інформація. – 2007. – № 3. – С. 31−36.

Кутовий О.В.

НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ У ЦИФРОВУ ЕКОНОМІКУ

Постановка проблеми. Форми організації та методи стимулювання інноваційної діяльності налічують у своєму історичному розвитку не один десяток років, видозмінюються, дотримуючись вимог нових економічних укладів. З 1990-х років у світі активно розвиваються процеси, пов'язані з розвитком та впровадженням цифрових технологій. Незважаючи на популярність терміна «цифрова економіка», науковою спільнотою дотепер не вироблено єдиної думки щодо термінології цифрової економіки. Ефективність такого інструменту, як інформаційні та цифрові технології, залежать від людини, від її знань, умінь користуватися та застосовувати їх. Різні теоретичні підходи, які розкривають етимологію терміна «цифрова економіка», відбито у економічній літературі.

Виклад основного матеріалу. Здобув визнання подвійний підхід до розгляду суті поняття цифрової економіки, що включає:

- класичний підхід, при якому цифрова економіка є економікою, заснованою на цифрових технологіях в галузі електронних товарів і послуг (телемедицини, дистанційного навчання, продажів медіаконтенту тощо);

- розширений підхід, при якому цифрова економіка розглядається як економічне виробництво з використанням цифрових технологій, включаючи ланцюжок товарів та послуг, що надаються за їх допомогою (логістика, Інтернет речей, Індустрія 4.0, розумна фабрика, мережі зв'язку п'ятого покоління, інжинірингові послуги, прототипування тощо) [1]. Зростаючий інтерес до віртуального середовища зумовлений тим, що воно стало реальною продуктивною силою, що створює нові товари, послуги, ідеї. Природно це було

залишитися поза увагою органів управління. Держави-лідери економічного розвитку почали активно приймати документи, що регулюють цифровізацію на національному рівні та визначають її інфраструктуру та, що важливо, бюджети її розвитку. В Україні впроваджується концепція цифрової держави. Заходи та її показники з моменту її першого затвердження вже були переглянуті. Передставлена концепція передбачає реалізацію державних проектів: нормативне регулювання цифрового середовища, інформаційна інфраструктура, кадри для цифрової економіки, інформаційна безпека, цифрові технології, цифрове державне управління. Зупинимося лише на найважливіших аспектах концепції та можливості її розвитку.

По-перше, необхідно розробити концепцію національної програми, забезпечити ув'язування цілей національних проектів, як це передбачалося у системі державного стратегічного планування. Зокрема, як мінімум, п'ять національних проектів прямо зачіпають інноваційну діяльність: цифрова економіка, наука, освіта, продуктивність праці та підтримка зайнятості, міжнародна кооперація та експорт, мале та середнє підприємництво та підтримка індивідуальної підприємницької ініціативи. При цьому в редакції, що діє, цілі та завдання проектів, а також показники, обсяги виділених коштів, терміни не узгоджені. Самі цілі проектів потребують переосмислення, вони не повинні зводитись до обсягу витрат бюджетних коштів на цифрову економіку та розробку вітчизняного програмного забезпечення. Необхідна також конкретизація критеріїв досягнення цілей. Контрольованих цілей також має бути більше.

По-друге, необхідно відновити особливий статус управління національною концепцією Тут йдеться про повернення до ієрархічної структури активностей «Проект – Мета – Завдання – Віха – Захід» від чинної конструкції «Завдання – Результати». Це дозволить забезпечити якісніший оперативний моніторинг активностей концепції в рамках загальної підсистеми управління національними проектами.

По-третє, слід забезпечити відкритість інформації про хід виконання концепції. Інформації про результати вкрай мало, у той час як інформація про бюджетні витрати на неї знаходиться у відкритому доступі, що породжує негативне ставлення платників податків до самої концепції та якості її виконання. Реалізація блоків пропозицій у сукупності сприятиме підвищенню ефективності державного регулювання цифрової економіки та справді активізує інноваційну діяльність не лише у сфері державного управління та державних послуг, а й національної промисловості. Перший блок – найзначніший. Для уточнення цілепокладання пакету національних проектів і портфелів державних і регіональних проектів, що входять до них, необхідно розуміння форм і методів активізації інноваційної діяльності. У цьому напрямі наука накопичила значний обсяг знань, а практика - не менший досвід їх застосування. «Завдання інноваційної діяльності в цифровій економіці полягають у формалізованому описі та поданні у вигляді логічних схем бізнес-процесів, ідей та їх інтегрування у виробничу систему» [1]. Аналіз паспортів національних проектів, думок експертної спільноти, а також попередніх звітів Рахункової палати про хід

реалізації національних проектів у 2023 році дозволив виявити такі проблеми, які, зокрема, є обмеженням стимулювання інноваційної активності в країні:

- невиправдано складна система управління нацпроектами із дублюванням функцій; стратегічні національні цілі та цілі національних проектів слабо пов'язані між собою; сукупність заходів національних проектів не забезпечує вирішення національних цілей;

- низький рівень взаємодії між державними та регіональними органами виконавчої влади з питань реалізації нацпроектів; цільові показники національних проектів встановлені без урахування реальних можливостей регіонів України; відсутні адекватні методики декомпозиції значень цільових показників національних проектів для регіонів. Це може призвести до невиконання показників, або до спотворення;

- у паспортах національних проектів та звітах про хід їх реалізації відсутня повна та достовірна інформація про ризики;

- відсутня комплексна система моніторингу та контролю реалізації національних проектів; інформація агрегується в ручному вигляді, надходить із запізненням та складна для аналізу та моніторингу.

Висновки. Це ускладнює прийняття рішень щодо коригування та мінімізації ризиків у реалізації національних проектів. Перелічені проблеми перешкоджають одному з головних процесів інноваційної діяльності - процесу її фінансування. Можна констатувати, що в Україні ключовим інвестором інновацій була держава. Розширення приватних інвестицій можливе за відносно стабільної державної економічної політики, насамперед її податкової та бюджетної складових. Другим не менш важливим фактором є політика держави у сфері контрольно-наглядової діяльності. Відсутність розуміння бізнесу «правил гри» держави, зокрема, на ринку інновацій не сприяє зростанню приватних прямих інвестицій, не кажучи вже про розвиток венчурного фінансування.

Література

1. Dnipropetrovsk investment agency (2023) Венчурні інвестиції в Україні знизилися на 74% у 2022 році. URL: https://dia.dp.gov.ua/venchurni-investicii-v-ukraini-znizilisya-na-74-u-2022-roci/

Лопушинський І.П.
Сапіжак І.Б.

ДЕЗІНФОРМАЦІЯ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Як відомо, поява технологій у масовій комунікації створює нові виклики для України та світу в цілому. Найскладніша і незбагненна річ сучасності – це дезінформація. Сучасне інформаційне поле знаходиться під загрозою в основному через шахрайські дії. Запобігти цій загрозі досить складно, оскільки технології доставки та спотворення інформації постійно змінюються.

Одна з найпомітніших змін останнього часу – дезінформація перетворюється на добре сплановані кампанії. Усе частіше ми звертаємо увагу на таке явище, як «дезінформація» і давно вже знаємо, що воно стало невід'ємним складником нашого інформаційного простору. Кількість держав, що використовують дезінформаційні кампанії, постійно зростає, а інформаційні маніпуляції перетворилися на зброю цілих країн, що використовують її для збереження власних режимів і впливу на інші держави – підриву їх стійкості та навіть втручання у вибори. Для України дезінформація залишається серйозною загрозою, оскільки саме вона стала одним із головних інструментів сусідньої країни-агресора під час російсько-української війни. За визначенням аналітиків, інформаційний вплив може бути настільки потужним, що за його допомогою РФ вдається не лише змінювати настрої українців, а й навіть впливати на суспільства Європи та США. Усе це потребує невідкладних заходів щодо протидії дезінформації як загрозі національній безпеці України.

Виклад основного матеріалу. Дезінформування або дезінформація (фр. des – заперечення, фр. information – інформація) – спосіб психологічного впливу, що полягає в намірі надання об'єктові такої інформації, яка вводить його в оману щодо справжнього стану справ, та створює викривлену реальність. Поширення перекручених, не повних або свідомо неправдивих відомостей для досягнення пропагандистської, військової (введення противника в оману), комерційної або іншої мети.

Представники ООН, ОБСЄ та інших міжнародних організацій наголосили в Спільній декларації, що дезінформацію насамперед спрямовано на те, щоб спотворити чи надати свідомо неправдиву, провокаційну інформацію, поширити її як правдиву з метою введення в оману громадськості, політичних опонентів, конкурентів. У доповіді від 13 квітня 2021 року Спеціальний доповідач ООН із заохочення та захисту свободи думок і їх вільного вираження резюмував, що дезінформація – це «неправдива інформація, навмисно поширена з метою завдати серйозної соціальної шкоди» [4]. Дезінформацію спрямовано на надання економічної вигоди розповсюджувачу, як зазначено в Кодексі практики ЄС щодо протидії дезінформації. Тож ключовою ознакою дезінформації, яка відрізняє це явище від звичайної недостовірної інформації, є умисел на її створення.

У питанні боротьби з дезінформацією світова спільнота застосовує підхід, за якого дезінформація розглядається як загроза для прав людини (наприклад, для прав на вільне волевиявлення під час виборів, свободу думки, совісті й релігії, повагу до приватного життя тощо). При цьому протидія дезінформації регулюється більше в межах м'якого права, тобто спрямована на пошук її першопричин, модерування контенту, а не його масове блокування і першочергове притягнення до відповідальності осіб.

З урахуванням цього впродовж останніх років було ухвалено низку стандартів у сфері боротьби з дезінформацією. Так, у Резолюції Парламентської асамблеї Ради Європи № 2326 «Демократія зламана? Як відповісти?» йдеться про потребу вдосконалення процесів у мережі Інтернет, які б дозволили боротися з дезінформацією, а також про посилення співпраці та інвестування в якісну журналістику [4].

Уже згаданий Кодекс практики ЄС з протидії дезінформації покладає на підписантів обов'язок із розроблення політики щодо протидії недобросовісній рекламі, зокрема, політичній, неправомірному використанню ботів. Також ідеться про потребу оприлюднення інформації щодо замовників політичної і тематичної реклами, інформації про те, чому цю рекламу спрямовано на певну особу, поліпшення пошукових можливостей для користувачів тощо [4].

Рекомендація CM/Rec(2018)2 про роль та відповідальність інтернет-посередників передбачає посилення відповідальності провайдерів (надавачів послуг) за порушення прав їхніх клієнтів. Зокрема, це обов'язок модерувати контент, контролювати захист персональних даних, одне слово, гарантувати дотримання прав людини в мережі. Крім того, ухвалено Рекомендацію CM / Rec (2020) 1 Комітету Міністрів державам-членам щодо впливу алгоритмічних систем на права людини. Саме алгоритмічні системи застосовуються для поширення цільової реклами, зокрема політичної, що передбачає і небезпеку поширення дезінформації [4].

В Україні досі ще немає законодавчого визначення терміна «дезінформація». Попри те, що Закон України «Про інформацію» [2] визначає достовірність і цілісність інформації як один із принципів інформаційних відноси. Про цей обов'язок також ідеться в новому Законі України «Про медіа» [3].

Водночас, уперше в нашій державі інформаційна безпека постає одним із пріоритетних напрямків застосування штучного інтелекту. Передбачається, що штучний інтелект допоможе ідентифікувати потенційно небезпечну інформацію та проаналізувати відомості про авторство та джерела походження.

Крім того, рішенням Ради національної безпеки і оборони України, яке набуло чинності відповідно до Указу Президента України 2021 року, було створено Центр з протидії дезінформації (GPA) як робочий орган РНБО [1] .

Центр GPA забезпечує здійснення заходів щодо протидії поточним і прогнозованим загрозам національній безпеці та національним інтересам України в інформаційній сфері, займається забезпеченням інформаційної безпеки України, виявляє та протидіє дезінформації, сприяє ефективній протидії пропаганді, деструктивним інформаційним впливам і кампаніям, запобігає спробам маніпулювання громадською думкою [1].

У своїй діяльності Центр висвітлює тенденції з інформування стану військової справи, оборонно-промислового комплексу, боротьби зі злочинністю та корупцією, зовнішньої та внутрішньої політики, економіки, об'єктів критичної інфраструктури, екології, охорони здоров'я, соціальної сфери, формування суспільної свідомості, науково-технологічного напряму тощо. Основну увагу в діяльності Центру зосереджено на протидії поширенню неправдивої інформації та боротьбі з інформаційним тероризмом [1].

Для регулювання саме дезінформаційних процесів, реагування на них і впровадження відповідальності Міністерством культури та інформаційної політики свого часу було розробило проєкт Закону «Про протидію дезінформації» [6], у якому юридично визначалося поняття дезінформації, упроваджувалася відповідальність за її поширення, утворювалися нові

інституції. Водночас законопроєкт так і не було зареєстровано у Верховній Раді України. Деякі його положення як в Україні, так і за її межами розкритикували через надміру жорстке регулювання журналістської діяльності, а також непропорційну відповідальність.

Попри це, сьогодні різними аспектами протидії дезінформації займаються і державні органи, і спеціально створені центри протидії дезінформації, і громадські організації. Водночас, як нам видається, наразі бракує платформи, що об'єднувала б усіх суб'єктів, які щось роблять у цій сфері.

Висновки. Дезінформація залишається одним із важливих викликів, що постає перед державами, громадянським суспільством та населенням країн (як менш розвинених, так і високорозвинених). Огляд прикладів дезінформації підтверджує, що її вплив не можна переоцінити: вона відбивається на суспільній думці, виборах, безпеці держави і людей, здоров'ї та житті, кар'єрі тощо. Розвиток інформаційних технологій хоч і дає нові можливості в розвитку державного управління, інформування населення, залученості громадян до розбудови держави, проте підвищує ризики дезінформації. У зв'язку з цим світова спільнота намагається розробити нові політики і рекомендації щодо протидії дезінформації, але при цьому не порушити право на вільне вираження поглядів. Для ефективної протидії дезінформації в Україні насамперед потрібне вдосконалення законодавства, виконання європейських рекомендацій щодо підвищення медіаграмотності, розвиток інституцій у сфері боротьби з дезінформацією. При цьому і міжнародні практики не можуть стояти на місці, оскільки технології змінюються.

Література

1. Питання Центру протидії дезінформації: Указ Президента України від 07 травня 2021 року №187/2021. URL: https://www.president.gov.ua/documents/1872021-38841 (дата звернення - 12.01.2024).
2. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text (дата звернення - 12.01.2024).
3. Про медіа: Закон України від 13 грудня 2022 року № 2849-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text (дата звернення – 12.01.2024).
4. Сайт Центру демократії та верховенства права. URL: https://cedem.org.ua/analytics/epidemiya-dezinformatsiyi/ (дата звернення – 12.01.2024).
5. Сайт Центру протидії дезінформації. URL: https://cpd.gov.ua/
6. https://lb.ua/news/2019/11/15/442316_minkulturi_prezentovalo_proekt.html (дата звернення - 12.01.2024).

Луняк В.Е.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ Й ЕКОНОМІКИ

Постановка проблеми. Прискорений науково-технічний прогрес призводить до появи та швидкого поширення нових інформаційних технологій у суспільстві – так званої цифровізації суспільства (із позиції забезпечення його інформаційної безпеки [2]). Соціально-економічні системи багатьох країн знаходяться в пошуку ефективних шляхів використання досягнень цифровізації суспільства з метою забезпечення інноваційного розвитку й сталого економічного зростання. Однією зі стратегічних цілей України є розвиток цифрової економіки (далі - ЦЕ), що характеризується зростанням ефективності державного сектору та господарської (інноваційної) діяльності суб'єктів приватного сектору за рахунок використання досягнень цифровізації суспільства [5]. Завдяки розпочатій модернізації державної політики (у 2015 році) було досягнуто значний прогрес в окресленому напрямку побудови інформаційного суспільства й упровадження електронного уряду на вітчизняних теренах. Аналізована Стратегія ставить за мету отримання соціальних ефектів за рахунок інформаційно-технологічного розвитку. У той же час, повномасштабна агресія РФ проти України (починаючи з 20222 року) зумовила збільшення кількості інформаційних загроз, що унеможливлюють інноваційний і сталий розвиток нашої держави. У цьому контексті вважаємо, що важливим завданням для неї є визначення механізмів державної політики у сфері цифровізації інноваційної діяльності. Адже остання становить базис для сталого розвитку будь-якої держави. І для нашої ЦЕ не виключення.

Виклад основного матеріалу. Основа розвитку цифрової економіки створювалася протягом кількох десятиліть. На сьогодні повсюдне поширення та використання інформаційних технологій (далі - ІТ) та Інтернету зумовило формування інформаційно-технологічної парадигми суспільства нового спрямування (якісного). Відбулося об'єднання інформаційних ресурсів та технологій в сукупність, де безліч ІТ формує єдині властивості для суб’єктів. Наприклад, цифрові освітні платформи PROMETHEUS, Міжнародного онлайн-університету сучасних професій тощо пов'язують тисячі постачальників онлайн-курсів та мільйони онлайн-слухачів по всьому світу [1; 6].

Варто відзначити, що відбулося кардинальне перетворення ділових відносин на цифрові, які здійснюються в електронному середовищі за рахунок постійної обробки цифрових даних у режимі реального часу. Усе частіше пошук і вибір клієнтом ринкових пропозицій відбувається на цифровій платформі, яка витісняє із ділових комунікацій електронну пошту, інтернет-магазини та телефонію. Отже, розтиражованим прикладом є цифрова трансформація ринкових відносин (з пасажирського перевезення, готельного розміщення тощо). У багатьох видах економічної діяльності (банківська, освітня та ін.) відбуваються якісні зміни в інформаційно-технологічної парадигми, що становить імпульс до

створення інновацій.

До досягнень цифровізації суспільства слід зарахувати таке: активне використання громадянами ІТ у ділових й особистих комунікаціях, що дозволяє збирати дані («цифрові сліди» [4]) про їх активність, взаємодії з мобільними додатками, веб-сервісами, місцем та часом подій; зріст популярності нового каналу для спілкування суб''єктів господарювання з клієнтами та партерами через месенджери [3]. Раніше ці можливості не були доступні для використання у господарській та публічно-управлінській діяльності. Унаслідок прискорення інформаційних потоків багаторазово зростає обсяг науково-технічних та соціально-економічних інформаційних ресурсів, що становлять цінність для інноваційної діяльності Інтенсивний розвиток ІТ-інфраструктури призводить до зростання доступних в економіці обчислювальних потужностей, які можуть бути одночасно задіяні при обробці та передачі зростаючого обсягу інформації [2]. Важливим у розвиток цифрової економіки країни є побудова нормативно-правового забезпечення в галузі використання ІТ та інформації [6].

Зазначені досягнення цифровізації мають стати новим джерелом інноваційного розвитку українських суб'єктів господарювання й державних управлінців усіх видів економічної діяльності, оскільки ці досягнення зумовлюють цифрову трансформацію базових елементів бізнес-моделей та публічно-управлінських процесів. Таким чином відбувається заміна каналів та способів взаємодії з «клієнтом» (постачальником, партнером) на цифровий, а також з’являються нові джерела збору та накопичення даних (інтернет речей, мобільні обчислювальні пристрої), обсяги інформації та даних зростають експоненційно. Отже, досягнення цифровізації можуть та мають бути використані у всіх сферах економіки. Ігнорування можливостей цифровізації призведе до експансії зарубіжних розробників та постачальників на вітчизняних ринках. Вітчизняні вчені слушно в цьому контексті зазначають, що суб’єкти господарювання та державні службовці повинні впроваджувати сучасні цифрові технології у власну діяльність в умовах впливу «невидимої руки» ринку.

Висновки. Отже, цифровізація як етап розвитку інформаційного суспільства [2; 6] не означає автоматичного розвитку цифрової економіки. Цифровізація суспільства створює нові можливості для суб’єктів господарювання та державних службовців, які можуть бути реалізовані через створення й упровадження інновацій у підприємницькому та державному секторах. Інновації в публічному та державному управлінні, виробництві або в самих товарах та послугах є основними провідниками цифрових досягнень у діяльність суб’єктів господарювання та механізмом їх переходу до ЦЕ. Інноваційна та інші види економічної діяльності в умовах цифровізації піддається значним трансформаціям, як система державного управління України загалом, що стимулюють розширення видів інноваційних ресурсів та суб’єктів, зацікавлених у сталому розвитку власної країни та її суспільства.

Література

1. Міжнародний онлайн-університет сучасних професій. URL: https://www.geted.org.ua/free-

education?gad_source=1&gclid=CjwKCAjw17qvBhBrEiwA1rU9w8jvPzRSM3X547vKth1EyGLBxXa8hrkDI4ew8HLhai2f-xXEzECpsBoChjgQAvD_BwE.
2. Помаза-Пономаренко А.Л., Новіков В.О. Шляхи трансформації інституційних механізмів публічного управління в Україні: від інформаційних загроз до гібридних війн // Державне будівництво. 2023. № 2. URL: https://periodicals.karazin.ua/db/issue/archive.
3. омаза-Пономаренко А.Л., Тарадуда Д.В. Драйвери сталого розвитку та системи громадської безпеки України в контексті реалізації її євроінтеграційних прагнень // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2024. № 2. URL: https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/2989.
4. очепцов Г. Токсичний інфопростір. Як зберегти ясність мислення і свободу дії. Харків : Віват, 2022. 384 с.
5. Стратегія інформаційної безпеки України (2021 р.). URL: https://www.president.gov.ua/documents/6852021-41069.
6. щенко О.А., Гарбуз С.В. Освіта як одна з ключових сфер публічного управління та web-економіки в Україні // Вісник Національного університету цивільного захисту України. 2023. Вип 2 (19). С. 344-352.

Мась Д.А.

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ЗАХОДИ ЗАХИСТУ ВІД ФЕЙКІВ І ДЕЗІНФОРМАЦІЇ В ЕПОХУ ЦИФРОВИХ МЕДІА

Постановка проблеми. У сучасному світі технологій та цифрових медіа питання інформаційної безпеки держави є не тільки актуальним, а й складним. Україна кожного дня стикається з новими викликами, одними з яких є розповсюдження дезінформації та фейкових новин. Такі явища створюють загрозу національній безпеці, політичній стабільності та психологічному стану суспільства, і тому ця проблема вимагає ефективних заходів для забезпечення інформаційної безпеки держави.

Виклад основного матеріалу. З появою цифрових медіа у людей з'явився необмежений доступ до інформації та новин, значення яких стає все вагомішим. Користувачі стикаються з проблемою відрізнення правдивої інформації від викривленої, а соціальні мережі, як популярні платформи спілкування, є ідеальним місцем для поширення фейків. Збільшення дезінформації викликає підрив довіри громадян, що може порушити суспільні настрої.

Професор юридичних наук В. Вовк вважає, що наразі існує понад двадцять визначень поняття «фейк», але попри все їх розмаїття, сутністю є те, що фейк — це неправдива, спотворена, невірогідна інформація, яка швидко поширюється та сприяє формуванню в адресата особливого сприйняття реальних або вигаданих подій [1].

Фейковими можуть бути фото, відео, новини, дописи у соціальних мережах, висловлювання відомих людей, сайти тощо. Тобто все, чим ми

користуємось, чуємо та бачимо кожен день може бути брехнею, яка використовується з певних причин.

Провідними науковцями, які досліджують шкідливий вплив дезінформації на суспільство, є Г. Почепцов та М. Кіца. У своїх роботах вони визначають поняття «фейк», способи його виявлення та доводять які можуть бути наслідки. М. Кіца вважає, що неправдивою інформацією засмічують інформаційне поле за допомогою коментарів (найчастіше з тих самих, фейкових, акаунтів), хештегів (особливо в години, коли цей хештег є найпопулярніший, і люди шукають інформацію за темою хештега, спамери починають свою інформаційну атаку). Часто творці фейкових новин чи іншої фейкової інформації імітують цитування авторитетного джерела. Відтак у мережі поширюють скріншоти з начебто цитатами відомих людей. Інформація виглядає дуже правдоподібною, проте правдивою вона не є. В таких випадках треба завжди перевіряти, чи є ця інформація на офіційному сайті чи на офіційній сторінці людини, про яку пишуть [3].

Також може виникати інформація, яка може використовуватись на шкоду інтересам держави, груповим, відомчим, а також окремих громадян. З огляду на це особливого значення набувають питання захисту інформації від її шкідливого використання при впливі на масову, групову та індивідуальну свідомість. Більше того, досить поширеними стають факти несанкціонованої передачі та використання інформації, що має конфіденційний характер [2].

Фейкові новини та дезінформація використовуються для викликання паніки у населення, підриву довіри та впливу на політичні процеси у державі. Інформація у вигляді пропаганди стала головною зброєю для управління людьми, яка використовується «гуманним» шляхом, замість застосування насилля. Також епоха цифрових медіа відкрила можливості для поширення неправдивої інформації, що використовується як інструмент воєнної та політичної стратегії під час повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Є. Магда у своїй роботі зазначив, що інформаційна війна проти України спрямована не лише на розхитування ситуації всередині держави, а і на створення негативного іміджу України в світі [4].

Для протистояння розповсюдження фейків потрібно впроваджувати комплексні заходи, такі як покращення обізнаності населення щодо розрізнення правдивих та неправдивих новин, розвиток технологій для визначення дезінформації та сприяння прозорості в роботі ЗМІ. Найголовніше, люди повинні розуміти важливість перевірки фактів у першоджерелах та на офіційних ресурсах для виявлення неправдивої інформації.

Висновки. Отже, уявлення про новини як засіб отримання інформації змінилося на спосіб маніпулювання та впливу на суспільство. Дезінформація та фейки у медіа мають потенційно руйнівний вплив на державу та населення, адже це знижує довіру людей у інституції, які є вирішальними у функціонуванні країни. Щоб запобігти цьому необхідна розробка системи заходів.

Література

1. Вовк В. М. Фейки як загроза національній безпеці в умовах гібридної війни. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2022. Т. 24, № 2. С. 80–85.

2. Дубова К. О. Забезпечення інформаційної безпеки в епоху інформаційних технологій. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. 2021. № 31. С. 111–116.

3. Кіца М. О. Особливості та методи виявлення фейкової інформації в українських змі. *Національний університет «Львівська політехніка»*. 2017. С. 30–35.

4. Магда Є. В. Виклики гібридної війни: інформаційний вимір. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 5. С. 138–142.

Пизюк Д.Л.

СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В ЕПОХУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Постановка проблеми. В епоху стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та цифрової трансформації усіх сфер життя, органи державної влади стикаються з гострою потребою у модернізації та адаптації до нових реалій. Одним з ключових чинників успішного подолання цих викликів є розвиток організаційної культури, що відповідає принципам відкритості, прозорості, гнучкості та інноваційності.

Виклад основного матеріалу. Організаційна культура в багатьох органах влади все ще залишається ієрархічною, бюрократизованою та закритою для інновацій. Це призводить до низької мотивації та продуктивності праці, а також до неефективності та непрозорості публічного управління.

Вплив цифровізації на організаційну культуру. Цифровізація може суттєво вплинути на організаційну культуру в органах влади. З одного боку, вона може призвести до таких *викликів* як: а) зміна традиційних методів роботи (перехід на цифрові технології потребує від співробітників нових знань та навичок, а також готовності до змін); б) ризик втрати контролю (впровадження нових технологій може призвести до децентралізації влади та розширення автономії працівників, що може нести ризики для управлінської вертикалі); в) проблеми кібербезпеки (зростання залежності від цифрових технологій робить органи влади більш вразливими до кібератак).

З іншого боку, цифровізація відкриває нові *можливості* для розвитку організаційної культури: а) підвищення прозорості та підзвітності (впровадження електронних систем документообігу та публічних даних робить роботу органів влади більш прозорою та підзвітною перед суспільством); б) зростання залучення громадян (цифрові інструменти дозволяють активніше залучати громадян до процесу прийняття рішень та контролю за діяльністю влади); в) підвищення ефективності та продуктивності (впровадження цифрових

технологій може автоматизувати рутинні завдання та звільнити час для більш творчої та стратегічної роботи).

Закордонні практики та інноваційні підходи до розвитку організаційної культури в умовах цифровізації. Досвід країн світу свідчить про те, що існує низка інноваційних підходів до розвитку організаційної культури в умовах цифровізації: а) створення середовища, що сприятливе для інновацій (це включає в себе заохочення креативності, прийняття ризиків та обмін знаннями); б) використання цифрових інструментів для комунікації та співпраці (це може допомогти покращити координацію роботи між різними підрозділами та з громадянами, а також зробити процес прийняття рішень більш прозорим); в) впровадження програм з розвитку цифрових навичок (це допоможе співробітникам набути необхідних знань та навичок для роботи з цифровими інструментами); г) заохочення гнучкості та адаптивності (організаційна культура повинна бути готова до швидких змін та вміти адаптуватися до нових викликів та можливостей); д) використання даних для прийняття рішень (дані про роботу організації можуть використовуватися для покращення прийняття рішень, оцінки ефективності та виявлення проблемних зон) [1].

Прикладами успішних закордонних практик можуть бути такі: а) уряд Сінгапуру використовує платформу GovTech для надання публічних послуг онлайн, а також для залучення громадян до процесу прийняття рішень; б) Естонія є світовим лідером у впровадженні електронного уряду, що робить її публічні послуги більш доступними та прозорими; в) уряд Великої Британії використовує платформу GOV.UK для надання інформації та послуг громадянам, а також для зворотного зв'язку [2].

Впровадження цих та інших інноваційних підходів може допомогти органам влади розвинути організаційну культуру, яка буде більш відкритою, прозорою, ефективною та відповідальною перед суспільством.

Стратегічні напрями розвитку. На основі вищезазначеного можна визначити такі основні стратегічні напрями розвитку організаційної культури в органах влади: а) формування культури відкритості та прозорості (це передбачає забезпечення доступу до інформації, публічність прийняття рішень та активізацію зворотного зв'язку з громадянами); б) підвищення гнучкості та адаптивності (організаційна культура повинна бути готова до швидких змін та вміти адаптуватися до нових викликів та можливостей); в) стимулювання інновацій та креативності (слід заохочувати ініціативу, нестандартні рішення та генерування нових ідей); г) розвиток цифрових компетенцій (співробітники повинні володіти необхідними знаннями та навичками для роботи з цифровими інструментами); д) забезпечення кібербезпеки (важливо вжити заходів для захисту інформаційних систем та даних від кібератак).

Модель інтеграції цифрових інструментів. Модель інтеграції цифрових інструментів у процеси формування та розвитку організаційної культури може включати такі основні компоненти: а) створення онлайн-платформи для спілкування та співпраці (ця платформа може використовуватися для обміну інформацією, знаннями та досвідом, а також для спільного прийняття рішень); б) впровадження систем електронного документообігу (це допоможе зробити

документообіг більш прозорим, ефективним та безпаперовим); в) використання онлайн-курсів та тренінгів для підвищення кваліфікації (це допоможе співробітникам набути необхідних знань та навичок для роботи з цифровими інструментами); г) застосування інструментів аналітики даних (дані про роботу органів влади можуть використовуватися для покращення прийняття рішень, оцінки ефективності та виявлення проблемних питань) [2].

Перспективи та виклики реалізації. Реалізація стратегій розвитку організаційної культури в епоху цифровізації відкриває перед органами влади низку перспектив: а) підвищення ефективності та продуктивності публічного управління; б) зростання довіри громадян до влади; в) підвищення конкурентоспроможності країни.

Однак, реалізація цих стратегій також стикається з певними викликами: а) необхідність значних фінансових ресурсів; б) опір змін з боку консервативних сил; в) недостатня готовність кадрів до роботи з цифровими інструментами.

Висновки. Розвиток організаційної культури в органах державної влади в епоху цифровізації є ключовим чинником успішного подолання викликів сучасності. Завдяки впровадженню інноваційних підходів та цифрових інструментів, органи влади можуть стати більш відкритими, прозорими, ефективними та конкурентоспроможними.

У якості *рекомендацій* щодо подальшого розвитку організаційної культури в державних органах у контексті цифрової трансформації можуть бути такі положення: а) проведення системних досліджень та аналізу проблем організаційної культури в органах влади; б) розробка та впровадження комплексної стратегії розвитку організаційної культури, узгодженої з цілями цифрової трансформації; в) забезпечення ресурсного та кадрового супроводу реалізації стратегії; г) створення ефективної системи моніторингу та оцінки результатів; д) налагодження активного обміну досвідом та кращими практиками між органами влади.

Важливо пам'ятати, що розвиток організаційної культури – це постійний процес, який потребує системного підходу, політичної волі та активної участі всіх без винятку членів організації. Лише спільними зусиллями можна досягти успіху у цій справі та зробити органи державної влади дійсно ефективними, прозорими та відповідальними перед суспільством.

Література

1. Зубчик, О., Камаран, К., Романенко, І., & Руденко, Д. (2024). Організаційна культура в публічному секторі України: аналіз змін, викликів та можливостей у контексті суспільного розвитку та залучення інвестицій. Наукові інновації та передові технології, 1 (29), 197-213. https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-1(29)-197-213

2. Наумик, А. (2023). Деякі організаційно-практичні особливості впровадження цифровізації в сучасне державне управління в Україні. Збірник наукових праць «ΛΌГОΣ», (October 27, 2023; Zurich, Switzerland), 28-30. https://doi.org/10.36074/logos-27.10.2023.07

Помаза-Пономаренко А.Л.

ІНФОРМАЦІЙНО-ГІБРИДНА ВІЙНА: ЗАГРОЗИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Починаючи з моменту проголошення незалежності України, розпочався її шлях інституційного розвитку та формування власної конкурентоспроможності та системи безпеки. До 2014 року на неї чинився латентний інформаційний вплив, але після того відкрита гібридна війна з боку рф. Сьогодні ж зовнішня агресія проти України спрямована на те, щоб відкинути її в розвитку ще на десятки років, яких у нашої держави немає. Відтак, останніми роками вона змушена включати «режим ручного управління» та забезпечувати інституційну трансформацію власної системи публічного управління в умовах воєнного стану [2]. У цьому контексті актуальним є розгляд особливостей застосування такого режиму та перспектив інституційного розвитку вітчизняної системи публічного управління в умовах інформаційно-гібридної війни. Усе це вказує на актуальність обраної проблематики дослідження.

Виклад основного матеріалу. Варто відзначити, що 27 вересня 2021 року президент України схвалив Концепцію забезпечення національної системи стійкості [1]. Цей правовий документ визначає мету, основні принципи, напрями, механізми та строки запровадження та функціонування національної системи стійкості. Ця система спрямована на забезпечення здатності держави та суспільства своєчасно ідентифікувати загрози, виявляти вразливості й оцінювати ризики національній безпеці, запобігати або мінімізувати їх негативні впливи. Крім того, ця система передбачає ефективне реагування та швидке та повномасштабне відновлення після виникнення загроз або настання надзвичайних та кризових ситуацій усіх видів, включаючи загрози гібридного типу, але не обмежуючись ними [там само].

У цій Концепції визначено поняття загрози гібридного типу, що представляють собою різновид загроз національній безпеці, реалізація яких спричиняє синергетичний ефект від одночасного застосування комбінованих методів впливу, які часто мають прихований характер або маскуються під інші процеси у рамках правового поля [там само]. Аналіз такого визначення загроз гібридного типу дає підстави стверджувати, що воно потребує доопрацювання. Адже не конкретизовано на «що/кого» спрямовано синергетичний ефект методів впливу, у чому він полягає, а також не зрозуміло чому розглядається «національна система стійкості», а не «сталості». На наше переконання, синергетичний ефект спрямований на інституційну систему публічного управління та найважливіші сфери суспільної життєдіяльності. Щодо сутності загроз гібридного типу, то вона полягає у їхній факторності. До речі, розробники Концепції забезпечення національної системи стійкості [1], даючи визначення поняттю «кризова ситуація», звертають увагу, що вона передбачає значне порушення умов функціонування основних сфер життєдіяльності суспільства і держави. Проте ця позиція не була розкрита в аналізованій Концепції.

У продовження відзначимо, що потребують удосконалення положення Концепції забезпечення національної системи стійкості [1] щодо визначення основних проблем, які потребують розв'язання на етапі запровадження національної системи стійкості. На погляд розробників Концепції, серед цих проблем варто виокремлювати ті, що наявні на: 1) інституційному рівні; 2) методологічному рівні; 3) рівні формування каналів взаємодії заінтересованих сторін. На нашу думку, загрози національній системі стійкості спрямовані на інституційну систему публічного управління та найважливіші сфери суспільної життєдіяльності. Доволі розмитим є визначення проблем методологічного рівня. Доцільно говорити про проблеми, пов'язані з недосконалістю або відсутністю методики оцінювання загроз функціонування національної системи стійкості. Уважаємо, що вдосконалення методичних підходів у цій сфері має відбуватися паралельно з проблемою недостатнього рівня довіри населення до органів державної влади. Вирішення останньої проблеми можливо за умови більшого залучення широких верств населення, громадських об'єднань до реалізації заходів у сфері забезпечення національної стійкості.

Варто зауважити, що в Концепції наполягається на створенні механізму інституційного забезпечення національної системи стійкості, який реалізується на державному, регіональному і місцевому рівнях [1]. При цьому президент України доручив Уряду України: 1) утворити відповідний урядовий координаційний орган; 2) вирішити в установленому порядку питання щодо створення державної установи «Центр передового досвіду у сфері забезпечення національної стійкості» для інформаційно-аналітичного забезпечення функціонування національної системи стійкості [1]. Щодо урядового координаційного органу, то його місце визначено на державному рівні механізму інституційного забезпечення національної системи стійкості. Разом із тим, з аналізованої Концепції не зовсім зрозуміло, яке ж місце посідає Центр передового досвіду у сфері забезпечення національної стійкості в вищезазначеному механізмі.

Висновок. Таким чином, ще у 2021 році на загальнодержавному рівні було визнано важливість оцінювання загроз національній стійкості України, що включає інституційну, організаційну та інші види спроможності. Із цією метою було схвалено Концепцію забезпечення національної системи стійкості [1]. У той же час, реалізацію цієї Концепції не можна охарактеризувати як результативну, адже інформаційні виклики (наявні у 2021 році) трансформувалися в загрози гібридного типу через повномасштабну війну у 2022 році. Ці загрози, у свою чергу, становлять підґрунтя для поширення інформаційно-гібридної війни на вітчизняних теренах. Відтак, актуальним питанням є вдосконалення положень зазначеної Концепції, зокрема, у частині визначення ключових термінів й інституційної будови національної системи стійкості.

Література

1. Концепція забезпечення національної системи стійкості : указ президента України 27.09.2021 р. № 479/2021. URL: https://www.president.gov.ua/documents/4792021-40181.
2. Помаза-Пономаренко А.Л., Новіков В.О. Шляхи трансформації інституційних механізмів публічного управління в Україні: від інформаційних загроз до гібридних війн // Державне будівництво: електронний журнал. 2023. № 1 (33). URL: https://periodicals.karazin.ua/db/article/view/22921.

Савченко О.С.

СУЧАСНІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. Прозорість системи публічного управління важлива передумова довіри до установ та організацій публічного сектору, орієнтованого на дані. Однак, важлива не лише відкритість даних, але і якість надання державних (адміністративних) послуг, прозорість процедур прийняття управлінських рішень, можливості громадськості впивати на важливі управлінські рішення тощо. Відкриті урядові дані – головний ресурс для оцифрування.

Інтеграція цифрових рішень у процес публічного управління відкриває широке коло можливостей як для учасників адміністративного сектору, так і для їх взаємовідносин з громадянами та бізнесом. Система публічного адміністрування має переглянути свою систему управління, використовуючи цифрові процедури для того, щоб надавати громадянам більш якісні послуги та ділитися досвідом, забезпечуючи безкоштовний доступ до даних та державних (адміністративних) послуг.

Виклад матеріалу. Наведемо кілька прикладів оцифрованих процедур: електронні підписи, оцифрування документів та інформації, електронні рахунки-фактури (і в державному, і у приватному секторі).

Впровадження веб-технологій для надання державних (адміністративних) послуг стало глобальною тенденцією у публічному управлінні. Його трансформація формує особливу форму проектування майбутнього так званий цифровий уряд. Однак цифровий уряд прагне вийти за рамки попередніх реформ, оскільки його метою є перетворення відносин між державним сектором та суспільством по цифрових каналах надання послуг. Створення веб-сайтів та управління ними стає важливим елементом сучасного публічного управління. Враховуючи значні витрати часу, інших ресурсів на урядові онлайн-ініціативи, дуже важливо почати оцінювати процеси трансформації публічного управління з точки зору якості та ефективності.

Моніторинг закордонного досвіду процесів трансформації системи публічного управління із застосуванням цифрових технологій є актуальним та одночасно новим завданням в галузі менеджменту та публічного управління.

«Цифровий уряд» - це «використання інформаційних та комунікаційних технологій у публічному управлінні у поєднанні з організаційними змінами та новими навичками з метою покращення державних (адміністративних) послуг та демократичних процесів, а також посилення підтримки державної політики» [1]. Цифрове управління - набір технологічних інструментів, які перетворюють якість надання державних (адміністративних) послуг та сприяють тіснішій взаємодії громадян з системою публічного управління.

Цифрова трансформація публічного управління дедалі більше зміщує акцент на компетенції, а не на процеси та завдання. HR-відділи та менеджери повинні подумати про те, в яких галузях їхні співробітники мають особливі навички, які можна адаптувати для вирішення нових завдань на цифровому робочому місці. У перспективі, безперечно, багато адміністративних процесів буде частково автоматизовано. Це означає, що завдання можна виконуватиме проактивно та з мінімальним втручанням людини в роботу, що дозволить адміністративному персоналу зосередитись на інших складних процесах. Наприклад, на процесах, у яких існують індивідуальні чи множинні процедури прийняття рішень людьми, потрібні переговори, які можуть бути виконані лише за допомогою взаємодії між різними співробітниками.

Водночас, для запровадження цифровізації у публічне управління потрібна цифрова зрілість цього управління.

Цифрова зрілість описує підвищений рівень зрілості управління, що дозволяє здійснити цифрову трансформацію. Це передбачає передусім розуміння цифрових тенденцій. На даний час обговорюються проривні технології, такі як штучний інтелект, блокчейн або хмарні послуги. Органи публічного управління повинні працювати над інструментами, що змінюють підходи в публічному управлінні, які міститимуть у собі цінності публічного сектора за активного використання цифрових інструментів. Таким чином, незважаючи на багато змін, має бути достатня стійкість у питанні збереження цінностей та одночасно мають виникати нові формати діяльності у системі управління.

Багато країн вже створюють державні цифрові академії, за допомогою внутрішніх та зовнішніх експертів, фахівці у цій сфері навчають співробітників органів публічного управління в рамках офіційних навчальних курсів. До них відносяться, наприклад, Державна академія цифрових послуг у Великій Британії або відділ цифрових послуг Канадської школи державних послуг [2]. Державні менеджери також мають підтримувати неформальне навчання. Дії в цій галузі можуть бути спрямовані на надання дозволу на «відкриті ноутбуки», щоб адміністративний персонал міг встановлювати та тестувати нові технології.

Інші форми неформального навчання – це співтовариства практиків у соціальній мережі. Німеччина, наприклад, зосередила увагу на наймі IT-персоналу з інших адміністративних чи економічних секторів за допомогою програм Tech4Germany або Work4Germany [2]. За такого навчання важлива мотивація співробітників. Її здатна забезпечити, зокрема, перспектива підвищеної зарплати для експертів під час прийому на роботу у систему публічного управлінні. Нерідко ці посади сприймаються як негнучкі або супроводжуються надмірним адміністративним тягарем. Таке навчання важливо,

оскільки використання ІТ-навичок може призвести до змін у публічному секторі загалом та покращити життя багатьох громадян.

Висновки. Таким чином, можна виділити ключові положення, які слід враховувати у межах цифрової трансформації у публічному секторі. Зокрема, цифрова трансформація публічного управління вимагає як цифрових навичок, так і цифрової гнучкості; вона включає навички для підвищення якості роботи (навички управління проектами, навички лідерства); оцифрування зміщує акцент із завдань на компетенції, які можна набути як за допомогою формального, так і неформального навчання; цифрова трансформація пов'язана не з навичками в галузі ІТ, а скоріше, з готовністю до цифрових технологій та зрілістю.

Щоб досягти цієї цифрової готовності та зрілості, у публічному секторі слід розробляти необхідні підходи та навчальні програми, які допоможуть у підвищенні цифрової грамотності на різних посадах у системі публічному управлінні. Основну увагу слід приділяти процесам трансформації у рамках організаційної культури та конкретних заходів щодо управління змінами з використанням компетентнісних моделей. Гнучкий підхід дозволить побудувати ефективну схему публічного управління в Україні, що враховує властивий їй змішаний характер економіки.

Література

1. Міхровська М.С. Цифрове урядування як новий рівень взаємодії держави та суспільства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 7. URL: http://www.lsej.org.ua/7_2020/72.pdf

2. Innovation in the Public Sector. United Nations Economic Commission for Europe. New York, Geneva: United Nations, 2017. 179 p. URL: https:// unece.org/fileadmin/DAM/ceci/publications/Innovation_in_the_Public_Sector/Public _Sector_ In novation_for_web.pdf

Споришев К.О.

ЕКОНОМІЧНА СКЛАДОВА МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ

Постановка проблеми. В епоху цифровізації, інформаційно-аналітичні засоби (ІАЗ) стають ключовим елементом у системі державного управління, зокрема в економічному контексті. Ефективне використання ІАЗ може значно підвищити якість прийняття рішень, оптимізувати витрати та забезпечити оперативне реагування на зміни в економічному середовищі.

Інтеграція інформаційно-аналітичних засобів (ІАЗ) у державне управління супроводжується рядом проблем і викликів, які вимагають аналізу та розробки ефективних стратегій для їх подолання. Наведемо найбільш поширені проблеми та виклики.

Існуючі системи управління часто розроблялися незалежно одна від одної, що призводить до проблем з сумісністю та інтеграцією нових ІАЗ. Збільшення

обсягів зібраних та оброблених даних підвищує ризик порушення конфіденційності та безпеки інформації. Співробітники та керівництво часто проявляють опір змінам, пов'язаним з впровадженням нових ІАЗ. Високі витрати на придбання, розробку та інтеграцію ІАЗ можуть стати значним бар'єром для їх впровадження. Збільшення обсягів даних вимагає від організацій здатності ефективно зберігати, обробляти та аналізувати ці дані. Забезпечення високої якості, точності та актуальності даних, які використовуються в ІАЗ, є викликом. Швидкий розвиток технологій вимагає від державних організацій постійного оновлення та адаптації ІАЗ.

Ці проблеми та виклики вимагають комплексного підходу до планування, розробки та впровадження ІАЗ в державному управлінні. Це включає стратегічне планування, інвестування у розвиток технологій та людських ресурсів, а також забезпечення безпеки та конфіденційності даних.

Виклад основного матеріалу. До основних принципів управління ІАЗ в державному секторі можна віднести наступні:

- Принцип інтегрованості. ІАЗ повинні інтегруватися з існуючими системами управління в державному секторі, забезпечуючи єдиний інформаційний простір;
- Принцип доступності. Інформація, зібрана та оброблена за допомогою ІАЗ, має бути доступною для всіх зацікавлених сторін, з дотриманням вимог конфіденційності та безпеки даних;
- Принцип оперативності: ІАЗ повинні забезпечувати швидку обробку та представлення даних, необхідних для прийняття рішень;
- Принцип гнучкості. Системи мають бути гнучкими до змін в управлінському середовищі та законодавстві, дозволяючи швидко адаптуватися до нових вимог та умов;
- Принцип безпеки. Забезпечення високого рівня захисту інформації від несанкціонованого доступу, модифікації чи втрати.

Важливою складовою механізму управління ІАЗ є аналіз витрат та користі від їх впровадження та експлуатації. Цей аналіз дозволяє оцінити такі показники.

Витрати - включають первинні інвестиції у розробку або придбання ІАЗ, витрати на їх інтеграцію, обслуговування та оновлення;

Користь - покращення якості управлінських рішень, скорочення часу на обробку даних, зниження витрат завдяки оптимізації процесів, підвищення прозорості та підзвітності.

В умовах глобалізації та постійних змін в економічному середовищі, ефективне управління економікою вимагає оперативного доступу до актуальної та вірогідної інформації. Інформаційно-аналітичні засоби (ІАЗ) відіграють ключову роль у зборі, обробці, аналізі та розподілі інформації, необхідної для прийняття обґрунтованих рішень. ІАЗ дозволяють: покращити якість управлінських рішень через доступ до комплексних аналітичних даних; оптимізувати витрати шляхом аналізу ефективності різних економічних процесів; підвищити оперативність реагування на зміни в економічному середовищі, забезпечуючи швидке адаптування стратегій та тактик управління.

Використання ІАЗ в економічному управлінні дозволяє не лише підвищити ефективність інформаційного обміну та аналізу, але й сприяє формуванню гнучкої та адаптивної системи управління, здатної оперативно реагувати на зовнішні та внутрішні виклики.

ІАЗ відіграють критичну роль у системі державного управління, забезпечуючи: надання аналітичної інформації та даних для підтримки процесу прийняття рішень на всіх рівнях управління; підвищення ефективності управлінських процесів та забезпечення прозорості діяльності державних органів; моніторинг виконання державних програм та проектів, контроль за використанням бюджетних коштів; забезпечення доступу громадськості до інформації про діяльність державних органів, сприяння взаємодії та обміну даними між державою та суспільством.

Застосування ІАЗ в державному секторі є ключовим фактором підвищення якості управління, забезпечення економічної ефективності, та формування відкритого та відповідального урядування. Визначення економічної ефективності інформаційно-аналітичних засобів (ІАЗ) є ключовим аспектом при аналізі впливу цих систем на процеси державного управління. Економічна ефективність ІАЗ може бути розглянута як співвідношення між витратами на розробку, впровадження, обслуговування ІАЗ та отриманою користю або вигодою від їх використання. Економічна ефективність ІАЗ вимірюється не тільки в грошовому виразі, але й у вигляді підвищення якості управлінських рішень, зростання загальної продуктивності та ефективності державного управління.

Висновки. Підсумовуючи дослідження щодо механізму державного управління інформаційно-аналітичними засобами (ІАЗ), економічної складової, аналізу витрат та користі, шляхів оптимізації ресурсів, досвіду використання в різних країнах, а також проблем і викликів інтеграції ІАЗ у державне управління, можна виділити кілька ключових висновків.

ІАЗ грають критичну роль у сучасному державному управлінні, підвищуючи його ефективність, оперативність та прозорість. Вони дозволяють керівництву та співробітникам державних установ приймати обґрунтовані рішення, оптимізувати процеси та ефективно використовувати ресурси.

Аналіз витрат та користі від впровадження та експлуатації ІАЗ є ключовим для забезпечення їх економічної ефективності. Оптимізація використання ресурсів ІАЗ, включаючи автоматизацію процесів, інтеграцію систем та навчання персоналу, сприяє зниженню витрат та підвищенню продуктивності.

Досвід використання ІАЗ у різних країнах показує великий спектр можливостей їх застосування від підвищення ефективності міського управління до розвитку електронного урядування. Міжнародне співробітництво та обмін кращими практиками можуть сприяти подальшому розвитку ІАЗ.

Інтеграція ІАЗ у державне управління супроводжується рядом викликів, включаючи питання сумісності систем, безпеки даних, опору змінам і високі витрати на впровадження. Розв’язання цих проблем вимагає комплексного підходу та вдосконалення законодавчої бази.

Подальші дослідження у сфері ІАЗ у державному управлінні можуть включати розробку нових методів захисту даних, оптимізації процесів за допомогою штучного інтелекту та машинного навчання, а також аналіз міжнародних практик і розробку рекомендацій для підвищення ефективності використання ІАЗ.

Загалом, інтеграція інформаційно-аналітичних засобів у державне управління відкриває нові можливості для підвищення його ефективності, але водночас ставить перед управлінськими структурами нові виклики та завдання, вирішення яких потребує злагоджених зусиль науковців, практиків та законодавців.

Література

1. Споришев К.О. Інформаційно-аналітичні технології сил безпеки у парадигмі державного управління. *Наукові інновації та передові технології (Серія «Управління та адміністрування»).* 2024. Випуск № 1(29). С. 128–136.

2. Бєлай С.В., Споришев К.О. Ефективність державного управління у сфері моніторингу та аналізу сучаних викликів державній безпеці України від інформаційних загроз. *Наукові перспективи (Серія «Державне управління»).* 2023. Випуск 12(42). С. 71–79.

3. Єманов В.В., Споришев К.О. Досвід функціонування системи інформаційно-аналітичного забезпечення силових структур провідних країн світу. *Наукові перспективи (Серія «Державне управління»).* 2024. Випуск № 1(43). С. 132–142.

Тарабан Є.І.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Цифрові технології перетворили сучасний світ, вплинувши на кожний аспект нашого життя. Найбільш суттєвими та швидкозмінними секторами, які піддалися цьому впливу, є економіка й трудові відносини. Цифровізація стала каталізатором змін у способах виробництва, розподілу, маркетингу та споживання товарів і послуг. Швидкий темп технологічних змін вимагає адаптації від усіх сфер суспільства, включаючи ринок праці.

Розглянемо, як цифрові технології перетворюють економіку, впливають на трудові відносини в Україні та які вони мають наслідки для бізнесу, працівників, роботодавців і суспільства в цілому.

Виклад основного матеріалу. Цифровізація стимулює інновації у всіх галузях економіки. Від малих стартапів до великих корпорацій, усі компанії шукають способи використання новітніх технологій для покращення своїх продуктів та послуг. Швидкий темп технологічних змін створює можливості для новаторських рішень і перетворює економіку у динамічне середовище, де

конкурентоспроможність залежить від здатності швидко адаптуватися до нових умов.

Цифрові технології революціонізували традиційні моделі бізнесу. Від електронної комерції до хмарних сервісів, від розумних додатків до блокчейн-технологій - цифрові інструменти відкривають нові можливості для підприємств у всіх галузях. Вони дозволяють збільшити ефективність операцій, знизити витрати, покращити обслуговування клієнтів та створити нові продукти та послуги.

Цифрова трансформація відкриває нові можливості для організацій та працівників. Спільна робота в хмарних сервісах, дистанційна робота, онлайн-навчання та засоби комунікації дозволяють зробити робочий процес більш гнучким та ефективним [1]. Для багатьох українців це відкриває можливість працювати на замовлення, використовуючи свої унікальні навички та здібності, незалежно від місця проживання. Продуктивність може зростати завдяки автоматизації рутинних завдань, а також покращенню доступу до інформації та ресурсів.

Цифрові технології перетворюють вимоги до навичок працівників. Зростає попит на людей, які володіють цифровими та технологічними навичками, такими як програмування, аналіз даних та робота з інформаційними системами. Професійний розвиток у цих областях стає ключовим для успішної кар'єри в умовах цифрової економіки.

Завдяки цифровізації розширюється географія діяльності підприємств та відкривається доступ до глобальних ринків. За допомогою Інтернету компанії можуть легко взаємодіяти з клієнтами та партнерами з усього світу, розширюючи свої можливості збуту та залучення нових клієнтів. Це відкриває нові перспективи для розвитку бізнесу та сприяє зростанню економіки в цілому.

Проте, разом з перевагами цифровізації приходять і виклики.

Нерівномірний доступ до технологій може збільшити розрив між тими, хто може використовувати цифрові інструменти, і тими, хто не може.

Крім того, існує загроза втрати робочих місць через автоматизацію та впровадження штучного інтелекту [1]. Технології можуть скоротити 26 млн робочих місць протягом наступних п’яти років, йдеться у звіті Всесвітнього економічного форуму в Женеві (WEF) [2].

Також необхідно враховувати питання кібербезпеки та приватності даних в контексті цифровізації трудових відносин. Важливо забезпечити відповідні правові механізми, які захищають права працівників у цифровому середовищі.

Незважаючи на виклики, цифровізація трудових відносин в Україні відкриває широкі перспективи для економічного зростання та розвитку. За допомогою цифрових технологій українські компанії можуть оптимізувати свою діяльність, збільшити продуктивність та конкурентоспроможність на світовому ринку.

Щоб максимально використовувати переваги цифрової трансформації в трудових відносинах, Україні потрібно розвивати інфраструктуру та кадровий потенціал. Це включає в себе розвиток широкосмугового Інтернету, підвищення

рівня цифрової грамотності серед населення та розвиток програм професійної підготовки з використання цифрових технологій.

Висновки. Цифровізація є невід'ємною складовою сучасної економіки. Вона створює нові можливості для розвитку бізнесу, підвищення конкурентоспроможності та покращення якості життя працівників. Проте, успіх цього процесу залежить від зусиль уряду, бізнесу та суспільства в цілому для забезпечення рівного доступу до цифрових технологій, захисту прав працівників та створення сприятливої інвестиційної та регуляторної середи для цифрових інновацій.

Література

1. URL: https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-04-30/tech-ai-driving-job-changes-for-nearly-a-quarter-of-all-workers?srnd=premium-europe&leadSource=uverify%20wall (дата звернення: 09.02.2024).

2. URL: https://forbes.ua/news/tekhnologii-ta-shi-zminyat-robotu-mayzhe-chverti-pratsivnikiv-u-sviti-zvit-vsesvitnogo-ekonomichnogo-forumu-01052023-13375 (дата звернення: 10.02.2024).

Банчук С. Я.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТРАНСПОРТНОЮ СИСТЕМОЮ АГЛОМЕРАЦІЇ

Каркас пасажирської транспортної системи формують позавулічні види транспорту, серед яких найбільшою продуктивністю відрізняється метрополітен, маршрути якого можуть розташовуватися як під землею, торкаючись вуличного простору, так і безпосередньо на поверхні. Даний вид транспорту здатний освоювати інтенсивні «пікові» навантаження та забезпечувати переміщення між зонами в агломерації.

Також до переваг даного виду транспорту відноситься висока безпека руху, швидкість, регулярність, пунктуальність та комфортність. Істотним недоліком метрополітену є значні капітальні витрати та порівняно високі експлуатаційні витрати. Зазначимо, що сфера використання метрополітену не обмежується пасажирськими перевезеннями; існують лінії вантажного метро у Великій Британії, а також розвивається швидкісне метро в агломераціях Франції та США.

Для зв'язку населених пунктів, що входять до складу великих агломерацій, використовується також залізничний транспорт, а саме приміські маршрути. На відміну від метрополітену, залізничний транспорт потребує менших капітальних вкладень на етапі будівництва, зберігаючи всі переваги, які властиві метрополітену. Залізничний транспорт інтегрований до пасажирських транспортних систем в агломераціях багатьох країн: Японії, Німеччини, Франції, Австрії.

Набагато менш поширеним ніж трамвай є монорейковий міський транспорт. Він використовується в агломераціях Японії, США та Німеччини.

Монорейкова залізниця є конструкцією, що забезпечує рух вагонів по рейці, яка розташована на спеціальній опорі. Монорейкові залізниці можуть бути навісними та підвісними. У першому випадку вагони кріпляться до нижньої точки опори, у другому - до візків, що спираються на колію. Переваги монорейкового транспорту – висока маневреність та гнучкість при пересуванні, порівняно висока швидкість перевезення, невеликі капітальні вкладення. До його суттєвих недоліків можна віднести низький рівень безпеки руху, залежність від кліматичних умов (транспорт не опалюється та непридатний до використання у холодні зимові дні). Оскільки монорейковий транспорт має виділені недоліки, його область застосування дуже обмежена. Він зазвичай використовується як додаткова сполучна ланка між містом та рекреаційною зоною, передмістями чи аеропортами. Наприклад, малогабаритна монорейка використовувалася у Швейцарії ще в середині минулого століття.

Далі розглянемо види міського громадського транспорту, які не можна віднести до рейкових, але за своїми характеристиками вони дуже близькі до останніх. Одним із інноваційних видів залізничного транспорту є магнітолевітаційний, або маглів. Маглів рухається за рахунок сил електромагнітного поля, і при русі відсутнє тертя між колесом і рейкою, тому такий поїзд ще називають поїздом «на повітряній подушці». Маглів не тільки є продуктивним і набагато швидшим у порівнянні з іншими видами рейкового транспорту, але й відрізняється високою безпекою та екологічністю (зокрема, нижчим рівнем шумового впливу). Гранична швидкість поїздів на повітряній подушці сягає понад 700 км/год. Крім того, технологія магнітної левітації до кінця не налагоджена, і деякі питання залишаються, як і раніше, дискусійними. Тим не менш, лінії магльова успішно експлуатуються в агломераціях Японії та Китаю (Шанхайський маглів). Активно ведуться дослідження та розробки, присвячені застосуванню технологій магнітної левітації у США.

Ще одна інноваційна технологія пасажирських перевезень – вакуумно-левітаційні потяги. Ідея вакуумної левітації не є новою, проте інтерес до неї знову спалахнув із появою проекту Hyperloop у США. Відсутність повітря в тунелі, де передбачається організувати рух поїзда з використанням сил магнітного поля, дозволяє досягати фантастичних швидкостей перевезення - до 8 тис. км/год. Фактором, що перешкоджає використанню технології, є високі ризики, пов'язані з масовою загибеллю пасажирів у разі несправностей. Тому проекти вакуумно – левітаційних поїздів перебувають у стадії наукових досліджень та випробувань дослідних зразків.

Позавуличний транспорт інтенсивно використовується в агломераціях, оскільки в умовах обмеженості території має безумовні переваги, такі як регулярність руху, висока місткість та продуктивність.

Перевагами трамваю є високий рівень безпеки, екологічність, порівняно невисокі питомі експлуатаційні витрати. До недоліків можна віднести необхідність створення виділених смуг руху, що ізолюють частину вулично-дорожньої мережі та перешкоджають вільному руху автотранспорту; низьку маневреність. Крім того, за наявності несправностей на лінії рух трамваїв маршрутом може повністю зупинитися на невизначений час. Незважаючи на

виділені недоліки, трамвай активно використовується у великих містах Західної Європи та Сполучених Штатів Америки. Ведуться постійні розробки у напрямі зростання швидкості руху цього виду транспорту.

Порівняно молодим видом міського громадського транспорту є легнорейковий трамвай. Маючи майже всі переваги традиційного трамвая, він є менш витратним порівняно з останнім за рахунок полегшеної конструкції, проте його швидкість нижча, ніж у трамвая, метро та залізниці. Лінії легкорейкового трамвая функціонують в агломераціях Західної Європи та США.

Рейкові види транспорту відрізняються високою продуктивністю та застосовуються за необхідності освоєння масових перевезень в агломераціях. У менших містах поширені інші види громадського пасажирського транспорту, які розглянемо далі.

Література

1. Антонюк Д. А. Розвиток інституціональної інфраструктури підприємництва регіону в процесі європейської інтеграції: монографія. Львів: ДУ «ІРД ім. М.І. Долішнього НАН України»; Запоріжжя: ЗІЕІТ, 2015. 340 с.
2. Бідняк М. Н., Біліченко В. В. Виробничі системи на транспорті: теорія і практика: монографія. Вінниця: УНІВЕРСУМ–Вінниця, 2006. 176 с.

Ласуков О.Є.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ РИЗИК-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ ДО УПРАВЛІННЯ КІБЕРБЕЗПЕКОЮ У СЕКТОРІ ОБОРОНИ

Ризик-орієнтований підхід поступово перестає бути лише методичною рекомендацією і стає базовим принципом управління кібербезпекою в оборонних відомствах провідних держав. Для України інформаційні системи органів сектору безпеки і оборони працюють в умовах постійного деструктивного впливу. Тому вивчення цього досвіду має не суто теоретичне, а прикладне значення. Ідеться не про копіювання чужих моделей, а про пошук механізмів, які здатні прижитися у вітчизняній системі державного управління.

Найпослідовніше цей підхід реалізовано у Сполучених Штатах. Рамкова модель управління ризиками Національного інституту стандартів і технологій передбачає інтеграцію заходів безпеки в увесь життєвий цикл системи (від її категоризації та вибору засобів контролю до безперервного моніторингу) [1]. Міністерство оборони США адаптувало цю модель у власній інструкції. Воно закріпило за визначеними посадовими особами персональну відповідальність за рішення щодо прийнятного рівня ризику [2]. Саме ця деталь видається принциповою. Рішення про допуск системи до експлуатації ухвалює не технічний фахівець, а керівник, який розуміє завдання підрозділу і здатен зважити їх на тлі можливих загроз. Так, кібербезпека вбудовується в логіку управлінських рішень і не залишається окремою технічною функцією, відірваною від місії.

Інший вимір стосується оборонно-промислового ланцюга. Програма сертифікації кібербезпекової зрілості (CMMC) поширює ризик-орієнтовані вимоги на підрядників, які обробляють чутливу інформацію, і диференціює рівні вимог залежно від її характеру. Логіка доволі проста: вразливість найслабшого учасника ланцюга стає вразливістю всієї системи.

Європейські держави та партнери по НАТО здебільшого спираються на міжнародні стандарти, передусім ISO/IEC 27005. Він пропонує гнучку процедуру ідентифікації, аналізу та оброблення ризиків без жорсткої прив'язки до конкретних технологій [4]. Така гнучкість має і переваги, і вади. Вона дає змогу врахувати національну специфіку. Водночас вона вимагає високої управлінської культури, без якої оцінювання ризиків легко перетворюється на формальне заповнення шаблонів.

Для вітчизняної практики цей досвід цікавий передусім тому, що Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» вже створює нормативне підґрунтя для захисту об'єктів критичної інформаційної інфраструктури [5]. Проте механізми переходу від перевірки відповідності вимогам до повноцінного управління ризиками ще потребують деталізації. Відкритими залишаються кілька питань: розподіл відповідальності за прийняття залишкового ризику, узгодження методик оцінювання між різними органами сектору безпеки і оборони та поширення відповідних вимог на суб'єктів оборонно-промислового комплексу.

Отже, зарубіжний досвід засвідчує, що ефективність ризик-орієнтованого підходу залежить не так від обраного стандарту, як від глибини його інтеграції в систему державного управління. Подальшого дослідження потребують адаптація розглянутих моделей до умов воєнного стану, формування інституційних механізмів безперервного моніторингу ризиків і визначення критеріїв, за якими можна оцінювати результативність такої адаптації.

Література

1. Joint Task Force. Risk Management Framework for Information Systems and Organizations: A System Life Cycle Approach for Security and Privacy : NIST Special Publication 800-37, Revision 2. Gaithersburg : National Institute of Standards and Technology, 2018. DOI: 10.6028/NIST.SP.800-37r2.

2. DoD Instruction 8510.01. Risk Management Framework for DoD Systems. Washington : Department of Defense, 2022.

3. ISO/IEC 27005:2022. Information security, cybersecurity and privacy protection — Guidance on managing information security risks. Geneva : ISO, 2022.

4. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 05.10.2017 № 2163-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19